

SAVREMENI KLASIK KOREJSKE KNJIZEVNOSTI
Dobitnik nagrade *Men* za azijski roman

KJUNG-SUK ŠIN

—•—
MOLIM TE,
PAZI NA MAMU

Naslov originala
Kyung-sook Shin
“Please Look After Mom“

obrada : Lena
www.balkandownload.org

Kjung-suk Šin

**MOLIM TE,
PAZI NA MAMU**

Prevela sa engleskog
Nina Ivanović Muždeka

**Čarobna
knjiga**

O volite, sve dok možete da volite.
– Franc List

Niko ne zna

Prošlo je nedelju dana otkako je mama nestala.

Porodica se okupila u kući našeg najstarijeg brata, Hjong-čola, i počela da iznosi ideje. Odlučujete da napravite letke i da ih podelite tamo gde je mama viđena poslednji put. Najpre, svi se slažu, valja smisliti tekst za letak. Razume se, deljenje letaka je staromodan odgovor na krizu poput ove. No malo je toga što porodica nestale osobe može da uradi, a pritom nestala osoba nije niko drugi do vaša majka. Sve što možete da uradite jeste da podnesete prijavu o nestanku, pretražite okolinu, da zapitkujete prolaznike da li su videli nekoga ko liči na nju. Vaš mlađi brat, vlasnik on-lajn prodavnice odeće, kaže da je postavio na internet obaveštenje o nestanku vaše majke, u kojem je opisao mesto na kojem je nestala; postavio je i njenu sliku i zamolio ljude da jave porodici ako su je videli. Padne vam na pamet da je tražite na mestima gde mislite da bi mogla biti, ali znate kakva je: nikuda u ovom gradu ona ne ume sama da ode. Hjong-čol vas zadužuje da napišete tekst za letak, budući da pisanjem zarađujete za život. Pocrvenite, kao da su vas uhvatili kako radite nešto što niste smeli. Niste sigurni koliko vaše reči mogu da pomognu da se pronađe mama.

Kad napišete da je mama rođena 24. jula 1938. godine, otac vas ispravlja i kaže da je rođena 1936. Zvanični podaci kažu da je rođena 1938, no izgleda da je rođena 1936. Prvi put čujete za to. Vaš otac kaže da su, u ono vreme, svi tako radili. Kako mnoga deca ne bi preživela prva tri meseca života, ljudi bi ih podizali nekoliko godina pre nego što bi to ozvaničili. Dok se spremate da 38 prepravite u 36, Hjong-čol kaže da morate da napišete 1938, jer je to zvanična godina. Vi ne smatrate da morate biti toliko precizni jer su posredi samo leci kućne izrade; nije baš da se nalazite u kancelariji državne službe. No ipak poslušno ostavljate 1938, pitajući se da li je 24. jul uopšte mamin pravi rođendan.

Pre nekoliko godina, mama je rekla: „Ne moramo odvojeno proslavljati moj rođendan.“ Očev rođendan pada mesec dana pre maminog. Vi i vaša

braća i sestra oduvek ste odlazili u roditeljsku kuću u Čongup na rođendane i ostala slavlja. Uža porodica je brojala ukupno dvadeset dva člana. Mama je volela da se sva njena deca i unuci okupe i motaju po kući. Nekoliko dana pre nego što bi svi oni stigli, mama bi napravila svež kimči¹, otišla na pijacu da kupi govedinu i snabdela kuću dodatnim pastama i četkicama za zube. Iscedila bi susamovo ulje i ispekla i samlela zrna susama i perile² kako bi mogla deci pokloniti po teglu i od jednog i od drugog kad budu odlazila. Dok je čekala da se porodica okupi, vaša bi majka bila vidno uzbuđena, u rečima i pokretima bi joj se video ponos dok bi razgovarala sa susedima ili poznanicima. U šupi je mama čuvala staklene boce svih veličina sa sokom od šljiva ili šumskih jagoda, koji je svake sezone pravila. Njene su tegle do vrha bile napunjene fermentiranim sitnim ribama nalik na morske vrane, pastom od incuna ili fermentiranim školjkama kopicama koje je nameravala da pošalje porodici u gradu. Kad je čula da je crni luk zdrav, od njega je odmah napravila sok, a pre zime je napravila i sok od bundeve pomešane sa sladićem. Kuća vaše majke bila je nalik na fabriku: spremala je sosove i pastu od fermentiranih mahunarki i oljuštenog pirinča i tokom čitave godine nešto pravila za porodicu. U nekom trenutku, posete njene dece Čongupu su se proredile, a mama i tata su počeli češće da dolaze u Seul. Onda ste počeli da proslavljate njihove rođendane tako što biste izašli na večeru. Tako je bilo lakše. Onda je mama čak predložila: „Hajde da moj rođendan slavimo kad i očev.“ Rekla je da bi bila muka proslavljati njihove rođendane odvojeno pošto već i jedan i drugi padaju u vrelo leto, kad imamo i dve tradicionalne svetkovine u razmaku od svega dva dana. Isprva je porodica odbila njen predlog, uprkos tome što je mama insistirala, a ako ona ne bi došla u grad, dosta vas je odlazilo kući da proslavi rođendan s njom. Zatim ste svi počeli da dajete mami rođendanski poklon na očev rođendan. Naposletku ste, bez reči, mamin istinski rođendan nekako zaobišli. Mama, koja je volela da kupuje čarape svakom članu porodice, gomilala je u svom ormaru čarape koje njena deca nisu uzela.

IME: Park So-njo

DATUM ROĐENJA: 24. jul 1938. (69 godina)

LIČNI OPIS: kratka proseda kosa s trajnom, izražene jagodice; kad je nestala, nosila je nebeskoplavu košulju, belu jaknu i bež suknju na falte.

POSLEDNJI PUT VIĐENA: na Stanici Seul

Niko ne može da odluči koju maminu sliku da stavite. Svi se slažu da bi to trebalo da bude najnovija slika, ali niko nema neku njenu skorašnju fotografiju. Setite se da je u nekom trenutku mama počela da mrzi da se fotografiše. Krišom bi se udaljila čak i kad bi se fotografisala čitava porodica zajedno. Najskorija njena fotografija je fotografija cele porodice na proslavi očevog sedamdesetog rođendana. Mama je nosila bledoplavi hanbok i izgledala je lepo, frizuru su joj namestili u salonu, čak je imala i crveni ruž. Vaš mlađi brat smatra da na toj fotografiji mama izgleda mnogo drugačije nego što je izgledala uoči nestanka. Ne veruje da bi je ljudi prepoznali, čak ni ako bi se njen lik izdvojio i uveličao. Kad je tu njenu sliku postavio na internet, kaže, ljudi su govorili: „Vaša je majka lepa i ne izgleda kao neko ko bi se izgubio.“ Svi zajedno odlučujete da proverite ima li iko neku drugu maminu fotografiju. Hjong-čol vam govori da napišete još nešto na letku. Kad se zagledate u njega, ne shvatajući, kaže vam da smislite bolje rečenice, da pogodite čitaoce u srce. Kad napišete „Molimo vas, pomozite nam da pronađemo našu majku“, on kaže da je to suviše obično. Kad napišete „Nestala je naša majka“, kaže da je „majka“ suviše zvanično i predlaže vam da napišete „mama“. Kad napišete „Nestala je naša mama“, zaključuje da je to suviše detinjasto. Kad napišete „Molimo vas da nam javite ako vidite ovu osobu“, on zareži: „Kakav si ti to pisac?“ Ne pada vam na pamet ni jedna jedina rečenica koja bi Hjong-čolu bila po volji.

Vaš drugi po starini brat kaže: „Pogodićeš ljude u srce ako napišeš da sledi nagrada.“

Kad napišete „Bogato ćemo vas nagraditi“, supruga vašeg brata kaže da ne možete tako da napišete; ljudi obraćaju pažnju samo ako navedete određenu sumu.

„Koliko onda da stavim?“

„Milion vona?“

„To nije dovoljno.“

„Tri miliona vona?“

„Mislim da je i to malo.“

„Onda pet miliona vona.“

Na iznos od pet miliona vona niko nema zamerke. Pišete „Nagradićemo vas s pet miliona vona“ i stavljate tačku. Vaš drugi po starini brat kaže da bi trebalo da napišete „Nagrada: 5 miliona vona“. Vaš mlađi brat vam

govori da „5 miliona vona“ napišete krupnijim slovima. Svi obećavaju da će vam imejlom poslati neku bolju maminu fotografiju, ako je pronađu. Vi ste zaduženi da još nešto dodate na letak i da napravite kopije, a vaš mlađi brat se dobrovoljno javlja da ih preuzme i razdeli svima u porodici. „Mogli bismo da unajmimo nekoga da podeli letke“, predložite, a Hjong-čol kaže: „Mi moramo to da uradimo. Podelićemo ih svako za sebe tokom nedelje ako budemo imali slobodnog vremena, a zajedno ćemo ih deliti tokom vikenda.“

Gundate: „Kako ćemo ikada pronaći mamu ako budemo radili tim tempom?“

„Pa ne možemo samo da sedimo skrštenih ruku; već radimo sve što je u našoj moći“, odvrća vam Hjong-čol. „Kako to misliš – radimo sve što je u našoj moći?“

„Dali smo oglase u novine.“

„Dakle, radimo sve što je u našoj moći tako što smo zakupili prostor za oglas?“

„Pa šta ti želiš da uradimo? Da sutra niko ne ode na posao i da svi tumaramo po gradu? Kad bismo tako mogli pronaći mamu, ja bih to uradio.“

Prekidate svađu sa Hjong-čolom jer shvatate da ga terate da se sam postara za sve, baš kao što uvek radite. Ostavljate oca kod Hjong-čola i odlazite svako svojoj kući. Ako sada ne odete, samo ćete nastaviti da se svađate. To ste radili i čitave protekle nedelje. Sastali biste se da vidite kako da pronađete mamu, i neko od vas bi neočekivano iskopao neki primer za to kako se neko drugi o nju ogrešio u prošlosti. Stvari koje su bile potisnute, stvari koje su se brižljivo izbegavale iz dana u dan, sada bi bile naduvane, i naposljetku biste svi urlali i besneli i ljutito treskali vratima.

Kad ste čuli da je mama nestala, gnevno ste upitali zašto niko od vaše velike porodice nije otišao da nju i tatu sačeka na Stanici Seul.

„A gde si ti bila?“

Ja? Zaćutali ste. Niste saznali da je mama nestala sve dok od njenog nestanka nisu prošla četiri dana. Svi ste jedni druge krivili za mamin nestanak, i svi ste se osećali povređeno.

Po odlasku iz Hjong-čolove kuće, krećete podzemnom železnicom ka svojoj kući, ali izlazite kod Stanice Seul, gde je mama nestala. Mnogo ljudi prolazi, očešavši se o vas, dok se probijate do mesta na kojem je

mama viđena poslednji put. Gledate na sat. Tri sata. Vreme kada je mama ostavljena. Ljudi se guraju kraj vas dok stojite na peronu na kojem je mama otrgnuta iz oĉeve ruke. Ni jedna jedina osoba vam se ne izvinjava. Ljudi su se sigurno tako gurali i dok je vaša mama stajala tu, ne znajući šta da radi.

Koliko daleko seže sećanje na nekoga? Koliko daleko seže vaše sećanje na mamu?

Otkako ste ĉuli da je mama nestala, niste kadri da se usredsredite ni na jednu jedinu misao; ophrvani ste davno zaboravljenim uspomenama koje neoĉekivano iskrsavaju, i žaljenjem koje ide sa svakom uspomenom. Pre mnogo godina, nekoliko dana pre nego što ste iz rodnog mesta otišli u veliki grad, mama vas je odvela u prodavnicu odeće na pijaĉnom trgu. Odabrali ste jednostavnu haljinu, no ona je uzela neku s naborima na naramenicama i duž obruba. „Šta kaŹeš na ovu?“

„Ne“, kaŹete i odgurujete haljinu.

„Zašto ne? Probaj je.“ Mama, u ono vreme mlada, rogaĉi oĉi jer ne shvata. Haljina s karnerima je bila nešto sasvim drugo u poređenju s prljavom maramom koju je ona uvek nosila obmotanu oko glave da bi joj, kao i drugim ženama koje su radile na imanju, upijala znoj sa ĉela dok radi.

„Detinjasta je.“

„Stvarno?“, upitala je mama, no podigla je haljinu i nastavila da je posmatra, kao da ne Źeli da se udalji od nje. „Ja bih je probala da sam na tvom mestu.“

Osećajući se loše zbog toga što ste za haljinu rekli da je detinjasta, kaŹete: „Ali to ĉak nije ni tvoj stil.“

Mama kaŹe: „Ne, meni se sviĉa ovakva odeća, samo što nikad nisam mogla da je nosim.“

Trebalo je da probam tu haljinu. Savijate se u kolenima i ĉučite na mestu na kojem je moŹda i mama to radila. Nekoliko dana nakon što ste insistirali da kupite onu jednostavnu haljinu, stigli ste s mamom baš na tu stanicu. Dok vas je ĉvrsto drŹala za ruku, zaputila se kroz more ljudi toliko odluĉno da bi uplašila ĉak i autoritativne zgrade koje su vas gledale s visine, i krenula preko trga da bi saĉekala Hjong-ĉola kod kule sa satom. Kako je bilo moguće da neko takav nestane? Kad su se farovi podzemnog voza pojavili u daljini, ljudi pohrliše napred, bacajući pogled na vas dok

sedite na zemlji, možda ljuti zbog toga što im stojite na putu.

Dok se ruka vaše majke izvlačila iz očevog stiska, vi ste se nalazili u Kini. Bili ste s kolegama piscima na Pekinškom sajmu knjiga. Prelistavali ste na nekom štandu prevod svoje knjige na kineski kad se vaša mama izgubila na Stanici Seul.

„Oče, zašto niste krenuli taksijem? To se ne bi dogodilo da niste krenuli podzemnom!“

Otac je rekao da je mislio: „Zašto da idemo taksijem kad je železnička stanica povezana s podzemnom?“ Ima trenutaka kroz koje čovek ponovo prolazi kad se nešto dogodi, naročito kad se dogodi nešto loše. To su trenuci u kojima čovek misli: „Nije trebalo to da uradim.“ Kad je otac rekao vašoj braći da on i mama mogu sami da stignu do Hjong-čolove kuće, zašto su ih pustili da to urade, kad nikada ranije nisu? Kad god bi vaši roditelji dolazili u posetu, neko bi otišao na železničku ili autobusku stanicu da ih dočeka. Šta je navelo oca, koji se, kad god bi došao u grad, vozio kolima nekoga iz porodice ili taksijem, da baš tog dana odluči da krene podzemnom? Mama i otac su u podzemnoj pojurili ka vozu koji upravo beše stigao. Otac je ušao i, kad se osvrnuo, mame nije bilo. Od svih dana, bila je subota; subotnja poslepodnevna gužva. Mamu su u masi odvukli od oca i, dok je pokušavala da se snađe, voz je otišao. Otac je nosio njenu tašnu. Dakle, kad je mama ostala sama na stanici podzemne železnice, bez ičega, vi ste sa sajma knjiga kretali ka Trgu Tjenanmen. Tada ste treći put boravili u Pekingu, no još niste bili kročili na Trg Tjenanmen; samo ste ga videli iz autobusa ili iz automobila. Student koji je vodio vašu grupu ponudio je da vas odvede tamo pre večere, i vaša grupa je zaključila da je to dobra ideja. Šta li je vaša mama radila sasvim sama na Stanici Seul dok ste vi izlazili iz taksija ispred Zabranjenog grada? Vaša grupa je ušetala u Zabranjeni grad da bi odmah iz njega i izašla. Tu turističku znamenitost upravo su renovirali kako bi bila spremna za Olimpijske igre naredne godine. Setili ste se scene iz *Poslednjeg kineskog cara*, kad se ostareli Pu Ji vraća u Zabranjeni grad, svoj dom iz detinjstva, i mladom turisti pokazuje kutiju koju je sakrio u prestolu. Kad podigne poklopac kutije, njegov kućni ljubimac, cvrčak iz njegove mladosti, i dalje je unutra, živ. Kad ste se spremali da krenete ka Trgu Tjenanmen, da li je vaša mama stajala usred gomile, izgubljena, dok je guraju sa svih strana? Da li je čekala da neko dođe po nju? Put od

Zabranjenog grada do Trga Tjenanmen takođe su renovirali. Videli ste trg, no do njega ste mogli stići samo kroz zamršen lavirint. Dok ste vi posmatrali zmajevе kako lete na nebu iznad Tjenanmena, vaša se majka možda srušila na tlo u hodniku, dozivajući vas. Dok ste posmatrali kako se čelična kapija na Tjenanmenu otvara da propusti eskadron policajaca koji marširaju visoko podižući noge, kako bi spustili crvenu državnu zastavu s pet zvezdica, vaša je majka možda lutala kroz lavirint Stanice Seul. Znaete da je to tačno, jer su vam tako rekli ljudi koji su se u to vreme zatekli na stanici. Rekli su da su videli neku staricu kako se kreće veoma sporo, sedajući tu i tamo na pod ili dokono čekajući kraj pokretnih stepenica. Neki su videli staricu kako dugo sedi na stanici, a zatim ulazi u voz u podzemnoj koji je upravo stigao. Nekoliko sati nakon što je vaša mama nestala, vi i vaša grupa ste se taksijem vozili kroz grad, noću, do užurbane Ulice Vangfuđing³ i, nagurani pod crvenim svetiljkama, probali kinesku žestinu s dvadeset osam procenata alkohola i jeli vrele morske račiće pržene u čili ulju.

Otac je izašao na sledećoj stanici i vratio se na Stanicu Seul, ali mame tamo više nije bilo.

„Kako je mogla tako da se izgubi samo zato što nije ušla u isti vagon? Svuda unaokolo su postavljeni natpisi. Mama zna da okrene jedan običan broj telefona. Mogla je da pozove iz telefonske govornice.“ Supruga vašeg brata je uporno ponavljala da se nešto sigurno dogodilo vašoj mami, da nije moguće da nije mogla da pronađe kuću svog sina samo zato što nije uspela da uđe u isti voz kao otac. Mami se nešto dogodilo. To je bilo viđenje nekoga ko je o mami želeo da misli kao o mami kakva je nekad bila.

Kad ste rekli „Znaete, mama ume da se izgubi“, supruga vašeg brata je iznenađeno razrogačila oči. „Znaete kakva je mama u poslednje vreme“, objašnjavate i supruga vašeg brata pravi grimasu, kao da nema pojma o čemu vi to pričate. Ali vaša porodica zna kakva je mama bila u poslednje vreme. I zna da možda nećete moći da je pronađete.

Kad ste ono shvatili da mama ne ume da čita?

...

Svoje prvo pismo ste napisali tako što ste zapisivali ono što je mama diktirala da se pošalje Hjong-čolu, nedugo pošto se preselio u grad. Hjong-čol je završio srednju školu u malom selu u kojem ste svi rođeni, godinu dana kod kuće učio za državni ispit, a zatim otišao u grad na svoj prvi zadatak. Bio je to prvi rastanak mame i nekog njenog deteta. U ono vreme, vaša porodica nije imala telefon i jedini način komunikacije bila su pisma. Hjong-čol joj je slao pisma ispisana krupnim slovima. Mama bi uvek intuitivno znala kad će stići pismo od Hjong-čola. Poštar je dolazio oko jedanaest sati ujutro, s velikom torbom koja mu je visila s bicikla. Onog dana kad bi stiglo Hjong-čolovo pismo, mama bi se vratila iz polja, ili s potoka na kojem bi prala veš, kako bi lično od poštara primila pismo. Zatim bi čekala da se vi vratite kući iz škole, odvela bi vas do stražnjeg trema i izvadila Hjong-čolovo pismo. „Naglas ga pročitaj“, rekla bi vam.

Hjong-čolova pisma su uvek počinjala rečima „Najdraža majko“. Kao da se upravlja prema nekakvom udžbeniku za pisanje pisama, Hjong-čol bi se raspitao za porodicu i rekao da je on dobro. Pisao je da jednom nedeljno nosi veš ženi očevog rođaka, koja bi mu ga oprala, kao što ju je majka zamolila. Izveštavao je da dobro jede, da je pronašao mesto za spavanje sad kad je počeo da ostaje na poslu preko noći, i molio majku da ne brine za njega. Hjong-čol je pisao i da ima osećaj kako u gradu može da uradi sve što poželi, i da štošta želi da uradi. Čak je otkrio i svoju ambiciju da postane uspešan i omogući mami bolji život.

Dvadesetogodišnji Hjong-čol galantno je dodao: „Dakle, majko, nemoj brinuti za mene i, molim te, pazi na svoje zdravlje.“ Kad biste preko pisma provirili u majku, zatekli biste je kako zuri u stabljike biljke taro⁴ u zadnjem dvorištu, ili u prozorsku dasku ispunjenu visokim glinenim teglama punim sosova. Uši bi joj bile načuljene kao u zeca dok se upinjala da joj ne promakne ni jedna jedina reč. Kad biste pročitali pismo, mama bi vam naložila da zapišete ono što bi vam rekla. Mamine prve reči bile bi „Dragi Hjong-čole“. Vi biste zapisali „Dragi Hjong-čole“. Mama vam ne bi rekla da nakon toga stavite tačku, no vi biste to ipak učinili. Kad bi rekla „Hjong-čole!“, vi biste zapisali „Hjong-čole!“. Kad bi se mama zaustavila nakon što bi izgovorila njegovo ime, kao da je zaboravila šta ono želi da kaže, vi biste zadenuli pramenove kose očišane na paž iza ušiju i pomno čekali da mama nastavi, držeći hemijsku olovku u ruci, zagledani u papir za pisanje. Kad bi rekla „Zahladilo je“, vi biste napisali „Zahladnelo je“. Nakon „Dragi Hjong-čole“, mama bi uvek rekla nešto o vremenu: „Sve je

procvetalo sad kad je došlo proleće.“ „Leto je, i pirinčane leje počinju da se suše i pucaju.“ „Vreme je žetve i na poljima ima pirinča u izobilju.“ Mama je govorila vašim regionalnim dijalektom, ukoliko nije diktirala pismo za Hjong-čola. „Nemoj da brineš ni o čemu ovde kod kuće i, molim te, pazi se. To je jedino što majka želi od tebe.“ Mamina pisma su uvek bujala od osećanja. „Žao mi je što ne mogu da ti budem ni od kakve pomoći.“ Dok biste vi pažljivo zapisivali njene reči, mama bi prolila krupnu suzu. Poslednje njene reči uvek bi bile iste: „Obavezno redovno jedi. Mama.“

Kao treće od petoro dece, bili ste svedok mamine tuge, bola i brige kad su vaša dva starija brata otišla od kuće. Nakon što je Hjong-čol otišao, mama bi svakog jutra u zoru brisala glinene tegle sa sosovima na prozorskoj dasci u zadnjem dvorištu. Kako je bunar bio u prednjem dvorištu, bilo je nezgodno donositi vodu iza kuće, no ona bi prala svaku teglu pojedinačno. Skinula bi sve poklopce i obrisala ih, iznutra i spolja, tako da su se sijali. Mama bi tiho pevala. „Da nema mora između nas, ne bi bilo ni ovog bolnog rastanka...“ Dok su joj ruke užurbano uranjale krp u hladnu vodu, vadile je, cedile i njome trljale tegle, mama bi pevala: „Nadam se da me nećeš ostaviti jednog dana.“ Ako biste je u tom trenutku pozvali, okrenula bi se, a suze bi joj navirale na krupne, naivne oči.

Mama je toliko volela Hjong-čola da bi, kad bi došao kući nakon što bi se do kasno u noć zadržao u školi učeći, pripremala činiju ramena⁵ samo za njega. Kasnije, kad biste to u nekoj prilici pomenuli, vaš dečko, Ju-bin, odvratio bi: „Pa šta? To je samo ramen.“

„Kako to misliš – pa šta? Ramen je u ono vreme bio nešto najbolje! To je bilo nešto što jedeš krišom kako ne bi morao da deliš sa ostalima!“ Iako biste glasno isticali značaj ramena, činilo vam se da on, dečko iz grada, ne smatra da je posredi nešto posebno.

Kad je ta nova poslastica po imenu ramen ušla u vaše živote, prevazišla je i nadmašila svako jelo koje je mama ikada napravila. Mama bi kupila ramen i sakrila ga u praznu teglu u nizu drugih glinenih tegli kako bi ga sačuvala za Hjong-čola. No čak i kasno uveče, miris ramena koji se kuva prenuo bi iz sna vas i vašu braću i sestru. Kad bi mama rekla, strogo: „Vraćajte se svi u krevet“, svi biste pogledali Hjong-čola, koji bi se spremao da jede. Sažalivši se, svakom od vas bi ponudio po zalogaj. „Kako to da svi tako brzo dotrčite kad je hrana posredi?“, rekla bi mama, i

napunila bi šerpu vodom, skuvala još ramena i razdelila ga vama i vašoj braći i sestri. Bili biste vrlo srećni dok biste, svi do jednog, držali po činiju u kojoj je bilo više supe nego rezanaca.

Nakon što je Hjong-čol otišao u grad, mama bi, kad bi stigla do glinene tegle u kojoj je skrivala ramen, zavapila „Hjong-čole!“ i klonula na zemlju; noge bi je izdale. Vi biste joj istrgli krpju iz šaka, uzeli njenu ruku i prebacili je sebi preko ramena. Mama bi zajecala, ne mogavši da obuzda bujicu osećanja prema svom prvorodenom detetu.

Kad je mamu obuzela tuga nakon što su vaša braća otišla, niste mogli da učinite ništa do da joj naglas čitate njihova pisma i da njene odgovore ubacite u poštansko sanduče na putu do škole. Čak ni tada niste imali pojma da mama nijednom u životu nije kročila u svet slova. Kako to da vam nikada nije palo na pamet da mama ne ume da čita i piše, iako se oslanjala na vas dok ste još bili dete, iako ste joj čitali pisma i pisali odgovore umesto nje? Prihvatili ste njen zahtev kao još jedan zadatak, kao da ste pošli u baštu da naberete malo sleza ili otišli da kupite kerozin. Kad ste vi otišli od kuće, mama sigurno nikom drugom nije poverila taj zadatak jer nikada niste dobili pismo od nje. Da li je razlog tome bilo to što joj nikada niste ni pisali? Verovatno je posredi bio telefon. Otprilike u vreme kad ste otišli u grad, u kuću seoskog predsednika uveden je javni telefon. Bio je to prvi telefon u vašem rodnom mestu, maloj zajednici zemljoradnika u kojoj bi, s vremena na vreme, voz zakloparao po tračnicama koje su se protezale između sela i prostranih polja. Svakog jutra bi seljani čuli seoskog predsednika kako proverava mikrofona, a zatim obznanjuje da taj i taj treba da dođe i primi poziv iz Seula. Vaša braća su počela da zovu na javni telefon. Nakon uvođenja telefona, ljudi koji su imali porodice u drugim gradovima osluškivali su zvuk mikrofona, čak i s pirinčanih polja, pitajući se koga to pozivaju.

Majka i kćerka ili veoma dobro poznaju jedna drugu, ili su potpuni stranci.

Sve do prošle jeseni, mislili ste da dobro poznajete svoju mamu – da znate šta mama voli, šta treba da uradite da biste je smirili kad je ljuta, šta

želi da čuje. Kad bi vas neko pitao šta mama radi, mogli ste da odgovorite za deset sekundi: verovatno suši paprat; budući da je nedelja, mora da je u crkvi. No prošle jeseni, vaša uverenost da je poznajete razbila se u paramparčad. Otišli ste da je posetite nenajavljeni i otkrili ste da ste postali gost. Mama se neprekidno osećala neprijatno zbog neurednog dvorišta ili prljave ćebadi. U jednom trenutku je zgrabila krpu s poda i okačila je, a kad je hrana pala na sto, brzo ju je pokupila. Pogledala je šta ima u frižideru i, iako ste pokušali da je sprečite, otišla je na pijacu. Ako ste s porodicom, ne bi trebalo da se osećate nelagodno zbog toga što ustajete od stola ne rasklonivši ga pre nego što odete da radite nešto drugo. Shvatili ste da ste postali stranac dok ste posmatrali kako mama pokušava da sakrije svoju neurednu svakodnevicu.

Možda ste gost postali još pre toga, kad ste se preselili u grad. Nakon što ste otišli od kuće, mama vas više nije prekorevala. Pre toga, dobro bi vas izgrdila ako biste uradili nešto makar za dlaku pogrešno. Još otkako ste bili mali, mama vam se obraćala rečima „ti, mala“. Obično bi to govorila vama i vašoj sestri kad bi želela da napravi razliku između svojih kćeri i sinova, ali oslovljavala bi vas rečima „ti, mala“ i kad bi tražila da pazite kako se ponašate, kad bi vas prekorevala zbog načina na koji jedete voće, na koji koračate, zbog toga kako se oblačite ili kako govorite. No ponekad bi se zabrinula i pomno bi vam se zagledala u lice. Proučavala bi vas zabrinutog lica kad joj je trebala vaša pomoć da izravna krajeve uštirkanih navlaka za ćebad, ili kad bi od vas zatražila da potpalite staromodnu kuhinjsku peć da bi se skuvalo pirinač. Jednog hladnog zimskog dana, vi i vaša majka ste bili na bunaru i prali ste ražu koju ćete upotrebiti pri tradicionalnom novogodišnjem obredu, i ona je rekla: „Moraš da budeš vredna u školi da bi mogla da pređeš u bolji svet.“ Da li ste tada razumeli njene reči? Kad vas je slobodnije grdila, češće ste joj govorili „mama“. Reč „mama“ je prisna i u njoj se krije molba: „Molim te, pazi na mene. Molim te, prestani da vičeš na mene i pomazi me po glavi; molim te, budi na mojoj strani, bilo da sam u pravu ili da nisam.“ Nikad niste prestali da je zovete „mama“. Čak ni sada, kad je mama nestala. Kad izgovorite „mama“, želite da verujete da je zdrava. Da je jaka. Da ni zbog čega nije uznemirena i izgubljena. Da je mama osoba koju želite da pozovete kad god ste očajni zbog nečega u ovom gradu.

Prošle jeseni, niste joj rekli da dolazite, ali ne zato što ste želeli da je

poštedite priprema za vaš dolazak. U to vreme ste se nalazili u Pohangu. Kuća vaših roditelja je bila daleko od Pohanga, u koji ste stigli ranim jutarnjim letom. Čak ni kad ste ustali u zoru, oprali kosu i krenuli na aerodrom, niste znali da ćete posetiti mamu u Čongupu. Bilo je teže stići u Čongup iz Pohanga nego iz Seula, i put je bio duži. Niste to nameravali da uradite.

Kad ste stigli do roditeljske kuće, kapija je bila otvorena. I ulazna vrata su bila otvorena. Imali ste dogovoren ručak s Ju-binom u gradu narednog dana, te ste nameravali da se vratite kući večernjim vozom. Iako ste tu rođeni, selo je za vas postalo nepoznato mesto. Jedino što je preostalo iz vremena vašeg detinjstva bila su tri stabla koprivića, sada matora, tamo kraj potoka. Kad ste se zaputili ka kući svojih roditelja, krenuli ste uskom stazom ka potoku obraslom koprivama, umesto da se zaputite širokim drumom. Ako nastavite tim putem, doći ćete pravo do zadnje kapije svog detinjeg doma. Nekada davno, postojao je zajednički bunar tik ispred zadnje kapije. Bunar je zatrpan kad su savremene cevi uvedene u svaku kuću, no pre nego što ste ušli u kuću, zaustavili ste se na tom mestu. Lupnuli ste nogom o tvrdi cement, baš na mestu na kojem se nalazio bogati bunar. Obuzela vas je nostalgija. Šta sad radi bunar u tami ispod ulice, taj bunar koji je vodom snabdevao sve ljude u ulici i koji je i dalje vlažio okolno tlo? Niste bili tu kad su zatrпали bunar. Jednog ste dana došli u posetu i bunara više nije bilo; na njegovom mestu je stajala samo betonska ulica. Verovatno zato što niste svojim očima videli kako zatrjavaju bunar, niste mogli da prestanete da zamišljate da je bunar i dalje tu, do ruba pun vode, ispod sveg tog cementa.

Neko vreme ste stajali iznad bunara, a zatim ste prošli kroz kapiju, dozivajući: „Mama!“ No mama se nije odazivala. Svetlost jesenjeg sunca na zalasku ispunila je dvorište koje je gledalo na zapad. Ušli ste u kuću da biste je potražili, no nije bila ni u dnevnoj ni u spavaćoj sobi. Boca s vodom je, otvorena, stajala na stolu, a šoljica je stajala na rubu sudopere. Korpa s krpama je bila prevrnutu na podnoj prostirci u dnevnoj sobi, a sa sofe je visila prljava košulja raširenih rukava, kao da ju je otac upravo skinuo. Sunce kasnog poslepodneva obasjavalo je prostor u kojem nikoga nije bilo. „Mama!“ Iako ste znali da nema nikoga, još jednom ste povikali: „Mama!“ Izašli ste kroz ulazna vrata i, u bočnom dvorištu, zatekli mamu kako leži na drvenoj platformi u šupi bez vrata. „Mama!“, povikali ste, ali

nije bilo odgovora. Obuli ste cipele i krenuli ka šupi. Odatle ste mogli da vidite celo dvorište. Nekada davno, mama je u toj šupi spravljala slad. Bio je to koristan prostor, naročito nakon što su ga proširili i dodali svinjac. Poslagala je stare, neiskorišćene kuhinjske zalihe na police koje je postavila na zid, a ispod njih su se nalazile staklene tegle sa svime što je ukiselila i napravila za zimnicu. Upravo je mama premestila drvenu platformu u šupu. Kad su srušili staru kuću i izgradili novu u zapadnjačkom stilu, sedela bi na platformi i obavljala kuhinjske poslove koje nije mogla s lakoćom obavljati u savremenoj kuhinji u kući. Tucala bi crvene paprike u avanu kako bi napravila kimči, prebiralala po stabljikama pasulja da bi pronašla mahune i ljuštila ih, pravila pastu od crvenih paprika, kiselila kupus za zimski kimči, ili sušila kolače od fermentirane soje.

Pseća kućica pored šupe bila je prazna, a lanac za psa je ležao na zemlji. Shvatili ste da, kad ste ušli u kuću, niste čuli psa. Osvrćući se oko sebe u potrazi za psom, prišli ste mami, ali ona se nije ni pomerila. Sigurno je seckala tikvice da bi se osušile na suncu. Daska za sečenje, nož i tikvice bili su odgurnuti u stranu, a komadići tikvica su počivali u izandaloj korpi od bambusa. Isprva ste se pitali: „Da li to mama spava?“ Setivši se da nije od onih što dremaju po podne, zagledali ste joj se u lice. Rukom je čvrsto stezala glavu. Usne su joj bile razdvojene i mrštila se toliko snažno da joj je lice bilo čvornovato od dubokih bora.

„Mama!“

Nije otvorila oči.

„Mama! Mama!“

Kleknuli ste ispred nje i snažno je prodrмали, i oči joj se malo otvoriše. Bile su oblivene krvlju, a graške znoja su joj orosile čelo. Cinilo vam se da vas mama ne prepoznaje. Ophrvano bolom, lice joj se pretvorilo u napaćenu grimasu. Samo je nekakvo nevidljivo zlo moglo izazvati takav izraz lica. Ponovo je zažmurila.

„Mama!“

Uspentrali ste se na platformu i uzeli mamino izmučeno lice u svoje krilo. Provukli ste ruku ispod njenog pazuha, kako joj glava ne bi skliznula s vaših kolena. Kako su je mogli ostaviti samu u ovakvom stanju? Gnev blesnu kroz vašu svest, kao da ju je neko takvu bacio u šupu. No vi ste bili ta osoba koja se odselila i napustila mamu. Kad je čovek duboko potresen, ne može da odluči šta da uradi. *Da li da pozovem hitnu pomoć?*

Da je premestim u kuću? Gde je otac? Te su vam misli jurile kroz glavu, no naposljetku ste samo zurili naniže, u mamu, koja vam je ležala preko krila. Nikada niste videli da joj je lice toliko izobličeno, toliko izmučeno, toliko bolno. Ruka kojom je pritiskala čelo mlitavo pade na platformu. Mama je disala teško, iscrpljeno. Udovi joj klonuše, kao da više nije mogla da izdrži napor pokušaja da izbegne bol. „Mama!“ Srce vam je tuklo. Palo vam je na pamet da možda umire, upravo tada, upravo tako. No mamine oči se mirno otvoriše i ona uperi pogled u vas. Trebalo je da bude iznenađena što vas vidi, no u očima joj nije bilo ničega. Delovala je suviše iscrpljeno da bi reagovala. Nešto kasnije, bezizražajnog lica, izgovorila je vaše ime, i nešto tiho i nerazgovetno promrmljala. Nagnuli ste se.

„Kad mi je umrla sestra, nisam mogla ni da zaplačem.“ Mamino bledo lice je bilo toliko upalo i iscrpljeno da niste mogli da izustite ni reč.

Sahrana vaše tetke bila je u proleće. Niste otišli. Niste je pre smrti čak ni posetili, iako je bila bolesna gotovo godinu dana. A šta ste radili umesto toga? Kad ste bili mali, tetka vam je bila druga mama. Odlazili ste da živite s njom tokom letnjeg raspusta, u njenoj kući tik s druge strane planine. Od sve dece, tetka je s vama bila najbliža. Verovatno zato što ste ličili na mamu. Vaša tetka je uvek govorila: „Ti i tvoja majka ste izliveni iz istog kalupa!“ Kao da ponovo proživljava svoje detinjstvo sa sestrom, vaša tetka je s vama hranila zečeve i plela vam pletenice. Skuvala bi lonac ječma sa slojem pirinča odozgo i sačuvala bi pirinač za vas. Noću biste joj ležali na krilu i slušali priče koje vam je pričala. Sećali ste se kako vam je tetka noću provlačila ruku ispod vrata, kao da ležite na jastuku. Iako je otišla sa ovog sveta, još vam je iz tih poseta iz detinjstva ostalo sećanje na tetkin miris. Starost je provela pazeći unuke dok su njihovi roditelji vodili pekaru. Tetka je pala niza stepenice dok je na leđima nosila dete i brzo su je otpremili u bolnicu, gde je saznala da joj se rak toliko proširio telom da je prekasno da se bilo šta učini. Vaša majka vam je saopštila tu vest. „Sirota moja starija sestra!“

„Zašto ga nisu otkrili do sada?“

„Nikada nije otišla ni na jedan pregled.“

Vaša majka je odlazila sestri u posetu noseći kašu kojom ju je hranila. Bez reči ste slušali kad vas je mama pozvala da kaže: „Išla sam juče da posetim tetku. Napravila sam kašu od susama, i lepo je jela.“ Bili ste prva

osoba koju je mama pozvala kad je saznala da je tetka umrla.

„Umrla mi je sestra.“

Ništa niste rekli.

„Ne moraš da dolaziš, zauzeta si.“

Āak i da mama to nije rekla, ne biste mogli da odete na tetkinu sahranu jer vam se približio rok da završite rukopis. Hjong-čol, koji je otišao na sahranu, rekao vam je da se brinuo da će mama biti očajna, no ona nije plakala, i rekla mu je da ne želi da ide na groblje. „Stvarno?“, upitali ste. Hjong-čol je rekao da je to i njemu bilo čudno, ali poštovao je njenu želju.

Tog dana u šupi, mama vam je, lica iskrivljenog od bola, rekla da nije čak mogla ni da zaplače kad joj je umrla sestra.

„Zašto ne? Trebalo je da plačeš ako si to želela“, rekli ste; za nijansu vam je laknulo zbog toga što se ponovo pretvarala u onu mamu koju ste poznavali, iako je govorila bez ikakvih osećanja.

Mama je mirno trepnula. „Više ne mogu da plačem.“

Ništa niste rekli.

„Jer me onda glava toliko boli da mi se čini da će eksplodirati.“

Dok vam je sunce na zalasku grejalo leđa, spustili ste pogled na mamino lice u sopstvenom krilu kao da ga vidite prvi put. Mama je imala glavobolje? I to toliko jake da nije mogla ni da plače? Njene tamne oči, nekada sjajne i okrugle kao u krave koja tek što se nije otelila, sada su bile skrivene borama. Njene blede, pune usne bile su suve i ispucale. Podigli ste joj ruku koju je spustila na platformu i položili je na njen stomak. Zurili ste u tamne pege od sunca na njenoj nadlanici, potamnele od životnog veka ispunjenog radom. Više niste mogli da kažete da poznajete mamu.

Dok vam je ujak bio živ, svake srede bi dolazio da poseti mamu. Upravo se bio vratio u Čongup nakon nomadskog života ispunjenog lutanjem po zemlji. Nije bilo nikakvog posebnog razloga za te posete; samo bi se dovezao biciklom, video mamu i otišao. Ponekad bi, umesto da uđe u kuću, doviknuo s kapije: „Sestro! Dobro si?“ Zatim bi, pre nego što bi mama stigla i da izađe u dvorište, viknuo „Idem ja sada!“, okrenuo bicikl i otišao. Koliko je vama bilo poznato, mama i njen brat nisu bili posebno bliski. U nekom trenutku, pre nego što ste vi rođeni, vaš ujak je od vašeg oca pozajmio pozamašnu svotu novca koju nikad nije vratio. Vaša majka

bi to ponekad ogorčeno pomenula. Rekla je da je, zbog ujaka, uvek osećala da duguje vašem ocu i njegovoj sestri. Iako je to bio dug vašeg ujaka, vašoj mami je bilo teško da se pomiri sa saznanjem da ga ujak nije vratio. Kad je prošlo četiri ili pet godina bez ikakvih vesti od njega, mama je počela da se pita: „Šta li tvoj ujak sada radi?“ Niste bili sigurni da li brine za njega ili mu to uzima za zlo.

Jednog dana, mama je čula kako neko otvara kapiju i ulazi, govoreći: „Sestro, jesi li tu?“ Mama, koja je unutra jela mandarine s vama, širom je otvorila vrata i istrčala. Dogodilo se to vrlo brzo. Ko li ju je to toliko obradovao? Radoznalo ste pošli za njom. Mama se zaustavila na tremu, zagledana u kapiju, uzviknula „Brate!“, obraćajući se čoveku koji je stajao kraj kapije, i potrčala k njemu – nimalo ne mareći za to što je bosonoga. Bio je to vaš ujak. Vaša mama, koja je istrčala kao vetar, lupala ga je pesnicama po grudima i vikala: „Brate! Brate!“ Posmatrali ste je s trema. Tada ste je prvi put čuli da nekome govori „brate“. Kad je govorila o svom bratu, uvek ga je zvala „tvoj ujak“. Ne razumete zašto ste bili toliko iznenađeni kad ste videli mamu kako trči ka vašem ujaku i obraća mu se s „brate“ oduševljenim nazalnim glasom, kad ste sve vreme znali da imate ujaka. „Oh, i mama ima brata!“, shvatili ste. Ponekad ste se u sebi smejali kad biste se setili kako je izgledala tog dana – vaša mama, u godinama, skače s trema i trči preko dvorišta ka vašem ujaku, uzvikujući „Brate!“ kao da je dete. Vaša mama se ponašala kao devojčica još mlađa od vas. Takva mama vam se urezala u sećanje. Zbog toga ste pomislili: čak i mama... Ne razumete zašto vam je toliko trebalo da shvatite nešto toliko očigledno. Za vas je mama uvek bila mama. Nikad vam nije palo na pamet da je i ona jednom napravila prvi korak, niti da je jednom imala tri godine, ili dvanaest, ili dvadeset četiri. Mama je bila mama. Bila je rođena kao mama. Sve dok je niste videli da onako trči ka vašem ujaku, nije vam sinulo da je i ona ljudsko biće koje gaji isto ono osećanje koje vi gajite prema svojoj braći, i ta vas je misao navela da shvatite da je i ona imala detinjstvo. Od tada biste ponekad razmišljali o mami kao detetu, kao devojci, kao mladoj ženi, kao tek udatoj, kao o majci koja vas je netom rodila.

Nakon što ste je zatekli u takvom stanju u šupi, niste mogli da je ostavite i da se vratite u grad. Otac je bio u Sokčou, s nekim ljudima iz

Regionalnog centra za tradicionalnu korejsku scensku umetnost. Trebalo je da se vrati kući za dva dana. Iako je mama prebrodila najgori bol, nije mogla da se oslobodi glavobolje i nije mogla da se nasmeje, a kamoli da zaplače. Nije čak mogla ni da shvati vaš predlog da ode u bolnicu. Kad ste joj pomogli da se vrati u kuću, hodala je oprezno, trudeći se da drži bol pod kontrolom. Prošlo je mnogo vremena pre nego što je uspela da progovori. Rekla je da uvek ima glavobolje, ali da one strašne ima „s vremena na vreme“, i da je kadra da ih trpi jer takvi napadi prođu.

Da li su vaša braća i sestra znali za mamine glavobolje? Da li je znao otac?

Hteli ste da im kažete i da je odvedete u veliku bolnicu čim se vratite u grad. Kad je uzmogla da se kreće samostalno, mama je upitala: „Zar ne moraš da se vratiš?“ U nekom trenutku su vaše posete kući postale kraće; došli biste na svega nekoliko sati i potom biste se vratili u grad. Pomislili ste na sastanak koji je bio zakazan za naredni dan, no mami ste rekli da ćete prenoćiti. Sećate se osmeha koji joj se razlio licem.

Ostavili ste u kuhinji živu hobotnicu koju ste kupili na ribljoj pijaci u Pohangu, jer ni vi ni vaša mama niste znali šta biste radili s njom, i seli ste za sto prekoputa mame, kao u stara vremena; bez reči ste jeli jednostavan obrok od pirinča i pančana⁶, sporednih jela koja su činili vodenast kimči, pirjani tofu, sotirani incuni i pržene morske alge. Kad je mama obmotala komad morske alge oko zalogaja pirinča, kao što je radila kad ste bili mali, i pružila vam ga, uzeli ste ga i pojeli. Posle večere ste, kako biste svarile hranu, vi i mama prošetale oko kuće. Nije to više bila ona kuća u kojoj ste odrasli, ali dvorišta, prednje, bočno i zadnje, i dalje su bila povezana, kao i ranije. U zadnjem dvorištu, na prozorskoj dasci, i dalje je bilo mnogo visokih glinenih tegli. Kad ste bili mali, one su bile pune soja sosa, paste od crvenih paprika, soli i paste od pasulja, no sada u njima nije bilo ničega. Dok ste tako šetale, a mama ponekad išla ispred vas a ponekad zaostajala, iznenada vas je upitala zašto ste došli kući.

„Išla sam u Pohang...“

„Pohang je daleko odavde.“

„Aha.“

„Više ti treba da stigneš ovamo od Pohanga nego od Seula.“

„Da, tako je.“

„Zbog čega si došla ovamo iz Pohanga, kad izgleda da nikad nemaš vremena da dođeš u posetu?“

Umesto odgovora, zgrabili ste maminu ruku, očajnički, kao da u tami grabite uže za spasavanje, jer niste znali kako da objasnite svoja osećanja. Rekli ste joj da ste rano tog jutra išli na predavanje u Brajevoj biblioteci u Pohangu.

„U Brajevoj biblioteci?“, upitala je mama.

„Brajevo pismo je ono što slepi ljudi čitaju pomoću prstiju.“

Mama je klimnula. Dok ste kružile oko kuće, ispričali ste mami o putovanju u Pohang. Nekoliko godina vas već iz Brajeve biblioteke zovu da ih posetite, no nijednom još niste mogli da odete zbog prethodno dogovorenih obaveza. Početkom proleća ste dobili još jedan poziv. Upravo ste bili objavili svoje novo delo. Bibliotekar vam je rekao da žele da objave vašu novu knjigu na Brajevom pismu. Na Brajevom pismu! Niste baš mnogo znali o tome, osim da je posredi jezik slepih, kao što ste rekli mami. Bibliotekara ste saslušali ravnodušno, kao da slušate o nekoj knjizi koju još niste pročitali. Bibliotekar je rekao da bi želeli vašu dozvolu. Da nije izgovorio reč „dozvola“, možda ne biste pristali da odete u Brajevu biblioteku. Reč „dozvola“ vas je dirnula: slepi ljudi su želeli da čitaju vašu knjigu, tražili su vašu dozvolu da vašu knjigu prenesu na jezik posredstvom kojeg su samo oni mogli da komuniciraju... Odgovorili ste „Naravno“, odjednom se osećajući nemoćno. Bibliotekar je rekao da će knjiga biti gotova do novembra, i da je Brajev dan takođe u novembru. Rekao je da bi im značilo ako biste i vi mogli doći tog dana, da učestvujete u ceremoniji posvećivanja knjige. Zapitali ste se kako je došlo do toga, no niste mogli da povučete ono „naravno“. Verovatno je svemu tome doprinelo i to što je bio početak proleća i što se novembar činio dalekim. No vreme je prolazilo. Prošlo je proleće, došlo je i prošlo leto, došla je jesen, i uskoro je i novembar bio tu. A zatim je osvanuo i taj dan.

Većina pojava na svetu nije neočekivana, ako se samo pažljivo razmisli o njima. Čak i ono što bi ljudi nazvali neobičnim – ako čovek malo razmisli o tome, to je zapravo samo nešto što je i trebalo da se dogodi. Susreti s neobičnim događajima često znače da niste dobro razmislili o stvarima. Vaš odlazak u Brajevu biblioteku i događaji koji su se tamo odigrali bili su stvari koje ste mogli predvideti da ste zaista razmislili o Brajevoj biblioteci. No vi ste bili zauzeti – u proleće, u leto i u jesen. Čak ni tog dana kad ste se zaputili u Brajevu biblioteku niste razmišljali o ljudima koje ćete tamo sresti; brinuli ste da ćete zakasnuti na sastanak dogovoren za deset sati. Jedva ste stigli na let u osam ujutro, zatim ste

stigli u Pohang, taksijem se odvezli do Brajeve biblioteke i otišli do čekaonice. Direktor je seo naspram vas, uz pomoć volontera. Ljubazno vas je pozdravio – „Hvala vam što ste došli čak ovamo“ – i ispružio ruku. Trudeći se da prikrijete nervozu, prihvatili ste je i rukovali se s njim, ležerno rekavši „Zdravo“. Ruka mu je bila nežna. Direktor je govorio o vašoj knjizi sve do samog događaja. Smeškali ste se i klimali glavom slepom čoveku koji je pročitao vaše delo, iako on nije mogao da vidi da se smeškate, niti da klimate glavom. Tog dana je bio Brajev dan, njihov praznik. Kad ste zakoračili u svečanu salu, čekalo vas je četiri stotine ljudi; neki su i dalje pristizali uz pomoć volontera. Bilo je tu muškaraca i žena svih dobi, no nije bilo dece. Ceremonija je počela i nekoliko ljudi je, jedno po jedno, stalo pred publiku i održalo kratke govore. Neki su primili zahvalnice. Govorili su o vašoj knjizi i izašli ste pred publiku da biste primili verziju na Brajevom pismu. Vaša jedna knjiga se na Brajevom pismu pretvorila u četiri toma. Knjige koje vam je uručio direktor bile su dvostruko veće od vaših, no bile su lagane. Čuli ste aplauz dok ste se vraćali na svoje mesto, noseći knjige u rukama. Ceremonija se nastavila. Dok su uručivali plakete zaslužnim čitaocima, otvorili ste jedan tom. Odjednom ste osetili nesvesticu. Beskonačan broj tačkica na belom papiru. Osećali ste se kao da ste propali u crnu rupu – kao da ste se peli stepenicama koje ste poznavali toliko dobro da u svom umu niste ni registrovali da se penjete njima, te ste odjednom, razmišljajući o nečemu sasvim drugom, promašili stepenik i stropoštali se dole. Brajevo pismo se razlilo po belom papiru, svako slovo je bilo rupica načinjena iglom, reči koje nikako niste mogli da odgonetnete. Rekli ste mami da ste okrenuli prvu stranicu, zatim i drugu i treću, te da ste zatvorili knjigu. Mama je pažljivo slušala vašu priču, i stoga ste nastavili.

Na kraju ceremonije, stali ste pred publiku i počeli da govorite o svom delu. Kad ste spustili knjige na govornicu i pogledali u okupljene, ukočili ste se. Dok ste tako stajali pred četiri stotine ljudi koji nisu mogli da vide, niste znali na šta da se usredsredite.

„I šta si uradila?“, upitala je mama.

Rekli ste joj da vam se tih pedeset minuta, koliko ste imali na raspolaganju, činilo beskonačnim. Bili ste od onih ljudi koji gledaju ljudima u oči kad im se obraćaju. Kad biste govorili, ponekad biste ispričali čitavu priču, a ponekad samo polovinu, u zavisnosti od osećaja koji biste stekli na osnovu sagovornikovih očiju. Neke oči su umele da

izname iz vas priče koje nikada nikome niste ispričali. Zapitali ste se: „Zna li mama da sam takva?“ Dok ste stajali ispred četiri stotine slepih ljudi, niste znali u koga da gledate niti kako da započnete priču. Neke su oči bile zatvorene, neke napola otvorene, a neke skrivene iza tamnih naočara; neke kao da su zurile ravno kroz vas i vašu uznemirenost. Iako su sve oči bile uperene u vas, zanemeli ste pred očima koje vas nisu mogle videti. Pitali ste se u čemu bi bila svrha govora o vašoj knjizi pred tim očima što ne vide. No nije bilo prikladno govoriti o nečemu drugome, na primer o anegdotama iz vašeg života. Ako bi iko išta trebalo da priča, onda bi oni vama trebalo da pričaju svoje životne priče. Pošto niste znali šta biste drugo, prva rečenica koju ste izgovorili u mikrofona bila je: „O čemu bi trebalo da pričam?“ Svi prasnuše u smeh. Jesu li se smejali zato što su mislili da hoćete da kažete kako ne umete da ispričate priču? Ili da biste se vi prijatnije osećali? Neki čovek od četrdesetak godina odgovori: „Zar niste došli da pričate o svojoj knjizi?“ Njegove oči su bile uperene ka vama, no bile su zatvorene. Usredsredivši se na njih, počeli ste da pričate o inspiraciji za knjigu, o onome što ste emotivno iskusili dok ste je pisali i o nadama koje ste u nju polagali. Bili ste iznenađeni. Od svih ljudi koje ste sreli, oni su najpomnije pratili vaše reči. Svojim su telima pokazivali da pažljivo slušaju. Jedna osoba je klimala glavom, druga je jedno stopalo ispružila napred, neko treći se naginjao ka osobi ispred sebe. Iako vi niste razumeli ni jednu jedinu reč njihovog pisma, oni su vašu knjigu pročitali; postavljali su pitanja i delili svoja zapažanja. Rekli ste mami da su izrekli mnogo pozitivnih komentara o vašoj knjizi, više od bilo koga drugog na koga ste naišli. Mama, koja vas je ćutke slušala, reče: „Ipak, čak su i oni pročitali tvoju knjigu.“ Kratka tišina zavlada između vas. Mama vam reče da nastavite. Nastavili ste.

Kad ste završili s pričom, neki čovek je podigao ruku i upitao može li da postavi pitanje. Rekli ste mu da slobodno pita. „Iako je slep, mama, rekao je da su mu hobi putovanja.“ Bili ste zapanjeni. Kuda bi slepa osoba putovala? Rekao je da je pročitao nešto što ste davno napisali, delo čija se radnja odigrava u Peruu. Lik iz romana je otišao na Maču Pikču i postojala je jedna scena u kojoj voz ide unatrag. Rekao je da je, nakon što je to pročitao, pozeleo da se vozi tim vozom u Peruu. Upitao je da li ste se vi lično vozili tim vozom. Bilo je to delo koje ste napisali pre više od deset godina. Vi, koji ste imali toliko loše pamćenje da ste često otvarali vrata frižidera i zaboravljali zašto ste ih otvorili, te biste stajali tako neko vreme

dok bi vas polivala hladnoća iz frižidera, sve dok ne biste odustali i zatvorili vrata, sada ste počeli da pričate o Peruu, po kojem ste putovali pre nego što ste napisali tu knjigu. Lima; Kusko, koji su zvali pupkom sveta; Stanica San Pedro, s koje ste u zoru krenuli vozom ka Maču Pikčuu. O vozom koji je mnogo puta krenuo unapred a potom se trgnuo unatrag pre nego što je konačno krenuo put Maču Pikčua. Rekli ste mami: „Imena mesta i planina koja sam sasvim zaboravila kuljala su iz mene.“ Osećajući prijateljstvo u očima koje nikada nisu videle, očima koje kao da su razumele i prihvatale sve vaše mane, rekli ste nešto što o toj knjizi nikada niste rekli. Mama je upitala: „Šta to?“

„Rekla sam da tu knjigu, kad bih je ponovo pisala, verovatno ne bih tako napisala.“

„Zar je to toliko važno?“, upitala je.

„Jeste, zato što sam odbacivala ono što postoji, mama!“

Mama se u mraku zagleda u vas i reče: „Zašto kriješ te reči? Moraš da živiš slobodno, da govoriš sve što osećaš.“ Izvukla je ruku iz vašeg stiska i pomlivala vas po leđima. Kad ste bili mali, tako vas je umivala – svojim krupnim utešnim šakama. „Pričaš vrlo lepe priče“, rekla je.

„Ja?“

Mama klimnu. „Da, sviđaju mi se.“

Njoj se svidela moja priča? Bili ste dirnuti. Znali ste da to što ste ispričali uopšte nije bilo toliko dobro; posredi je bilo samo to što ste s njom razgovarali drugačije nakon tog iskustva u Brajevoj biblioteci. Nakon što ste otišli od kuće i preselili se u grad, uvek ste s njom razgovarali kao da ste ljuti na nju. Imali ste običaj da joj odbrusite i da kažete: „Šta ti znaš, mama?“ „Zašto bi to uradila, kao majka?“, prebacivali biste joj. „Zašto želiš da znaš?“, hladno biste odvrćali. Nakon što ste shvatili da mama više nema moć da vas prekori, ako bi upitala „Zašto ideš tamo?“, oštro biste odvrćali: „Zato što moram.“ Čak i kad biste morali da putujete avionom jer vaša knjiga izlazi u nekoj drugoj zemlji, ili kad biste morali da otputujete u inostranstvo na neki seminar, kad bi upitala „Zašto ideš tamo?“, kruto biste odgovorili: „Zato što imam posla.“ Mama vam je rekla da prestanete da putujete avionom. „Ako se dogodi nesreća, dve stotine ljudi umire odjednom.“ „Moram, zato što moram da radim“, rekli biste. Ako bi mama upitala „Zašto imaš toliko posla?“, odgovarali ste nabusito: „Da, dobro, mama.“ Bilo vam je teško da s njom razgovarate o svom životu, koji s njenim nije imao nikakve veze. No kad ste govorili o tome

kako ste se osećali izgubljeno kad ste videli verziju svoje knjige na Brajevom pismu, i o rastućoj panici koja vas je obuzimala dok ste stajali pred četiri stotine slepih ljudi, slušala vas je pažljivo kao da je njena glavobolja minula. Kad ste mami poslednji put ispričali nešto što vam se dogodilo? U nekom trenutku, razgovori između vas i mame postali su pojednostavljeni. No čak se ni takvi nisu odvijali licem u lice, već preko telefona. Ono što ste govorili ticalo se toga da li se mama dobro hrani, da li je zdrava, kako je otac, da bi trebalo da pazi da se ne prehladi, da šaljete novac. Mama je pričala kako je napravila kimči i kako vam ga je poslala, da je nešto čudno sanjala, da je poslala pirinač, ili pastu od fermentiranog pasulja, da je skuvala srdačicu⁷ da bi vam je poslala, i da ne bi trebalo da isključujete telefon jer će vas kurir pozvati pre nego što dođe da isporuči sve te pošiljke.

Noseći papirnu vrećicu s knjigama na Brajevom pismu, oprostili ste se od ljudi u Brajevoj biblioteci. Još vam je bilo ostalo dva sata slobodnog vremena do povratnog leta. Setili ste se da ste stajali za govornicom i gledali kroz prozor, odvrćajući pogled od tih slepih očiju, i da ste videli luku krcatu brodovima. Pomislili ste: „E pa, ako imaju luku, sigurno imaju i riblju pijacu.“ Seli ste u taksi i zatražili od taksiste da vas odveze tamo. Volite da odete na pijacu, kad god imate vremena, u nekom mestu u kojem nikada niste bili. Ispred pijace ste videli kako su dvojica ljudi rasporela ribu veliku poput putničkog automobila. Pitali ste da li je to tunj, budući da je riba tolika, no prodavac reče da je to bucanj⁸. To vas je podsetilo na junakinju knjige čijeg naslova niste mogli da se setite. Bila je iz primorskog gradića i, kad god bi imala neki problem, odlazila bi u ogroman akvarijum u gradu da razgovara s bucnjem koji je u njemu plivao. Žalila bi se kako je njena majka uzela svu životnu ušteđevinu i pobjegla s mlađim muškarcem u drugi grad, no potom bi, na kraju, rekla: „Ali nedostaje mi moja mama; jedino tebi to mogu da kažem, ribo!“ Pitali ste se da li je posredi ista riba. Misleći kako je to neobično ime za ribu, upitali ste: „Stvarno se zove bucanj?“ I prodavac reče: „Zovemo je i mola mola!“ Čim ste čuli reči „mola mola“, napetosti koju ste osećali u biblioteci nestade. Zašto li ste pomislili na mamu dok ste lutali među gomilama ribe i morskih plodova, čija je cena bila trostruko niža od cene u Seulu: živa hobotnica s glavom većom od ljudske, sveži abaloni⁹, riba sabljaš, skuša i

morski račići? Jeste li zbog tog bucnja na ribljoj pijaci prvi put pomislili na mamu? Jeste li se zbog toga setili kako ste kod kuće, kraj bunara, s mamom pripremali ražu? Videli ste mamine smrznute ruke kako skidaju smeđastu sluz zalepljenu za meso. Zaustavili ste se u prodavnici u kojoj je kuvana hobotnica velika poput dečjeg torza visila s tavanice i kupili živu hobotnicu za petnaest hiljada vona. Kupili ste i malo abalona – iako su uzgajani na farmi, hranili su ih različitim vrstama morskih algi. Kad ste rekli da idete u Seul, prodavac je ponudio da, za dodatnih dve hiljade vona, to što ste kupili stavi u ručni frižider. Dok ste napuštali riblju pijacu, shvatili ste da još imate mnogo vremena do leta. Noseći knjige na Brajevom pismu u jednoj a frižider u drugoj ruci, uskočili ste u taksi rekli vozaču da želite da idete na plažu. Trebalo vam je svega tri minuta da stignete do tamo. Ako se izuzmu dva para, plaža je u novembru bila sasvim pusta. Plaža je bila velika. Dok ste išli ka vodi, dvaput ste umalo pali. Seli ste na sitan pesak i zagledali se u more. Nešto kasnije ste se okrenuli da pogledate prodavnice i stambene zgrade koje su, s druge strane puta, gledale na okean. Ljudi koji su tu živeli mogli su, za vrelih noći, da uskoče u okean, a zatim da se vrate kući i da se istuširaju. Odsutno ste iz papirne kese izvadili jedan tom na Brajevom pismu i otvorili ga. Bele tačkice na stranicama blistale su na sunčevoj svetlosti.

Dok ste, na suncu, prstom prelazili preko neodgonetljivog Brajevog pisma, pitali ste se ko vas je naučio da čitate. Bio je to vaš brat, drugi po starini. Vas dvoje ležite na stomaku na tremu stare kuće. Mama sedi kraj vas. Vaš brat, blaga priroda, izazivao je najmanje nevolja od sve dece. Ne mogavši da se oglušiti o mamino naređenje da vas nauči da čitate i namestivši izraz koji je govorio da se dosađuje, naređivao vam je da iznova pišete brojeve i samoglasnike i suglasnike. Pokušavali ste da pišete dominantnom levom rukom. Brat bi vas svaki put udario po nadlanici lenjirom od bambusa. Radio je ono što mu je mama rekla. Iako je za vas bilo prirodnije da prednost date levoj ruci i levoj nozi, mama vam je rekla da ćete zbog mnogo čega u životu zažaliti ako se budete služili levom rukom. Kad biste levom rukom zahvatili pirinač u kuhinji, mama bi vam otrgla kutlaču iz ruke i stavila je u desnu. Ako biste ipak pokušali da se poslužite levom rukom, mama bi zgrabila kutlaču i udarila bi vas po levoj ruci, govoreći: „Zašto nećeš da me slušaš?“ Leva ruka vam je otekla. No ipak, kad brat nije gledao, brzo biste prebacili olovku u levu ruku i nacrtali dva kruga, jedan povrh drugog, kao broj osam. Zatim biste prebacili

olovku u desnu ruku. Vaš brat, koji je znao da ste spojili dva kruga čim bi video vašu osmicu, rekao bi vam da ispružite dlanove i ošinuo bi ih lenjirom. Kad ste učili da čitate, mama bi virila preko vaših pogrbljenih tela na tremu, dok je krpila čarape ili ljuštila beli luk. Kad ste, pre nego što ste krenuli u školu, naučili da napišete svoje i mamino ime i da nesigurno i sa oklevanjem čitate knjige, mamino lice se ozarilo i procvetalo poput cveta mente. To lice se preklopilo s Brajevim pismom koje niste umeli da čitate.

Ustali ste i pohitali ka drumu, ne trudeći se da otresete pesak sa odeće. Odlučili ste da ne otputujete avionom za Seul, već ste se taksijem odvezli do Teđona i ušli u voz za Čongup. Usput ste sve vreme razmišljali o tome kako mamino lice niste videli gotovo dva godišnja doba.

Sećate se školske učionice iz prošlosti.

Bio je to dan kad je otprilike šezdesetoro dece ispunjavalo prijave za srednju školu. Ako tog dana ne biste popunili prijavu, ne biste išli u srednju školu. Vi ste bili jedno od one dece koja nisu radila na prijavi. Niste sasvim shvatali šta je značilo to da nećete ići u srednju školu. Umesto toga ste se osećali krivom.

Prethodne večeri, mama je vikala na oca, koji je, bolestan, ležao u krevetu. Vikala je: „Ništa nemamo, pa kako će to dete preživeti u ovom svetu ako ga ne pošaljemo u školu?“ Otac je ustao i izašao iz kuće, a mama je podigla nizak stočić s poda i u gnevu ga zavitlala u dvorište. „Čemu kuća i pokućstvo kad ne možeš ni rođenu decu da pošalješ u školu? Mogu onda lepo sve da porazbijam!“ Želeli ste da se smiri; nije vam smetalo to što nećete ići u školu. No mamu bacanje stola nije umirilo. Otvorila je vrata podruma, zatvorila ih uz tresak, a zatim strgnula sav veš s konopa na kojem se sušio, zgužvala ga i bacila na zemlju. Zatim vam je prišla dok ste, sklupčani, čučali kraj bunara, skinula maramu s glave i prinela je vašem nosu. „Obriši nos“, naredila je. Osetili ste oštar vonj znoja na maminoj marami. Niste želeli da obrišete nos, naročito ne tom smrdljivom maramom. No mama vam je neprestano govorila da što jače dunete i obrišete nos. Kako ste i dalje oklevali, rekla je da, ako tako učinite, nećete plakati. Verovatno ste stajali tamo i gledali mamu, a na licu vam se videlo da ćete svakog trena briznuti u plač. To što vam je rekla da obrišete nos bio je njen način da vam kaže: „Ne plači.“ Pošto niste mogli

da joj se oduprete, obrisali ste nos i vaše sline i miris znoja pomešali su se u marami.

Mama je sledećeg dana došla u školu noseći istu tu maramu. Nakon što je porazgovarala s vašim učiteljem, učitelj vam je prišao i pružio vam obrazac za prijavu. Podigli ste glavu i pogledali napolje dok ste na prijavi ispisivali svoje ime, i videli ste da vas mama posmatra iz hodnika. Kad su vam se pogledi sreli, skinula je maramu s glave i mahnula njome, široko se smešeci.

Kad je došlo vreme da platite školarinu za srednju školu, zlatni prsten koji je bio na srednjem prstu mamine leve ruke, jedini njen komad nakita, nestao je. Ostao je samo urez na njenom prstu, trag koji su ostavile godine nošenja.

Glavobolje su neprekidno potresale mamino telo. Tokom one posete svom domu iz detinjstva, probudili ste se od žeđi usred noći i videli ste svoje knjige kako se u mraku nadvijaju nad vama. Niste znali šta da radite sa svim svojim knjigama kad ste se spremali da pođete u Japan, na godinu dana, s Ju-binom, koji je bio na stručnom usavršavanju. Većinu knjiga, knjiga koje su godinama bile uz vas, poslali ste u roditeljsku kuću. Čim ih je primila, mama je ispraznila jednu prostoriju i tamo ih izložila. Potom vam se nikad nije ukazala prilika da ih opet odnesete. Kad biste dolazili u roditeljsku kuću, tu sobu ste koristili za presvlačenje ili odlaganje torbi, a ako biste ostajali da prenoćite, tu bi vam mama donela ćebad i madrac za spavanje.

Kad ste popili čašu vode i vratili se u svoju sobu, zapitali ste se kako mama spava i pažljivo ste gurnuli vrata njene sobe. Učinilo vam se da nije tu. „Mama!“, pozvali ste je. Nije bilo odgovora. Petljali ste oko prekidača na zidu i upalili svetlo. Mama nije bila tu. Upalili ste svetlo u dnevnoj sobi i otvorili vrata kupatila, no nije bila ni tamo. „Mama! Mama!“, dozivali ste je kad ste otvorili ulazna vrata i iskoračili u dvorište. Vetar ranog jutra nadimao vam je odeću. Upalili ste svetlo u dvorištu i hitro bacili pogled na drvenu platformu u šupi. Mama je ležala tamo. Strčali ste niza stepenice u dvorište i krenuli ka njoj. Mrštila se, kao i ranije; spavala je s rukom na glavi. Bila je bosonoga, a prsti na nogama su joj bili savijeni, možda zbog hladnoće. Ona prosta večera i razgovor koji ste vodile dok ste šetale oko kuće raspršiše se. Bilo je rano jutro, novembar. Iz kuće ste doneli ćebe i

pokrili mamu. Doneli ste sokne i navukli joj ih na stopala. I sedeli ste uz nju sve dok se nije probudila.

Tražeci, pored rada na imanju, još neki način da zaradi novac, mama je u šupu donela drveno bure za slad. Uzimala bi cela zrna pšenice koju je brala na poljima, drobila ih, mešala s vodom, stavljala u bure i pravila slad. Kad bi slad fermentirao, čitava kuća je mirisala na njega. Taj se miris nikome nije sviđao, ali mama je govorila da je to miris novca. U selu je postojala jedna kuća u kojoj su pravili tofu i, kad bi im mama odnela fermentirani slad, oni bi ga prodavali pivari, a novac bi davali mami. Mama je taj novac stavljala u belu činiju, a zatim bi povrh nje naslagala šest ili sedam drugih činija i sve stavila na kredenac. Ta činija je bila mamina banka. Sav novac je stavljala u nju. Kad biste doneli kući uplatnicu za školarinu, mama bi uzela novac iz činije, izbrojala odgovarajuću sumu i stavila vam novac u ruku.

Kasnije tog jutra, kad ste ponovo otvorili oči, otkrili ste da ležite na platformi u šupi. Gde je bila mama? Nije bila tu, no čuli ste zvuke seckanja koji su dopirali iz kuhinje. Ustali ste i ušli unutra. Mama se spremala da isecka krupnu belu rotkvu na dasci za sečenje. Držala je nož tako da je to delovalo opasno. Nije ga držala kao kad se spremala da sitno isecka rotkvu za salatu, vešto i ne gledajući dole. Ruka kojom je držala nož bila je nesigurna i nož je neprekidno klizio s rotkve na dasku za sečenje. Učinilo vam se da će odseći sebi palac. „Ja ću to, mama.“ Krenuli ste ka dasci za sečenje. Mama se zaustavila, no zatim se sklonila u stranu.

U čeličnoj kofi u sudoperi ležala je mlitava mrtva hobotnica. Na gasnoj plotni je stajao parni lonac od nerđajućeg čelika. Spremala se da u lonac stavi sloj rotkve, pa da na pari skuva hobotnicu. Zaustili ste da pitate: „Zar ne bi trebalo da hobotnicu prokuvaš u vodi, a ne da je kuvaš na pari?“ Ipak, niste pitali. Mama je poređala kolutove rotkve na dno parnog lonca i podesila stalak od nerđajućeg čelika u njemu. Ubacila je celu hobotnicu i poklopila lonac. Tako je obično pripremala morske plodove.

Mama nije bila navikla na ribu. Nije je čak ni nazivala pravim imenom. Za mamu su skuša, morska štuka i riba sabljaš bile jedno te isto, prosto riba. No pravila je razliku između različitih vrsta mahunarki: crvenog

pasulja, soje, belog pasulja, crnog pasulja. Kad bi joj se u kuhinji našla riba, nikada nije pravila sašimi¹⁰, niti bi je pekla na roštilju ili pirjala, već bi je uvek usoljavala i kuvala na pari. Čak bi i skušu i sabljaša pripremala tako što bi napravila sos od soje s komadićima crvene paprike, belog luka i bibera i skувala ribu na pari, na tanjiru, iznad pirinča koji se kuvao. Mama nikad nije probala sašimi. Kad bi videla da ljudi jedu sirovu ribu, pogledala bi ih s gađenjem i rekla: „Šta li to oni rade?“ Mama, koja je na pari kuvala ražu od svoje sedamnaeste godine, želela je da i hobotnicu kuva na pari. Uskoro je kuhinju ispunio miris rotkve i hobotnice. Dok ste gledali kako mama u kuhinji na pari kuva hobotnicu, mislili ste na ražu.

Ljudi iz maminog kraja oduvek su za tradicionalne svetkovine na svoju prazničnu trpezu iznosili ražu. Mamina godina je bila uređena prema tim tradicionalnim svetkovinama kojih se pridržavala, jednom u proleće i po dvaput u leto i zimu. Mama je morala da sedi uz bunar i čisti sedam raža svake godine, ako se računaju i Nova godina i Žetveni mesec. Obično je raža koju je mama kupovala bila velika poput poklopca lonca. Kad bi mama otišla na pijacu, kupila crvenu ražu i spustila je kraj bunara, to je značilo da se približava tradicionalna svetkovina. Bilo je teško čistiti ražu za zimske svetkovine, na hladnoći koja je vodu pretvarala u led. Vaše su ruke bile male, a mamine ogrubele od rada. Kad bi mama svojim crvenim, promrzlim rukama uzela nož i načinila zarez u koži raže, vaši mladi prsti bi je gulili. Bilo bi lakše da se koža ljuštila u jednom komadu, no skidala se u delovima. Mama bi načinila još jedan urez i ponovile biste čitav postupak. Bio je to uobičajen zimski prizor: vi i vaša mama čučite kraj bunara okovanog tankim ledom i čistite ražu. Čišćenje raže se ponavljalo svake godine, kao da neko premotava film. Jedne zime, mama je bacila pogled na vaše promrzle ruke dok ste sedeli prekoputa nje, objavila „Koga briga ako je ne oljuštimo“, prekinula posao i odlučno isekla ribu na komade. Tada se prvi put na prazničnoj trpezi našla neoguljena raža. Otac je pitao: „Šta ne valja kod ove raže?“ Mama je odgovorila: „Ista je to raža, samo nije očišćena.“ Očeva sestra je progundala: „Moraš se potruditi oko hrane za tradicionalne svetkovine.“ „Onda ti probaj da čistiš ribu“, odvratila je mama. Kad god bi se te godine dogodilo nešto loše, neko bi pomenuo neočišćenu ražu. Kad drvo persimona¹¹ nije rodilo, kad je jednog vašeg brata, dok se igrao bacanja štapa, leteći štap pogodio u oko, kad su oca zadržali u bolnici, kad bi se rođaci svađali – očeva sestra bi gundala da je uzrok tome to što se mama nije potrudila da oljušti ražu za

tradicionalnu svetkovinu.

Mama je stavila proparenu hobotnicu na dasku za sečenje i pokušala da je iseče. No nož bi joj svaki put skliznuo, baš kao i kad je seckala rotkvu. „Ja ću to, mama.“ Opet ste uzeli nož od nje, iseckali vrelu hobotnicu koja je mirisala na rotkvu, umočili jedno parče u umak od crvenih paprika i sirćeta i pružili ga mami. Tako bi ona uvek radila za vas. Svaki put biste probali da ga uhvatite u vazduhu sopstvenim štapićima, no mama bi rekla: „Ako jedeš svojim štapićima, nije toliko lepo. Samo zini.“ Ubacili ste joj parče hobotnice u usta. I vi ste uzeli zalogaj. Hobotnica je bila topla, gnjecava i meka. Pomislili ste: hobotnica za doručak? No mama i vi ste je pojeli prstima, stojeći u kuhinji. Dok ste žvakali hobotnicu, posmatrali ste maminu ruku; pokušala je da uzme zalogaj i ispustila ga. Stavili ste joj zalogaj u usta, umesto nje. Ubrzo je prestala da pokušava sama da jede hobotnicu i čekala je da joj vi ubacite zalogaj u usta. Ruka joj je delovala neusklađeno. Dok ste jeli hobotnicu, rekli ste: „Majko.“ Tada ste je prvi put nazvali majkom. „Majko, hajdemo danas u Seul.“ Mama je odgovorila: „Hajdemo u planine.“

„U planine?“

„Aha, u planine.“

„Postoji li pešačka staza koja vodi odavde?“

„Ja sam je napravila.“

„Hajde da odemo u Seul i da odemo u bolnicu.“

„Posle ćemo.“

„Kad posle?“

„Kad tvoja bratanica završi s prijemnim ispitom.“ Govorila je o Hjong-čolovoj kćeri.

„Možeš da ideš u bolnicu sa mnom, umesto sa Hjong-čolom.“

„Dobro mi je. Biće mi dobro. Idem kod onog doktora Kineza zbog toga. Dobijam i fizikalnu terapiju, jer su rekli da mi nešto nije u redu s vratom.“

Mamu niste mogli ubediti – stalno je ponavljala da će otići kasnije. Zatim vas je upitala koja je najmanja zemlja na svetu.

Najmanja zemlja? Zurili ste u mamu kao u nekog stranca koji vam postavlja nasumično pitanje: „Koja je najmanja zemlja na svetu?“ Mama vas je zamolila da joj donesete brojanicu od ruže ako ikada odete u tu zemlju.

„Brojanicu od ruže?“

„Molitvenu brojanicu od ružinog drveta.“ Ravnodušno vas je pogledala.

„Da li ti je potrebna brojanica?“

„Ne, samo želim da imam brojanicu iz te zemlje.“ Mama zastade i duboko uzdahnu. „Ako ikada odeš tamo, donesi mi nekoliko.“

Æutali ste.

„Jer ti možeš da odeš bilo kud.“

Vaš razgovor s mamom se tu i završio. Tu, u kuhinji, više nije rekla ni jednu jedinu reč. Nakon što ste za doručak pojele hobotnicu kuvanu na pari, vi i mama ste izašle napolje. Prošle ste kroz nekoliko pirinčanih polja što su opasivala rub sela i zakoračile na stazu koja je vodila u brda. Iako se ljudi nisu služili njome, staza se jasno videla. Debeli sloj hrastovog lišća na tlu prigušivao vam je korake. Ponekad bi vas grane koje su sezale sve do staze udarale u lice. Mama, koja je išla ispred vas, razgrtala je grane i pravila vam prolaz. Pustila bi ih tek kad biste vi prošli. Neka ptica prhnu i odlete.

„Dolaziš li često ovamo?“

„Da.“

„S kim?“

„Ni sa kim. Nema nikoga ko bi išao sa mnom.“

Mama je tom stazom išla sasvim sama? Stvarno niste mogli da kažete da poznajete mamu. Bila je to suviše mračna staza da bi bilo ko njome išao sam. Na nekim njenim delovima, stabljike bambusa su bile toliko guste da se nebo uopšte nije moglo videti.

„Zašto ovuda ideš sama?“

„Došla sam ovamo jednom nakon što je umrla tvoja tetka, i otad se stalno vraćam.“

Malo kasnije, mama se zaustavila na vrhu brda. Kad ste došli do nje i pogledali u smeru u kojem je ona gledala, otelo vam se: „Oh, ta staza!“ Bila je to staza na koju ste potpuno zaboravili, prečica koja je vodila do kuće mamine mame, kojom ste išli kad ste bili mali. Čak i pošto su napravili veliki put koji je prolazio kroz selo, ljudi su se često služili tom planinskom stazom. Bio je to puteljak kojim ste išli jednog dana kad je vaša baka pripremala trpezu za tradicionalnu svetkovinu; za sobom ste vodili živo pile na konopcu. Ispustili ste konopac i izgubili pile. Iako ste ga svuda tražili, niste mogli da ga nađete. Kuda li je otišlo to pile? Da li se staza toliko promenila? Nekada ste tim puteljkom mogli ići i zatvorenih očiju, ali tada, da nije bilo brda, ne biste ni znali da je posredi ista staza. Mama je stajala i zurila u mesto na kojem se nekada nalazila kuća njene

majke. Tamo više niko nije živeo. Ljudi iz tog sela, koje je nekada sigurno brojalo pedeset domaćinstava, raselili su se. Nekoliko napuštenih kuća još nije bilo srušeno, ali u to selo više niko nije dolazio. Dakle, mama je dolazila ovamo sasvim sama, da posmatra napušteno selo u kojem je rođena? Objumili ste je oko struka i ponovo predložili da pođe s vama u Seul. Mama ništa nije odgovorila, već je počela da priča o psu. Radoznalost vam se pobudila kad ste приметili da pas nije u svojoj kućici, ali niste imali priliku da je pitate bilo šta.

Godinu dana ranije, kad ste došli kući preko leta, Čindo je bio vezan pored šupe. Bilo je pretoplo, a lanac je bio toliko kratak da vam se činilo da će pas, koji je dahtao i koji nije mogao da se skloni sa sunca, svakog trena pasti mrtav. Rekli ste mami da odveže psa. Mama je rekla da će se, ako to učini, ljudi plašiti da prolaze. Kako je mogla tako da veže psa, naročito tu, u selu... Zbog tog psa ste se posvađali s mamom čim ste stigli, ne potrudivši se ni da se prethodno pozdravite s njom. „Zašto držiš tog psa na lancu? Pusti ga da slobodno šeta.“ Ali mama je uporno ponavljala: „Niko nigde, pa čak ni na selu, ne pušta svog psa da trči okolo. Svi svoje pse drže na lancu – ako ga ne vežeš, izgubiće se.“ Odvratili ste: „Onda moraš nabaviti duži lanac. Ako ga vežeš toliko kratkim lancem, kako da preživi na ovoj vrućini? Ophodiš li se tako prema njemu samo zato što ne može ništa da kaže?“ Mama je rekla da je to jedini lanac koji imaju u kući; bio je to lanac koji joj je služio i za prethodnog psa. „Pa možeš da odeš i da kupiš drugi lanac!“ Iako pre toga dugo niste dolazili kući, odvezli ste se natrag do grada pre nego što ste i kroćili u kuću i vratili ste se s lancem koji je bio toliko dugačak da je pas mogao da šeta svuda oko kuće. Tada ste приметili da je kućica za psa premala. Opet ste krenuli do grada, rekavši da ćete nabaviti drugu kućicu. No mama vas je zaustavila, rekavši da u susednom selu imaju stolara kojeg može zamoliti da napravi novu kućicu. Vaša mama nije mogla ni da zamisli da plati za kućicu za neku životinju: „Svuda okolo ima drveta, treba samo tu i tamo zakucati koji ekser, a ti za to hoćeš da platiš? Mora da ti novac trune po džepovima.“ Kasnije, kad ste krenuli u grad, dali ste joj dva čeka na deset hiljada vona i naterali je da obeća da će psu napraviti veću kućicu. Mama je obećala. Pošto ste se vratili u Seul, nekoliko puta ste je pozvali da biste se uverili da je naručila kućicu za psa. Iako je mogla da vas slaže, svaki put je rekla: „Hoću, uskoro ću to uraditi.“ Kad ste pozvali četvrti put i opet čuli isti

odgovor, obuzeo vas je gnev.

„Dala sam ti novac za to. Ljudi na selu su grozni. Zar ti nije žao psa? Kako da živi u tako malom prostoru, naročito po ovoj vrućini? Unutra ima izmeta i sirota životinja je sve to izgazila, a ti to čak i ne čistiš. Kako da toliki pas živi u tolicnom prostoru? Onda ga pusti da slobodno trči po dvorištu! Zar ti ga nije žao?“

S druge strane se začu tišina. Zažalili ste zbog toga što ste rekli da su ljudi na selu grozni.

Tada ste začuli mamin ljutiti glas. „Stalo ti je samo do psa, ali ne i do rođene majke? Zar misliš da je tvoja majka neko ko bi maltretirao psa? Nemoj mi ti govoriti šta da radim! Ja ću ga gajiti kako ja mislim da treba!“ Mama je prva spustila slušalicu.

Uvek ste slušalicu prvi spuštali vi. Rekli biste „Mama, zvaću te kasnije“, i ne biste je pozvali. Niste imali vremena da sedite i slušate sve što je mama imala da vam kaže. No ovog puta je ona vama spustila slušalicu. Tada se prvi put mama toliko naljutila na vas otkako ste otišli od kuće. Otkako ste se odselili, mama je uvek govorila: „Izvini.“ Priznala je da vas je poslala da živite sa Hjong-čolom jer nije mogla dobro da se stara o vama. Kad biste je pozvali, pokušavala je da produži razgovor koliko god je mogla. Ali iako je ona prva spustila slušalicu, bili ste razočarani načinom na koji se starala o psu. Bili ste zbunjeni. Kako to da je mama postala takva? Ranije je brinula o svim životinjama kod kuće. Bila je osoba koja bi došla u Seul na duže i onda, tri dana kasnije, insistirala da se vrati kući da bi nahranila psa. Kako to da se sada ponašala tako glupo? Bili ste ljuti na mamu zbog toga što je postala toliko bezosećajna.

Nekoliko dana kasnije, mama je pozvala. „Postala si vrlo hladna; ranije nisi bila takva. Ako tvoja majka onako spusti slušalicu, treba da je pozoveš. Kako možeš biti toliko ivrdoglava?“

Nijc posredi bila vaša tvrdoglavost; jednostavno, niste imali vremena da dugo razmišljate o tome. Setili biste se kako je mama ljutito spustila slušalicu i pomislili biste „Trebalo bi da je pozovem“, ali taj biste poziv, zbog ovoga ili onoga, odlagali sve dok ne obavite sve drugo.

„Jesu li svi obrazovani ljudi takvi?“, breknula se mama i spustila slušalicu.

U vreme Žetvenog meseca, otišli ste kod roditelja i videli veliku kućicu za pse, tik uz šupu. Po podu kućice beše prostrt mekan sloj sena.

Dok je stajala kraj vas na brdu, mama poče da priča. „U oktobru, dok sam ispirala pirinač u sudoperi kako bih napravila doručak, neko me je neprekidno lupkao po leđima. Kad bih se okrenula, nikog ne bi bilo. Tako je bilo čitava tri dana; osetila bih da me neko lupka po leđima, kao da me zove da se okrenem, ali kad bih se okrenula, nikog ne bi bilo. Mora da je to bilo četvrtog dana; čim sam se probudila, otišla sam u kupatilo; pas je ležao ispred WC šolje. Naljutila si se na mene prošle godine i rekla da mučim psa, ali taj pas je pre toga lutao po pruzi, sav šugav. Bilo mi ga je žao, te sam ga dovela kući, vezala ga i nahranila. Ako ga ne vežeš, ne znaš kuda će otići, niti da li će ga neko uhvatiti i pojesti... Tog dana se nije ni pomerio. Isprva sam mislila da spava. Nije se pomerio ni kad sam ga gurnula. Bio je mrtav. Prethodnog dana je lepo jeo i mahao repom, ali sada je bio mrtav i delovao je spokojno. Ne znam kako se oslobodio lanca. U početku je bio sama kost i koža. Kasnije se ugojio i krzno mu se prolepšalo, postalo je sjajno. A bio je i mnogo pametan. Lovio je krtice.“ Mama zastade i uzdahnu. „Kažu da će te čovek izdati ako ga primiš k sebi; ako pak prihvatiš psa, on će ti to vratiti. Mislim da je taj pas otišao umesto mene.“

Ovog puta ste vi uzdahnuli.

„Prošlog proleća sam dala novac monahu koji je bio u prolazu i rekao mi je da će ove godine jedan član naše porodice umreti. Kad sam to čula, uznemirila sam se. Čitave godine sam razmišljala o tome. Mislim da je smrt došla po mene, ali pošto sam svaki put prala pirinač da bih ga skuvala za sebe, umesto mene je uzela psa.“

„Mama, šta ti to pričaš? Kako možeš da veruješ u to, a ideš u crkvu?“ Pomislili ste na praznu kućicu za psa pored šupe, pomislili ste na lanac na zemlji. Obujmili ste mamu oko struka.

„Iskopala sam duboku raku u dvorištu i sahranila sam ga.“

Vaša majka je oduvek pričala maštovite priče. Uveče, na dan tradicionalne svetkovine, sestra vašeg oca i ostale tetke došle bi do vas, noseći činije s pirinčem. U ono vreme, hrane nije bilo mnogo, te bi svi doprinosili koliko mogu. Nakon tradicionalnih svetkovina, mama bi napunila činije rođaka hranom koju će poneti kućama. Tokom svetkovine, činije s pirinčem bi stajale blizu, poređane u nizu; kasnije bi mama govorila da su ptice doletele i ugnezdile se povrh pirinča, a potom otišle. Ako joj ne biste poverovali, govorila bi: „Videla sam ih! Bilo je šest ptica.

Te su ptice naši preci, koji su došli ovamo da jedu!“ Ostali bi se nasmejali, no vama se činilo da vidite otiske ptičjih stopa na belom pirinču. Jednom je mama rano ujutro otišla u polje i ponela hranu da kasnije prezalogaji, no tamo je već bilo nekoga; neki čovek je, povijen unapred, čupao korov. Kad ga je upitala ko je, odgovorio je da je bio u prolazu i da se zaustavio da počupa korov, jer ga je bilo mnogo. Mama i taj neznanac su plevili zajedno. Bila mu je zahvalna, te je podelila s njim obrok koji je ponela. Pričali su o svemu pomalo, oplevili polje i, kad se smrklo, pošli svako svojim putem. Kad se vratila s polja i ispričala očevoj sestri da je plevila s nekim neznancem, očeva sestra se prestrašila i upitala kako je izgledao. „On je nekada bio vlasnik tog polja. Umro je od sunčanice jednog dana, dok je plevio.“ Upitali ste: „Mama, zar se nisi plašila da čitav dan provedeš u polju s mrtvacem?“ No vaša je mama nehajno odvratila: „Nisam se plašila. Da sam sama morala da oplevim to polje, to bi potrajalo dva ili tri dana. Ovako sam mu samo zahvalna na tome što mi je pomogao.“

Nakon one posete, primetili ste da mamu izjedaju glavobolje. Brzo je izgubila onu svoju druželjubivu prirodu i veselost i počela češće da odlazi da prilegne. Nije mogla da se usredsredi čak ni na kartanje sa ulogom od stotinu vona, što joj je bila jedna od svetlih tačaka u životu. A i čula su joj otupela. Jednog dana, nakon što je stavila lonac s krpama na šporet da bi ih prokuvala, mama se sklupčala na kuhinjskom podu i nije mogla da ustane. Sva voda je isparila, krpe su počele da gore i kuhinju je ispunio dim, no mama nije mogla da se trgne i ustane. Da komšija, koji je video stub dima u vazduhu, nije naišao da vidi šta se to dešava, kuća je mogla izgoreti.

Vaša sestra, koja ima troje dece, jednom vas je pitala za mamu i njene neprekidne glavobolje: „Misliš li da je mama volela da bude u kuhinji?“ Glas joj je bio tih, ozbiljan.

„Zašto pitaš?“

„Nekako mi se čini da nije.“

Vaša sestra, koja je farmaceut, otvorila je svoju apoteku dok je nosila prvo dete. Vaša snaha je čuvala bebu, ali ona je živela daleko od apoteke. Stoga je beba neko vreme živela kod vaše snahe. Vaša sestra, koja je oduvek volela decu, vodila je apoteku iako je samo jednom nedeljno

mogla da vidi svoje dete. Srce bi vam se cepalo dok biste je gledali kako se rastaje od svoje bebe. Nijedan drugi rastanak nije mogao biti toliko potresan. No činilo vam se da ta situacija više muči vašu sestru nego njenu bebu. Dok se beba prilično dobro prilagodila tome da živi odvojeno od majke, ona ju je, po isteku svakog vikenda, plačući vozila do kuće svoje snahe; suze su joj kvasile ruke dok je čvrsto stezala volan, vozeći se kući, a ponedjeljkom je u svojoj apoteci stajala očiju natečenih od plakanja. Toliko je patila da ste imali običaj da je pitate: „Zar zaista moraš toliko da se žrtvuješ da bi vodila apoteku?“ Kad je suprug vaše sestre trebalo da ide u Sjedinjene Države na dvogodišnju obuku, vaša sestra je zatvorila apoteku, koju je nastavila da vodi čak i pošto je rodila drugo dete. Rekla je kako misli da bi život u Americi za decu bio vredno iskustvo, a vi ste pomislili: „Da, molim te, uspori malo i malo se odmori.“ Otkako se udala, nije otišla na odmor. Svoje treće dete rodila je u Americi, a potom se vratila. Sada je morala da kuva za petočlanu porodicu. Vaša sestra je rekla da su jednom za mesec dana pojeli dvesta morskih vrana.

„Dvesta za mesec dana? Pa jeste li jeli išta drugo?“, upitali ste; odgovorila je da nisu.

Bilo je to pre nego što su im stigle stvari iz Amerike, i još se nije bila navikla na novu kuću, i još je dojila bebu, tako da nije imala vremena da odlazi na pijacu. Njena svekrva im je poslala sanduk sitnih morskih vrana, usoljenih i blago osušenih, i sve su ih pojeli za deset dana. Vaša sestra se nasmejala i rekla: „Skuvala bih supu od klica zelene vigne¹² i na roštilju ispekla nekoliko riba, ili bih napravila čorbu od tikvica i ribu.“ Kad je pitala svekrvu gde može da nabavi još ribe, saznala je da može da je naruči preko interneta. Budući da su toliko brzo pojeli prvu zalihu, naručila je još dve.

„Kad je riba stigla, oprala sam je i prebrojala; bilo je dvesta komada. Prala sam ribu da bih je mogla spakovati u paketiće od po četiri ili pet komada koje ću potom staviti u zamrzivač, radi lakše pripreme, i odjednom sam poželela da ih sve tresnem o pod“, mirno je rekla vaša sestra. „I pomislila sam na mamu. Zapitala sam se: kako li se mama osećala svih onih godina u onoj staromodnoj kuhinji, dok je kuvala za našu veliku porodicu? Sećaš li se koliko smo jeli? Imali smo dva mala stola prepuna hrane. Sećaš li se koliko je velik bio lonac s pirinčem? A morala je i da nam pakuje ručak za školu, uključujući i sporedna jela koja je

pravila od svega što je na selu mogla da nađe... Kako li je mami to polazilo za rukom, svakog dana? Budući da je otac bio najstariji, uvek je neko od rođaka boravio kod nas. Ne verujem da je mama volela da bude u kuhinji.“

Uhvatila vas je nespremnu. Nikada niste razmišljali o mami odvojenoj od kuhinje. Mama je bila kuhinja, kuhinja je bila mama. Nikada se niste zapitali: voli li mama da bude u kuhinji?

Kako bi zaradila novac, vaša mama je gajila svilene bube, pravila slad i pomagala pri spravljanju tofua. Najbolji način da zaradiš novac bio je da ga ne trošiš. Mama je sve čuvala. Ponekad bi prodala neku izandalu lampu, korišćen kamen za peglanje ili neku staru teglu ljudima koji nisu bili iz sela. Oni su želeli antikvitete kojima se mama služila i, iako nije bila vezana ni za jedan od tih predmeta, cenkala bi se kao da je prešla u trgovce. Isprva bi vam se činilo da mama neće uspeti, no naposljetku bi bilo po njenom. Nakon što bi ih bez reči saslušala, rekla bi: „Dobro, samo mi platite ovoliko.“ Ljudi bi prezrivo odvratili: „Ko bi dao toliko novca za tu beskorisnu stvar?“ Mama bi odgovorila „Pa zašto onda idete okolo i kupujete ovakve stvari?“ i oduzela bi im lampu. Ljudi bi progundali „Bili biste dobar trgovac“ i dali bi joj koliko je tražila.

Vaša mama nikada ni za šta nije platila punu cenu. Većinu poslova je sama obavljala, te je uvek bila zauzeta. Šila je i plela; neumorno je obrađivala zemlju. Njena polja nikada nisu bila nezasejana. U proleće bi u lejama sejala krompir, te zelenu salatu, jestive hrizanteme, slez, beli luk, paprike, kukuruz. Uz ogradu oko kuće je iskopala rupe za tikvice, a na njivi je posejala pasulj. Uvek je gajila susam, lišće duda i krastavce. Bila je ili u kuhinji, ili na njivi, ili na pirinčanom polju. Brala je krompir, jam i tikvice, iz zemlje vadila kupus i rotkve. Mamin rad je pokazivao da ništa nećeš požnjeti ako prethodno ne poseješ. Plaćala je samo za ono što se nije moglo gajiti iz semena: za pačice i piliće koji su u proleće trčkarali po dvorištu, za prasiće koje je držala u svinjcu.

Jedne godine, kuja je oštenila devet kučića. Kad je prošlo mesec dana, mama je ostavila dva psića, šest stavila u korpu, a ono koje je preostalo, pošto je korpa bila puna, dala vama u ruke. „Pođi sa mnom“, rekla je. Autobus kojim ste se vi i mama vozile bio je prepun ljudi koji su išli u grad da prodaju raznu robu: vreće sa sušenim paprikama, susamom i crnim

pasuljem; korpe otežale od svega nekoliko glavica kupusa i rotkvi. Svi su se poređali u niz na opštinskoj autobuskoj stanici, a prolaznici bi se zaustavljali da se pogađaju s njima. Ubacili ste toplo psetance koje ste držali u korpu, kraj ostalih uzvrtelih psića, čučnuli kraj mame i čekali da ih proda. Kučići, o kojima se mama starala mesec dana, bili su debeljuškasti i zdravi, mirni i blagi, puni poverenja i prijateljski raspoloženi prema ljudima. Mahali su repom i lizali po rukama ljude koji su se okupili oko korpe. Mamini kučići su se prodali brže nego rotkve, kupus ili pasulj. Kad je prodala i poslednje psetance, ustala je i upitala: „Šta želiš?“ Držali ste je za ruku i zurili u nju – u svoju majku, koja vam je retko postavljala takva pitanja.

„Pitala sam: šta želiš?“

„Knjigu!“

„Knjigu?“

„Aha, knjigu!“

Mama se ponašala kao da ne zna šta da radi. Čitav minut vas je posmatrala, a zatim je upitala gde prodaju knjige. Preuzeli ste vođstvo i povelili mamu do knjižare na ulazu u pijacu, gde se ukrštalo pet ulica. Mama nije ušla. „Izaberi samo jednu“, rekla je, „pitaj koliko košta i dođi da mi kažeš.“ Čak i kad vam je kupovala gumene čizme, naterala bi vas da probate svaki par, i naposljetku bi uvek platila manje nego što je prodavac tražio; ali kad je posredi bila knjiga, rekla vam je da odaberete neku, kao da ne namerava da se cenka za nju. Knjižara vam se odjednom učinila kao nepregledno polje. Niste imali pojma koju knjigu da odaberete. Knjige ste i želeli zato što ste čitali one koje su vaša braća donosila iz škole, ali uvek bi ih odneli natrag pre nego što biste stigli da ih pročitate do kraja. U školskoj biblioteci su imali drugačije knjige od onih koje je donosio Hjong-čol; bile su to knjige poput *Gospođa Sa odlazi na jug* ili *Biografija Sin Jun-boka*. Knjiga koju ste vi odabrali, dok je mama stajala ispred knjižare, bila je *Ljudsko, suviše ljudsko*. Mama, koja se spremala da prvi put u životu plati knjigu koja nije udžbenik, pogledala je knjigu koju ste odabrali.

„Je li to ona koja ti treba?“

Hitro ste klimnuli glavom, plašeći se da će se predomisлити. Zapravo, niste znali kakva je to knjiga. Pisalo je da ju je napisao Niče, ali niste znali ko je to. Odabrali ste je samo zato što vam se svideo naslov. Mama vam je dala novac za knjigu, i to ceo iznos. U autobusu, dok ste uza se, umesto

kučeta, čvrsto privijali knjigu, zagledali ste se kroz prozor. Videli ste staru, pogrbljenu ženu kako očajnički gleda prolaznike, pokušavajući da proda činiju lepljivog pirinča koji joj je ostao u gumenoj korpi.

Na planinskoj stazi, odakle ste mogli da vidite dedino i babino staro selo, mama vam je ispričala kako se njen otac, koji je išao od sela do sela i tragao za zlatom i ugljem, vratio kući kad je ona imala tri godine. Otišao je da radi na gradilištu, kad su pravili novu železničku stanicu, i stradao u nesreći. Seljani koji su došli da baki jave za nesreću pogledali su mamu, koja je trčala po dvorištu i igrala se, i rekli: „Smeješ se iako ti je otac umro, blesavo dete.“

„Sećaš se toga iako si imala tri godine?“

„Da.“

Vaša mama je rekla da je ponekad prebacivala svojoj mami, vašoj baki. „Uverena sam da je, kao udovica, sve morala da radi sama, ali trebalo je da me pošalje u školu. Moj brat je išao u školu koju su vodili Japanci, kao i moja sestra, pa zašto je onda mene držala kod kuće? Čitavog života sam živela u mraku, bez svetlosti...“

Vaša mama je konačno pristala da pođe s vama u Seul ako obećate da nećete reći Hjong-čolu. Čak i kad je s vama krenula od kuće, neprekidno vas je terala da joj to obećate.

Dok ste išli od bolnice do bolnice kako biste otkrili uzrok maminih glavobolja, jedan lekar vam je rekao nešto što vas je iznenadilo: vaša mama je još davno pretrpela moždani udar. Moždani udar? Rekli ste da se to nikada nije dogodilo. Lekar vam je pokazao neku tačku na snimku njenog mozga i rekao da je to dokaz moždanog udara. „Kako je mogla da doživi moždani udar a da to i ne zna?“ Lekar je rekao da je mama morala znati. S obzirom na to kako se krv slila na to mesto, sigurno je morala osetiti udar. Lekar je rekao da mama trpi neprekidne bolove. Da mamino telo trpi neprekidne bolove.

„Kako to mislite – neprekidne bolove? Mama je oduvek bila prilično zdrava.“

„E pa, ne bih rekao da je to tačno“, rekao je lekar.

Osećali ste se kao da je ekser skriven u vašem džepu odjednom poskočio i dočekao vas na prepad, ubadajući vas u šaku. Lekar je drenirao krv nakupljenu u maminom mozgu, no to joj nije odagnalo glavobolje. U

jednom trenutku, mama bi nešto govorila, a u sledećem bi se oprezno hvatala za glavu, kao da je posredi staklenka koja će se svakog časa razbiti, i morala bi da ode kući i legne na drvenu platformu u šupi.

„Mama, voliš li da budeš u kuhinji?“ Kad ste je to jednom upitali, mama nije razumela na šta ste mislili. „Voliš li da budeš u kuhinji? Voliš li da kuvaš?“

Mamin pogled se začas susreo s vašim. „Nije da mi se sviđa da budem u kuhinji, ali nije ni da mi se ne sviđa. Kuvala sam zato što sam morala. Morala sam da budem u kuhinji da biste svi vi mogli jesti i ići u školu. Kako da radiš samo ono što voliš? Postoje stvari koje moraš da radiš, svidelo se to tebi ili ne.“ Izraz na maminom licu je govorio: „Kakvo ti je to pitanje?“ Zatim je promrmljala: „Ako ti radiš samo ono što ti se sviđa, ko će raditi ono što se tebi ne sviđa?“

„Dakle, šta: volela si to ili nisi volela?“

Mama se obazre oko sebe, kao da se sprema da vam saopšti nekakvu tajnu, a zatim prošapta: „Nekoliko puta sam razbila poklopce od tegli.“

„Razbila si poklopce od tegli?“

„Nisam videla kraja svemu tome. Kod poslova u polju se barem zna: ako poseješ seme u proleće, žanješ u jesen. Ako poseješ seme špinata, dobiješ špinat; gde poseješ kukuruz, bude kukuruza... Ali poslu u kuhinji nema ni početka ni kraja. Pojedete doručak, onda dođe ručak, a zatim večera, i kad ponovo svane, opet doručak... Možda bi bilo bolje da sam mogla da pravim različita sporedna jela, ali kako su iste biljke bile zasejane na poljima, uvek sam pravila isti pančan. Ako to radiš iznova i iznova, ponekad ti se sve to smučī. Kad bih se u kuhinji osećala kao u zatvoru, otišla bih u zadnje dvorište, uzela poklopac za teglu najnepravilnijeg oblika i tresnula ga o zid najjače što mogu. Tetka ne zna da sam to radila. Kad bi znala, rekla bi da sam luda što tako bacam okolo poklopce od tegli.“

Mama je rekla da bi u roku od nekoliko dana kupila nov poklopac, kako bi zamenila onaj koji je razbila. „I tako sam traćila nešto novca. Kad bih otišla da kupim nov poklopac, mislila bih kako je sve to strašno rasipanje i osećala bih se grozno, ali nisam mogla da prestanem. Taj zvuk poklopca koji se razbija za mene je bio kao lek. Osećala sam se slobodnom.“ Mama prinese prst usnama i reče „Sšš“, za slučaj da neko može da je čuje. „Sad

sam prvi put to nekome rekla!“ Nestašan osmeh joj zaigra na licu. „Ako ne želiš da kuvaš, trebalo bi da probaš da baciš neku posudu. Čak i ako budeš mislila 'Oh, kakva šteta', osećaćeš se vrlo lagano, oslobođeno. Ali naravno, ti nisi udata i svakako se tako ne osećaš.“ Mama duboko uzdahnu. „Ali bilo je lepo dok ste odrastali. Čak i kad sam bila toliko zauzeta da nisam imala vremena ni maramu na glavi da namestim, kad bih vas gledala kako sedite za stolom i jedete, a vaše kašike zveče po činijama, osećala sam se kao da ne želim ništa drugo na ovom svetu. Baš je bilo lako sa svima vama. Zadovoljno biste prionuli na jelo kad bih napravila običnu čorbu od tikvica i pasulja, a lica bi vam se ozarila kad bih, s vremena na vreme, spremila ribu na pari... Toliko ste svi dobro jeli da sam se, dok ste odrastali, ponekad plašila. Ako bih ostavila lonac s kuvanim krompirima da imate kad se vratite iz škole, lonac bi bio prazan kad bih se vratila kući. A bilo je dana kad sam mogla jasno videti da pirinač iz ćupa u podrumu nestaje na moje oči, i dana kad je ćup bio prazan. Kad bih sišla u podrum da uzmem pirinač za večeru i kad bih kašikom zagrebala dno ćupa, srce bi mi se steglo: čime ću sutra nahraniti svoju decu? Dakle, u ono vreme, nije se radilo o tome da li mi se sviđa da budem u kuhinji ili ne. Ako bih skuvala veliki lonac pirinča i manji lonac supe, nisam razmišljala o tome koliko sam umorna. Osećala sam se dobro jer sam znala da će to završiti u ustima moje dece. Možda ti to sad ne možeš ni da zamisliš, ali u ono vreme smo se stalno plašili da će nam ponestati hrane. Svi smo se toga plašili. Najvažnije je bilo da se jede i da se preživi.“ Smešeći se, mama vam je rekla da je to bilo najsrećnije doba u njenom životu.

No glavobolje su ukrale osmeh s maminog lica. Glavobolje su je ujedale za dušu i polako je izjedale, poput poljskog miša oštarih zuba.

Èovek kojem ste se obratili za pomoć kad je trebalo štampati letke nosi staru pamučnu odeću. Svako ko bi bacio pogled na njega video bi da nosi veoma brižljivo sašivenu odeću. Iako znate da uvek nosi staru pamučnu odeću, ne možete da se ne zagledate u nju. Već je čuo da vam je mama nestala i govori vam da će izraditi uzorak na osnovu vašeg nacрта i da će brzo odštampati letke u štampariji kojom se služi njegov poslovni saradnik. Kako nemate nijednu maminu skorašnju fotografiju, vi i vaša

braća i sestra ste odlučili da iskoristite porodičnu fotografiju koju je vaš brat postavio na internet. Čovek posmatra mamino lice na toj slici. „Vaša mama je veoma lepa“, govori.

Iznenada kažete da mu je odeća veoma lepa.

Nasmešio se čuvši vaše reči. „Moja majka mi ju je sašila.“

„Ali nije li ona preminula?“

„Dok je bila živa.“

Govori vam kako, još otkako je bio dete, zbog raznih alergija ne može da nosi ništa osim pamuka. Kad mu neka druga tkanina dotakne kožu, odmah počne da ga svrbi i dobije osip. Odrastao je noseći samo pamučnu odeću koju mu je sašila majka. Kad se seća majke, uvek je se seća kako šije. I morala je neprekidno da šije, kako bi mu sve sama sašila, od veša do čarapa.

Kaže vam kako je, nakon što mu je majka umrla, otvorio njen ormar i otkrio zalihe pamučne odeće koje će mu potrajati dok je živ; da je odeću koju nosi takođe pronašao u tom ormaru. Kako je izgledala njegova majka? Srce vas boli dok ga slušate. Čoveka koji se seća svoje voljene majke pitate: „Mislite li da je vaša majka bila srećna?“

Njegove reči su uljudne, no izraz na njegovom licu vam govori da ste uvredili njegovu majku:

„Moja majka nije bila kao današnje žene.“

Izvini, Hjong-čole

Žena uzima jedan od njegovih letaka i za trenutak zastaje da pogleda maminu sliku. Pod kulom sa satom, gde ga je mama nekada čekala.

Kada je našao stan u gradu, mama je na Stanicu Seul stizala poput izbeglice iz rata. Zakoračila bi na peron sa zavežljajima na glavi, zavežljajima prebačenim preko ramena i zavežljajima u rukama, sa stvarima koje nije mogla da nosi uvezane oko pojasa. Bilo je neverovatno to što je i dalje uspevala da korača. Da je mogla, mama bi mu dolazila u posetu noseći patlidžane ili tikvice privezane za noge. Džepovi bi joj često nabubrili od nezrelih paprika, oljuštenog kestenja ili oljuštenog belog luka koje je, umotane u novinsku hartiju, nosila u njima. Kad god bi otišao da je sačeka, ugledao bi hrpu silnih paketa kraj maminih nogu i čudio se kako je sve to jedna žena mogla sama doneti.

Stojeći među svim tim paketima, mama bi se osvrkala unaokolo, rumenih obraza, čekajući njega.

Žena mu sa oklevanjem prilazi, pokazuje maminu sliku odštampanu na letku i govori: „Izvinite, mislim da sam je videla ispred mesne kancelarije Jongsan 2-donga¹³.“ Na letku koji je napravila njegoa mlađa sestra, mama se veselo smeši, odevena u bledoplavi hanbok. Žena nastavlja: „Nije nosila ovu odeću, ali oči mnogo liče; sećam ih se jer su izgledale iskreno i odano.“ Žena ponovo posmatra mamine oči na slici na letku i dodaje: „Imala je posekotinu na nozi.“ Kaže da je mama nosila plave plastične sandale, te da joj se jedna urezivala u stopalo kraj palca toliko da je komad mesa otpao, ostavivši urez, možda zato što je toliko dugo pešačila. Žena mu govori da su muve zujale oko te rane ispunjene gnojem i sletale kraj nje, i da ih je njegoa mama stalno terala rukom, kao da je ozlojeđena. I premda je posekotina delovala bolno, mama je neprekidno zurila u kancelariju, kao da uopšte ne oseća bol. To je bilo pre otprilike nedelju dana.

Nedelju dana?

Ne znajući kako da shvati to što mu je žena ispričala, on nastavlja da deli letke čim je ona otišla. Čitava njegova porodica je lepila i delila letke svuda po okolini, od Stanice Seul do Namjong-donga, od restorana i prodavnica odeće do knjižara i internet-kafea. Kad bi letke pocepali i skinuli jer su ih članovi porodice zalepili tamo gde to nisu smeli da učine, oni bi ih ponovo zalepili, na istom mestu. Nisu se ograničili samo na kraj oko Stanice Seul, već su delili i lepili letke i u Namdemunu, Čungnim-dongu, pa čak i u Sodemunu. Nije bilo ni jednog jedinog telefonskog poziva na osnovu oglasa koji su dali u novine, ali nekoliko ljudi je pozvalo nakon što su videli letke. Dobili su dojavu da je osoba slična mami viđena u restoranu i odmah su pojurili, ali to nije bila ona; bila je to neka žena, otprilike maminih godina, koja je tu radila. Jednom je neki čovek rekao da je pozvao mamu u svoju kuću i pažljivo im je, telefonom, izdiktirao svoju adresu; potrčali su tamo puni nade, no adresa koju im je dao nije postojala. Javio se čak i neko ko je rekao da će pronaći mamu ukoliko mu unapred isplate nagradu od pet miliona vona. No čak su se i takvi pozivi proredili nakon otprilike dve nedelje. Članovi njegove porodice, koji su jurcali unaokolo s nadom u srcima, često bi zatekli jedni druge kako obeshrabreno sede u podnožju kule sa satom na Stanici Seul. Kad bi ljudi zgužvali letak čim bi ga dobili i bacili ga na zemlju, njegova mlada sestra, pisac, podigla bi ga, izravnala i pružila sledećoj osobi.

Njegova sestra, koja je na Stanicu Seul stigla s naramkom letaka, stoji kraj njega. Njene oči u kojima nema suza gledaju u njegove. Ponavlja joj šta je ona žena rekla i pita: „Da odemo do mesne kancelarije u Jongsan 2-dongu i pogledamo?“ Njegova sestra pita: „Zašto bi mama otišla tamo?“ Potom snuždeno dodaje „Možemo svratiti kasnije“ i, obraćajući se ljudima koji užurbano prolaze pored njih, glasno govori „To je naša mama – molim vas, pogledajte sliku pre nego što bacite papir“ i deli letke. Niko ne prepoznaje njegovu sestru, čija se slika ponekad pojavi u odeljku za kulturu dnevnih novina, kad objavi novu knjigu. Učinak je sigurno bolji kad udružiš vikanje i deljenje letaka, kao što čini njegova sestra. Ljudi njene letke ne bacaju čim se okrenu, kao što bacaju njegove. Nema mnogo mesta na koja bi mama mogla otići, osim kuća njegove braće i sestara. To je suština njegove agonije i agonije njegove porodice. Kad bi postojala mesta ka kojima bi se mama mogla uputiti, oni bi na njih usmerili svoju potragu, ali pošto takva mesta ne postoje, moraju da pročešljaju čitav grad. Kad je njegova sestra upitala „Zašto bi mama otišla tamo?“, nije

odmah shvatio da je njegov prvi posao u ovom gradu bio upravo posao u mesnoj kancelariji Jongsan 2-donga, zato što je to bilo pre trideset godina.

Vetar je postao prohladan, no lice mu je orošeno graškama znoja. Sada je prekoračio pedesetu i radi kao direktor marketinga građevinskog preduzetnika koji gradi stambene zgrade. Današnji dan, subota, nije radni dan, ali da mama nije nestala, on bi sada bio u kući za pokazivanje u Songdou. Njegova firma traži kupce koji bi u poslednjem trenutku kupili stanove u tamošnjem velikom stambenom kompleksu koji će uskoro biti završen. Radio je danonoćno da bi postigao stoprocentnu ispunjenost objekta. Čitavog proleća je bio zadužen za reklamnu kampanju i radio je na odabiru obične domaćice koja će poslužiti kao model, umesto da se opredeli za tipičnog profesionalca. Za to vreme, nijednom se nije vratio kući pre ponoći; toliko je bio zauzet gradnjom uzorka kuće i čašćavanjem novinara. Nedeljom je, sa izvršnim i ostalim direktorima, često odlazio na terene za golf u Sokčou i Hoengsongu.

„Hjong-čole! Mama je nestala!“ Usplahiren glas njegovog mlađeg brata je, jednog popodneva sredinom leta, stvorio rascep u njegovom svakodnevnom životu, razbivši ga kao da je zakoračio na tanak led. Čak ni kad je čuo da su otac i mama baš hteli da se ukrcaju u voz podzemne železnice koji je išao ka kući njegovog brata, ali da je voz povezao samo oca, ostavljajući mamu na stanici, i da mamu nisu mogli da pronađu, nije mu palo na pamet da bi to vodilo ka tome da je mama nestala. Kad je njegov brat rekao da je pozvao policiju, Hjong-čol se zapitao: ne preteruje li ovaj? Tek kad je prošlo nedelju dana, dao je oglas u novine i pozvao ambulante za hitnu pomoć. Svake noći bi se podelili u timove i počeli da obilaze skloništa za beskućnike, no uzalud. Mama, koja je ostala na Stanici Seul, nestala je kao da je kakvo snoviđenje. Nije bilo ni traga od nje. Želeo je da pita oca da li je siguran da je mama doputovala u Seul. Prošlo je deset dana od njenog nestanka, potom dve nedelje, a kad se to pretvorilo u gotovo mesec dana, on i njegova porodica već su tumarali okolo u magnovenju, kao da je svako od njih povredio deo mozga.

Pružajući svoje letke sestri. „Idem da proverim.“

„Misliš na Jongsan?“

„Aha.“

„Imaš neki predosećaj?“

„To je prvo mesto na kojem sam živeo kad sam došao u Seul.“

Govori sestri da često proverava mobilni telefon, da će je zvati ako bilo šta otkrije. Sada su to već reči koje se ne moraju ni izgovoriti. Njegova sestra, koja se ranije nikada nije javljala na telefon, sada podiže slušalicu još pre trećeg zvona. Kreće ka nizu taksija. Mama je brinula za njegovu sestru Čihon, koja ima trideset pet godina a još nije udata. Ponekad bi ga mama zvala rano ujutro i jadikovala: „Hjong-čole! Idi do Či-hon; ne javlja se na telefon. Ne javlja mi se na telefon, niti me zove – već mesec dana joj nisam čula glas.“ Kad bi joj rekao da se Či-hon sigurno zatvorila u kuću i da piše, ili da je nekuda otputovala, mama bi insistirala da ode do sestrinog stana: „Sama je. Možda bolesna leži u krevetu, ili je možda pala u kupatilu i ne može da ustane...“ Kad bi slušao taj niz nesreća koje bi mogle zadesiti nekoga ko živi sam, to bi ga navelo da misli kako se svaka od njih zaista mogla i dogoditi. Pre posla ili za vreme ručka, svratio bi, na mamin nagovor, do sestrinog stana i ugledao hrpu novina pred vratima, što bi značilo da je odsutna. Pokupio bi novine i bacio ih u kantu za smeće. Kad ne bi video novine ili mleko pred vratima, uporno bi zvonio znajući da je unutra, i ona bi naposletku promolila svoje neumiveno lice i progundala: „Šta je sad?“ Jednom je, dok je zvonio pred vratima, došao neki čovek po svemu sudeći, da poseti Či-hon. Čovek mu se čak i javio, istina, s nelagodom. Pre nego što je Hjong-čol stigao da ga pita ko je on, čovek reče: „Toliko ličite na Či-hon da ne moram ni da pitam ko ste.“ Čovek je rekao da je svratio jer je odjednom prestala da mu se javlja. Kad bi Hjong-čol rekao mami da mu je sestra, izgleda, otišla na neko putovanje, ili da je kod kuće i da je dobro, mama bi uzdahnula i rekla: „Čak ni ako umre, mi to nećemo saznati.“ Zatim bi pitala: „Čime se ona to tačno bavi?“ Njegova je sestra pisala romane, a da bi to radila, često bi nestala na petnaest dana, ponekad čak i na mesec. Kad bi je upitao „Moraš li to da radiš kad pišeš?“, ona bi promrmljala: „Sledeći put ću zvati mamu.“ I to je bilo to. Iako je mama bila takva, jaz između porodice i njegove sestre i dalje je postojao. Mama je prestala da traži od njega da obilazi Či-hon nakon što se nekoliko puta oglušio o njenu molbu. Samo je jednom pomenula: „Pretpostavljam da nemaš vremena da me poslušáš.“ Budući da je njegova sestra i dalje imala običaj da naglo nestane i zaćuti, pretpostavljao je da neko drugi iz porodice obavlja zadiatak koji mu je mama dala. Kad je mama nestala, sestra mu je tiho rekla: „Možda me to neko kažnjava...“

Saobraćaj je gust između Stanice Seul i Ženskog univerzitetu „Sukmjung“. Kroz prozor automobila, on gleda u visoke sive zgrade.

Pomno proučava ljude koji prolaze. Za slučaj da je mama negde u toj masi.

„Gospodine, rekli ste mesna kancelarija Jongsan 2-donga, je li tako?“, pita ga taksista, skrećući ispred univerziteta ka Jorngsanskoj srednjoj školi, no Hjong-čol nije čuo pitanje. „Gospodine?“

„Da?“

„Rekli ste mesna kancelarija Jongsan 2-donga, je li tako?“

„Da.“

Tom ulicom je išao svakog dana kad je imao dvadeset godina, no prizor koji vidi kroz prozor automobila sada mu je potpuno nepoznat. Pita se da li je to pravi put. Zapravo bi ga više uznemirilo da se taj kraj za trideset godina nije nimalo promenio.

„Pošto je subota, kancelarija je verovatno zatvorena.“

„Pretpostavljam da je tako.“

Taksista se sprema da kaže još nešto, ali Hjong-čol vadi letak iz džepa i pruža mu ga. „Ako vidite nekoga ko liči na nju dok se vozite okolo, molim vas da mi javite.“

Taksista baca pogled na letak. „Je li to vaša majka?“

„Jeste.“

„Baš strašno...“

Prošle jeseni, ništa nije uradio iako ga je sestra pozvala da kaže da se mama čudno ponaša. Mislio je da je normalno da mama, u tim godinama, pati od raznih boljki i bolesti. Sestra mu je žalosno rekla da mama, izgleda, pada u nesvest od glavobolje, ali kad je pozvao kući, mama je toplo odvrtila: „Hjong-čole!“ Kad ju je upitao „Dešava li se nešto što bi trebalo da znam?“, mama se nasmejala i rekla: „Kad bi se barem nešto dešavalo! Ne brini za nas. Šta bi se moglo dešavati matorima kao što smo mi? Brinite vi za sebe.“

„Dođite u Seul, da nas obiđete.“

Mama je rekla „U redu, doći ćemo“, i razgovor se završio. Njegova sestra, ljuta zbog toga što je toliko ravnodušan, došla je u njegovu kancelariju i gurnula mu u ruke snimak maminog mozga. Prepričala mu je da je lekar rekao da je mama doživela moždani udar a da to nije ni shvatila. Kad ju je mirno saslušao, viknula je „Hjong-čole! Jesi li ti zaista Jun Hjong-čol?“ i zagledala mu se u oči.

„Rekla je da je sve u redu, pa otkud onda sve ovo?“

„I ti joj veruješ? Mama uvek tako govori. To je njena mantra. Znaš da je tako. Znaš da samo tako govori jer oseća krivicu zbog toga što ti je na teretu.“

„Zašto oseća krivicu?“

„Otkud ja znam? Zašto je teraš da oseća krivicu?“

„Šta sam ja uradio?“

„Mama to već dugo govori. Znaš da je tako. Reci ti meni: zašto se, za ime sveta, mama oseća krivom kad si ti posredi?“

Pre trideset godina, kad je položio državni ispit petog stepena, prvo radno mesto koje je dobio bilo je u Jongsan 2-dongu. Kad nakon srednje škole nije uspeo da se upiše ni na jedan univerzitet u Seulu, mama nije mogla da poveruje. Za nju je to bila očigledna reakcija. Od prvih dana osnovne škole pa sve do kraja srednje, bio je najbolji učenik u svom razredu. Uvek je bio na vrhu liste, koji god kontrolni da je radio, sve do trenutka kad nije uspeo da se upiše na fakultet. Kad je bio u šestom razredu, imao je najbolji rezultat na prijemnom ispitu za srednju školu, te je mogao da pohađa školu bez plaćanja školarine. Tri godine zaredom je bio najbolji učenik u školi, tako da nikada ni paru nije platio. Primili su ga u srednju školu kao najboljeg u razredu. „Kad bih barem jednom mogla da platim školarinu za svog Hjong-čola“, uzvikivala bi mama ponosno. Bilo joj je teško da shvati da neko ko je u srednjoj školi bio najbolji učenik nije uspeo da položi prijemni ispit za fakultet. Kad su čuli da ne samo što nije položio kao jedan od najboljih već da uopšte nije primljen, mama je bila zbunjena. „Ako ti ne možeš da položiš, ko može?“, pitala se. Nameravao je da na fakultetu vredno uči kako bi ostao među najboljima u svojoj generaciji. Nije to zapravo bio nikakav plan – bila je to njegova jedina mogućnost. Mogao je da studira jedino ako dobije stipendiju.

Ali pošto nije položio prijemni, morao je da odabere drugi put. Nije mogao sebi da priušti čak ni pomisao da naredne godine ponovo polaže prijemni, i uskoro je smislio šta mu je činiti: polagao je dva ispita za državnu službu i oba je položio. Otišao je od kuće, prihvativši prvu ponudu za posao koju je dobio. Nekoliko meseci kasnije, saznao je da postoji večernji pravni fakultet u Seulu i odlučio je da se prijavi. Shvatio je da će mu biti potrebno svedočanstvo o završenoj srednjoj školi. Ako bi poslao pismo u kojem bi tražio da mu pošalju svedočanstvo i sačekao da

poštom stigne iz sela, ono bi stiglo tek pošto bi prošao rok za prijavljivanje. Stoga je pisao ocu i zatražio od njega da uzme kopiju svedočanstva, da je odnese na autobusku stanicu i zamoli nekoga ko ide u Seul da mu je donese. Zamolio je oca da ga, kad to uradi, pozove na posao – ako mu otac kaže u koje vreme autobus stiže u Seul, on može da ode na stanicu i uzme svedočanstvo. Čekao je i čekao, no nije bilo telefonskog poziva. Usred noći, dok se pitao šta može da uradi u vezi s prijavljivanjem za koje je rok isticao narednog dana, neko zalupa na vrata kancelarije, u kojoj je u to vreme živeo. Zaposleni su morali da na smenu dežuraju preko noći, ali kako on nije imao gde da stanuje, odlučeno je da će živeti u noćnoj dežuraoni: tako je svake noći bio na dužnosti. Lupanje se nastavilo, kao da neko namerava da sruši vrata; kad je izašao napolje, u tami je stajao neki mladić.

„Da li je ovo vaša majka?“

Njegova mama je stajala iza mladića i tresla se od hladnoće. Pre nego što je stigao išta da kaže, ona reče: „Hjong-čole! Ja sam! Mama!“ Mladić pogleda na sat, reče „Još samo sedam minuta do večerja!“ i, okrenuvši se ka Hjong-čolovoj mami, reče „Doviđenja!“ te potrča u mrak da bi stigao pre večerja koje je uvela vlast.

Otac nije bio kod kuće. Kad je sestra pročitala Hjongčolovo pismo mami, mama se zabrinula, a zatim je otišla u njegovu srednju školu, uzela kopiju njegovog svedočanstva i uskočila u voz. Tada se prvi put u životu vozila vozom. Taj mladić je video mamu na Stanici Seul: raspitivala se kako da stigne do Jongsan-donga. Čuo ju je da govori kako nešto mnogo važno mora da odnese sinu još te večeri i to ga je nagnalo da je lično dovede do mesne kancelarije. Hjong-čolova mama je nosila plave plastične sandale usred zime. Za vreme jesenje žetve, kosom je povredila stopalo blizu palca i, pošto rana nije sasvim zarasla, plastične sandale su bile jedino što je mogla da obuče. Pre nego što je ušla, mama je izula sandale i ostavila ih pred vratima noćne dežuraone. „Ne znam da li je prekasno!“, rekla je i izvadila njegovo svedočanstvo. Ruke joj behu promrzle. Uzimajući ih u svoje, u sebi se zarekao da će te ruke i tu ženu usrećiti po svaku cenu. No iz usta mu izlete prekora; pitao ju je kako je mogla da pođe s neznancem samo zato što joj je on tako rekao. Mama mu odgovori prekora: „Kako možeš da živiš a da ne veruješ ljudima? Ima više dobrih nego loših ljudi!“ I nasmešila se onim svojim uobičajenim optimističnim osmehom.

Hjong-čol stoji ispred zatvorene mesne kancelarije i posmatra zgradu. Nije moguće da je mama tu došla. Da je umela da dođe do tog mesta, umela bi i da ode do kuće bilo kojeg svog deteta. Žena koja je rekla da je tu videla njegovu mamu sećala je se zbog njenih očiju. Rekla je da je mama nosila plave plastične sandale. Plave plastične sandale. Upravo se setio da je mama, kad je nestala, nosila ravne sandale bež boje. Otac mu je tako rekao. Ali žena koja mu je rekla da se mami sandala urezala u stopalo jer je dugo pešaćila sasvim sigurno je rekla da su sandale bile plave. Hjong-čol proviruje u mesnu kancelariju, a zatim obilazi ulice koje vode do Devojačke srednje škole „Posong“ i Crkve „Eunsong“.

Postoji li još u toj kancelariji noćna dežuraona?

Te je noći, pre mnogo godina, u noćnoj dežuraoni spavao kraj mame i s njom delio ćebe. Spavao je kraj žene koja se ukrcala na voz bez ikakvog plana da bi svom sinu donela svedočanstvo o završenoj srednjoj školi. Mora da je tada poslednji put tako ležao kraj mame. Hladna promaja se uvlačila u prostoriju u talasima, dopirući kroz zidove okrenute ka ulici. „Lakše zaspim ako spavam kraj zida“, rekla je mama i zamenili su mesta. „Promaja je“, rekao je Hjong-čol i ustao da uza zid poređa svoju torbu i knjige, kako bi zaustavio vetar. I odeću koju je nosio tog dana naslagao je uza zid. „Dobro je“, rekla je mama i uhvatila ga za ruku. „Lezi da spavaš; sutra moraš da ustaneš za posao.“

„Kakav ti je prvi utisak o Seulu?“, upitao ju je, pogleda uperenog u tavanicu, dok je ležao kraj nje.

„Ništa posebno“, rekla je i nasmejala se. Okrenula se da bi ga pogledala i počela da priča o danima koji su prošli.

„Ti si moje prvo dete. Ovo nije prvi put da zbog tebe radim nešto novo. Sve što ti radiš za mene je sasvim nov svet. Zbog tebe sve radim prvi put. Ti si prvo dete zbog kojeg mi je narastao stomak, prvo dete koje sam došla. Bila sam tvojih godina kad sam te rodila. Kad sam prvi put ugledala tvoje crveno, oznojeno lice, zatvorenih očiju... Ljudi kažu da su, kad dobiju prvo dete, iznenađeni i srećni, ali mislim da sam ja bila tužna. Jesam li stvarno rodila ovo dete? Šta sad da radim? Toliko sam se plašila da isprva nisam smela ni da ti dotaknem sićušne nemirne prste. Toliko si snažno stiskao te male šake u pesnice. Kad bih ti rastavila pesnice, prst po

prst, nasmešio bi se. Prsti su ti bili toliko sitni da sam mislila da, ako nastavim da ih diram, mogu nestati. Tada još ništa nisam znala. Udala sam se kad sam imala sedamnaest godina i, pošto nisam zatrudnela sve do devetnaeste, tetka je govorila da verovatno neću moći da imam dece; zato je, čim sam otkrila da sam trudna, prvo što sam pomislila bilo 'Sada ne moram više to da slušam.'

I zbog toga sam bila najsrećnija. Kasnije sam zadovoljno gledala kako ti, iz dana u dan, rastu prsti na rukama i nogama. Kad bih bila umorna, otišla bih do tebe i rastavila bih ti prste stisnute u pesnicu. Dodirivala bih ti prstiće na nogama. To bi mi dalo energiju. Kad sam ti prvi put obula cipele, bila sam zaista uzbuđena. Kad si doteturao do mene, zacenula sam se od smeha; sve i da je neko prosuo gomilu zlata, srebra i dragulja pred mene, ne bih se toliko smejala. A šta misliš, kako sam se osećala kad sam te poslala u školu? Kad sam ti prišla ime i maramicu spreda na odelo, osećala sam se vrlo odraslom. Kako da s bilo čime poredim sreću koja me je obuzimala dok sam gledala kako ti se nožice debljaju? Svakog bih dana pevala: 'Rasti, samo rasti, dete moje.' Onda si, jednog dana, postao veći od mene.“

Gledao ju je dok su joj se reči otimale poput ispovesti. Prevrnula se na bok, ka njemu, i pomilovala ga po kosi. „Iako sam govorila 'Nadam se da ćeš porasti visok i krupan', kad si me prerastao, uplašila sam se, iako si bio moje dete.“ Pročistio je grlo i ponovo se okrenuo ka tavanici, kako bi sakrio oči koje mu se napuniše suzama.

„Za razliku od ostale dece, tebi ništa nisam morala da govorim i objašnjavam. Sve si radio sam. Lep si, a u školi si bio dobar. Mnogo sam ponosna; ponekad se zapanjim zbog toga što si potekao iz mene... Da nije tebe, kad bih ja imala priliku da dođem u Seul?“

Tada je odlučio da će zaraditi mnogo novca kako bi mama, kad opet dođe u taj grad, mogla da spava na nekom toplom mestu. Da nikada više neće dozvoliti da spava na hladnom. Vreme je proticalo. Tihim glasom, mama reče: „Hjong-čole.“ Njen glas je dopirao do njega kao izdaleka; napola je već bio utonuo u san. Uspravila se u krevetu, pogledala njegovo usnulo telo i dotakla ga po čelu. „Izvini.“ Mama brzo povuče ruku da bi obrisala suze, no one mu ipak padoše na lice.

Kad se u zoru probudio, mama je čistila pod kancelarije. Pokušao je da je zaustavi, no mama je rekla „Ionako ništa ne radim“ i, kao da će je neko kazniti ako ništa ne bude uradila, prebrisala pod mokrom krpom i čestito

obrisala radne stolove zaposlenih. U vazduhu joj se video dah, a površina otečenog stopala tesno je prjanjala uz plavu sandalu. Dok su čekali da se otvori obližnji restoran u kojem su služili čorbu od klica zelene vigne kako bi mogli da doručuju, mamine ruke su spremile kancelariju tako da se sva sijala.

Ova kuća još stoji tu. Oči mu se razrogačiše. Pretraživao je uzane uličice pune parkiranih automobila, u potrazi za mamom. Sada se, dok sunce stoji nisko na nebu, zatekao ispred kuće u kojoj je, pre trideset godina, iznajmljivao sobu. Začuden, pruža ruku da dotakne kapiju. Oštri čelični šiljci povrh kapije, nalik na strele, i dalje su tu, kao i pre trideset godina. Žena koja ga je nekoć volela no naposletku ga ostavila ponekad bi o kapiju okačila plastičnu kesu s kineskim zemičkama, kad njega ne bi bilo kod kuće. Sve ostale kuće u kraju pretvorene su u komplekse stambenih kuća ili zgrade s garsonjerama.

Pročitao je oglas zalepljen na kapiji:

100.000 vona mesečno,
s depozitom od 10 miliona vona.
Može i 150.000 vona mesečno
s depozitom od 5 miliona vona.

8 pjonga¹⁴, standardna sudopera, tuš u kupatilu.

Blizu Namsana, zgodno za rekreaciju.

Do Kangnama se stiže za 20 minuta,
do Čongnoa za 10 minuta.

Zamerke: malo kupatilo. Nećete živeti u njemu.

Verovatno je teško naći nešto ovoliko jeftino u Jongsanu.

Zašto se selim: imam automobil i potreban mi je parking. Poslati SMS ili imejl. Lično izdajem sobu da bih izbegao plaćanje procenta agenciji za iznajmljivanje.

Nakon što je pročitao čak i broj mobilnog telefona i imejl adresu, polako je gurnuo kapiju. Kapija se otvara, baš kao što se otvarala pre trideset

godina. Baca pogled unutra. Kuća u obliku slova U, kao i pre trideset godina, vrata koja vode u svaku stambenu jedinicu gledaju u dvorište. Vrata stana u kojem je on nekada živio zakatančena su.

„Ima li koga?“, doziva, te se otvaraju dvojica ili trojica vrata.

Dve mlade žene kratke kose i dva dečaka od oko sedamnaest godina gledaju u njega. Zakoračio je u dvorište.

„Jeste li videli ovu osobu?“ Letak pokazuje prvo mladim ženama, a zatim brzo pruža jedan letak i dečacima, koji se spremaju da zatvore vrata. Iz sobe dečaka proviruju i dve devojke otprilike istih godina. Dečaci, koji misle da im zagleda u sobu, uz tresak zatvaraju vrata. Spolja sve izgleda isto kao pre trideset godina, ali svaka soba je sada pretvorena u garsonjeru. Vlasnici su sigurno renovirali i spojili kuhinju i spavaću sobu, pretvarajući ih u jedinstven prostor. U uglu stana u kojem žive žene vidi sudoperu.

„Ne“, govore mlade žene i vraćaju mu letak. U očima im se vidi da su pospane; mora da su dremale. Posmatraju ga kako se okreće i polazi ka kapiji. Baš kad izlazi iz dvorišta, vrata stana onih dečaka se otvaraju i neko viče: „Čekajte! Mislim da je ova baka sedela ispred kapije pre nekoliko dana.“

Kad se približi sobi, drugi dečak promoli glavu napolje i kaže: „Ne, rekao sam ti da nije ona. Ova gospođa je mlada. Ona je izgledala stvarno izabrano. Ni kosa joj nije bila ovakva – bila je to neka prosjakinja.“

„Ali oči su bile iste. Gledaj joj samo oči; bile su iste ovakve. Ako je pronađemo, hoćete li nam stvarno dati pet miliona vona?“

„Daću vam nešto novca ako mi kažete šta tačno znate, čak i ako je ne pronađete.“ Zamolio je dečake da izađu napolje. Mlade žene, koje su već bile zatvorile vrata, sada su ih ponovo otvorile i gledaju napolje.

„Ta gospođa je ona iz onog bara dole niz ulicu. Drže je zatvorenu jer pati od demencije, ali izgleda da se iskrala i izgubila. Vlasnik bara je došao i odveo je kući.“

„Ne ta gospođa; i ja sam ovu video. Povredila je stopalo. Bilo je zagnojeno. Stalno je terala muve od sebe... Doduše, nisam je zagledao jer se osećala i bila je prljava.“

„I? Jeste li videli kuda je otišla?“, upitao je Hjong-čol dečaka.

„Ne. Samo sam ušao u dvorište. I ona je stalno pokušavala da uđe, tako da sam zalupio kapiju...“

Niko drugi nije video mamu. Dečak kreće za njim iz dvorišta, govoreći:

„Stvarno sam je video!“ Baca pogled niz uličicu, trčkajući ispred Hjong-čola. Hjong-čol mu, na rastanku, daje ček na sto hiljada vona. Dečaku se zacakle oči. Hjong-čol je zamolio dečaka da nagovori ženu da ostane s njim ako je ponovo vidi i da ga pozove. Ne slušajući ga naročito pažljivo, dečak pita: „I onda ćete mi dati pet miliona vona?“ Hjong-čol klima glavom. Dečak mu traži još nekoliko letaka. Kaže da će ih zalepiti na benzinskoj pumpi, gde radi pola radnog vremena. Kaže da, ako na osnovu toga Hjong-čol pronađe svoju mamu, treba da ga nagradi s pet miliona vona jer će to biti njegova zasluga. Hjong-čol mu kaže da hoće.

Izbledela su – obećanja što je sam sebi dao u vezi s mamom, koja je zamenila mesto s njim u onoj noćnoj dežuraoni kako bi ga zaštitila od promaje, govoreći: „Lakše zaspim ako spavam do zida.“ Zavet koji je dao – da će mama spavati u toploj sobi kad sledeći put dođe u grad.

Uzima cigaretu iz džepa i prinosi je ustima. Ne zna kad se tačno to dogodilo, no u nekom su trenutku njegova osećanja prestala da pripadaju samo njemu. Nastavio je sa svojim životom, uglavnom zaboravivši na mamu. *Šta sam ja radio kad, je mama ostala na peronu nepoznate stanice podzemne železnice, kada nije uspela da uđe u voz sa ocem?* Još jednom baca pogled na mesnu kancelariju i okreće se. *Šta sam ja radio?* Oborio je glavu. Dan uoči maminog nestanka, otišao je na piće s kolegama s posla, no to se nije dobro završilo. Njegov kolega Kim, koji je obično bio ljubazan i kulturn, nakon nekoliko pića ga je sarkastično nazvao „pametnim“. Na poslu je Hjong-čol bio zadužen za prodaju stanova u blizini Songdoa, u Inčonu, dok je Kim nadgledao prodaju stanova u blizini Jongina. Kimova primedba se ticala Hjong-čolove ideje da bi trebalo deliti karte za koncerte kao reklamne poklone ljudima koji dolaze da pogledaju model kuće. To nije bila njegova ideja, već ideja njegove sestre, pisca. Kad je Či-hon bila kod njih, njegova supruga joj je poklonila prostirku za kupatilo koju su delili kao reklamni poklon prilikom prethodne prodaje stanova, a njegova sestra je rekla: „Ne znam zašto firme misle da se domaćicama sviđaju ovakve stvari.“

Baš je razmišljao o tome šta bi trebalo da poklanjaju, te ju je upitao: „E pa, šta ti misliš: šta bi bilo upečatljivo?“

„Nisam sigurna, ali ljudi ovakve stvari brzo zaboravljaju. Ne bi li bilo bolje da je posredi nalivpero ili tako nešto? Razmisli o tome. Šta misliš, da

li bi tvoja žena bila srećna da joj za rođendan pokloniš neki kuhinjski aparat? Ako dobiješ prostirku na poklon, odmah to zaboraviš. Ali mislim da bih ja bila prijatno iznenađena ako bih dobila knjigu ili kartu za bioskop, i to bih verovatno upamtila. Ako bih morala da planiram kako ću poklon iskoristiti, stalno bih se sećala kako sam ga uopšte dobila. Jesam li jedina koja tako razmišlja?“ Kad je pošla kući, nije ponela prostirku.

Naredne nedelje, na sastanku, neko je pomenuo reklamne poklone. Svima se dopao njegov predlog o poklonima koji imaju veze s kulturom. Sticajem srećnih okolnosti, pevač popularan među sredovečnom publikom imao je seriju koncerata, te je Hjong-čol uzeo svežanj karata. Šef ga je pohvalio; možda je njegov šef voleo tog pevača. Anketa je pokazala da su karte za koncert doprinele rejtingu firme. Iako to verovatno nije imalo nikakve veze s reklamnim poklonima, prodati su skoro svi njegovi stanovi u Songdou, dok je procenat prodaje Kimovih stanova u Jonginu stajao na svega šezdeset posto. I zato se, kad ga je Kim sarkastično podbo, Hjong-čol samo nasmejao, rekavši da je posredi čista sreća; no nakon još nekoliko tura, Kim je rekao da bi Hjong-čol, kad bi se negde drugde služio svojim pametnim mozgom, mogao postati glavni tužilac. Kim je znao da je Hjong-čol išao na pravni fakultet i da je pripremao pravosudni ispit. Zatim je rekao da ne zna kakvim se trikom Hjong-čol poslužio da bi toliko brzo dobio unapređenje kad nije čak ni diplomirao na Univerzitetu Jonsej ili Univerzitetu Korjo, odakle su dolazili glavni igrači u njihovoj firmi. Naposletku je Hjong-čol prosuo piće koje mu je Kim sipao u čašu i otišao. Narednog jutra, kad je njegova žena rekla da će otići da poseti njihovu kćerku, Čin, umesto da ode na Stanicu Seul, nameravao je da sam ode da sačeka roditelje. Otac je želeo da svrati do mlađeg sina, koji tek što se beše uselio u nov stan. Hjong-čol je nameravao da pokupi roditelje i da ih odbaci do brata, no kad je došao na posao, osetio je kako ga obuzima hladnoća i počinje da ga boli glava. Naposletku, otac jeste rekao da može sam da se snađe... Umesto da ode na Stanicu Seul, Hjong-čol je otišao u saunu blizu posla. Dok se znojio u sauni, u koju je često odlazio dan nakon što bi previše popio, otac se ukrcavao u voz podzemne železnice, bez mame.

Još kao dečak, Hjong-čol je čvrsto odlučio da će postati tužilac da bi naterao mamu da se vrati kući. Bila je otišla zato što ju je otac razočarao.

Jednog prolećnog dana, dok je svuda po selu cvetalo cveće, otac je doveo kući ženu svetle puti koja je lepo mirisala, kao puder za lice. Kad je ta žena ušla kroz prednju kapiju, mama je izašla kroz zadnju. Pokušavajući da se dodvori Hjong-čolu, žena mu je uz svaki ručak spremala i prženo jaje. Izjurio bi iz kuće s kutijom za ručak, koju bi ta žena pažljivo umotala u maramu, ostavio bi je povrh velikih tegli za začine u stražnjem dvorištu i otišao u školu. Pazeći ga se, njegova braća i sestre su uvek, premda oprezno i krišom, uzimali ručak koji im je žena spremala. Jednog maglovitog jutra, na putu do škole, okupio je braću i sestre kraj potoka koji je vijugao pored groblja. Iskopao je rupu uz procvetalu žalosnu vrbu i naterao ih da zakopaju svoje ručkove. Njegov brat je pokušao da pobegne sa svojim ručkom, ali Hjong-čol ga je uhvatio i udario. Njegove sestre su svoje ručkove poslušno zakopale. Mislio je da žena više neće moći da im sprema ručak. Ali žena je otišla u grad i kupila im nove kutije za ručak. Nisu to bile one žućkaste aluminijumske kutije, već nekakve posebne, u kojima je pirinač ostajao topao. Njegova braća i sestre su, puni strahopoštovanja, oprezno opipavali nove kutije. Kad im je žena pružila ručak spakovan u kutije, braća i sestre su gledali u njega. On bi svoj ručak gurnuo na kraj trema i sam otišao u školu. Njegova braća i sestre bi sačekali da im se on izgubi iz vida, a zatim bi i sami pošli u školu, noseći u rukama tople ručkove. Možda zato što je od nekoga čula da on ne uzima ručak koji mu je ona žena spremala i da uopšte ne jede, mama je došla u školu, da ga vidi. Bilo je to desetak dana pošto je ona žena došla da živi s njima.

„Mama!“, suze su mu krenule na oči.

Mama ga je povelala do brda iza škole. Zadičila mu je nogavice na pantalonama tako da su mu se videli glatki listovi, dohvatila prut i počela da ga šiba po njima.

„Zašto ne jedeš? Jesi li mislio da ću biti srećna ako ne budeš jeo?“

Mamino šibanje je bolelo. Bio je ozlojeđen zbog toga što ga rođena braća i sestre nisu slušali, a sada pride nije shvatao zašto ga mama tuče. Srce mu se steglo od ogorčenosti. Nije znao zašto je toliko ljuta.

„Hoćeš li uzimati svoj ručak? Hoćeš li?“

„Ne!“

„Ti, mali...“

Mamini udarci postadoše još brži. Nije priznao da ga boli, ni jedan jedini put, i ubrzo se mama umorila. Umesto da pobegne, stajao je mirno, bez

reči, i trpeo njene udarce.

„A sada?“

Crvenilo mu se na listovima pretvorilo u krv.

„Ni sada!“, urlao je.

Konačno, mama baci šibu. „Bože, kakvo si ti derište! Hjong-čole!“, rekla je, zagrlila ga i grunula u plač. Naposljetku se zaustavila i pokušala da ga ubedi. Morao je da jede, rekla je, bez obzira na to ko priprema obroke; ona će biti manje tužna ako on bude dobro jeo. Tuga. Tada je prvi put čuo mamu da izgovara reč „tužna“. Nije znao zašto bi mama bila manje tužna ako bi on dobro jeo. Budući da je mama otišla zbog te žene, on je mislio da će ona biti tužna ako on bude jeo njenu hranu, no mama mu je rekla da stvar stoji sasvim obrnuto. Ona će biti manje tužna ako on bude jeo, makar jeo hranu te žene. Ne on to nije shvatao, ali kako nije želeo da ona bude tužna, nevoljko je pristao:

„Ješću.“

„To je moje dete.“ Mamine oči, pune suza, razvedriše se zajedno s licem po kojem se razli osmeh.

„Onda mi obećaj da ćeš se vratiti kući!“, tražio je od nje.

Mama je oklevala. „Ne želim da se vratim kući.“

„Zašto? Zašto?“

„Ne želim više nikada da vidim vašeg oca.“

Suze mu potekoše niz obraze. Mama se ponašala kao da se zaista nikada neće vratiti kući. Možda je zato rekla da on mora da jede, bez obzira na to ko mu priprema hranu. Uplašio se.

„Mama, sve ću raditi. Radiću na njivama i pirinčanim poljima i čistiću dvorište i donosiću vodu. Mleću pirinač i ložiću vatru. Teraću miševе i ubijaću piliće za tradicionalne svetkovine. Samo se vrati kući!“

Kad je trebalo da se pripreme za tradicionalne svetkovine ili praznike, mama je uvek molila oca ili bilo kojeg drugog muškarca u kući da zakolje pile umesto nje. Mama, koja bi nakon teške kiše odlazila u polje i po čitav dan podizala klonule stabljike pasulja, koja je, takoreći, nosila oca kući na svojim leđima kad bi se napio, koja je štapom tukla svinju po leđima kad bi pobegla iz tora kako bi je naterala da se vrati unutra – nije mogla da ubije pile. Kad je Hjong-čol na potoku ulovio ribu, nije htela ni da je pipne sve dok je bila živa. Kad je svaki učenik morao da donese u školu rep miša kao dokaz da su kod kuće svi ulovili po miša na dan lova na miševе, mame druge dece bi uhvatile miša, odsekle mu rep i umotale ga u papir da

bi ga deca ponela u školu. Ali njegova mama nije htela ni da čuje za to. Ta žena stamene građe nije mogla da privoli sebe da uhvati miša. Ako bi otišla u šupu po pirinač i naišla na miša, vrišteći bi izjurila napolje. Tetka bi je gledala s neodobravanjem i cuktala jezikom kad bi ona, zajapurena, istrčala iz šupe. No iako je obećao da će ubijati piliće i loviti miševе, mama nije rekla da će se vratiti kući.

„Postaću važna osoba, videćeš“, obećao je Hjong-čol. „Šta ćeš to postati?“

„Tužilac!“

Mamine oči se zacakliše. „Ako želiš da postaneš tužilac, moraš vredno da učiš. Mnogo više nego što ti se čini. Znam nekoga ko je želeo da postane tužilac i ko je učio danonoćno, ali nije uspeo pa je zato poludeo.“

„Ja ću to uraditi ako se vratiš kući...“

Mama mu se zagleda u oči koje su gorele od nestrpljenja. Nasmehila se. „Da. Ti to možeš. Mogao si da kažeš 'mama' dok još nisi bio ni stotinu dana star. Iako te niko nije učio da čitaš, sam si to naučio čim si krenuo u školu, i sada si najbolji u svom razredu.“ Uzdahnula je. „Zašto bih otišla iz te kuće kad si ti tamo – zašto nisam o tome razmišljala? Ti si tamo.“

Zurila mu je u listove poškropljene krvlju, a zatim mu se okrenula leđima i čučnula, rekavši mu da joj se popne na leđa. Pogledao ju je. Okrenula je glavu ka njemu. „Penji se“, rekla je. „Idemo kući.“

I tako se tog dana, kasno posle podne, mama vratila kući. Izgurala je onu ženu iz kuhinje i počela da kuva. A kada su ta žena i otac otišli da žive u drugoj kući u mestu, mama je zasukala rukave, odjurila do njihove kuće, zgrabila lonac s pirinčem koji im je visio iznad ognjišta i bacila ga u potok. Mama je, izgleda, postala borac da bi mogla da održi obećanje koje je dala Hjong-čolu i da se vrati kući. Kad su otac i ta žena otišli iz mesta, pošto više nisu mogli da izdrže mamino maltretiranje, mama je pozvala Hjong-čola i posela ga preda se, koleno uz koleno. Hjong-čol se opet plašio da bi i mama mogla otići, no ona ga je mirno upitala: „Koliko si danas učio?“ Kad joj je pokazao kontrolni na kojem je dobio maksimalan broj bodova, u maminim tužnim očima ponovo se rasplamsala vatra. Pogledala je kontrolni, na kojem je učiteljica crvenim zaokružila svaki tačan odgovor, i čvrsto ga zagrlila.

„Oh, dete moje!“

Dok otac nije bio tu, mama ga je tetošila. Dozvoljavala mu je da vozi očev bicikl. Dala mu je očevu prostirku za spavanje i pokrivala ga je

očevim čebetom. Sipala mu je pirinač u veliku činiju, iz koje je samo otac jeo. Prvu činiju sa supom stavljala je pred njega. Kad bi njegova braća i sestre počeli da jedu, ona bi ih ukorila: „Vaš brat još ni kašiku nije uzeo!“ Kad bi naišao prodavac voća s gumenom kofom punom grožđa, trampila bi pola činije semena susama koji se sušio u dvorištu za grožđe koje bi sačuvala za njega, govoreći ostaloj deci: „Ovo ovde je za vašeg brata.“ I kad god bi takvo što radila, mama ga je podsećala: „Moraš da postaneš tužilac.“

Mislio je da mora da postane tužilac da bi zadržao mamu kod kuće.

Te je jeseni mama požnjela pirinač, oljuštila ga i osušila sama, bez oca. U zoru bi otišla u polje i, povijena, stala da kosom seče stabljike pirinča, skida s njih zrna i širi ih po zemlji da bi se sušila na suncu. Kući bi dolazila kad bi pao mrak. Kad je Hjong-čol pokušao da joj pomogne, mama je rekla „Ti moraš da učiš“ i gurnula ga ka radnom stolu. U tople nedeljne dane, nakon što je pirinač obran, mama bi njegovu braću i sestre pvela u polja u brdima da vade slatki krompir, no njega bi opet gurnula ka radnom stolu. Vratili bi se pred suton gurajući kolica puna crvenkastosmeđeg slatkog krompira. Njegov brat, koji je želeo da ostane kod kuće i uči ali je morao da se povinuje mami i pođe, nagnuo bi se nad bunarom i ribao zemlju koja bi mu se uvukla pod nokte. „Mama! Zar je Hjong-čol toliko važan?“

„Da! Toliko je važan!“ Mama bi lupila njegovog brata po glavi, i ne razmislivši o tom pitanju.

„Znači, mi ti nismo potrebni?“ Obrazi njegovog brata bili su rumeni od svežeg vazduha.

„Ne! Vi mi niste potrebni.“

„Onda ćemo mi da odemo da živimo sa ocem!“

„Molim?“ Mama se spremala da ga još jednom lupi po glavi, no zaustavila se. „I vi ste važni. Svi ste mi važni! Dođite ovamo, moja važna deco!“ Svi su se smejali. Dok je sedeo u toploj sobi za svojim radnim stolom, slušajući porodicu okupljenu napolju, oko bunara, i Hjong-čol se smeškao.

Ne zna se tačno kada, ali mama je prestala da zaključava kapiju preko noći. Uskoro bi, kad bi ujutro svima njima sipala pirinač, počela da ga sipa i u očevu činiju, koju bi ostavljala pod čebetom, u najtoplijem kraju

prostorije. Dok oca nije bilo, Hjong-čol je još marljivije učio. Mama je i dalje odbijala da mu dozvoli da joj pomaže u polju. Čak i kad bi vikala na ostalu decu zato što su ostavila paprike raširene po dvorištu, na kiši, snizila bi glas ako bi mislila da on uči. U to vreme je mamino lice uvek bilo izborano od umora i brige, ali kad bi on učio tako što bi naglas čitao, koža oko očiju bi joj zablistala, kao da je nanela puder. Mama je tiho otvarala i zatvarala vrata njegove sobe. Bez reči bi mu u sobu gurnula tanjir s kuvanim slatkim krompirom ili per simonom, a potom bi nežno zatvorila vrata. Jedne zimske večeri, kad je vetar naneo sneg na trem, otac je ušao kroz otključanu kapiju, pročistio grlo, izuo cipele i lupio njima o zid da bi s njih stresao sneg, a zatim otvorio vrata. Bilo je toliko hladno da su svi spavali zajedno. Kroz poluotvorene kapke, Hjong-čol je video kako otac posmatra svakoga od njih i dodiruje ga po glavi. Video je kako mama stavlja na sto činiju pirinča koju je čuvala u najtoplijem delu prostorije, video je kako iznosi morske alge pržene na ulju perile i spušta ih kraj činije s pirinčem, gledao je kako stavlja činiju vode u kojoj se kuvao pirinač pored činije s pirinčem, bez reči – kao da je otac otišao tog jutra i sada se uveče vratio, a ne otišao u leto i pokunjeno se vratio po ciči zimi.

Kad je Hjong-čol diplomirao na fakultetu i položio prijemni ispit za firmu u kojoj sada radi, mama nije bila srećna. Nije se čak ni smeškala kad su joj komšije čestitale zbog toga što se Hjong-čol zaposlio u jednoj od vrhunskih firmi. Kad je došao kući noseći tradicionalan poklon u vidu veša koji je kupio od prve plate, jedva je i pogledala poklon i hladno mu je dobacila: „A šta je sa onim što je trebalo da postaneš?“

Jednostavno joj je odgovorio da će marljivo raditi u firmi, dve godine štedeti, i onda opet početi da studira.

Sada razmišlja o ovome. Kad je bila mlada, mama je predstavljala prisustvo koje ga je teralo da gradi svoju odlučnost kao muškarac, kao ljudsko biće.

Kad je njegovu sestru, koja tek što beše završila srednju školu, dovela u grad da živi kod njega, mama je počela da mu se neprestano izvinjava i govori da joj je žao. Dovala je njegovu sestru iz sela kad je imao dvadeset

četiri godine. Bilo je to pre nego što je uspeo da uštedi novac, pre nego što je ponovo mogao da polaže pravosudni ispit. Mama je stalno gledala u zemlju.

„Ona je devojka i mora još da se obrazuje. Moraš nekako da joj omogućiš da ovde ide u školu. Ne mogu da dozvolim da živi kao ja.“

Našli su se ispred kule sa satom na Stanici Seul. Pre nego što se vratila kući, mama je predložila da odu nekud na pirinač i supu. Vadila je govedinu iz svoje supe i stavljala je u njegovu činiju. Iako je rekao da ne može on to sve da pojede i da bi i ona trebalo da pojede nešto, mama je nastavila da prebacuje meso iz svoje činije u njegovu. I premda je ona predložila da pojedu nešto, ni jedan jedini zalogaj nije završio u njenim ustima.

„Zar nisi gladna?“, upitao ju je.

„Jedem ja, jedem“, rekla je, no i dalje mu je ubacivala meso u činiju. „Ali ti... šta ćeš ti raditi?“ Mama je spustila kašiku u činiju sa supom. „Za sve sam ja kriva. Izvini, Hjong-čole.“

Dok je stajala na Stanici Seul i čekala da se ukrca na voz kojim će otići kući, ogrubelih šaka s kratko podrezanim noktima duboko zarivenih u džepove, oči su joj bile pune suza. Pomislio je tada da su joj oči kao u krave, bezazlene dobre.

Zove telefonom svoju sestru, koja je i dalje na Stanici Seul. Dan je na izmaku. Kad mu je čula glas, sestra ništa nije rekla. Izgleda da je želela da on prvi govori. Na letku su napisali brojeve mobilnih telefona svih članova porodice, no najviše poziva je primala njegova sestra. Uglavnom su to bili lažni tragovi. Jedan momak je rekao: „Ta žena je baš sada sa mnom.“ Čak ih je podrobno uputio kako da dođu do mesta na kojem se nalaze. Njegova sestra je taksijem pojurila do podnožja mosta, lokacije koju joj je dao, i zatekla mladu pijanicu, muškarca, čak ne ni ženu, kako hrče toliko pijan da ne bi primetio sve ni da ga neko strpa u kolica i odgura odatle.

„Nije ovde“, govori Hjong-čol sestri.

Ona ispušta vazduh koji je zadržavala.

„Hoćeš li ti ostati tu, na stanici?“, pita je.

„Još malo... Još imam letaka.“

„Dolazim do tebe. Hajde da negde večeramo.“

„Nisam gladna.“

„Onda idemo na piće.“

„Na piće?“, ponavlja i neko vreme ništa ne govori. „Primila sam jedan poziv“, govori, „od jednog apotekara iz Apoteke 'Sobu', koja se nalazi ispred Pijace 'Sobu', u Jokčon-dongu. Kaže da je video letak koji je njegov sin doneo kući. Učinilo mu se da je video nekoga ko liči na mamu, u Jokčon-dongu, pre dva dana... Ali rekao je da je nosila plave plastične sandale. Da mora da je toliko pešačila da joj se na gornjoj strani stopala pojavila posekotina, i da joj se zagnojila sve do noktiju, i da joj je stavio lek na to...“

Plave sandale? Telefon mu kliznu sa uha.

„Brate!“

Vraća telefon na uho.

„Otići ću tamo. Hoćeš sa mnom?“

„U Jokčon-dong?“, pita. „Misliš li na onu Pijacu 'Sobu' pored koje smo živeli?“

„Da.“

„U redu.“

Ne želi da ide kući. Nema ništa posebno da kaže kad se našao sa sestrom. Kad ju je pozvao, u sebi je mislio samo: „Ne želim da idem kući.“ Ali Jokčon-dong? Podiže ruku da zaustavi taksi. Ne shvata. Nekoliko ljudi ih je zvalo i reklo da su videli nekoga ko liči na mamu, u plavim plastičnim sandalama. Začudo, svi su govorili da su je videli u nekom kraju grada u kojem je on živeo. Kebong-dong, Terim-dong, Oksu-dong, ispred stambene zgrade Naksan u Tongsung-dongu, Suju-dong, Singil-dong, Čongnung. Kad bi otišao tamo, ljudi koji su zvali rekli bi da su je videli tri dana ranije, ponekad i nedelju dana ranije. Neko je čak rekao da ju je video mesec dana pre nego što je nestala. Kad god bi dobio dojavu, otišao bi u taj kraj grada, sam ili s nekim od braće i sestara, ili sa ocem. Iako su svi ti ljudi govorili da su je videli, nije uspeo da pronade nikoga nalik na mamu u plavim plastičnim sandalama. Nakon što bi čuo te priče, mogao je jedino da polepi letke na bandere u kraju, ili na neko drvo u parku, ili u telefonskoj govornici, za svaki slučaj. Kad bi prolazio kraj mesta na kojima je nekada živeo, zaustavio bi se i provirio u te zgrade i kuće u kojima su sada živeli drugi ljudi.

Gde god da je živeo, mama kod njega nikada nije dolazila sama. Uvek bi

neko od porodice odlazio da je sačeka na železničkoj ili autobuskoj stanici. Kad je pak bila u Seulu, mama nikuda ne bi išla sve dok neko ne bi došao da je odvede do narednog odredišta. Kad bi odlazila kod njegovog brata, on bi dolazio po nju; kad bi odlazila kod sestre, ona je dolazila po nju. Niko to nikada nije rekao naglas, ali u nekom su trenutku on i njegova porodica prećutno počeli da veruju da mama nikuda u tom gradu ne može da ode sama. Stoga je, kad god bi mama dolazila u Seul, neko uvek bio s njom. Nakon što je dao oglas u novine i podelio letke, shvatio je da je dotad živeo u dvanaest različitih krajeva grada. Ispravlja se i podiže pogled. Jokčon-dong je, seća se, bio prvo mesto gde je mogao da kupi kuću.

„Za nekoliko dana je Žetveni mesec...“ U taksiju koji ih vodi do Jokčondonga, njegova sestra uznemireno trlja ruku o nokte. I on razmišlja o tome. Pročistio je grlo i namršti se. Žetveni mesec traje nekoliko dana. Mediji svake godine izveštavaju da za praznike u inostranstvo putuje više ljudi nego ikada ranije. Sve do pre nekoliko godina, ljudi su kritikovali one koji za praznike putuju u inostranstvo, no sada ljudi bez problema govore „Preci moji, brzo se vraćam“ i hitaju na aerodrom. Kad su ljudi počeli da praznuju tradicionalne svetkovine u tajmšer letnjikovcima, brinuli su da li će duhovi predaka uspeti da ih pronađu; no sada ljudi samo uskoče u avion. Tog jutra je njegova žena, čitajući novine, rekla kao da je posredi nekakva vest: „Ovde kažu da će ove godine više od milion ljudi ići u inostranstvo.“

„Mora da ljudi imaju mnogo novca“, odgovorio je, a ona promrmlja: „Ljudi koji ne mogu da oputuju – e pa, ti baš nisu previše bistri.“

Otac ih je samo posmatrao.

Njegova žena nastavi: „Deca su rekla da njihovi prijatelji idu u inostranstvo za vreme Žetvenog meseca i da bi i oni to voleli.“ Kad ju je ljutito pogledao, ne mogavši više to da sluša, objasnila je: „Znaš kako su deca osetljiva na te stvari.“ Otac je ustao od stola i otišao u svoju sobu.

„Jesi li ti poludela? Je li to nešto o čemu sada treba pričati?“, brecnuo se, a njegova žena odvrati: „Čuj, rekla sam da su deca to rekla; jesam li rekla da ja želim da putujem? Zar ne smem ni da ti prenesem šta deca kažu? Ovo je strašno. Treba li da živim a da ništa ne govorim?“ Ustala je i otišla od stola.

„Zar ne bi trebalo da održimo tradicionalnu svetkovinu?“, upitala je Čihon.

„Otkad ti to brineš o tradicionalnim svetkovinama? Nikad nisi ni dolazila kući za praznike, a sada ti je stalo do Žetvenog meseca?“

„Pogrešila sam. Nije trebalo tako da se ponašam.“ Posmatra sestru koja prestaje da trlja nokte i gura ruke u džepove jakne. Još se nije oslobodila te navike.

Dok su svi zajedno živeli u Seulu, kad god bi morao da spava u istoj sobi s bratom i sestrom, sestra bi zauzimala svoje mesto do zida, on bi legao u sredinu, a brat najbliže drugom zidu. Skoro svake noći, nešto bi ga tresnulo po glavi i, kad bi se probudio, zatekao bi bratovu ruku prebačenu preko svog lica. Pažljivo bi je skinuo i, baš dok bi tonuo u san, sestrina ruka bi ga tresnula po grudima. Tako su spavali u velikoj sobi kod kuće, prevrćući se i okrećući koliko su hteli. Jedne noći, kad je dobio udarac u oko, zaurao je. Brat i sestra su se probudili.

„Hej! Ti!“

Njegova sestra, sa zakašnjenjem shvatajući šta se dogodilo, brzo gurnu ruke u džepove pamučnih pantalona u kojima je spavala i uznemireno se uskomeša.

„Ako nameravaš tako da nastaviš, vrati se lepo kući!“

Kad je došlo jutro, njegova sestra je zaista otišla kući, kod mame, i ponela sve svoje stvari. Mama ju je odmah vratila u Seul, rekla joj da padne na kolena pred njim i zamoli za oprostaj. Njegova sestra, tvrdoglava, nije se ni pomerila.

„Zamoli ga da ti oprost!“ , rekla je mama, ali njegova sestra ni makac.

Njegova sestra je bila dobra, ali ako bi se na nešto namerala, niko je nije mogao pokolebati. Jednom ju je, kad je bio u srednjoj školi, primorao da mu opere patike. Obično bi ih poslušno prala, no tog dana se razljutila i patike, nove ali prljave, odnela na potok i pustila ih niz njega. Trčao je celim putem uz potok kako bi uhvatio svoju obuću koja je plutala po njemu. Kasnije je to postala draga uspomena koju mogu deliti samo brat i sestra, ali u ono vreme se vratio kući ljut, sa samo jednom patikom, pozelenelom od muljevite vode i žabokrečine, i tužio sestru mami. Ni kad je mama podigla žarač, pitajući je odakle joj samo takva gadna narav, nije

htela da se izvini. Samo se naljutila na mamu: „Rekla sam da neću to da radim! Rekla sam mu da neću! I odsad neću raditi ništa što ne želim da radim!“

U njihovoj maloj sobi, mama je naredila njegovoj tvrdoglavoj sestri: „Rekla sam ti da ga zamoliš da ti oprost. Rekla sam ti da ti je ovde brat roditelj. Ako ne ispraviš tu naviku da uzimaš svoje stvari i odlaziš zato što te je brat grdio, toga nećeš moći da se otarasiš do kraja života. Ako nešto ne bude po tvom kad se budeš udala, hoćeš li i tada uzimati svoje stvari i odlaziti?“

Što ju je mama više terala da mu se izvini, to je ona dublje gurala ruke u džepove. Mama tužno uzdahnu: „Sad ovo dete neće više da me sluša. Ovo se dete ne obazire na mene jer nemam ništa, jer nemam nikakvu školu.“ Tek kad se ta tužbalica pretvorila u suze, njegova sestra reče: „Nije tako, mama!“ Kako bi je naterala da prestane da plače, morala je da kaže „Zamolću ga za oprostaj, izviniću mu se“, i izvadila je ruke iz džepova i zamolila ga da joj oprost. Od tada je njegova sestra spavala s rukama u džepovima. I kad god bi podigao glas na nju, brzo bi ih gurnula tamo.

Pošto je mama nestala, kad god bi joj neko nešto prebacio, pa čak i nešto sasvim nevažno, njegova tvrdoglava sestra bi pokunjeno priznala: „Pogrešila sam, nije trebalo to da uradim.“

„Ko će oprati prozore kod kuće?“, upitala ga je Či-hon. „O čemu ti to pričaš?“

„Kad bismo u ovo doba godine svratili, mama je uvek prala prozore.“

„Prozore?“

„Da, naravno. Uvek bi govorila: 'Kako da nam prozori budu prljavi kad će porodica doći za Žetveni mesec?'“

U mislima mu sevnuše svi oni silni prozori njihovog seoskog doma. Kuća, koju su iznova podigli pre nekoliko godina, imala je prozore u svakoj prostoriji, naročito u dnevnoj sobi, za razliku od stare kuće, u kojoj je postojalo samo jedno prozorsko okno, i to na vratima.

„Kad sam joj predložila da unajmi nekoga da pere prozore, rekla je: 'Ko će doći u ovu zabit da to radi?'“ Njegova sestra uzdiše, pruža ruku do prozora taksija i trlja je.

„Kad smo bili mali, otprilike u ovo doba bi skidala sva vrata na kući – sećaš li se?“, pita ga.

„Sećam se.“

„Stvarno se sećaš?“

„Rekao sam da se sećam!“

„Lažeš.“

„Zašto misliš da lažem? Sećam se. Lepila bi javorovo lišće po vratima, iako ju je tetka gnjavila zbog toga.“

„Dakle, stvarno se sećaš. Sećaš li se kako smo išli kod tetke da beremo javorovo lišće?“

„Sećam se.“

Pre nego što su sagradili novu kuću, mama bi odredila jedan sunčan dan oko Žetvenog meseca i skinula sva vrata u kući. Potom bi ih oribala vodom, ostavila ih na suncu da se osuše, napravila lepljivu smesu i stavila novu, poluprovidnu tamnocrvenu hartiju na vrata. Kad god bi Hjong-čol video da su vrata skinuta sa šarki i da se suše, oslonjena o zid kuće, pomislio bi: „Ah, uskoro će Žetveni mesec.“

Zašto niko nije pomagao mami da na vrata nanese nov papir, a bilo je toliko muškaraca u porodici? Njegova sestra se verovatno samo ludirala unaokolo i vrtela prstom po kofi vodenastog lepka. Mama bi uzela četku i hitrim potezom razmrljala malo lepka po papiru kao da vešto mastilom slika orhideje na nekoj tradicionalnoj slici i, sasvim sama, izvežbanim potezima počela da lepi papir na čiste ragastove. Pokreti su joj bili veseli i radosni. Mama je obavljala posao koji se on ne bi usudio da radi čak ni sada, iako je stariji nego što je ona tada bila, a ona je to radila brzo i s lakoćom. Držeći veliku četku u ruci, naredila bi njegovoj sestri, koja se igraia lepkom, ili njemu, koji bi upitao može li da pomogne, da donese listove korejskog javora. Iako je u njihovom dvorištu bilo mnogo drveća, persimona, šljiva, kiselog drveća¹⁵ i žižule¹⁶, mama je naručivala baš listove javora, kojeg kod kuće nije bilo. Jednom je, da bi otišao po javorovo lišće, morao da ode od kuće i da hoda uličicama, preko potoka i novim putem sve do tetkine kuće. Dok je od nje uzimao listove javora, tetka ga je upitala: „Šta ćeš s njima? Je li ti majka rekla da ih doneseš? Kakvu to opet glupost izvodi tvoja majka? Ako u zimu pogledaš u vrata s javorovim lišćem, samo ti bude hladnije, ali ona će to opet uraditi – iako joj stalno govorim da prekine s tim!“

Kad bi se vratio s dve pune šake javorovog lišća, mama bi uzimala

najlepše listove i stavljala ih pored kvake svakih vrata, po jedan s obe strane, a zatim bi lepila tamnocrvenu hartiju preko njih. Listovi su stajali kao ukras na onim mestima gde su se lepili dodatni slojevi papira kako bi se sprečilo kidanje i cepanje, baš tamo gde su ljudi dodirivali vrata kako bi ih otvorili i zatvorili. Na njegova je vrata mama stavila tri lista više nego na ostala vrata; poređala je tih pet listova u cvet, pažljivo ih pritislula dlanovima i upitala: „Da li ti se sviđaju?“ Doimalo se kao da malo dete otvara šaku. Šta god tetka rekla, njemu su listovi izgledali predivno. Kad je rekao da mu se lišće mnogo sviđa, širok osmeh se razlio maminim licem. Za mamu, koja je mrzela da u dane praznika uđe s pokidanim ili probušenim vratima, izanđalim od otvaranja i zatvaranja čitavog leta, lepljenje novog papira na vrata je predstavljalo istinski početak jeseni i Žetvenog meseca. Sigurno je želela i da spreči da se članovi porodice prehlade zbog hladnijeg vetra na izmaku leta. Da li je to, pitao se, bio vrhunac zanesenosti i ljubavi koju je mama u ono vreme mogla da iskusi?

Nesvesno gura ruke u džepove pantalona, kao što je činila njegova sestra. Listovi javora zalepljeni kraj kvaka na vratima ostajali su s porodicom u toj kući i pošto bi Žetveni mesec prošao. Ostajali bi tu i tokom zime i snega; ostajali bi sve dok se u proleće ne bi pojavili novi listovi javora.

Mamin nestanak je u njegovom sećanju pokrenuo događaje, trenutke, poput tih vrata s javorovim lišćem, za koja je mislio da ih je sasvim zaboravio.

Jokčon-dong nije onaj Jokčon-dong kojeg se on sećao. Kad je kupio svoju prvu kuću u Seulu, bio je to kraj sa silnim uličicama i kućama, no sada je krcat visokim stambenim zgradama i prodavnicama odeće. On i njegova sestra su išli tamo-amo dva puta, kako ispred stambenih zgrada tako i iza njih, jer nisu mogli da pronađu Pijacu „Sobu“ koja je u ono vreme bila u srcu Jokčon-donga. Naposletku su upitali nekog studenta koji je tuda prolazio gde se nalazi pijaca, i ispostavilo se da je u suprotnom smeru od onog u kojem su oni mislili da treba da idu. Veliki megamarket je zamenio telefonsku govornicu kraj koje je nekada prolazio svakog dana. Ne može da pronađe prodavnicu vunice u koju je njegova žena odlazila na časove pletenja kad je htela da isplete džemperice za njihovu tek rođenu

kćerku.

„Mislim da je ovde, brate!“

Pijaca „Sobu“, koja se u njegovom sećanju nalazila kraj velikog puta, sada je ugurana između novih bulevara i on ne može dobro da vidi natpise.

„Rekao je da se nalazi ispred Pijace 'Sobu'...“ Njegova sestra trči ka ulazu i okreće se da pogleda prodavnice. „Eno je!“

Gleda u smeru koji pokazuje njegova sestra i vidi natpis na kojem piše „Apoteka 'Sobu'“; apoteka je stešnjena između snek-bara i internet-kafea. Apotekar s naočarima, od pedesetak godina, podiže pogled kad on i njegova sestra uđu. Kad njegova sestra upita „Jeste li vi zvali u vezi s letkom koji vam je doneo vaš sin?“, apotekar skida naočare.

„Kako je vaša majka nestala?“

Bilo je to najčudnije – i najčešće – pitanje koje su im ljudi postavljali otkako je mama nestala. Uvek ga postavljaju s mešavinom radoznalosti i osude. Isprva su podrobno objašnjavali „E pa, vidite, bila je u podzemnoj železnici na Stanici Seul...“, no sada bi jednostavno odgovorili „Prosto je nestala“ i nabacili tužan izraz. Bio je to jedini način da zaobiđu pitanje.

„Pati li od demencije?“

Njegova sestra ne odgovara, te on poriče.

„Ali kako možete tako da se ponašate, a ovamo pokušavate da je pronađete? Još kad sam vas zvao, a vi ste tek sad došli?“, prekorno ih pita apotekar, kao da bi, da su ranije došli, sad već bili s mamom.

„Kad ste je videli? Liči li vam ovo na našu mamu?“ Njegova sestra vadi letak i pokazuje mu sliku.

Apotekar kaže da ju je video pre šest dana. On živi na trećem spratu zgrade, objašnjava, i sišao je, kad je svanulo, da otvori apoteku; video je da neka stara žena spava pored kanti za smeće ispred susednog snek-bara. Govori im da je nosila plave plastične sandale. Kaže da je toliko hodala da je na stopalu imala posekotinu toliko duboku da joj se skoro videla kost. Rana joj se inficirala i zagnojila, i to toliko da se gotovo ništa nije tu moglo učiniti.

„Budući da sam apotekar, nisam mogao samo da je ostavim kad sam video tu posekotinu. Mislio sam da bi je barem trebalo dezinfikovati, te sam ušao unutra, uzeo sredstvo za dezinfekciju i vatu, i ona se probudila. Iako joj je neznanac dirao stopalo, bila je mirna, potpuno nepomična i slaba. Kad čovek ima takvu posekotinu, normalno je da vrišti kad mu je neko dira, ali ona uopšte nije reagovala. To me je iznenadilo. Ta je

infekcija bila toliko jaka da joj je gnoj curio iz rane. I miris je bio odvratn. Ne znam koliko sam je puta dezinfikovao. Nakon toga sam na ranu stavio melem i flaster. Ali flaster nije bio dovoljno velik, te sam joj stopalo obmotao zavojem. Pomislio sam da bi je trebalo nekako zaštititi, te sam ušao da pozovem policiju, ali onda sam se vratio da je pitam da li poznaje nekoga tu. Jela je rolnice sušija koje je našla u smeću. Mora da je bila gladna. Rekao sam joj da ću joj dati nešto da pojede i da bi trebalo to da baci, ali nije htela; oduzeo sam joj taj suši i bacio ga. Iako nije htela da ga baci kad sam joj rekao, ništa nije uradila kad sam joj ga uzeo. Pozvao sam je da uđe u apoteku, ali ona je samo nastavila da sedi tamo, kao da me nije razumela. Da li je gluva?“

Njegova sestra ništa ne odgovara, te on poriče.

„Upitao sam je: 'Gde živate? Poznajete li nekoga ko bi mogao da dođe po vas? Ako znate nečiji broj telefona, ja ću ga pozvati.' No ona je samo sedela. Samo je treptala. Ništa nisam mogao da uradim, te sam ušao i pozvao policiju i, kad sam ponovo izašao, nje nije bilo. Bilo je čudno. Bio sam unutra svega nekoliko minuta, a ona je već bila nestala.“ „Naša mama nije nosila plave plastične sandale“, govori Či-hon. „Nosila je bež sandale. Jeste li sigurni da su njene sandale bile plave i plastične?“

„Da. Nosila je svetloplavu košulju, i preko nje nešto što je bilo ili belo ili bež – toliko je bilo prljavo da nisam mogao da vidim. I suknja joj je nekada mogla biti bela – ali toliko se isprljala da je postala bež. Bila je na falte. Cevanice su joj bile krvave. Bile su... ovaj, bile su uništene od ujeda komaraca.“

Ako se izuzmu plave plastične sandale, to je bila odeća koju je mama nosila kad je nestala.

„Mama ovde nosi hanbok. Kosa joj je sasvim drugačija... Na ovoj slici je našminkana, ali nije tako izgledala kad je nestala. Zašto ste, kad ste videli tu ženu, pomislili da je ona naša majka?“ Njegova sestra kao da se nada da to nije bila mama; žena koju je apotekar video bila je mnogo jadna.

„To je ista žena. Oči su joj iste. Kad sam bio mali, čuvao sam krave i video sam oči nalik na njene, poštene i blage. Prepoznao sam je iako je drugačije izgledala zato što su to te oči.“

Njegova sestra se sručila u stolicu.

„Da li je policija došla?“

„Odmah sam ih ponovo pozvao da im kažem da ne moraju da dolaze.“

Kao što sam vam rekao, već je bila otišla.“

...

On i njegova sestra odlaze iz apoteke i razdvajaju se, dogovorivši se da se za dva sata nađu na igralištu jednog od novih stambenih kompleksa. Dok vetar sve jače duva, on pretražuje slabo osvetljene ulice oko novih stambenih zgrada koje stoje na mestu kuća iz vremena kad je on tu živio, a njegova sestra traga u okolini Pijace „Sobu“, gde još ima nekoliko starih uličica. Budući da je apotekar rekao da je žena koja je možda bila mama jela rolnice sušija iz smeća pored snek-bara, on sad pažljivo zagleda sve kante za smeće pored zgrada. Gleda i pored kanti za reciklažu. Pita se gde bi mogla biti kuća u kojoj je nekada živio. Bila je to treća kuća od kraja u najdužoj uličici u tom kraju. Uličica je bila toliko dugačka i mračna da ga je, kad bi se s posla vraćao kasno, nešto teralo da se neprekidno osvrće pre nego što bi stigao do kapije.

Sestra ga čeka na drvenoj klupi na igralištu. Ugledala je njegova povijena ramena i usporen hod i ustala. Kasno je i nema dece na igralištu; svega nekoliko starijih ljudi koji su izašli da se prošetaju sedi okolo.

Da li je mama došla ovamo, do te kuće?

Kad je mama prvi put došla da ga poseti u toj kući, izašla je iz voza noseći niklovan čajnik velik kao parni lonac, pun kaše od crvenog pasulja. On nije imao automobil i, kad je uzeo čajnik od nje i breкнуo se „Zašto si donosila nešto toliko teško?“, mama je samo nastavila da se smeši. Čim su skrenuli u uličicu, pokazala je na neku kuću i upitala: „Je li ova?“ Kad su prošli pored te kuće, pokazala je na sledeću i upitala: „Je li ta?“ Ozarila se kad se on, napokon, zaustavio ispred svoje kuće i objavio: „Ova je.“ Dok je pažljivo otvarala kapiju, mama je bila uzbuđena poput devojčice koja prvi put putuje dalje od svog rodnog mesta. „Jao, ima i dvorište! Stablo persimona i – šta je ovo? – vinova loza!“ Čim je kročila u kuću, mama je iz čajnika sipala činiju kaše i poprskala čitavu kuću. „Ovako se kuća štiti od zla“, rekla je. Njegova žena, koja je takođe prvi put u tom gradu imala sopstvenu kuću, otvorila je vrata jedne od njihove tri sobe i uzbuđeno rekla: „Ovo je vaša soba, majko. Kad dođete u Seul, ovde možete udobno da boravite.“ Mama je provirila u sobu i, uz izraz lica kao da se izvinjava, uzviknula: „Imam sopstvenu sobu!“

Te noći, posle ponoći, čuo je nešto u dvorištu i pogledao kroz prozor. Mama je šetala unaokolo. Dodirnula je kapiju, položila ruku na vinovu lozu i sela na stepenice koje su vodile do ulaznih vrata. Podigla je pogled ka noćnom nebu i otišla da stane pod stablo persimona. Otvorio je prozor i pozvao je: „Uđi da spavaš.“

Mama ga je upitala „Zašto ti ne spavaš?“ i, kao da ga prvi put zove po imenu, tiho rekla: „Hjong-čole, izađi.“

Kad je došao do nje, iz džepa je izvadila koverat i spustila mu ga u ruku. „Sad ti treba samo još pločica s prezimenom.“ Pogledao ju je, držeći podeblji koverat u ruci. „Žao mi je što nisam mogla da ti pomognem da kupiš ovu kuću“, rekla je.

Kasnije, kad se u zoru vraćao iz kupatila, tiho je otvorio vrata mamine sobe. Mama i Či-hon su ležale jedna uz drugu, duboko utonule u san. Mama kao da se smeškala u snu; sestra je ruku, kao i uvek, slobodno pružila daleko od tela.

Pre toga, još od one prve noći koju je provela s njim u noćnoj dežuraoni, nije bilo mesta na kojem bi mama mogla da boravi dok je u Seulu. Često bi neko od dece odlazio po nju kad bi dolazila iznajmljenim autobusom na venčanje nekog od rođaka. Mama bi sa sobom nosila ogroman teret. Pre nego što bi se svadba završila, mama bi ih zbrzala da odu do iznajmljene sobe u kojoj su stanovali. Skinula bi odelo koje je nosila na svadbi; hrana umotana u novinsku hartiju, plastiku ili listove tikvica izronila bi iz njenih zavežljaja. Nije joj bio potreban ni minut da se presvuče u komotnu košulju i pantalone cvetnog desena, koje bi ponela, smotane, u uglu jedne od torbi. Jela koja bi izvadila iz novinske hartije, plastike ili listova tikvica premestila bi na tanjire i u činije iz kredenca, a potom bi obrisala ruke, brzo svukla navlake sa čebadi i oprala ih. Napravila bi kimči od usoljenog kupusa koji je donela, oribala lonac pocrneo od vatre, oprala mali pomični štednjak tako da se sijao, ponovo navukla navlake na čebad i zašila ih nakon što bi se osušile na suncu na krovu, oprala pirinač i skuvala čorbu od pasulja i postavila sto za večeru. Na stolu bi se nalazile obilate porcije kuvane govedine, sotiranih incuna i kimčija sa susamovim lišćem koje je donela od kuće. Kad bi uzimali po kašiku pirinča, mama bi svakome na kašiku stavila po komad kuvane govedine. Oni bi je terali da jede, no ona bi samo ponavljala: „Ja nisam gladna.“ Kad bi završili s jelom, ona bi rasklonila sto i napunila vodom gumeno korito pod slavinom. Izašla bi da

kupi lubenicu koja će se u koritu ohladiti, a zatim bi se brzo ponovo presvukla u odelo, jedino koje je imala i koje je nosila samo za svadbe; potom bi rekla: „Odvezite me natrag na stanicu.“ Već bi bilo kasno. „Prenoći ovde i sutra se vrati kući, mama“, govorili biste joj. No ona bi odgovorila: „Moram da idem, sutra imam posla.“ Jedinu posao koji je mamu čekao bio je rad na pirinčanim poljima; takav posao je mogao i da sačeka naredni dan. No mama bi se uvek vraćala vozom iste večeri. Iako se zapravo vraćala zato što je njeno troje odrasle dece imalo samo jednu sobu, malu sobu u kojoj su svi spavali sklopčani jedno uz drugo i u kojoj nisu mogli ni da mrdnu, mama bi rekla samo: „Moram da idem. Sutra imam posla.“

Kad god bi mamu, umornu, vraćao na Stanicu Seul da sačeka noćni voz kako bi se vratila kući praznih ruku, iznova bi donosio iste odluke. *Zaradiću novac i preseliću se u dvosoban stan. Iznajmiću kuću. Kupiću kuću u gradu. Tako ću moći da imam sobu u kojoj će ova žena moći da spava na miru.* Kad god bi mama putovala noćnim vozom, kupio bi peronsku kartu kako bi je ispratio na peron. Pronašao bi joj mesto u vozu i pružio joj vrećicu s grickalicama, možda i mleko od banane ili mandarine.

„Nemoj da zaspiš; upamti, moraš da izadeš na Stanici Čongup.“

Mama bi mu naredila – ponekad tužno, ponekad odlučno: „Ovde, u gradu, ti si i majka i otac ostalima.“

Dok bi stajao tamo, trljajući ruke, star svega dvadeset i nešto godina, mama bi se podigla sa svog sedišta, uzela ga za ruke, razdvojila ih i naterala ga da stane ispravljenih ramena. „Najstariji brat mora da bude dostojanstven. Mora da bude uzor. Ako najstariji brat skrene s puta, i njegova braća i sestre će skrenuti s puta.“

Pre nego što bi voz krenuo, mami bi se oči napunile suzama i rekla bi: „Izvini, Hjong-čole.“

Njegova mama bi izašla u Čongupu usred noći. Prvi autobus za grad kretao bi tek posle šest sati ujutro. Mama bi izašla iz voza i krenula pešice, po mraku, ka kući.

„Kud nismo poneli više letaka da ih zalepimo po okolini“, govori on i uvlači se u jaknu da bi se zaštitio od večernje hladnoće.

„Vratiću se ja sutra i uradiću to“, uverava ga Či-hon i gura ruke u

džepove.

On sutra mora da vodi pomoćnike direktora u stan za pokazivanje u Hongčonu. Ne može da dobije slobodan dan. „Da kažem ženi da to uradi?“

„Neka se ona odmara. Ona brine i o ocu.“

„A možeš i da pozoveš najmlađeg.“

„Ili će mi on pomoći.“

„On?“

„Ju-bin. Kad pronađemo mamu, udaću se za njega. Mama je uvek želela da se udam.“

„Ako ti je toliko lako da se odlučiš, trebalo je to već da uradiš.“

„Kad je mama nestala, shvatila sam da za sve postoji rešenje. Mogla sam da uradim sve što je od mene želela. Nije bilo važno. Ne znam zašto sam je nervirala takvim stvarima. Neću više ni putovati avionom.“

Potapšao je sestru po ramenu i uzdahnuo. Mama nije volela kad njegova sestra putuje u inostranstvo avionom. Mama je mislila da, ako avionom putuješ kad je rat, onda tu ništa ne možeš da učiniš, ali da u protivnom ne možeš život tako prepustiti sudbini, kao da nimalo ne mariš za njega. Kad je mama sve glasnije počela da prigovara u vezi sa avionima, njegova sestra je počela da leti krišom. Bilo da je putovala poslom ili za svoju dušu, ako je morala da putuje avionom, odlazila je ne kazavši mami.

„Ruže u onoj kući su bile prelepe...“, rekla je njegova sestra.

Pogledao ju je u mraku. Baš je razmišljao o tim ružama. Prvog proleća nakon što je kupio kuću, mama je došla u posetu i predložila da odu da kupe ruže. Ruže? Kad je čuo mamu da izgovara tu reč, morao je da pita „Zaista misliš na ruže?“, kao da je nije dobro čuo.

„Crvene ruže. Zašto? Zar ne postoji neko mesto gde ih možemo kupiti?“

„Da, postoji.“ Odveo je mamu u rasadnik iz kojeg su poticale mladice koje su rasle duž ulica u Kupabalu. „Mislim da je ovo najlepši cvet“, rekla je mama i kupila mnogo više grmova ruže nego što je on očekivao. Kasnije tog poslepodneva, iskopala je rupe duž zida oko njegove kuće i posadila ih. Nikada ranije nije video da je mama posadila nešto samo za gledanje, a ne za branje i jelo, čemu su služili pasulj, ili krompir, ili rasada kupusa ili rotkve ili paprike. Izvirujući preko njenih povijenih leđa, upitao ju je ne sadi li suviše blizu zida. Mama je podigla pogled i rekla: „To je zato da bi i ljudi napolju mogli da uživaju u njima.“ Svakog proleća, ruže bi se rascvetale. Ljudi koji bi tokom sezone ruža prolazili s druge strane zaustavili bi se ispod zida da bi udahnuli miris ruža, baš kao što se mama

nadala. Kad bi pala kiša, svuda unaokolo bi se videle crvene ružine latice koje bi pale s druge strane zida.

U baru megamarketa u Jokčon-dongu, njegova sestra, koja je slistila dva točena piva umesto večere, vadi iz tašne svesku, otvara je na određenoj strani i gura je k njemu. Lice mu je crveno zato što je pio na prazan stomak. Naginje svesku ka svetlosti i počinje da čita. Za razliku od njene maštovite i emotivne prirode, rukopis joj je neočekivano dosledan.

Ja želim da čitam deci koja ne mogu da vide.

Ja želim da naučim kineski.

Ako zaradim mnogo para, želim da imam malo pozorište.

Ja želim da odem na Južni pol.

Ja želim da odem na hodočašće u Santjago.

Sledilo je još trideset rečenica, i svaka je počinjala rečju „ja“.

„Šta je ovo?“

„Za prošlu Novu godinu, zapisala sam šta želim da uradim u životu, osim što pišem. Iz čiste zabave. Stvari koje želim da uradim u narednih deset godina. Ali nisam planirala da išta radim s mamom. Nisam to shvatala dok sam to zapisivala. Ali sada, kad je mama nestala, kad to pogledam...“

Pijan je. Izlazi iz lifta i pritiska zvono. Nema odgovora. Vadi ključeve iz džepa i, njišući se, otključava vrata. Nakon što se rastao sa sestrom, otišao je u još dva bara. Kad god bi mu pred očima zaigrao prizor žene u plavim plastičnim sandalama, žene koja je mogla biti mama, žene koja je toliko hodala da joj se sandala zarila duboko u stopalo, toliko da joj se skoro videla kost, stukao bi još jedno piće.

U dnevnoj sobi gori svetlo, ali nema nikoga. Figurica Marije koju je mama donela posmatra ga. Posrćući, zaputio se ka spavaćoj sobi, ali zaustavlja se da bi tiho otvorio vrata kćerkine sobe, u kojoj sada boravi otac. Vidi oca kako spava na boku, na madracu na podu kraj kćerkinog kreveta. Ulazi i podiže ćebe koje je otac u snu odgurnuo i potom izlazi, pažljivo zatvarajući vrata za sobom. U kuhinji sipa sebi čašu vode iz bokala koji stoji na stolu i obazire se oko sebe dok ispija vodu. Ništa se nije promenilo. Zvuk frižidera je isti, isti je i sudoper pun sudova koje njegova žena nije oprala; uvek odlaže pranje sudova. Poginje glavu, a potom odlazi u svoju sobu i posmatra svoju ženu kako spava. Oko vrata

joj svetluca ogrlica. Grabi ćebad kojom je pokrivena i strgne je s nje. Ona se uspravlja u krevetu i trlja oči.

„Kad si se vratio kući?“ Uzdiše zbog njegove grubosti, u kojoj se krije neizgovoren prekor: Kako možeš da spavaš? Otkako je mama nestala, počeo je da se iskaljuje na svima. Kad se vrati kući, postaje još ljući. Kad ga je pozvao brat da pita kako napreduje potraga, odgovorio mu je na nekoliko pitanja, no potom je iz njega provalilo: „Zar nemaš ništa da mi kažeš? Šta ti radiš, kog đavola?“ Kad je otac objavio da će se vratiti kući jer ništa više ne može da uradi tu, u Seulu, povikao je: „A šta ćeš uraditi u selu?“ Ujutro bi Hjong-čol odlazio i ne pogledavši doručak koji bi mu žena pripremila.

„Jesi li pio?“ Žena mu otima ćebad iz čvrstog stiska i širi je po krevetu.

„Kako možeš da spavaš?“ Sada to naglas izgovara. Njegova žena ispravlja spavaćicu.

„Pitao sam: kako možeš da spavaš?“

„A šta bi trebalo da radim?“, uzvraća njegova žena vikanjem.

„Ti si za to kriva!“, govori nerazgovetno. Čak je i on svestan da preteruje.

„Zašto sam ja kriva?“

„Trebalo je da odeš da ih sačekaš!“

„Rekla sam ti da ću otići do Čin da joj odnesem hranu.“ „Zašto si baš tada morala da ideš? Moji roditelji su dolazili iz sela da bismo proslavili njihove rođendane!“ „Otac je rekao da ume sam da dođe! A nismo im mi ni jedina porodica u gradu. I hteli su tog dana da idu kod tvog brata. A tu su i tvoje sestre. Ne moraju tvoji roditelji uvek da budu kod nas, i nijedno pravilo ne kaže da ja moram biti ta koja će ih dočekati! Dve nedelje nisam bila da vidim Čin, i nije imala šta da jede, pa kako onda da ne odem do nje? I umorna sam jer idem da se brinem o Čin, i zbog svega ostalog. A ona uči za ispit – znaš li ti uopšte koliko joj je važan taj ispit?“

„Koliko ćeš još dugo da nosiš hranu odraslom detetu koje čak i ne svrati da nas obiđe kad čuje da mu je baka nestala?“

„Šta bi ona mogla da uradi sve i da je došla? Ja sam joj rekla da ne dolazi. Svuda smo tražili. Šta mi da uradimo kad čak ni policija ne može da je pronađe? Treba li da idemo od vrata do vrata i zvonimo ljudima da bismo ih pitali: 'Da li je naša majka tu?' Šta Čin da uradi kad čak ni odrasli ništa ne mogu da urade? Student mora da ide u školu. Treba li svi jednostavno da prestanemo da radimo sve što radimo zato što majke

nema?“

„Nestala je, a ne 'nema je'.“

„Šta onda želiš da ja uradim? I ti sam ideš na posao!“

„Šta?“ Uzima štap za golf iz ugla i sprema se da ga zavitla na drugi kraj sobe.

„Hjong-čole!“ Otac stoji na pragu otvorenih vrata. Hjong-čol spušta štap za golf. Otac je došao u Seul za svoj rođendan da bi što manje uznemiravao svoju decu. Da su proslavili njegov rođendan, kao što su nameravali, mama bi rekla: „Sad smo proslavili i moj rođendan“; sedeli bi za stolom u tradicionalnom korejskom restoranu u kojem je njegova žena nekoliko nedelja ranije rezervisala sto. Ali kako je mama nestala, očevo rođendan je prošao bez proslave, a tetka je preuzela na sebe proslavu letnjih tradicionalnih svetkovina.

Izašao je iz sobe sa ocem.

„Za svesam ja kriv“, govori otac dok se okreće na pragu spavaće sobe svoje unuke.

Hjong-čol ne govori ništa.

„Nemojte se svađati. Znam kako se osećaš. Ali svađa ništa ne rešava. Tvoja mama je upoznala mene i život joj nije bio lak. No ona je dobra osoba. Zato sam siguran da je živa, ako ništa drugo. A ako je živa, onda ćemo nešto saznati.“

Hjong-čol i dalje ćuti.

„Sada želim da idem kući.“ Otac ga neko vreme netremice posmatra, a zatim ulazi u sobu. Dok gleda u zatvorena vrata, Hjong-čol grize usnu, a neka toplota mu gori u grudima. Trlja grudi rukama. Baš kad se namerio da trlja lice rukama, kao što ima običaj, zaustavlja se. Kao da oseća mamin blag dodir. Mami se nije sviđalo kad bi trljao ruke ili stajao pogrbljeno. Kad bi to uradio pred njom, odmah bi ga uhvatila za ruke i ispravila mu ramena. Ako bi hteo da pogne glavu, mama bi ga lupila po leđima i rekla: „Čovek mora da bude dostojanstven.“ Nikada nije postao tužilac. Mama je to uvek nazivala njegovim snom, ali on nije shvatao da je to bio i njen san. Mislio je o tome samo kao o mladalačkoj želji koja nije mogla biti ispunjena; nikada mu nije palo na pamet da je izneverio i mamina očekivanja. Shvata da je mama čitavog života živela sa uverenjem da ga je ona sprečila da ostvari svoj san. *Žao mi je, mama, zbog toga što nisam ispunio obećanje.* Srce mu gori od želje da obustavi sve i počne da se stara o mami kad je pronađu. Ali ta prilika je već propuštena.

Srućio se na kolena, tu, na podu dnevne sobe.

Vratio sam se kući

Neka mlada žena stoji ispred čvrsto zatvorene plave kapije i proviruje kroz nju.

„Ko ste vi?“ Kad ste pročistili grlo stojeći iza nje, mlada žena se okrenula. Ima glatko čelo, kosa joj je uredno skupljena pozadi, a oči joj sijaju od zadovoljstva.

„Zdravo!“, govori.

Vi samo zurite u nju, i ona se osmehne. „Ovo je kuća tetke Park So-njo, zar ne?“

Na pločici te već dugo prazne kuće ugravirano je samo vaše ime. „Tetka Park So-njo“ – već dugo niste čuli da neko vašu ženu naziva tetkom, a ne bakom.

„Šta želite?“

„Zar ona nije kod kuće?“

Ne odgovarate.

„Zar je stvarno nestala?“

Zagledate se u mladu ženu. „Ko ste vi?“

„Oh, ja sam Hong Te-hi, iz Doma nade u Namsandongu.“

Hong Te-hi? Dom nade?

„To je sirotište. Zabrinula sam se jer dugo nije svratila do nas, a onda sam naišla na ovo.“ Žena vam pokazuje novinski oglas koji je osmislio vaš sin. „Svrćala sam ovamo nekoliko puta, pitajući se šta se dogodilo, ali kapija je uvek bila zaključana. Mislila sam da ću se i danas vratiti neobavljenog posla... Samo sam htela da čujem šta se dogodilo. Trebalo je da joj čitam knjigu...“

Podižete kamen koji se nalazi ispred kapije, uzimate ključ iz skrovišta i otključavate kapiju. Otvarate kapiju kuće u kojoj već dugo nije bilo nikoga i gledate unutra, puni nade. No iznutra se ništa ne čuje.

Puštate Hong Te-hi da uđe. Trebalo je da joj čita knjigu? Vašoj ženi? Nikada niste čuli da vaša žena pominje Dom nade niti Hong Te-hi. Čim je kročila u dvorište, Hong Te-hi počinje da doziva vašu ženu, kao da ne

može da poveruje da je vaša žena zaista nestala. Kako niko ne odgovara, izraz na licu Hong Te-hi pretvara se u oprez. „Da li je otišla od kuće?“

„Ne, nestala je.“

„Molim?“

„Nestala je u Seulu.“

„Stvarno?“ Razrogačila je oči. Govori vam da je, već više od deset godina, vaša žena odlazila u Dom nade, kupala decu, prala veš i starala se o vrtu u dvorištu.

Vaša žena?

Te-hi kaže da vašu ženu tamo veoma poštuju i da mesečno poklanja četiristo pedeset hiljada vona Domu nade. Objašnjava vam da je vaša žena oduvek poklanjala tu sumu.

Ėetiri stotine pedeset hiljada mesečno?

Svakog meseca su vaša deca u Seulu između sebe prikupljala šest stotina hiljada vona i slala novac vašoj ženi. Izgleda da su mislili da dvoje ljudi na selu može da preživi s tim novcem. Nije to bila mala svota. Isprva je vaša žena taj novac delila s vama, no u nekom trenutku je rekla da će ona uzeti čitav iznos. Pitali ste se otkud to odjednom, no vaša žena vas je zamolila da ne preispitujete njeno baratanje novcem. Rekla je da ima pravo da troši taj novac jer je ona othranila svu decu. Činilo vam se da je dugo razmišljala o tome. Da nije, ne bi rekla: „Smatram da imam pravo da trošim taj novac.“ Nije to bilo nešto što bi vaša žena rekla. Zvučalo je kao nešto iz televizijske drame. Vaša žena bi nekoliko dana vežbala tu rečenicu, izgovarajući je za sebe.

Na Dan roditelja, u maju, pre nekoliko godina, nijedno dete nije pozvalo. Vaša žena je otišla u papirnicu u gradu i kupila dva pupoljka karanfila. Uz svaki pupoljak beše privezana vrpca na kojoj je pisalo: „Hvala vam što ste mi podarili život i što ste me othranili.“ Zatekla vas je kako stojite kraj novog puta i rekla vam da se vratite kući. „Šta ako nas neko vidi?“ Pošli ste kući s njom. Ubedila vas je da uđete i zaključate vrata, a zatim vam je prikačila karanfil na jaknu. „Šta bi ljudi rekli kad bi nas videli kako idemo okolo bez cveta na garderobi, a svi znaju koliko dece imamo? Zato sam nam ovo kupila.“ Vaša žena je prikačila cvet i na svoju odeću. Cvet se stalno povijao, te ga je dva puta ponovo kačila. Čim ste opet izašli iz kuće, skinuli ste cvet, no vaša žena je išla okolo sa cvetom na grudima čitavog tog dana.

Narednog dana je, bolesna, pala u postelju. Prevertala se i bacakala u

postelji nekoliko noći, a zatim se naglo uspravila u krevetu i zatražila od vas da prenesete jutro i po zemlje na njeno ime. Upitali ste je zašto, a ona je rekla da njen život nema smisla. Osećala se beskorisnom jer su sva deca otišla svojim putem. Kad ste joj objasnili da je sva vaša zemlja i njena zemlja, i da bi, ako biste prebacili na nju samo deo zemlje, ona bila na gubitku jer bi to značilo da je ostatak zemlje vaš, izgledala je razočarana i rekla: „Valjda je tako.“ Ali bila je nepopustljiva kad je objavila da želi sav novac koji su deca slala. Kad bi zapala u to raspoloženje, niste želeli da joj se suprotstavljate; mislili ste da bi izbila žučna svađa ako biste joj se suprotstavili. Pristali ste, pod jednim uslovom: mogla je da uzme sav novac, no nije mogla od vas da traži još. Vaša žena je rekla da je to u redu. Po svemu sudeći, od tog novca nije kupovala odeću niti je radila išta posebno, no kad ste bacili pogled na računovodstvene knjige, videli ste da s bankovnog računa istog dana svakog meseca podiže iznos od četiristo pedeset hiljada vona. Ako bi novac kasnio, zvala bi Či-hon, koja je bila zadužena za to da sakupi novac od svih i da ga pošalje mami, kako bi je podsetila da ga pošalje. Ni to nije ličilo na vašu ženu. Niste je pitali šta radi s novcem, jer ste obećali da je ništa nećete pitati, ali mislili ste da svakog meseca uzima po četiristo pedeset hiljada vona kako bi ih stavila na štednu knjižicu, kako bi njen život opet imao nekakvu svrhu. Jednom ste se dali u potragu za štednom knjižicom, ali niste uspeali da je pronađete. Ako je Hong Te-hi u pravu, vaša žena je poklanjala četiristo pedeset hiljada vona mesečno Domu nade u Namsan-dongu. Osećate se kao da vas je žena tresnula toljagom po glavi.

Hong Te-hi vam govori da vašu ženu zapravo više čekaju deca u sirotištu nego ona sama. Priča vam o dečaku po imenu Kjun, kaže kako je vaša žena tom dečaku maltene postala majka, te da se on posebno ražalostio zbog toga što je vaša žena iznenada prestala da dolazi u sirotište. Kaže da su ga dali u sirotište pre nego što je napunio šest meseci, da ni ime nije imao, no vaša žena ga je nazvala Kjun.

„Jeste li rekli Kjun?“

„Da, Kjun.“

Kaže da će Kjun sledeće godine krenuti u srednju školu; vaša žena je obećala da će mu kupiti torbu za knjige i uniformu kad pođe u školu. Kjun. Jeza vam prožima srce. Čutke slušate to što vam Hong Te-hi priča. Ne možete da poverujete da niste znali da vaša žena odlazi u sirotište već

više od jedne decenije. Pitate se da li je moguće da je vaša žena, koja je nestala, ta žena o kojoj priča Hong Te-hi. Kad je to ona odlazila u Dom nade? Zašto vam ništa nije rekla? Gledate u fotografiju svoje žene u novinama koje je donela Hong Te-hi i odlazite u svoju sobu. Iz albuma gurnutog duboko u fioku, vadite fotografiju svoje žene. Vaša kći i žena stoje na doku, na plaži, i privijaju oko sebe odeću koja im leti na vetru. Gurate sliku ka Te-hi. „Da li je ovo osoba o kojoj govorite?“

„Oh, to je tetka!“, radosno uzvikuje Te-hi, kao da vaša žena stoji pred njom. Vaša žena, lica nabranog zbog sunca koje joj bije u oči, gleda u vas.

„Rekli ste da je trebalo da joj čitate? Na šta ste tačno mislili?“

„Ona je radila sve teške poslove u Domu nade. Naročito je volela da kupa decu. Bila je toliko vredna i brza da bi, nakon njene posete, čitavo sirotište blistalo od čistoće. Kad sam je upitala šta mogu da učinim da bih joj se nekako odužila, rekla je da ne treba da učinim ništa; no jednog dana je donela knjigu i zamolila me da joj svaki put po jedan sat čitam iz nje. Rekla je da voli tu knjigu, ali da više ne može da čita jer slabo vidi.“

Ništa ne govorite.

„To je ova knjiga.“

Zurite u knjigu koju je Te-hi izvadila iz tašne. Knjiga vaše kćerke.

„Autorka je iz ovog kraja. Čula sam da je ovde pohađala osnovnu i srednju školu. Mislim da se tetki zbog toga sviđala ta autorka. Poslednju knjigu koju sam joj čitala takođe je ona napisala.“

Uzimate knjigu svoje kćerke, *Upotpuniti ljubav*. Dakle, vaša žena je želela da pročita kćerkin roman. Nikada vam to nije rekla. Vama nikada nije palo na um da ženi pročitate kćerkine knjige. Zna li još neko u porodici da vaša žena ne ume da čita? Sećate se kako je vaša žena bila povređena, kao da ste je uvredili, onog dana kad ste otkrili da ne ume da čita. Vaša žena je verovala da ste činili sve što ste činili zato što ste je potcenjivali zbog njene nepismenosti – da ste zbog toga otišli od kuće kad ste bili mlađi, da ste zbog toga ponekad vikali na nju, da ste zbog toga drsko odgovarali na njena pitanja rečima „Zašto pitaš“. Niste zbog toga radili sve to, no što ste više to poricali, to je ona više verovala da je to istina. Pitate se da li ste je zaista potcenjivali, nesvesno, kao što je ona mislila. Niste imali pojma da je neka nepoznata osoba vašoj ženi čitala kćerkin roman. Koliko se morala truditi da bi od te mlade žene sakrila činjenicu da ne zna da čita! Žarko je želela da pročita roman vaše kćerke, ali nije toj mladoj ženi mogla da kaže da je pisac njena kćerka, već se

izgovarala slabim vidom i zamolila je da joj naglas čita. Oči vas peku. Kako li je vaša žena uspjela da se obuzda da se toj mladoj ženi ne hvali svojom kćerkom?

„Vrlo loša osoba.“

„Molim?“ Hong Te-hi zuri u vas, okruglih očiju, iznenađeno.

Ako je toliko želela da pročita knjigu, trebalo je mene da pita da joj je pročitam. Trljate rukama svoje suvo, grubo lice. Da vas je žena zamolila da joj čitate roman, da li biste to učinili? Pre nego što je nestala, dane ste provodili ne razmišljajući o njoj. Kad biste i pomislili na nju, pala bi vam na um da biste je nešto pitali, za nešto je okrivili ili da biste je ignorisali. Navika može biti zastrašujuća stvar. S drugima ste razgovarali ljubazno, no kad biste razgovarali sa svojom ženom, vaše bi reči postajale nabusite. Ponekad ste je čak i psovali. Ponašali ste se kao da postoji nekakvo pravilo koje nalaže da ne možete ljubazno razgovarati sa svojom ženom. Tako ste se ponašali.

„Vratio sam se kući“, mrmljate obraćajući se praznoj kući, nakon što je Hong Te-hi otišla.

Sve što ste u životu želeli bilo je da odete iz te kuće – kad ste bili mladi, nakon što ste se oženili, čak i kad ste dobili decu. Kako ste se samo osamljenim osetili kad ste shvatili da ćete čitav život provesti u toj kući, u tom zabitom, dosadnom mestu na jugu zemlje, u mestu u kojem ste i rođeni – kad se to dogodilo, otišli ste od kuće bez i jedne jedine reči i dali se u lutanje zemljom. Kad je pak došlo vreme tradicionalnih svetkovina, vratili ste se kući, kao da postupate prema nekakvom genetskom naređenju. Potom ste opet otišli, da biste dopuzali natrag tek kad ste se razboleli. Jednog dana, kad ste se oporavili od bolesti, naučili ste da vozite motocikl. Opet ste otišli od kuće i sa sobom povelili ženu koja nije bila vaša supruga. Bilo je dana kad ste mislili da se nikada nećete vratiti. Želeli ste da iskusite drugačiji život, da zaboravite tu kuću i krenete iz početka, sami. No ipak niste uspevali da izdržite duže od tri godišnja doba.

Kad bi nepoznate stvari na koje biste nailazili daleko od kuće postale uobičajene, ono što je vaša žena uzgajala i gajila kod kuće lebdelo bi vam pred očima. Kućići, pilići, krompir koji bi samo izranjao iz zemlje kad

biste kopali... i vaša deca.

Pre nego što vam je supruga iščezla iz vida na peronu podzemne železnice na Stanici Seul, za vas je ona bila tek majka vaše dece. Bila je poput postojanog drveta, sve dok se niste našli u situaciji da postoji mogućnost da je više nikada nećete videti – poput drveta koje ne može da nestane ukoliko ga ne posećete ili ne iščupate iz korena. Kad je majka vaše dece nestala, shvatili ste da je zapravo vaša supruga ta koje nema, Vaša žena, na koju ste zaboravljali pedeset godina, bila je prisutna u vašem srcu. Tek pošto je nestala, vratila vam se u opipljivom obliku, kao da možete da ispružite ruku i da je dodirnete.

Tek sada jasno vidite u kakvom je stanju vaša žena bila tokom protekle dve ili tri godine. Utonula je u obamrlost, zatekla bi sebe kako se ničega ne seća. Ponekad bi sedela kraj veoma poznate ulice u gradu i ne bi mogla da nađe put do kuće. Gledala bi u lonac ili teglu kojima se pedeset godina služila i u pogledu bi joj lebdelo pitanje: čemu ovo služi? Počela je da zanemaruje kuću, vlasi kose bi bile svuda okolo jer nije čistila. Bilo je trenutaka kad nije uspevala da prati radnju televizijske drame koju je gledala svakog dana. Zaboravljala je pesmu koju je decenijama pevala, onu koja počinje rečima: „Ako me pitaš šta ljubav je...“ Ponekad vam se činilo da se ne seća ko ste vi, možda ni ko je ona sama.

Ali nije tako bilo sve vreme.

Vaša žena bi se setila nekog sitnog detalja, kao da je nešto spasla iz vode koja neprekidno isparava. Jednog je dana pomenula kako ste jednom umotali nešto novca u novine i taj zavežljaj ostavili iznad vrata pre nego što ste otišli od kuće. Rekla vam je da je bila zahvalna na tome što ste joj ostavili te novčanice, iako to u ono vreme nije rekla. Kazala je da nije znala kako bi preživela da nije otkrila taj novac umotan u novine. Drugom prilikom vas je podsetila da se porodica mora ponovo zajedno slikati jer na poslednjem porodičnom portretu nije bilo trećeg deteta vaše mlađe kćerke, koje je rođeno u Americi.

Tek sada, s bolom, shvatate da ste se pretvarali da ne vidite muke koje su zadesile vašu ženu.

Kad bi se vaša žena onesvestila od glavobolje, mislili ste da je zaspala. Nerviralo vas je to što leže s maramom obmotanom oko glave i spava gde god joj padne na pamet. Kad bi bila uznemirena i zbunjena jer nije mogla da otvori vrata, vi biste joj još rekli da pazi kuda ide. Pošto nikada niste mislili da morate da brinete o svojoj ženi, niste mogli da shvatite da joj se poremetio osećaj za vreme. Kad bi napravila pomije i sipala ih u valov u praznom svinjcu, a potom sela uz njega dozivajući po imenu svinju koju ste hranili kad ste bili mladi, govoreći „Ovog puta oprasi tri praseta, a ne samo jedno – to bi baš bilo lepo“, vi ste mislili da se šali. Nekada davno, ta svinja je oprasila tri praseta. Vaša žena ih je prodala da bi Hjong-čolu kupila bicikl.

„Jesi li tu? Vratio sam se kući!“, vičete praznoj kući i zaustavljate se da biste oslušnuli.

Očekujete da će vam vaša žena odgovoriti pozdravom

„Vratio si se!“ – no u kući je tiho. Kad god biste se vratili kući i doviknuli „Vratio sam se kući!“, vaša žena bi, bez izuzetka, promolila glavu odnekud iz kuće.

Nije prestajala da vas gnjavi. „Zašto ne prestaneš da piješ? Bez mene bi mogao da živiš, ali bez alkohola ne možeš. Deca mi kažu da su zabrinuta za tebe, a ti i dalje ne možeš da ostaviš taj porok!“ Nastavljala bi da zvoca i dok bi se brinula o vama, dok bi vam pružala šolju čaja od japanskih groždica. „Ako se još jednom vratiš kući pijan, napustiću te. Zar ti nije lekar u bolnici lepo rekao, zar ti nije rekao da je piće nešto najgore za tebe? Ako ne želiš više da živiš na ovom lepom svetu, onda slobodno nastavi da piješ!“

Tako bi vaša žena očajavala kad biste otišli na ručak i popili nekoliko pića s prijateljima, kao da joj se čitav svet okrenuo naglavce. Niste znali da će vam jednog dana nedostajati njeno zvočenje, koje vam je tada na jedno uho ulazilo a na drugo izlazilo.

Ali sada ništa ne čujete, iako ste izašli iz voza, svratili u obližnji restoran u kojem služe čorbu od krvavice i popili jednu čašicu samo da biste čuli to zvočenje kad se vratite kući.

Pogled vam pada na kućicu za pse pored kapije koja vodi u sporedno dvorište. Kad je stari pas uginuo, vaša žena je postala usamljena, a vi ste otišli u grad i doneli joj novog psa. Pas bi barem pravio neku buku, no u

vašoj kući je sasvim tiho. Ne vidite lanac; mora da je vaša sestra odvela psa kad joj je dosadilo da dolazi da ga hrani. Ne zatvarate kapiju, već je ostavljate širom otvorenu i ulazite u dvorište da biste malo sedeli na tremu. Kad bi vaša žena sama odlazila u Seul, vi biste često tako sedeli na tremu. Vaša žena bi pozvala iz Seula da pita „Jesi li jeo?“, a vi biste pitali: „Kad se vraćaš kući?“

„Zašto? Nedostajem ti?“

Rekli biste: „Ne, ne brini za mene, ovog puta ostani slobodno koliko god želiš.“ Šta god da ste kazali, kad bi čula da je pitate „Kad se vraćaš kući?“, vaša žena bi se vratila, bez obzira na razlog svog odlaska u Seul. Kad biste je prekorevali i govorili: „Zašto si se tako brzo vratila? Rekao sam ti da ostaneš koliko god želiš!“, odgovarala bi: „Misliš li da sam se zbog tebe vratila? Došla sam da nahranim psa“, i popreko bi vas pogledala.

Vratili ste se kući zbog svega što je vaša žena gajila i uzgajala, iako je povratak kući značio da morate da se odreknete stvari koje ste na drugim mestima stekli. Kad biste zakoračili kroz kapiju, vaša žena bi vadila slatki krompir, ili bi pravila kvasac noseći umrljanu maramu obmotanu oko glave, pazeći Hjong-čola, koji je bio za svojim radnim stolom. Vaša sestra je volela da kaže kako vaše nomadske sklonosti potiču od mladalačke navike da ne spavate kod kuće kako biste izbegli regrutaciju. No jednom ste otišli u policijsku stanicu jer vam je dojadilo da se skrivate. Vaš stric, policijski detektiv, svega pet godina stariji od vas, oterao vas je odatle. Rekao je: „Iako je naša porodica upropašćena, najstariji sin najstarijeg sina mora da ostane u životu.“ Uprkos propasti porodice, morali ste da ostanete u životu kako biste održavali porodičnu grobnicu i nadgledali proslavljanje tradicionalnih svetkovina. No nije zbog toga bilo potrebno da vam stric gurne kažiprst u seckalicu za slamu i odseče jedan zglob: niste vi vodili brigu o porodičnoj grobnici i svake sezone se starali o proslavi tradicionalnih svetkovina, već je to činila vaša žena. Da li je to razlog? Jeste li postali lutalica zato što ste morali da odlazite od kuće i spavate napolju, pokriveni rosom? Možda jeste to bilo posredi. Možda ste otišli od kuće zato što ste imali naviku da spavate na ulici. Kad biste spavali kod kuće, obuzela bi vas uznemirenost i strah da će neko uleteti kroz kapiju da vas zgrabi. Jednom ste čak usred noći istrčali iz kuće, kao da vas neko

goni.

Jedne zimske noći, vratili ste se kući i vaša deca su odjednom bila odrasla. Svi su spavali zajedno, sklupčani, jer je napolju bilo vrlo hladno. Vaša žena je uzela činiju s pirinčem koju beše ostavila na najtoplijem mestu u prostoriji i postavila mali sto prekriven krpom pred vas. Te je noći bila snežna oluja. Vaša žena je ispržila morske alge na šporetu na ugulj. Orašast miris ulja perile probudio je vašu decu, jedno po jedno, i svi su se okupili oko vas. Obmotavali ste pirinač morskim algama i stavljali zalogaje deci u usta. Stavili ste po zalogaj u usta najstarijeg sina, mlađeg sina i starije kćerke. Pre nego što ste stigli do mlađe kćerke ili do bebe, Hjong-čol je već želeo još. Više vremena je trebalo vama da pripremite zalogaje s pirinčem nego vašoj deci da ih progutaju. Uplašio vas je apetit vaše dece. Pitali ste se šta da radite sa svima njima. Tada ste shvatili da morate da zaboravite spoljašnji svet, da ne smete opet da napustite tu kuću.

„Stigao sam kući!“

Otvarate vrata spavaće sobe. U sobi nema nikoga. Nekoliko peškira je uredno složeno u jednom uglu prostorije, gde ih je vaša žena ostavila pre nego što ste zajedno pošli u Seul. Voda uz koju ste popili lekove onog jutra kad ste krenuli isparila je iz čaše koju ste spustili na pod. Sat na zidu pokazuje da je tri sata posle podne, i senke bambusa padaju u sobu koja gleda na stražnje dvorište.

„Rekoh, stigao sam“, govorite samome sebi u sobi u kojoj nema nikoga. Ramena su vam spuštena. O čemu li ste razmišljali? Kad ste se otarasili sina, koji je žučno protestovao protiv ideje da se sami vratite kući i odveo vas da uhvatite jutarnji voz, u jednom kutku vašeg srca tinjala je nada da će vas, kad uđete u kuću i viknete „Jesi li tu? Vratio sam se kući!“, vaša žena dočekati kao u stara vremena – „Vratio si se!“ – možda dok bude spremala sobu ili seckala povrće u šupi ili prala pirinač u kuhinji. Mislili ste da bi se to, nekako, moglo dogoditi. No kuća je pusta. Deluje napušteno, jer toliko dugo u njoj nije bilo nikoga.

Ustajete i otvarate sva vrata u kući. „Jesi li tu?“, pitate na svakom pragu. Otvarate vrata vaše spavaće sobe, gostinske sobe, kuhinje, kotlarnice. Prvi put očajnički tražite svoju ženu. Da li je ona vas tako tražila kad god biste otišli od kuće? Trepćete, a oči su vam suve; otvarate kuhinjski prozor da

biste bacili pogled ka šupi. „Jesi li tamo?“ Ali tamo je samo pusta platforma.

Ponekad biste stajali baš na tom mestu i posmatrali kako vaša žena nešto užurbano radi u šupi, i ona bi vas pogledala iako je ne biste zvali. I upitala bi vas: „Šta je bilo? Treba li ti nešto?“ Ako biste pitali „Gde su mi čarape? Hoću da odem do grada“, brzo bi svukla gumene rukavice i ušla u kuću da bi, umesto vas, pronašla vašu odeću.

Zurite u praznu šupu i mrmljate: „Hej... Gladan sam. Hoću nešto da jedem.“

Kad biste rekli da hoćete nešto da pojedete, vaša žena bi, bez oklevanja, prekinula posao, došla do vas i rekla „Ubrala sam nešto fatsije¹⁷ u brdima – hoćeš da ti napravim palačinke? Hoćeš to da jedeš?“, iako je pre toga odsecala vrhove s paprika, ili savijala lišće susama, ili usoljavala kupus. Zašto tada niste bili svesni da vodite miran i srećan život? Kako ste mogli uzimati ono što je vaša žena radila za vas zdravo za gotovo, a da joj nikada niste napravili ni supu s morskim algama? Jednog se dana vaša žena vratila iz grada i rekla: „Znaš onog mesara kod kojeg voliš da kupuješ na pijaci? Danas sam prolazila pored njega i njegova žena me je pozvala; ušla sam i ponudila mi je da podelimo supu od morskih algi, te sam je pitala: 'Koji je povod?' Rekla je da joj je rođendan i da joj je muž tog jutra napravio tu supu.“ Samo ste slušali, i ona je nastavila: „Nije bila bogzna koliko ukusna. Ali prvi put sam zavidela mesarevoj ženi.“

Gde si...? Kad bi se vaša žena samo vratila, napravili biste joj ne samo supu već i palačinke. *Da li me ti to kažnjavaš...?* Suze vam se skupljaju u očima.

Odlazili ste iz ove kuće kad god biste poželeli i vraćali ste se kad vam padne na pamet, i ni jedan jedini put niste ni pomislili da će i vaša žena otići.

Tek kad vam je žena nestala, setili ste se vašeg prvog susreta. Bilo je to nakon što su porodice odlučile da ćete se vas dvoje uzeti, a to se zbilo pre nego što ste se vi i upoznali. Rat je bio završen, zahvaljujući sporazumu o prekidu vatre između zapovednika Ujedinjenih nacija i komunističkog zapovednika u Panmundomu, no svet je bio u gorem rasulu nego za vreme rata. Sada su izgladneli severnokorejski vojnici noću izlazili iz svojih

skrovišta u brdima i pljačkali sela. Kad bi pao mrak, ljudi koji su imali kćeri stasale za udaju bacili bi se na posao da ih sakriju. Glasine da vojnici iz brda otimaju mlade žene širile su se selima. Neki bi iskopali rupe blizu železničkih šina i u njima sakrivali svoje kćeri. Drugi bi noći provodili sklopčani u jednoj kući, svi zajedno. Neki su na brzinu poudavali kćeri. Vaša žena je od rođenja živela u Činmeu, sve dok se nije udala za vas. Imali ste dvadeset godina kad vam je sestra saopštila da ćete se oženiti nekom devojkom iz Činmea u narednih mesec dana. Rekla je da je posredi mlada dama čiji se horoskop savršeno slaže s vašim. Činme. Bilo je to planinsko selo desetak rija udaljeno od vašeg sela. U ono vreme, bilo je uobičajeno da se ljudi udaju i žene a da pre toga nisu videli budućeg supružnika. Trebalo je da se ceremonija održi u oktobru, u dvorištu devojčine kuće, nedugo pošto se stabljike pirinča pokupe s polja. Čim je određen datum održavanja ceremonije, ljudi su stali da vas zadirkuju kad bi videli da se smejete, govoreći da ste sigurno srećni što se ženite. Vama se ta ideja nije svidala, ali nije vam bila ni odbojna. U vašoj kući je vaša sestra obavljala sve kućne poslove, i zato su svi govorili da morate da požurite i da se oženite. To je imalo smisla, ali vi ste pomislili da nećete moći da živite sa ženom koju nikada niste videli.

Nikada niste želeli da čitav život provedete u ovom selu, baveći se poljoprivredom. U vreme kad je bilo toliko malo ljudi koji su mogli da rade da su čak i decu vodili u polja, vi ste lutali po gradu s prijateljima. Bili ste zaokupljeni ne mišlju o braku već brigom o tome kako da skupite novac i otvorite pivaru, pa šta vas je to onda nagnalo da se zaputite ka Činmeu?

Kuća vaše neveste bila je brvnara okružena gustišem stabala bambusa u pozadini, sa zrelim crvenim plodovima persimona koji su nisko visili na stablu u jednom uglu. Vaša nevesta, odevena u pamučni čogori¹⁸, sedela je na tremu brvnare i vezla sliku feniksa na platnu u đerđefu. Jarka svetlost se odbijala o krov i dvorište, no lice mlade žene bilo je smrknuto. S vremena na vreme bi podigla pogled ka jesenjem nebu bez oblaka, izvijajući vrat. Gledala je kako guske lete u nizu, sve dok nisu iščezle. Mlada žena ustade i nestade s trema. Pratile ste je do polja pamuka, a ona vas nije ni primetila. Vaša buduća tašta je čučala u polju i brala pamuk. Mlada žena joj izdaleka doviknu: „Mama!“ Vaša buduća tašta je odgovorila „Šta je?“ i ne podigavši pogled, nastavljaajući da bere pamuk. Beli pamuk se njihao na svežem, oštrom vazduhu. Baš kad ste hteli da se

okrenete i da se vratite, nešto vas je navelo da pridete malo bliže mladoj ženi i da se sakrijete; čučnuli ste među bele snopove pamuka. Mlada žena ponovo viknu: „Mama!“ Vaša buduća tašta, ne gledajući je, odgovori: „Šta je?“

„Moram li da se udam?“

Zadržali ste dah.

„Molim?“

„Zar ne mogu jednostavno da živim s tobom?“

Cvetovi pamuka su se njihali na povetarcu.

„Ne.“

„Zašto ne?“ U glasu mlade žene čula se tuga.

„Zeliš li da te odvuku planinski ljudi?“

Vaša nevesta začas začuta, a zatim se sruči na tlo tu, u polju pamuka, ispruženih nogu, i briznu u plač. U tom trenutku, nije bila dobro odgojena, smerna žena koja je sedela na tremu brvnare i vezla. Jecala je toliko bolno da ste i vi želeli da zaplačete dok ste je posmatrali. Tada se vaša buduća tašta izvuče iz polja pamuka i priđe mladoj ženi.

„Čuj, osećaš se tako zato što si još mlada. Držala bih te kod kuće još nekoliko godina da nije ovog rata. Ali šta da radimo kad je svet toliko zastrašujuće mesto? Nije loše udati se. To je nešto što ne možeš da izbegneš. Rođena si duboko u planinama. Nisam mogla da te pošaljem u školu, te ako se ne udaš, šta ćeš raditi? Kad sam uporedila tvoj horoskop s horoskopom mladoženje, stajalo je da ćete vas dvoje biti veoma srećni zajedno. Nećete izgubiti ni jedno jedino dete, a imaćete mnogo dece, i sva će ona odrasti i uspeti u životu. Šta bi više mogla da poželiš? Pošto si se na ovom svetu rodila kao ljudsko biće, moraš srećno živeti sa svojim parom. Moraš imati svoju decu i dojiti ih i odgajati ih. Nemoj da plačeš, nemoj da plačeš. Napraviću ti posebne prekrivače od češljanog pamuka.“

Mlada žena je i dalje glasno jecala, a vaša buduća tašta ju je tapšala po leđima. „Prestani, nemoj plakati...“

Vaša nevesta nije prestala, i vaša buduća tašta takođe briznu u plač.

Da niste, zahvaljujući spletu okolnosti, videli te dve žene kako plaču jedna drugoj u naručju u polju pamuka, možda biste otišli od kuće pre oktobra. No kad biste pomislili na tu devojkicu koja je vezla na tremu brvnare, koja je dozivala „Mama!“ u polju pamuka, kad biste pomislili da bi je neki vojnik mogao oteti i odvući u planine, da je više niko nikada ne vidi, niste mogli da privolite sebe da krenete.

Kad ste se, nakon što je vaša žena nestala, vratili u praznu kuću, tri dana ste spavali. Dok ste bili kod Hjong-čola, niste mogli da zaspate: noću biste samo ležali zatvorenih očiju. Sluh vam se toliko izoštrio da bi vam se oči širom otvorile ako bi neko izašao iz sobe s druge strane hodnika da bi otišao do kupatila. Pri svakom obroku ste sedeli za stolom zbog drugih, iako niste bili gladni, no u vašoj praznoj kući ništa niste jeli i spavali ste kao zaklani.

...

Mislili ste da ne volite naročito svoju ženu, jer ste se oženili njome nakon što ste je samo jednom videli, no kad god biste otišli od kuće i ostali podalje neko vreme, ona bi vam ponovo iskrsla u mislima. Ruke vaše žene su bile kadre da neguju svaki oblik života. Vaša porodica nije baš imala sreće sa životinjama. Pre nego što je vaša žena došla u porodicu, svaki pas kojeg biste nabavili uginuo bi pre nego što bi se okotio. Pojeo bi otrov za pacove ili upao u WC šolju. Jednom ste, ne znajući da se pas uvukao u podnu peć, zapalili vatru u peći i, tek kad ste osetili smrad, podigli ste poklopac i izvukli mrtvog psa. Vaša sestra je rekla da vaša porodica ne bi trebalo da ima psa, no vaša žena je od komšija donela kući tek rođeno štene, prekrivajući mu oči jednom rukom. Vaša žena je verovala da će se psi, budući da su pametni, vratiti svojim majkama ako im ne prekriješ oči dok ih odnosiš na drugo mesto. Vaša žena je kuće hranila ispod trema i pas je porastao i okotio se pet ili šest puta. Ponekad bi pod tremom bilo čak osamnaest uskomešanih psića. U proleće bi vaša žena posadila kokošku da leži na jajima i uspevala bi da uzgoji trideset do četrdeset pilića a da nijedno ne uquine, izuzev onih nekoliko koje bi ulovile grabljivice. Kad bi vaša žena sejala u bašti, zeleno lišće bi izđikalo kao ludo, brže nego što bi stigla da počupa sveže izdanke za jelo. Sejala je i brala krompir, zatim šargarepu, zatim slatki krompir. Kad bi sadila rasadu patlidžana, ljubičasti patlidžan bi visio svuda okolo tokom leta i do u jesen. Sve čega bi se dotakla raslo je u izobilju. Vaša žena nije imala vremena da skine s glave maramu natopljenu znojem. Čim bi se u polju pojavio korov, vaša žena bi ga čupala, a ostatke hrane od obroka bi seckala i sipala u činije za kućice. Hvatala je žabe, kuvala ih i sitnila da bi njima hranila piliće, a kokošji izmet bi skupljala i zakopavala u zemlju u

povrtnjaku, iznova i iznova. Sve što bi vaša žena dotakla postajalo bi plodno i bujalo bi, raslo bi i davalo plod. Imala je takav dar da bi je čak i vaša sestra, koja joj je inače neprekidno nalazila mane, zvala i molila za pomoć kad bi žnjela polja i sadila rasadu paprike.

Treće večeri po povratku kući, budite se usred noći i nepomično ležite, zagledani u tavanicu. Šta je to? Zurite u kutiju sa simbolom jina i janga koja se nalazi na garderoberu i brzo ustajete. Preplavljuje vas sećanje na to kako se vaša žena jednog dana probudila u ranu zoru, promeškolljila se i oslovila vas. Niste joj odgovorili iako ste bili budni jer niste želeli da vas gnjavi.

„Sigurno spavaš.“ Duboko je uzdahnula. „Molim te, nemoj živeti duže od mene.“

I dalje ništa niste rekli.

„Pripremila sam ti posmrtni pokrov. Nalazi se u onoj jin-jang kutiji na vrhu garderobera. I moj je tamo. Ako ja umrem prva, nemoj da paničiš, prvo skini tu kutiju sa ormara. Malo sam se razbacivala novcem. Kupila sam ih u najboljoj kudeljari. Rekli su da su sami sejali konoplju i tkali je u platno. Oduševičeš se kad ga vidiš – divno je“, mrmljala je vaša žena kao da baca čini, iako nije znala da li je slušate.

„Kad je tetka Tamjang nedavno preminula, njen muž nije plakao kao kiša. Rekao je da ga je, pre nego što je umrla, tetka Tamjang naterala da obeća da neće kupiti skup pokrov za nju. Rekla mu je da je ispeglala svoj svadbeni hanbok i zamolila ga je da je time prekrije kad je bude slao na onaj svet. Rekla je da joj je žao što ona odlazi prva, a da nije dočekala ni da joj se kćerka uda, i da ne bi trebalo da on troši novac na nju. Teča Tamjang se oslanjao o mene dok mi je to govorio i toliko je plakao da mi je sasvim pokvasio odeću. Rekao je da ju je samo terao da marljivo radi. Da nije trebalo da umre tad kad su malo lakše živeli, i da ga je naterala da joj obeća da joj čak ni za odar neće kupiti lepu odeću. Ja ne želim to da radim. Ja želim da sa ovog sveta odem u lepoj odeći. Hoćeš li da je vidiš?“

Kako se niste ni pomerili, vaša žena opet duboko uzdahnu.

„Trebalo bi ti da umreš pre mene. Mislim da je tako najbolje. Kažu da, iako ima nekog reda kojim ljudi dolaze na ovaj svet, nema nikakvog reda kad s njega odlaze, no mi bi trebalo da odemo onim redom kojim smo

došli. Pošto si ti tri godine stariji od mene, trebalo bi da odeš tri godine pre mene. Ako ti se to ne sviđa, možeš da odeš tri dana pre mene. Ja mogu da ostanem da živim ovde, a ako zaista ne budem mogla da živim sama, mogu da odem da živim sa Hjong-čolom i da mu budem od koristi – da čistim beli luk i spremam kuću – no šta bi ti radio? Ti ništa ne umeš da radiš. Čitavog života te je neko služio. Već vidim kako bi to izgledalo. Niko ne voli da mu neki smrdljiv, ćutljiv starac zauzima prostor. Mi smo sada svojoj deci na teretu i nikakve koristi nemaju od nas. Ljudi kažu da se po spoljašnjosti kuće vidi da u njoj živi neka stara osoba. Kažu da se oseća. Žena nekako još i može da se stara o sebi i da živi, no muškarac postaje jadan kad živi sam. Čak i ako želiš da živiš duže, barem nemoj da živiš duže od mene. Lepo ću te sahraniti i poći ću za tobom – mogu ja to.“

Penjete se na stolicu da biste skinuli kutiju sa ormara. Zapravo, tamo su dve kutije. Sudeći po veličini, rekli biste da je prednja kutija vaša, a da kutija iza nje pripada vašoj ženi. Znatno su veće nego što vam se činilo dok ste ležali. Rekla je da nikada nije videla toliko lepu tkaninu, da je daleko išla da bi je kupila. Otvarate kutiju i vidite odeću od kudeljje, odeću za žalost, umotanu u zaslepljiv beo pamuk. Odrešujete svaki čvor. Kudelja za prekrivanje madraca, kudelja za prekrivanje prekrivača, kudelja za umotavanje stopala, kudelja za umotavanje ruku – sve je tu, poređano kako valja. *Rekla si da ćeš prvo mene sahraniti, pa tek onda ti otići...* Trepćete i gledate u vrećice kojima će vama i vašoj ženi obmotati prste kad umrete.

Dve devojčice utrčavaju kroz sporednu kapiju i trče ka vama, dozivajući vas: „Deda!“ Deca Te-sopa, koja žive blizu potoka. Uskoro odlaze od vas i lutaju oko kuće. Sigurno traže vašu ženu. Te-sop, koji drži kineski restoran u Teđonu, ostavio je svoje dvoje dece kod svoje stare majke i nikada se nije pojavljivao. Možda mu baš ne ide dobro. Kad god bi videla tu decu, vaša žena bi coktala i govorila: „Sve i ako je Te-sop takav, kakva mora da mu je žena kad može tako nešto da uradi?“ Među komšijama se govorkalo da su Te-sopova žena i kuvar iz restorana pobjegli zajedno. Vaša žena je bila ta koja se starala da deca jedu, a ne njihova baka. Jednom je videla da deca nisu jela i dovela ih je kući da bi im dala doručak; narednog jutra, devojčice su došle pre nego što su se sasvim rasanile. Vaša žena je uzela još dve kašike i posela devojčice za sto;

potom su dolazile za svaki obrok. Ponekad bi dolazile pre nego što jelo bude gotovo, te bi poglele potrbuške da se igraju; kad bi sto bio postavljen, dotrčale bi i sele. Trpale su jelo u usta kao da više nikada neće videti hranu. Vi ste bili zgroženi, ali vaša žena je stala na njihovu stranu, kao da su joj to neke skrivane unuke: „Mora da su mnogo gladne čim to rade. Sada nije kao ranije, kad nam je bilo teško... Lepo je što su tu, nismo toliko usamljeni.“ Kad su devojčice počele da dolaze na obroke, vaša žena je počela da čak i za doručak kuva patlidžan i priprema skušu na pari. Kad bi vaša deca došla iz Seula u posetu i donela voće ili kolače, čuvala bi poslastice sve dok devojčice ne bi promolile glavice kroz kapiju, oko četiri sata posle podne. Ubrzo su deca, uz tri obroka, počela da očekuju i slatkiše, a vaša žena je počela da uzima zdravo za gotovo činjenicu da ih ona hrani. Nije vam jasno kako je uspevala da hrani tu decu kad je Pjong-sik, vlasnik prodavnice u gradu, morao da je dovede kući jer ju je zatekao kako sedi na autobuskoj stanici, ne znajući kojim autobusom da krene kući. Ili kad je krenula u baštu da nabere malo jovovih suza¹⁹, pa su je našli kako sedi u polju iza pruge kod Ok-čola. Šta li su deca jela dok vas nije bilo? Dok ste bili u Seulu, niste ni pomislili na te devojčice.

„Deda, gde je baka?“, pita vas starije dete, shvativši da vaša žena nije tu tek pošto ju je potražila kod bunara, u šupi, u stražnjem dvorištu, i nakon što je čak pootvarala vrata svih spavaćih soba. Starija devojčica postavlja to pitanje, no mlađa vam prilazi sasvim blizu i čeka da odgovorite. I vi želite to da pitate. Stvarno, gde je? Da li je uopšte na ovom svetu? Govorite deci da sačekaju, uzimate pirinač iz ćupa, perete ga i stavljate u električni lonac za kuvanje pirinča. Devojčice trčkaraju okolo i otvaraju vrata svih spavaćih soba, kao da bi vaša žena svakog trena mogla izaći iz jedne od njih. Zaustavljate se, ne znajući koliko vode da uspete jer nikada ranije to niste radili; zatim dodajete još oko pola šolje i pritiskate prekidač.

Onog dana, u vozu podzemne železnice koji je odlazio sa Stanice Seul, koliko vam je minuta trebalo da shvatite da vaša žena nije tu, u kupeu voza koji se kretao? Pretpostavili ste da je ušla za vama. Kad se voz zaustavio na Stanici Namjong a potom i krenuo s nje, osetili ste iznenadan napad straha. Pre nego što ste stigli da razmislite o uzroku tog osećanja, nešto – nekakvo očajanje zbog toga što ste počinili strašnu grešku koju više ne možete da ispravite – obuzelo vam je dušu. Srce vam je tuklo toliko glasno da ste mogli da ga čujete. Plašili ste se da se osvrnete i

pogledate iza sebe. Onog trenutka kad ste morali da se uverite da ste ostavili svoju ženu na Stanici Seul, da ste se ukrcali u voz i prevalili razdaljinu od jedne stanice, u času kad ste se okrenuli i slučajno zakačili rame osobe koja je stajala kraj vas, shvatili ste da vam je život nepovratno uništen. Nije vam bio potreban ni minut da shvatite da vam je život skrenuo s koloseka zbog vašeg hitrog koraka, zbog toga što ste, čitavog bračnog života, imali naviku da koračate ispred svoje žene, prvo kad ste bili mladi, a potom i kad ste ostarili, čitavih pedeset godina. Da ste se okrenuli da proverite ide li za vama dok ste ulazili u voz, da li bi sve tako ispalo? Godinama je vaša žena govorila (vaša žena, koja je zaostajala za vama kad god biste nekuda išli zajedno, pratila bi vas orošenog čela, gundajući odostrag): „Kad bi barem išao malo sporije, kad bi barem išao mojom brzinom. Čemu žurba?“ Ako biste se naposletku zaustavili da je sačekate, s nelagodom bi se nasmešila i rekla: „Hodam previše sporo, zar ne?“

Rekla bi vam: „Izvini, ali šta bi ljudi rekli kad bi nas videli ovako? Kad bi videli tebe i mene, dvoje ljudi koji žive zajedno, kako idemo jedno sasvim napred a drugo sasvim pozadi, rekli bi: 'To dvoje mora da se toliko mrze da ne mogu ni da koračaju jedno pored drugog.' Nije lepo što tako delujemo ljudima. Neću pokušati da te uhvatim za ruku ili tako nešto, pa hajde samo da hodamo sporije. Šta ćeš uraditi ako me izgubiš iz vida?“

Mora da je znala šta će se dogoditi. Ono što vam je najčešće govorila, još otkako ste se upoznali kad ste vi imali dvadeset godina, bilo je da koračate sporije. Kako je moguće da niste hodali sporije kad vas je čitavog života molila da usporite? Zaustavili biste se da je sačekate, ali nikada ne biste koračali kraj nje i razgovarali s njom, što je ona želela, ni jedan jedini put.

Otkako je vaša žena nestala, kad god pomislite na svoj užurbani korak, imate osećaj da će vam se srce rasprsnuti.

Čitavog života ste išli ispred svoje žene. Ponekad biste skrenuli za ugao i ne osvrnuvši se. Kad bi vas ona pozvala odnekud, daleko iza vas, počeli biste da gundate i pitali biste je zašto hoda toliko sporo. I tako je prošlo pedeset godina. Kad biste je sačekali, zaustavila bi se kraj vas rumenih obraza i, uz osmeh, rekla: „I dalje bih volela da hodaš malo sporije.“ Pretpostavljali ste da ćete tako živeti do kraja života. Ali od onog dana na Stanici Seul kad ste otišli vozom podzemne železnice, od onog dana kad je

bila svega nekoliko koraka iza vas – vaša žena vas nije stigla.

Podižete nogu, onu koju ste operisali zbog artritisa, i oslanjate je o trem, posmatrajući kako devojčice gutaju nedovoljno kuvan pirinač uz koji su, kao sporedno jelo, dobile samo kimči. Posle operacije, više niste osećali bol, niti ste imali problema sa cirkulacijom, ali levu nogu više niste mogli da savijete.

„Hoćeš li da ti stavim toplu oblogu na to?“

Gotovo da možete da čujete svoju ženu kako to govori. Njene ruke istačkane tamnim pegama od sunca, ruke koje bi stavile lonac s vodom na štednjak i vrelom vodom pokvasile peškir i stavile vam ga na koleno čak i kad ne biste ništa odgovorili. Kad god biste videli njene nepravilne ruke kako vam privijaju oblogu na koleno, nadali ste se da će vas nadživeti barem jedan dan. Nadali ste se da će vam njene ruke, kad umrete, poslednji put sklopiti oči, da će oprati vaše hladno telo pred decom i da će vas prekriti pokrovom.

„Gde si?“, vičete vi, čija je supruga nestala, ostavljena na stanici; vičete dok vam noga leži ispružena na tremu prazne kuće, iz koje su devojčice otrčale čim su završile s jelom. Vičete, trudeći se da ne podlegnete jecajima koji vam se uspinju do grla još otkako vam je žena nestala. Niste mogli da jecate i plačete pred sinovima, kćerkama ili snajama, ali sada, zbog gneva ili čega god, suze vam nezadrživo klize niz lice. Suze kojih nije bilo kad su vam komšije sahranile roditelje koji su umrli jedno za drugim, u razmaku od dva dana, kad se kolera proširila selom. Niste imali ni deset godina a niste mogli da zaplačete, iako ste to želeli. Nakon sahrane roditelja, spustili ste se s planine, drhteći, promrzli i preplašeni. Suze koje vam nisu tekle niz lice ni tokom rata. Vaša porodica je imala jednu kravu. Danju, dok su južnokorejski vojnici bili stacionirani u selu, uz pomoć te krave ste orali njive. U ono vreme, severnokorejski vojnici bi se, pod okriljem mraka iz planina, spustili u selo i otimali ljude i krave. Kad bi sunce zašlo, odlazili biste u grad s tom kravom, vezali biste je ispred policijske stanice i odlazili na počinak naslonjeni na njen stomak. U zoru biste kravu vratili u selo i ponovo orali njive. Jedne noći niste otišli do policijske stanice jer ste mislili da su severnokorejski vojnici otišli iz tog kraja, no oni su nahrupili u selo i pokušali da odvuču životinju. Niste hteli da pustite kravu, iako su vas šutirali, iako su vas tukli. Potrčali ste za kravom, odgurujući u stranu sestru koja je pokušala da vas zadrži, i niste

zaplakali čak ni kad su vas pretukli puščanom cevi. Vi, koji niste ni suzu pustili kad su vas sa ostalim seljanima bacili u poplavljeno pirinčano polje, optuživši vas da ste reacionar jer vam je stric bio detektiv; vi, koji niste zaplakali kad vam je koplje načinjeno od bambusa proburazilo vrat – sada ste glasno ridali. Shvatate koliko je sebično bilo od vas to što ste želeli da vas supruga nadživi. Zbog svoje sebičnosti ste poricali da vam je žena ozbiljno bolesna. U nekom kutku svog srca, sigurno ste znali da je vaša žena, koja je navodno čvrsto spavala kad biste se uveče vratili kući, žmurila jer ju je mučila strašna glavobolja. Jednostavno niste o tome previše razmišljali. U nekom trenutku ste postali svesni da će vaša supruga izaći da nahrani psa no da će se zaputiti ka bunaru, ili da će izaći iz kuće da nekuda ode no da će se zaustaviti na kapiji, ne sećajući se kuda je krenula, a zatim odustati i vratiti se unutra. Samo ste stajali i posmatrali kako se dovlači u sobu i jedva pronalazi jastuk i leže, lica nabranog od bola. Uvek ste vi bili taj kojeg je nešto bolelo, a vaša žena ta koja se starala o vama. S vremena na vreme, kad bi vaša žena rekla da je boli stomak, vi ste bili od onih što odgovaraju: „Mene bole leđa.“ Kad biste se razboleli, vaša žena bi vam položila ruku na čelo, trljala bi vam stomak, odlazila u apoteku po lekove i pravila vam kašu od mung-pasulja, no kad se ona ne bi dobro osećala, vi biste joj samo rekli da popije neki lek.

Shvatate da joj nikada niste dali ni čašu mlake vode kad danima nije mogla da jede jer ju je mučio stomak.

Sve je počelo kad ste lutali zemljom, zaokupljeni sviranjem tradicionalnih bubnjeva. Vratili ste se kući dve nedelje kasnije, a vaša žena već beše rodila vašu kćerku. Vaša sestra, koja ju je porodila, rekla je da je porođaj bio lak, no vaša žena je dobila dijareju. Toliko ju je mučila da joj je sva boja iščilela s lica, a jagodice su joj oštro štrčale iako tek što se bila porodila. Stanje joj se nije popravljalo. Činilo vam se da neće ozdraviti ukoliko nešto ne učinite. Dali ste sestri novac da uzme neke kineske lekove.

Dok sedite na tremu prazne kuće, jecaji vam postaju sve glasniji.

Sada shvatate da ste tada jedini put u životu platili lekove za svoju ženu. Vaša sestra je kupila tri kesice nekog kineskog leka, skuvala ga i dala ga vašoj ženi. Kasnije, kad god bi imala stomačne tegobe, vaša žena bi rekla:

„Da sam samo u ono vreme mogla popiti još dve kesice kineskog leka, bila bih izlečena.“

Vaši rođaci su voleli vašu ženu. Vi biste ih samo pozdravili pri dolasku i odlasku, no vaša brojna porodica je dolazila zbog vaše žene. Ljudi su govorili da hrana koju vaša žena sprema obiluje ljubavlju. Čak i ako bi samo otišla u baštu da nabere zeleniš za čorbu od pasulja i glavicu kineskog kupusa za jednostavno jelo od usoljenog kupusa, ljudi bi navalili na hranu, hvaleći pasulj i usoljeni kupus. Vaši nećaci i nećake bi dolazili kod vas da provedu školski raspust i potom bi govorili da su se toliko ugojili da ne mogu da zakopčaju školske uniforme. Svi su govorili da se od pirinča koji je spremala vaša žena dobijaju kilogrami. Kad biste s komšijama sejali pirinač u svojim poljima i kad bi vaša supruga donela ručak, pirinač i sabljaša skuvanog s mladim krompirom, ljudi bi prestali da rade i stali da trpaju hranu u usta. Čak bi se i prolaznici zaustavljali da jedu. Seljani su se utrkiivali da vam pomognu u poljima. Govorili su da se od ručka vaše žene toliko zasite da mogu dvostruko više da rade pre nego što ponovo ogladne. Ako bi putujući trgovac koji prodaje dinje ili odeću slučajno provirio kroz kapiju za vreme porodičnog ručka, vaša žena bi ga pozvala u kuću i nahranila. Vaša žena, koja je sa zadovoljstvom jela s nepoznatim ljudima, slagala se sa svima, osim s vašom sestrom.

Kad je vaša žena patila od stomačnih tegoba, žalila bi se i govorila da uzrok te bolesti leži u prošlosti. „Sve bi bilo u redu samo da sam onda popila još dve kesice onog kineskog leka... Čak si i ti rekao da su mi potrebne još dve doze jer sam se upravo bila porodila i jer sam morala da se oporavim, ali tvoja sestra je, sa onim zlobnim izrazom na licu, rekla: 'Šta će ti još leka? Dovoljno ti je to.' I nije mi kupila još. Da sam uzela još dve doze, ne bih sada morala da prolazim kroz ovo.“ No vi se toga niste sećali. I iako je ponavljala tu priču, nikada niste svojoj ženi doneli lek kad bi imala dijareju.

„Trebalo je da uzmem još leka. Sada ništa ne deluje.“ Kad bi vaša žena imala dijareju, prestajala bi da jede. Nije vam bilo jasno kako neko može da ne jede danima. Kad ste bili mlađi, niste na to obraćali pažnju; tek kad ste postali stariji, počeli ste da je pitate ne bi li trebao nešto da pojede. S mučeničkim izrazom na licu, vaša žena bi odgovorila: „Životinje ne jedu kad su bolesne. Krave, svinje... Kad su one bolesne, ne jedu. Čak ni pilići. Ni pas ne jede kad je bolestan. Kad mu nije dobro, i ne pogleda hranu, čak

ni ako mu dam nešto lepo, već iskopa rupu pred svojom kućicom i legne u nju. Nekoliko dana kasnije, ustane odatle. Tek tada ponovo jede. I ljudi su takvi. Moj stomak se ne oseća dobro, pa hrana, čak i ako je odlična, deluje kao otrov kad dospe unutra.“

Ukoliko dijareja ne bi prestajala, vaša supruga bi izrendala sušene plodove persimona i pojela kašiku te smese. Odbijala bi da ide u bolnicu. „Kako sušeni persimon može da bude lek? Idi u bolnicu, kod lekara, i uzmi lek iz apoteke“, govorili ste joj, no nije se obazirala. Ako biste bili uporni, naposljetku bi se breknula „Nisam li rekla da neću da idem u bolnicu?“ i ne bi vam dopustila da ponovo povedete razgovor o tome.

Jedne ste godine u leto otišli od kuće i vratili se u zimu; kad ste se vratili, otkrili ste grudvicu u njenoj levoj dojci. Rekli ste da to nije uobičajeno, no vaša žena se nije obazirala. Tek kad joj se bradavica sasvim uvukla i ispunila sekretom, odveli ste je u bolnicu u gradu, sa sve radnom maramom obmotanom oko glave. Nisu odmah mogli da vam kažu šta je posredi, no pregledali su je i rekli da će rezultati stići za deset dana. Vaša žena je uzdahnula. Šta se dogodilo za tih deset dana? Šta ste to toliko važno radili te niste mogli da odete po rezultate? Zašto ste odlagali da odete u bolnicu i saznate šta nije u redu? Naposljetku, kad joj se bradavica upalila i zagnojila, vratili ste se sa ženom u bolnicu. Lekar je rekao da vaša žena ima rak dojke.

„Rak?“ Vaša žena je rekla da to nije moguće; nije ona imala vremena da, bolesna, leži u krevetu, imala je ona previše posla. Lekar je objasnio da vaša žena nije odgovarala profilu visokog rizika za rak dojke. Nije kasno rodila decu, dojila je svako dete, nije dobila menstruaciju vrlo mlada, budući da ju je dobila one godine kad se udala za vas, i nije volela da jede meso – zapravo, nije mogla sebi da priušti meso. No ćelije raka su rasle u levoj dojci vaše žene. Da ste odmah otišli da čujete rezultate, možda joj ne bi odsekli dojku. Ubrzo nakon operacije, dok su joj grudi i dalje bile u zavojima, vaša supruga je posejala krompir u polju. Dok je zakopavala prokljali krompir u zemlju – koja je sada pripadala drugima, jer ste je prodali da biste platili operaciju – objavila je: „Nikada više ne idem u tu bolnicu!“ Ne samo što je odbijala da ide u bolnicu već ni vama nije dozvoljavala da joj pridete.

U vreme kad je trebalo da putujete u Seul da proslavite rođendan, vaša žena je patila od stomačnih tegoba. Brinuli ste da li će moći da ide u Seul tako slaba, no ona vas je zamolila da odete u grad i kupite banane, jer je

čula za nekakav lek. Pre nego što ste otišli u Seul, za tri uzastopna obroka pojela je mešavinu od dva sušena persimona i pola banane. Iako nakon porođaja nikada ne bi ležala duže od nedelju dana, provela bi u postelji po deset dana kad bi, s vremena na vreme, mučila muku sa stomakom. A počela je da zaboravlja i datume tradicionalnih svetkovina. Kad bi pravila kimči, zaustavila bi se, sela i nastavila da zuri u prazno. Kad biste je pitali šta nije u redu, rekla bi: „Ne znam da li sam stavila beli luk ili ne...“ Golim rukama bi podigla vreo lonac s proključalim paprikašem od fermentiranog pasulja i opekla bi se. Jedino što biste pomislili bilo je: „Nije više mlada.“ Jedino što biste pomislili bilo je: „Čak i ja provodim dane a da i ne pomislim na tradicionalne bubnjeve, koje sam toliko voleo. U ovim godinama, tela nam ne mogu biti kao ranije.“ Pomislili biste samo: „I vreme je da se stvari pokvare.“ Pretpostavljali ste da će boljke biti stalan pratilac ovih godina, i pomislili biste da se i vaša žena sada nalazi u tom dobu svog života.

„Jesi li kod kuće?“

Kad ste čuli glas svoje sestre, brzo ste otvorili oči. Za tren ste pomislili da ste čuli glas svoje žene, iako dobro znate da vam samo sestra može tako rano ujutro doći u kuću.

„Ulazim“, govori ona i otvara vrata vaše spavaće sobe. Vaša sestra nosi poslužavnik sa činijom pirinča i dodatnim jelima, prekrivenim belom krpom. Spušta poslužavnik na pod na jednom kraju sobe i gleda vas. Živela je tu s vama do pre četrdeset godina, kada je sagradila kuću uz novu cestu, i još od tada ima običaj da ustane u zoru, popuši jednu cigaretu, zagladi kosu i pričvrsti je ukosnicom, pa da dođe do vas. Obišla bi oko vaše kuće u svitanje, a zatim bi se vratila svojoj kući. Vaša žena bi uvek čula korake vaše sestre, koja bi tiho kružila oko kuće, od prednjeg dvorišta, preko sporednog dvorišta, do stražnjeg dvorišta. Zvuk koraka vaše sestre budio je vašu ženu. Vaša žena bi zabrundala, prevrnula se i promrmljala „Evo je opet“, a zatim bi ustala. Vaša sestra bi samo obišla kuću i otišla – možda je samo želela da se uveri da se vašoj kući ništa nije dogodilo preko noći. Kad je bila mlada, izgubila je dva starija brata odjednom, a roditelje u razmaku od dva dana; za vreme rata, umalo je i vas izgubila. Kad se udala, njen suprug se doselio u vaše selo, umesto da ona ode u selo u kojem je živela porodica njenog supruga. Ubrzo je svog

mladog muža izgubila u požaru koji je zahvatio kuću i ta rana je u njoj pustila duboko korenje, te je izrasla u veliko drvo, drvo koje se nije moglo poseći i oboriti.

„Zar se nisi mogao ni potruditi da spavaš na svom madracu?“ Oči vaše sestre, oštre i neumoljive dok je bila mlada udovica bez dece, sada deluju umorno. Njena kosa, uredno začesljana i pričvršćena ukosnicom, sasvim je seda. Osam godina je starija od vas, no držanje joj je bolje. Seda kraj vas, izvlači cigaretu i stavlja je u usta.

„Zar ti nisi ostavila pušenje?“, pitate je.

Ne odgovarajući, vaša sestra pali cigaretu upaljačem na kojem je ispisan naziv nekog bara u gradu i otpuhne dim. „Pas je kod mene. Možeš ga vratiti ovamo, ako želiš.“

„Ostavi ga tamo, zasad. Mislim da ću morati da se vratim u Seul.“

„Šta ćeš tamo raditi?“

Ne odgovarate.

„Zašto si se sam vratio? Trebalo je da je pronađeš i da je dovedeš natrag!“

„Mislio sam da me možda čeka ovde.“

„Da je tako, ja bih te odmah pozvala, zar ne?“

Ne govorite ništa.

„Zašto si takav, beskorisni stvore? Kako muž može da izgubi sopstvenu ženu? Kako si mogao da se vratiš kad je ta sirota žena negde tamo?“

Zurite u svoju sedokosu sestru. Nikada je niste čuli da tako govori o vašoj ženi. Vaša sestra je uvek cuktala s negodovanjem. Gnjavila je vašu ženu zbog toga što nije zatrudnela tokom prve dve godine po venčanju, ali kad je rodila Hjong-čola, ravnodušno je rekla: „Nije da je uradila nešto što niko drugi nikada nije.“ Živela je s vašom porodicom u vreme kad je vaša žena za svaki obrok morala da tuca zrna žita u drvenom avanu, i ni jedan jedini put nije preuzela avan od nje. No s druge strane, pomogla vam je kad vam se žena porodila.

„Želela sam nešto da joj kažem pre nego što umrem. Ali kome sada da kažem, kad nje nema ovde?“, govori vaša sestra.

„Šta si želela da kažeš?“

„Nije to samo jedna stvar ili dve...“

„Govoriš li o tome kako si bila zla prema njoj?“

„Je li ti ona rekla da sam bila zla prema njoj?“

Samo gledate svoju sestru; čak se i ne smežete. *Hoćes li da kazeš da*

nisi? Svi znaju da se vaša sestra prema vašoj ženi ponašala više kao svekrva nego kao zaova. Svi su tako mislili. Vaša sestra to nije volela da čuje. Rekla bi da je tako moralo da bude jer nije bilo starijih članova porodice. Možda i jeste bilo tako.

Vaša sestra vadi još jednu cigaretu iz tabakere i stavlja je u usta. Vi joj je pripaljujete. Sigurno je nestanak vaše žene nagnao vašu sestru da ponovo počne da puši. Niste mogli ni da zamislite svoju sestru bez cigarete u ustima. Svakog jutra, čim bi se probudila, najpre bi potražila cigaretu, a to bi radila i čitavog dana pre nego što bi bilo šta drugo uradila, pre nego što bi nekuda morala da pođe, pre nego što bi jela, pre nego što bi otišla na spavanje. Mislili ste da previše puši, no nikada joj niste rekli da prestane. Zapravo, niste mogli da joj kažete. Kad ste je videli neposredno pošto joj je muž stradao u požaru, zurila je u kuću koja je izgorela do temelja i pušila. Samo je sedela tamo i pušila jednu cigaretu za drugom; nije plakala, nije se ni smejala. Umesto da jede ili da spava, ona je pušila. Tri meseca nakon požara, mogli ste da namirišete cigarete pre nego što biste joj prišli, a duvan joj se uvukao u prste.

„Neću još dugo živeti“, govorila je vaša sestra otkako je napunila pedeset godina. „Svih ovih godina sam mislila da je teret koji nosim u ovom životu posebno... posebno težak i čemeran. Šta ja to imam? Nemam dece, nemam ništa. Kad su naša braća umirala, mislila sam kako je trebalo ja da umrem umesto njih; ali kad su nam umrli roditelji, videla sam tebe i Kjuna iako sam bila u šoku. Činilo mi se da smo sami na ovom svetu. Zatim, otkako mi je muž stradao u požaru pre nego što sam stigla i da ga zavolim... ti mi nisi samo brat, već si mi postao i dete. Moje dete i moja ljubav...“

To je, bez sumnje, bilo tačno.

Da nije tako, ne bi mogla tumarati poljima kad ste bili prikovani za krevet pošto ste, u srednjim godinama, ostali napola paralizovani od moždanog udara, kako bi sakupljala rosu čitave godine – čitavog proleća, leta i jeseni – jer je čula da ćete se izlečiti ako budete svakog dana pili po činiju jutarnje rose. Da bi sakupila činiju rose pre izlaska sunca, vaša sestra se budila usred noći i čekala da zora zarudi. Otprilike u to vreme, vaša žena je prestala da se žali na vašu sestru i počela da se prema njoj ophodi s poštovanjem, kao da joj je uistinu svekrva. Lica punog poštovanja, vaša žena bi govorila: „Ne verujem da bih ja to mogla učiniti za tebe!“

„Želela sam da joj, pre nego što umrem, kažem da mi je žao zbog tri stvari“, nastavlja vaša sestra.

„Šta si to želela da kažeš?“

„Da mi je žao zbog Kjuna... i da mi je žao što sam vikala na nju zbog stabla kajsije... i što joj nisam nabavila lek kad je imala muke sa stomakom...“

Kjun. Ništa ne odgovarate.

Vaša sestra ustaje i pokazuje poslužavnik prekriven belom krpom. „Tu ti je hrana; jedi kad budeš gladan. Hoćeš li sada da jedeš?“

„Ne, još nisam gladan. Tek sam se probudio.“ I vi ustajete.

Idete za sestrom dok obilazi kuću. Sad kad nema vaše žene, svuda je pala prašina. Vaša sestra briše prašinu s poklopaca na teglama dok prolazi kraj zadnjeg dvorišta.

„Misliš li da je Kjun otišao na nebo?“, iznenada vas pita.

„Zašto ga pominješ?“

„Mora da je i Kjun traži. Odjednom sam počela da ga viđam u snovima. Pitam se kakav bi ispao da je poživio.“

„Kako to misliš – kakav bi ispao? Bio bi star, baš kao ti i ja...“

Kad se vaša sedamnaestogodišnja žena udala za vas, dvadesetogodišnjaka, vaš mlađi brat Kjun je išao u šesti razred. Bio je pametno dete i izdvajao se od svojih vršnjaka: bio je bistar, druželjubiv, lep i imao je dobre ocene. Kad bi se ljudi mimošli s njim na ulici, okretali bi se da bi ga još jednom pogledali, pitajući se koja ga to srećna porodica ima za sina. No zbog novčanih nevolja vaše porodice, Kjun nije mogao da se upiše u srednju školu, iako je molio i vas i vašu sestru da ga pustite da ide. Gotovo da i sada možete da ga čujete: *Molim te, pošalji me u školu, brate; molim te, pošalji me u školu, sestro*. Plakao je kao kiša svaki dan, moleći vas dvoje da ga pošaljete u školu. Iako od rata već beše prošlo nekoliko godina, prilike su bile za žaljenje – bili ste neverovatno siromašni. Ponekad o tim danima mislite kao o kakvom snu. Nekim čudom ste preživeli pošto su vas kopljem od bambusa uboli u vrat, no kao najstariji sin u celoj široj porodici, bili ste zaglibljeni u očajnom položaju; na vama je bila odgovornost da prehranite sve ostale. Možda ste baš zbog toga želeli da odete od kuće – baš zato što je bilo toliko teško. Bilo je teško pronaći hranu, a kamoli poslati brata u školu. Pošto ga vi i vaša sestra niste slušali, Kjun je preklinjao vašu ženu.

„Snajo, molim te, pošalji me u školu. Molim te, pusti me da idem u srednju školu. Čitav život ću posvetiti tome da ti se zbog toga odužim.“

Vaša žena vas je pitala: „Kad već toliko žarko to želi, zar ne bi trebalo da ga nekako pošaljemo u školu?“

„Ni ja nisam mogao da idem u školu! On je barem mogao da ide u osnovnu školu“, odvratili ste oštro.

Vi niste mogli da idete u školu zbog oca. Budući da je bio lekar kineske medicine, nije vam dozvoljavao da odlazite tamo gde ima mnogo ljudi, bila to škola ili neko drugo mesto, nakon što je izgubio dvojicu starijih sinova zbog epidemije. Otac vas je, sedeći kraj vas, sam učio kineskim slovima.

„Hajde da ga pošaljemo u školu“, rekla je vaša žena. „Kako?“

„Mogli bismo da prodamo baštu.“

Kad je vaša sestra to čula, rekla je „Ti ćeš upropastiti ovu porodicu“ i poslala vašu ženu u njeno rodno mesto. Deset dana kasnije, noge su vas same, pijanog, uveče povele ka kući ženine porodice. Teturali ste planinskom stazom i, kad ste stigli do brvnare ženinih roditelja, zaustavili ste se kraj osvetljenog prozora stražnje sobe koja je bila najbliža bambusima. Niste otišli tamo s namerom da vratite svoju ženu. Pirinčano vino vas je tamo odvelo, makgoli²⁰ koji ste dobili pošto ste pomogli komšiji da uzore svoju zemlju. Iako niste vi oterali svoju ženu njenom domu iz detinjstva, niste mogli jednostavno da kročite u kuću svoje tazbine kao da se ništa nije dogodilo, te ste samo stajali tu, naslonjeni na prljav zid. Čuli ste kako vaša tašta i vaša žena razgovaraju, baš kao što ste ih čuli i u polju pamuka nedugo pre toga. Vaša tašta je podigla glas i rekla: „Ne vraćaj se u tu prokletu kuću! Samo spakuj svoje stvari i odlazi iz te porodice.“

Vaša žena je, šmrcajući, uporno ponavljala: „Vratiću se u tu kuću pa makar umrla. Zašto da odem odatle kad je to i moja kuća?“ Stajali ste uza zid sve dok se svetlost praskozorja nije promolila kroz bambusovu šumu. Zgrabili ste svoju ženu kad je izašla napolje da spremi doručak. Plakala je celu noć i krupne, tamne, bezazlene oči bile su joj toliko otečene da su se pretvorile u proreze. Uzeli ste je za ruku i krenuli da se probijate kroz bambusovu šumu, natrag ka svojoj kući. Kad ste prošli šumu, pustili ste joj ruku i krenuli ispred nje. Rosa vam je kapala po pantalonama. Vaša žena je išla za vama, zaostajala, teško disala i govorila: „Samo malo uspori!“

Kad ste stigli kući, Kjun je pritrčao vašoj ženi i uzviknuo: „Snajo!“

„Snajo“, rekao je, „obećavam da neću ići u školu. Zato nemoj opet onako da odeš!“ Kjunove se oči napuniše suzama; odustao je od svog sna. Od tog trenutka se Kjun, pošto nije mogao da ide u srednju školu, posvetio tome da pomaže vašoj ženi i obavlja kućne poslove. Kad bi radili u poljima na obronku planine i kad Kjun ne bi video vašu ženu od visokih stabljika prosa, doviknuo bi joj: „Snajo!“ Kad bi mu odgovorila „Da?“, Kjun bi se nasmešio i ponovo joj doviknuo: „Snajo!“ Kjun bi je dozivao i vaša žena bi mu odgovarala, a zatim bi je on opet dozivao i ona bi mu opet odgovarala. Njih dvoje bi tako i završili posao u brdima, dozivajući se i odgovarajući jedno drugom. Kjun je vašoj ženi bio verni družbenik kad god biste vi otišli od kuće. Kad je Kjun ojačao, u proleće je orao polja s kravom, a u jesen žnjeo pirinač s polja, pre svih drugih. U poznu jesen bi, rano ujutro, otišao u kupusište i pobrao sav kupus. U ono vreme su ljudi ljuštili pirinač na trščanim prostirkama na poljima. Svaka žena bi postavila mehaničku napravu s metalnim zupcima u četvoronožnom drvenom ramu i stala da ubacuje stabljike pirinča unutra, gde su se odvajala zrna. Sve seoske žene su posedovale takve naprave i odlazile bi u polje porodice koja je tog dana žnjela noseći ih sa sobom. I odvajale bi zrna pirinča sve do sumraka. Jedne je godine Kjun, koji je narastao gotovo deset centimetara tokom prethodne godine, otišao da radi u pivari u gradu. Od prve plate je kupio mehaničku ljuštilicu pirinča i doneo je kući da bi je dao vašoj ženi.

„Čemu služi ova ljuštilica?“, upitala je vaša žena.

Kjun se nasmešio. „Tvoja ljuštilica je najstarija u selu i izgleda kao da ne može ni da stoji samostalno.“

Vaša žena vam je rekla da je njena ljuštilica toliko stara da ona mora da uloži više truda nego ostale žene da bi očistila pirinač, i dodala je da želi novu. Njene reči su vam na jedno uho ušle, a na drugo izašle. Mislili ste: njena ljuštilica je sasvim dobra, zašto kupovati novu? Dok je držala novu ljuštilicu koju je Kjun doneo, vaša žena se naljutila na njega – možda se, zapravo, naljutila na vas. „Zašto si to kupio kad čak ni u školu nismo mogli da te pošaljemo.“

Kjun je rekao „Nije to ništa“ i porumeneo.

Kjun se lepo slagao s vašom ženom, možda zato što je u njoj gledao majku. Nakon što je kupio ljuštilicu, donosio bi razne stvari za kuću kad god bi imao novca. Sve su to bile stvari koje su bile potrebne vašoj ženi. Upravo je od Kjuna dobila niklovano korito. Iako mu je bilo pomalo neprijatno, objasnio je: „Ovo koriste sve ostale žene, a moja snaja je jedina

koja koristi teško gumeno korito...“ Vaša žena je u tom niklovanom koritu pravila razne vrste kimčija i koristila ga je za nošenje ručka u polje. Nakon što bi ga upotrebila, uglancala bi ga i vratila na kredenac. Koristila ga je sve dok se nikl nije izlizao, a korito pobeležilo.

Naglo ustajete i odlazite u kuhinju. Otvarate stražnja vrata kuhinje i gledate policu napravljenu od kolaca u ostavi. Na polici su naslagani niski stočići, savijenih nogara. Na kraju se nalazi niklovano korito staro nekoliko decenija.

Niste bili kod kuće kad je vaša žena rodila vašeg drugog sina. Kjun je bio uz nju. Tek kasnije ste čuli šta se dogodilo. Bila je zima i bilo je hladno, ali nije bilo drva za loženje. Zarad vaše žene, koja je ležala u hladnoj prostoriji tek pošto se porodila, Kjun je posekao staro stablo kajsije u dvorištu. Ubacio je cepanice u peć ispod sobe vaše žene i zapalio vatru. Vaša sestra je uletela u sobu vaše žene i počela da je grdi, zahtevajući od nje da joj objasni kako je mogla to da uradi, jer ljudi kažu da će članovi porodice početi da umiru ako se poseče porodično drvo. Kjun je zaurao: „Ja sam to uradio! Zašto optužuješ nju?“ Vaša sestra je zgrabila Kjuna za grlo. „Je li ti ona rekla da ga posečeš? Prokletniče! Ogavni dečaće!“ No Kjun se nije predavao. Krupne, tamne oči sijale su mu na bledom licu. „Želiš li da se nasmrt smrzne u hladnoj sobi?“, pitao je. „Da se nasmrt smrzne nakon što je rodila dete?“

Ubrzo potom, Kjun je otišao od kuće da bi zaradio novac. Nije ga bilo četiri godine. Kad se vratio, bez prebijene pare, vaša žena ga je toplo dočekala. Ali Kjun se prilično promenio dok ga nije bilo. Premda je izrastao u snažnog mladića, oči mu više nisu bile živahne i delovao je tmurno. Kad ga je vaša žena pitala čime se bavio i gde je bio, nije hteo da joj odgovori. Vi ste mislili da se spoljašnji svet grubo poneo prema njemu.

Bilo je to na onom mestu gde je stajalo stablo kajsije. Prošlo je možda dvadeset dana otkako se Kjun vratio kući. Vaša žena je, siva u licu, dotrčala do prodavnice u gradu, gde ste vi igrali jut.²¹ Ponavljala je da nešto nije u redu s Kjunom, da morate odmah da pođete, no vi ste se bili toliko uživali u igru da ste joj rekli da krene sama. Vaša žena je začas samo stajala, zapanjena, a zatim je prevrnula trščanu podlogu na kojoj ste igrali jut. „On umire!“, vrisnula je. „Umire! Moraš da pođeš!“

Vaša žena se ponašala toliko neuobičajeno da ste smesta krenuli kući, osećajući grč u stomaku.

„Požuri! Požuri!“, vikala je vaša žena i trčala ispred vas. Tada je prvi put išla ispred vas, trčeći. Kjun je ležao na mestu na kojem je nekada raslo stablo kajsije. Uvijao se i grčio, pena mu je izbijala na usta, a jezik mu je bio isplažen.

„Šta mu je?“ Pogledali ste svoju ženu, no nju već beše svladala tuga.

Vašu ženu, koja je zatekla Kjuna u tom stanju, nekoliko puta su pozivali u policijsku stanicu. Pre nego što su utvrdili uzrok smrti, do susednog sela su se pronele glasine da je pesticidom otrovala svog devera. Vaša sestra je, zakrvavljenih očiju, vikala na vašu ženu: „Ti si mi ubila mlađeg brata!“ Vaša žena je bila mirna i pribrana dok su je detektivi ispitali. „Ako mislite da sam ga ja ubila, onda me jednostavno zatvorite.“

Jednom je detektiv morao da dovede vašu ženu kući; odbila je da ode iz stanice i zahtevala je da je strpaju u zatvor. Vaša žena je, od bola, čupala sebi kosu i hvatala se za grudi. S treskom je otvarala vrata, trčala do bunara i gutala hladnu vodu. U međuvremenu ste vi trčali po brdima i poljima, izbezumljeni, i dozivali mrtvog mladića: *Kjune! Kjune!* Vrelina koja vam je gorela u grudima širila se i niste mogli da podnesete toplinu u sopstvenom telu. *Kjune!* Bilo je dana kad mrtvi nisu govorili i kad bi oni koji su ostali za njima tako pomahnitali.

Sad shvatate kakva ste kukavica bili. Čitavog života ste sav svoj bol prebacivali na svoju ženu. Kjun je bio vaš brat, no ipak je vaša žena bila ta koju je trebalo tešiti. No pošto ste vi odbili da razgovarate o tome, saterali ste je u ćošak.

Iako je gotovo sišla s uma od tuge i bola, vaša žena je uspela da unajmi nekoga da sahrani Kjuna. Prošle su godine, no nikada je niste pitali o pojedinostima.

„Zar ne želiš da znaš gde je sahranjen?“, ponekad bi vas upitala.

Ne biste rekli ni reč. Niste želeli da znate.

„Nemoj ga prezirati zato što je tako otišao... Ti si mu brat. Ni on nema roditelje. Zato ti moraš da ga posećuješ. Volela bih kad bismo mogli da ga premestimo na neko lepo mesto na groblju gde su sahranjeni preci.“

Rekli biste: „Zašto moram da znam gde je taj skot sahranjen?“

Jednom se, dok ste išli nekim putem, vaša žena zaustavila. Rekla je: „Mesto na kojem je Kjun sahranjen nalazi se u blizini; zar ne želiš da odemo do tamo?“ Pretvarali ste se da je niste čuli. Zašto ste je tako

povređivali? Sve do pre dve godine, vaša žena bi na godišnjicu Kjunove smrti pripremala hranu i odnosila je na njegov grob. Dok se, crvenih očiju, spuštala niz brdo, mirisala bi na sođu²².

Nakon toga što se dogodilo Kjunu, vaša žena se promenila. Iako je pre toga bila srećna osoba, prestala je da se smeje. Kad bi se i nasmešila, osmeh bi joj brzo nestao s lica. Ranije bi zaspala čim bi legla, iscrpljena od rada u poljima, no sada bi noći provodila budna jer joj san nije dolazio na oči. Nikada više nije mogla da spava čvrsto, sve dok vaša mlada kćerka nije postala apotekarka i prepisala joj neke tablete. Vaša sirota žena, koja nije mogla čak ni da spava. Možda vaša iščezla žena i dalje u mozgu ima zalihu nekih nerastvorenih tableta. Stara kuća je dvaput prepravljena otkako je Kjun umro. Kad god biste je renovirali, bacali biste stare stvari koje su bile nagurane po ćoškovima. No vaša žena je vodila računa o niklovanom koritu, brinući da bi ga se neko mogao dočepati. Možda se plašila da nikada više neće moći da ga pronađe ako se pomeša sa svim ostalim predmetima. To niklovano korito je bilo prva stvar koju je unela u šator u kojem ste živeli za vreme obnove kuće. Kad je kuća bila gotova, pre nego što je uradila bilo šta drugo, unela je niklovano korito i stavila ga na policu u novoj kući.

Sve dok vaša žena nije nestala, nije vam palo na pamet da ju je vaše ćutanje u vezi s Kjunom sigurno bolelo. „Zašto govoriti o prošlosti?“, mislili ste. Kad je vaša kćerka rekla „Lekar je pitao da li je nekada nešto duboko potreslo mamu – postoji li nešto što ja ne znam?“, odmahнули ste glavom. Kad je rekla „Lekar je preporučio da poseti psihijatra“, prekinuli ste je usred rečenice odvrativši: „Kome još treba psihijatar?“ O Kjunu ste uvek razmišljali kao o nečemu što ste, stareći, morali zaboraviti, a sada ste zaista imali osećaj da ste zaboravili na njega. Kad je napunila pedeset godina, čak je i vaša žena rekla: „Više ne vidim Kjuna u snovima. Možda sada može da ode u raj.“ I vi ste mislili da je vaša žena dobro, kao što ste vi bili dobro. Tek poslednjih godina je ponovo počela da priča o Kjunu; vi ste pak pretpostavili da je zaboravila na njega.

Jedne noći, pre nekoliko meseci, vaša žena vas je probudila. „Misliš li da Kjun to ne bi uradio da smo ga poslali u školu?“ Zatim je prošaputala kao da šapuće sebi u bradu: „Kad sam se udala, od svih je prema meni najbolji bio Kjun... Ja sam mu bila snaja, ali nisam mogla ni da ga

pošaljem u srednju školu iako je to žarko želeo. Mislim da još nije kadar da ode u raj.“

Nešto ste progundali i okrenuli ste se na drugu stranu, no vaša žena je nastavila da govori. „Zašto si bio takav? Zašto ga nisi poslao u školu? Zar ti ga nije bilo žao kad je onoliko plakao jer je želeo da ide u školu? Rekao je da će se nekako snaći za dalje ako ga mi upišemo.“

Ni sa kim niste želeli da razgovarate o Kjunu. Kjun je bio ožiljak i na vašoj duši. Iako stabla kajsije više nije bilo, jasno ste se sećali mesta na kojem je umro. Znali ste da vaša žena ponekad zuri u to mesto. Niste želeli da dirate tu ranu. Bilo je i gorih stvari u životu.

Nekoliko puta se nakašljete da pročistite grlo.

Tek kad je vaša žena nestala, pomislili ste da ste te noći morali iskreno porazgovarati s njom o Kjunu. Kako se njeno srce praznilo, tako je Kjun i dalje ostajao u njemu. Usred noći, vaša žena bi iznenada otrčala u kupatilo i čučnula kraj WC šolje. Ispružila bi ruke kao da nekoga odguruje i vrištala: „Nisam to bila ja, nisam bila ja!“ Kad biste je pitali da li je imala noćnu moru, zatreptala bi i tupo bi se zagledala u vas, kao da je zaboravila šta je radila. To se sve češće dešavalo.

...

Zašto niste razmišljali o činjenici da je vaša žena nekoliko puta morala da ode u policijsku stanicu u vezi s Kjunom? Da se pričalo da ga je ona ubila? Kako to da tek sada shvatate da je Kjun možda imao neke veze s glavoboljama vaše žene? Trebalo je da slušate svoju ženu, barem jednom. Trebalo je da je pustite da kaže to što je želela da kaže. Te godine ćutanja, nakon što ste nju okrivili a da joj niste ni dozvolili da o tome priča – taj pritisak je mogao gurnuti vašu ženu ka bolovima koje je trpela. Sve češće biste je zatekli kako negde stoji, izgubljena. Rekla bi: „Ne sećam se šta sam htela da uradim.“ Iako su glavobolje ponekad bile toliko snažne da jedva da je mogla da korača, odbijala je da ode u bolnicu. Zabranila vam je da išta kažete deci o tim glavoboljama. „Zašto bi im rekao? Zauzeti su.“

Kad su naposljetku saznali za njih, ona ih je prikrivala govoreći: „Imala sam glavobolju juče, ali sada sam dobro!“ Jednom se uspravila u krevetu usred noći; kad ste se oglasili, lice joj se skamenilo i upitala vas je: „Zašto si ostao sa mnom svih ovih godina?“ Ipak, i dalje je pravila umake i brala divlje japanske šljive kako bi napravila sok od šljiva. Nedeljom bi se vozila iza vas na motociklu kako bi otišla u crkvu, a ponekad bi predlagala

da odete nekud na ručak, govoreći kako želi da jede hranu koju je neko drugi spravio, na nekom mestu gde služe mnogo pančana. Porodica je razmišljala o tome da sve tradicionalne svetkovine spoji u jedan dan, no ona je rekla da će to uraditi kad na Hjong-čolovu ženu dođe red da preuzme svetkovine. Budući da je ona čitavog života pripremala svetkovine, nastaviće da ih proslavlja odvojeno dok je živa. No za razliku od ranijih vremena, vaša žena bi zaboravila nešto što joj je bilo potrebno za slavsku trpezu i morala bi da odlazi u grad četiri ili pet puta. Vi ste jednostavno pretpostavljali da je to nešto što svakome može da se desi.

Telefon zvoni u zoru. *U ovo doba?* Brzo dižete slušalicu, puni nade.

„Oče?“

Vaša starija kćerka.

„Oče?“

„Da.“

„Zašto ti je trebalo toliko vremena da se javiš? Zašto se nisi javio na mobilni?“

„Šta se dešava?“

„Zapanjila sam se kad sam juče pozvala Hjong-čola... Zašto si se vratio kući? Trebalo je da mi kažeš. Ne možeš tako da odeš i da se ne javljaš na telefon.“

Mora da je vaša kćerka tek sad saznala da ste se vratili kući.

„Spavao sam.“

„Spavao? Sve vreme?“

„Valjda.“

„Šta ćeš tamo raditi sasvim sam?“

„Ovde sam za slučaj da se vrati ovamo.“

Vaša kćerka ništa ne govori. Gutate pljuvačku, no grlo vam je suvo.

„Treba li da dođem?“

Od sve dece, Či-hon najživlje pristupa potrazi za vašom ženom. Delimice, verovatno zbog toga što nije udata. Apotekar iz Jokčon-donga je poslednja osoba koja je zvala da kaže da je videla nekoga nalik na vašu ženu. Vaš sin je dao još nekoliko oglasa u novine, ali više nije bilo nikakvih tragova. Čak su i u policiji rekli da su oni učinili sve što je bilo u njihovoj moći, i da sad mogu samo da čekaju da se neko javi, no vaša kćerka je, iz noći u noć, išla od jedne ambulante hitne pomoći do druge,

proveravajući svakog pacijenta bez porodice.

„Ne... Samo me pozovi ako nešto čuješ.“

„Ako ne želiš da budeš sam, vrati se ovamo, oče. Ili zovi tetku da bude s tobom.“

Glas vaše kćerke zvuči čudno. Kao da je pila. Zvuči kao da guta slova dok govori.

„Jesi li ti pila?“

„Samo nekoliko čašica.“ Sprema se da spusti slušalicu.

Pila je do ovih sitnih sati? Uznemireno izgovarate njeno ime. Odgovara vam, sasvim tiho. Ruka kojom držite slušalicu odjednom vam je vlažna. Noge vas izdaju. „Onog dana, mama nije bila dovoljno dobro da bi išla u Seul. Nije trebalo da odemo u Seul... Prethodnog dana je imala glavobolju i zaronila je glavu u korito puno leda. Nije mogla da čuje kad bi je neko dozivao. Uveče sam je zatekao s glavom u frižideru. Trpela je jake bolove. Iako je bila zaboravila da pripremi doručak, rekla je da moramo da idemo u Seul – svi ste nas čekali. Ali trebalo je da kažem 'ne'. Mislim da mi moć rasuđivanja opada kako starim. Jedan deo mene je mislio: sad kad budemo u Seulu, nateraćemo je da ode u bolnicu... I kad se već tako osećala, trebalo je da je držim uza se... Nisam se ponašao prema njoj kao prema bolesnoj osobi i, čim smo stigli u Seul, počeo sam da koračam ispred nje... Moja stara navika je nadvladala. Tako se to dogodilo.“ Reči koje niste mogli da kažete svojoj deci sada su vam pokuljale iz usta.

„Oče...“

Slušate.

„Mislim da su svi zaboravili na mamu. Niko više ne zove. Znaš li zašto je mamu toliko bolela glava onog dana? Zato što sam ja bila kučka. Tako mi je rekla.“ Vaša kćerka zapliće jezikom.

„Mama ti je to rekla?“

„Da... Mislila sam da neću moći da dođem na rođendansku proslavu, te sam je pozvala iz Kine da pitam šta radi, i rekla je da sipa alkohol u bocu. Za najmlađeg. Znaš da on voli da pije. Ne znam. Nije bilo vredno toga, ali strašno sam se razljutila. Stvarno mora da ostavi piće... Mama ga je donosila zato što je to nešto što njeno dete voli. Zato sam joj rekla: 'Nemoj to donositi; ako bude to popio i napravio scenu, ti ćeš biti kriva. Molim te, pazi šta radiš.' Mama je tiho rekla 'U pravu si', i dodala je da će otići u grad da kupi pirinčane kolačiće – uvek donosi pirinčane kolačiće za tvoj rođendan. Rekla sam: 'Nemoj, ionako niko ne jede te pirinčane

kolačiće, samo ih odnesemo kući i strpamo ih u frižider.’ Rekla sam joj da se ne ponaša kao seljanka, da bi jednom trebalo da dođe u Seul a da ništa ne donosi. Pitala me je da li stvarno strpam sve pirinčane kolačiće u frižider, i rekla sam: ’Da, imam čak i neke od pre tri godine.’ I ona se rasplakala. ’Mama, da li ti to plačeš?’, pitala sam je, a ona je rekla: ’Ti si kučka...’ Sve sam joj to rekla kako bi njoj bilo lakše. Kad me je nazvala kučkom, mislim da sam malo poludela. Bilo je stvarno pretoplo u Pekingu tog dana. Bila sam toliko ljuta da sam zaurkala: ’U redu, nadam se da si srećna što imaš kučku od kćerke! U redu, ja sam kučka!’ I spustila sam joj slušalicu.“

Ništa ne govorite.

„Mama mrzi kad vičemo... a mi uvek vičemo na nju. Htela sam da je pozovem i da se izvinim, ali zaboravila sam, jer sam radila milion stvari odjednom – jela sam i išla u razgledanje i razgovarala s raznim ljudima. Da sam je pozvala da se izvinim, ne bi imala toliko strašnu glavobolju... i mogla bi da ide za tobom.“

Vaša kćerka plače.

„Či-hon!“

Ništa ne govori.

„Tvoja mama je bila mnogo ponosna na tebe.“

„Molim?“

„Kad bi ti se ime pojavilo u novinama, ona bi ih presavila na toj strani, stavila bi ih u tašnu i stalno bi ih vadila iz nje da bi ih pogledala – ako bi nekoga sreća u gradu, izvadila bi novine i hvalila se.“

Èi-hon ništa ne govori.

„Ako bi je neko pitao čime joj se kćerka bavi... rekla bi da joj kćerka piše reči. Zamolila je jednu ženu u Domu nade u Namsan-dongu da joj čita tvoju knjigu. Tvoja mama je znala šta si napisala. Kad joj je ta žena čitala, mamino lice bi se ozarilo i smešila bi se. Stoga, šta god se desilo, moraš nastaviti lepo da pišeš. Uvek postoji pravo vreme da se nešto kaže... Živeo sam s tvojom mamom a da nisam razgovarao s njom. Ili bi mi promakla prilika, ili bih pretpostavljao da ona zna. Sada se osećam kao da bih sve mogao da kažem, ali nema nikoga da me sasluša. Či-hon?“

„Da?“

„Molim te... molim te, pazi na svoju mamu.“

Snažnije pritiskate slušalicu na uho, slušajući kako vaša kćerka neutešno jeca. Njene suze kao da cure niz kabl vašeg telefona. Lice vam je umrljano

od suza. Sve i da svi na ovom svetu zaborave, vaša kćerka će se sećati.
Da je vaša žena istinski volela ovaj svet, i da ste vi voleli nju.

Druga žena

Ovde ima mnogo borova.

Kako je moguće da u ovom gradu postoji ovakav kraj? Veoma je dobro skriven. Da li je pre nekoliko dana padao sneg? Ima snega po drveću. Da vidimo, tu su tri bora ispred tvoje kuće. Kao da ih je taj čovek zasadio ovde da bih ja mogla na njima da sedim. Oh, ne mogu da verujem da govorim o njemu. Prvo ću tebe da posetim, a onda idem njega da vidim. Tako ću uraditi. Mislím da bi tako trebao da uradim.

Stanovi i garsonjere u kojima žive tvoja braća i sestra meni svi izgledaju isto. Ne mogu da razlučim čija je koja kuća. Kako sve može biti istovetno? Kako svi žive na identičnim mestima? Mislím da bi bilo lepo kad bi svi živeli u različitim kućama. Zar ne bi bilo lepo imati šupu i tavan? Zar ne bi bilo lepo živeti u kući u kojoj deca imaju gde da se skrivaju? Ti si se skrivala na tavanu, daleko od braće koja su htela da te šalju na svakojake zadatke. Sada su čak i na selu iznikle stambene zgrade koje izgledaju identično. Jesi li se skoro popela na krov naše kuće? Odatle se vide sve one visoke zgrade u gradu. Dok ste vi odrastali, naše selo nije imalo ni autobusku liniju. Ako je sada na selu tako, u ovom užurbanom gradu mora biti gore. Samo bih volela da kuće ne izgledaju isto. Toliko liče jedna na drugu da ne mogu da shvatim kuda bi trebalo da idem. Ne mogu da nađem kuće tvoje braće, niti garsonjeru tvoje sestre. U tome je moja nevolja. Meni se čini da svi ulazi i sva vrata izgledaju isto, no svi uspevaju da pronađu put do svojih kuća, čak i usred noći. Čak i deca.

Ali ti živiš ovde, a ovde je lepo.

Uzged, gde se nalazi ovo mesto? Puam-dong u Čongno-guu, u Seulu... Ovo ovde je Čongno-gu? Čongno-gu... Čongno-gu... Oh, Čongno-gu! Prva kuća koju je tvoj najstariji brat kupio kad se tek oženio bila je u Čongno-guu. Tongsung-dong u Čongno-guu. Rekao je: „Majko, ovo je Čongno-gu. Kad god pišem svoju adresu, ja sam srećan. Čongno je centar Seula, i ja sada tu živim.“ Rekao je: „Seljače je konačno stiglo u Čongno.“ Govorio je da je to Čongno-gu, ali on je zapravo živeo u oronuloj stambenoj zgradi

uglavljenoj na strmom brežuljku koji se zvao nešto kao Naksan. Kad sam se popela sve do vrha, sasvim sam ostala bez daha. Mislila sam: kako je moguće da u ovom gradu postoji ovakvo mesto? Pa ovo više liči na selo nego naše rodno mesto! Ali isto to kažem i za ovo mesto na kojem živiš. Kako je moguće da u ovom gradu postoji ovakvo mesto?

Prošle godine, kad si se vratila u Seul nakon što si tri godine provela u inostranstvu, od novca koji si imala nisi mogla ni da iznajmiš stan u kojem si ranije živela i razočarala si se; no pretpostavljam da si onda otkrila ovo selo ovde. Sasvim nalikuje nekom selu u unutrašnjosti. Tu su jedan kafe i umetnička galerija, no postoji i mlin. Videla sam da prave pirinčane kolačiće. Dugo sam ih posmatrala jer me je to podsetilo na prošle dane. Uskoro će Nova godina? Mnogo je ljudi pravilo te dugačke, bele pirinčane kolačiće. Čak i u ovom gradu postoji selo u kojem prave te pirinčane kolačiće pred Novu godinu! Za Novu godinu bih u kolicima do mlina odgurala veliku kofu punu pirinča, da bih napravila pirinčane kolačiće. Duvala bih u svoje promrzle ruke i čekala da dođem na red.

No mora da ti je nezgodno što ovde živiš s troje dece. A mora i da tvoj suprug dugo putuje do posla u Solungu. Postoji li uopšte pijaca u blizini?

Jednom si mi rekla: „Kad sam na pijaci, čini mi se da kupujem gomilu stvari, ali sve se vrlo brzo potroši. Moram da kupim tri voćna jogurta ako želim da svakom detetu dam po jedan. Ako želim da kupim dovoljno za tri dana, to je devet, mama! Strašno je to. Kupujem toliko mnogo, a sve to ode.“ Ispružila si ruke da bi mi pokazala koliko stvari kupuješ. Razume se, to je sasvim normalno, jer imaš troje dece.

Tvoje najstarije dete, obraza rumenih od hladnoće, sprema se da nasloni bicikl ispred kapije, i nešto ga preplaši. Gura kapiju i doziva te: „Mama!“ Ti izlaziš kroz prednja vrata, odevena u sivi džemper na kopčanje, i u naručju držiš bebu.

„Maraa! Ptica!“

„Ptica?“

„Aha, ispred kapije!“

„Kakva ptica?“

Tvoje najstarije dete pokazuje kapiju i ništa ne govori. Navlačiš bebi kapuljaču jakne preko glave, da se ne prehladi, i izlaziš do kapije. Neka siva ptica leži na tlu ispred kapije. Prekrivaju je tamne mrlje, od glave do krila. Krila joj deluju sasvim promrzlo, zar ne? Vidim da misliš na mene

dok posmatraš pticu. Inače, dušo, ima baš mnogo ptica oko tvoje kuće. Kako je moguće da ima toliko ptica? Te zimske ptice kruže oko tvoje kuće, ne ispuštajući ni zvuka.

Pre nekoliko dana, posmatrala si kako neka svraka drhti pod tvojim drvetom dunje i, pomislivši kako je sigurno gladna, ušla si unutra, izmrvila parče hleba koji su jela tvoja deca i posula mrvice ispod drveta. I tada si mislila na mene. Sećala si se kako sam imala običaj da donesem činiju starog pirinča i raspem zrna ispod stabla persimona, za ptice koje su čučale na ogolelim zimskim granama. Uveče je više od dvadeset ptica sletelo pod stablo dunje, tamo gde si im posula mrvice hleba. Jedna je ptica imala krila velika poput tvog dlana. Od tada si, zarad tih gladnih zimskih ptica, svakog dana posipala mrvice hleba ispod dunje. Ali ova ptica se nalazi ispred kapije, a ne ispod stabla dunje. Znam kakva je to ptica. To je srebrni vivak. Čudno – nije to ptica koja leti sama, pa otkud onda ovde? To je ptica koja mora da bude blizu okeana. Videla sam tu pticu u Komsou, gde je živeo onaj čovek. Videla sam kako srebrni vivci traže nešto za jelo na nanosima blata uz obalu, za vreme oseke.

Stojiš nepomično, pred kapijom, a najstarije dete ti drma ruku. „Mama!“

Ništa ne govoriš.

„Je li mrtva?“

Ne odgovaraš. Samo gledaš u pticu, smrknutog lica.

„Mama! Je li ptica mrtva?“, pita te kćerka, koja je istrčala napolje kad je videla da se nešto zbiva, ali ti ne odgovaraš.

...

Telefon zvoni.

„Mama, tetka je!“

Mora da je Či-hon. Uzimaš slušalicu od kćerke.

Lice ti se smrklo. „I šta mi sad da radimo, pošto ti odlaziš.“

Mora da Či-hon opet nekuda leti. Na oči ti naviru suze. Čini mi se da ti i usne podrhtavaju. Odjednom urlaš u slušalicu: „Svi ste preterali... preterali ste!“ Dušo, nisi ti takva devojka. Zašto vičeš na sestru?

Èak si joj i spustila slušalicu. To tvoja sestra radi tebi i meni. Telefon ponovo zvoni. Dugo gledaš u slušalicu i, budući da zvonjava ne prestaje, podižeš je.

„Izvini, sestro.“ Glas ti se sada smirio. Čutke slušaš šta ti sestra govori preko telefona. Zatim se zajapuriš. Opet urlaš: „Molim? Santjago? Na

mesec dana?“ Lice ti se još više zažarilo.

„Pitaš li ti to mene smeš li da ideš? Zašto me uopšte pitaš kad si već odlučila da ćeš ići? Kako možeš to da uradiš?“ Trese ti se ruka kojom držiš slušalicu. „Danas sam videla mrtvu pticu ispred svoje kapije. Jednostavno imam loš osećaj. Mislim da se mami nešto dogodilo! Zašto je već nismo pronašli? Zašto? I kako možeš da odeš? Zašto se svi tako ponašaju? Hoćeš li i ti početi da se ponašaš tako? Ne znamo gde je mama po ovoj hladnoći, a vi svi radite što vam se prohte!“

Dušo, smiri se. Moraš razumeti sestru. Kako možeš to da joj kažeš kad znaš kako joj je bilo proteklih nekoliko meseci?

„Molim? Hoćeš da se ja postaram za to? Ja? Šta misliš, šta ja mogu da uradim s troje dece? Bežiš, je li tako? Zato što te to muči. Uvek si bila takva.“

Dušo, zašto to radiš? Činilo mi se da ti sasvim dobro ide. Sada si opet spustila slušalicu i jecaš. I beba plače s tobom. Bebin nosić je pocrveneo. Čak joj je i čelo pocrvenelo. I devojčica plače. Najstariji dolazi iz svoje sobe i gleda vas troje kako plačete. Telefon opet zvoni. Brzo podižeš slušalicu.

„Sestro...“ Suze ti liju iz očiju. „Nemoj da ideš! Nemoj da ideš! Sestro!“

Naposletku, ona pokušava da te uteši. Budući da ne uspeva, govori da će doći do tebe. Spuštaš slušalicu i sediš bez reči, oborenog pogleda. Beba ti se uspinje u krilo. Grliš je. Devojčica te dodiruje po obrazu. Potapšala si je po leđima. Najstarije dete se pred tobom baca na domaći iz matematike, da te razveseli. Gladiš ga po kosi.

Èi-hon ulazi u dvorište kroz otvorenu kapiju. „Oh, mali Jun!“, govori Či-hon i uzima bebu od tebe. Beba, koja se plaši drugih ljudi, otima se iz tetkinog zagrljaja pokušavajući da se vrati tebi.

„Budi malo kod mene“, govori Či-hon dok pokušava da grli bebu, no beba je briznula u plač. Či-hon ti pruža bebu. Našavši se u maminom naručju, beba se smeši tetki, a suze joj vise s rubova trepavica. Či-hon odmahuje glavom i mazi bebu po obrazu. Vas dve, dve sestre, sedite jedna kraj druge, bez reči. Či-hon, koja je dojurila po ovom snegu jer nije mogla da te umiri preko telefona, sada ne govori ništa. Izgleda užasno: lice joj je podbulo, oči otečene. Izgleda kao da već neko vreme nije dobro spavala.

„Hoćeš li otići?“, pitaš sestru nakon duge stanke.

„Neću.“ Či-hon leže na kauč, licem nadole, kao da je upravo sa sebe skinula težak teret. Toliko je umorna da ne može da upravlja sopstvenim

telom. Sirotica. Pretvara se da je jaka, ali iznutra je sasvim meka. Šta će biti s njom, kad se toliko iznuruje?

„Sestro! Spavaš li?“ Prvo joj drmusaš rame, a zatim je gladiš po njemu. Posmatraš svoju usnulu sestru. Čak i kad ste se svađale kao deca, vas dve biste se brzo smirile. Kad bih došla u sobu da vas izgrdim, spavale biste, držeći se za ruke. Odlaziš u spavaću sobu po ćebe i pokrivaš je njime. Či-hon se mršti. To je dete toliko nemarno. Kako je mogla čak dovde da vozi kad je toliko umorna?

„Izvini, sestro...“, mrmljaš, a Či-hon otvara oči da bi te pogledala.

Èi-hon govori, kao da govori samoj sebi: „Upoznala sam njegovu majku juče. Ženu koja će mi postati svekrva ako se venčamo. Živi sa kćerkom. Njena kćerka ima mali restoran koji se zove 'Švajcarski'. Nije udata. Majka im je veoma sitna i blaga. Svuda ide za svojom kćerkom i zove je 'sestro'.

Kćerka majku hrani, smešta je u krevet, kupuje je i govori 'Kako si ti dobra devojčica', i tako je majka počela da je zove sestrom. Njegova sestra mi je rekla: 'Ako se zbog naše majke niste još venčali, ne brini za to.' Rekla mi je da će ona nastaviti da živi s njihovom majkom i da će se prema njoj ponašati kao starija sestra. Ide na odmor u januaru, ali uredila je da majka za to vreme boravi u staračkom domu, tako da jedino tada treba da svratim i da je obiđem, kad ona ne bude tu. Njegova sestra je rekla da već dvadeset godina odlazi na jednomesečni odmor od zarade koju restoran ostvaruje. Delovala je zadovoljno, iako je njena sopstvena majka naziva sestrom. Samo se nasmešila i rekla: 'Moja mama je sve dosad brinula o meni, a sada smo samo zamenile uloge – to je sasvim pošteno.'“

Prestaje da govori i zagleda se u tebe. „Reci mi nešto o mami.“

„O mami?“

„Da, nešto o mami što samo ti znaš.“

„Ime: Park So-njo. Datum rođenja: dvadeset četvrti jul hiljadu devetsto trideset osme. Lični opis: kratka proseda kosa s trajnom, izražene jagodice; kad je nestala, nosila je nebeskoplavu košulju, belu jaknu i bež suknju na falte. Poslednji put viđena...“

Èi-honine oči se smanjuju i naposletku zatvaraju, a ona je na pragu da utone u san.

„Jednostavno ne razumem mamu. Razumem samo da je nestala“, govoriš.

Sada moram da idem, ali nikako da privolim sebe da pođem. Čitav je

dan prošao dok sam sedela ovde.

Oh, ne.

Znala sam da će se ovo dogoditi. To bi se dogodilo u komedijama. Bože moj, baš je haotično. Kako možeš da se smeješ u ovakvoj situaciji? Tvoje najstarije dete ti nešto govori dok stavlja kapu na glavu. Šta to kaže? Šta? Oh, hoće da ide na padinu za skijanje. Kažeš mu da ne može. Kažeš mu da je, otkako ste se preselili ovamo, popustio u školi i da mora da uči s tatom preko ovog raspusta kako bi, kad ponovo počne škola, mogao da nadoknadi propušteno. Ako ne bude tako radio, biće mu teško da u školi ima dobar uspeh. Dok mu ti to govoriš, beba – koja tek uči da hoda – sprema se da pojede pirinač koji je pao pod sto. Sigurno imaš oči i na rukama. Razgovaraš s najstarijim detetom i gledaš u njega, no rukama od bebe uzimaš pirinač prekriven prašinom. Beba samo što ne brizne u plač, no umesto toga ti se privija uz noge. Spretno je uzimaš za ruku baš kad se umalo prevrnula, dok najstarijem detetu objašnjavaš zašto mora da uči. Gledajući oko sebe, možda te i ne slušajući, tvoje najstarije dete viče: „Hoću da se vratimo! Ne sviđa mi se ovde!“ Devojčica istrčava iz svoje sobe, vičući: „Mama!“ Kuka da joj je kosa zamršena. Hoće da joj upleteš kosu, brzo, jer mora da ide u pripremnu školu. Tvoje su ruke sada zauzete nameštanjem kćerkine frizure. Sve to vreme razgovaraš s najstarijim detetom.

Svega mi, sve troje dece sada visi oko tebe.

Draga moja kćeri, istovremeno slušaš sve troje dece. Tvoje se telo upravlja prema potrebama dece. Posela si kćerku za sto i češljaš je, a kada najstariji sin kaže kako želi da ide da skija, govoriš mu, u pokušaju da postigneš kompromis, da ćeš o tome razgovarati s njegovim tatom; kada je beba pala, brzo si ostavila četku za kosu kako bi joj pomogla da se podigne i kako bi joj obrisala nos, a zatim si ponovo podigla četku i završila frizuru.

Zatim si se okrenula da pogledaš kroz prozor. Vidiš me kako sedim na stablu dunje. Tvoj pogled se susreće s mojim. Mrmljaš: „Nikad još nisam videla tu pticu.“

I tvoja deca me gledaju.

„Možda je u srodstvu sa onom pticom koja je juče ležala mrtva pred kapijom, mama!“ Devojčica te hitro hvata za ruku.

„Ne... ona ptica nije izgledala ovako.“

„Jeste, izgledala je!“

Juče ste sahranili mrtvu pticu pod stablom dunje. Najstarije dete je iskopalo rupu, a srednje dete je napravilo drveni krst. Beba je pravila silnu buku. Podigla si pticu i skupila joj krila dok si je spuštala u rupu koju je iskopalo najstarije dete, a tvoja kćerka je rekla: „Amin!“ Kasnije je devojčica pozvala tatu na posao i ispričala mu o sahrani ptice. „Napravila sam joj drveni krst, tata!“

Vetar je oborio drveni krst.

Dok slušaš kako deca brbljaju, prilaziš prozoru da bi me bolje pogledala. Tvoja deca polaze za tobom ka prozoru i zure u mene. Oh, nemojte me više gledati, deco. Žao mi je. Kad ste se vi rodili, više sam brinula za vašu mamu nego za vas troje. Devojčica zuri u mene, uredno upletene kose.

Kad si se ti rodila, unuko moja, tvoja mama nije mogla da te doji. Kad se rodio tvoj stariji brat, otpustili su je iz bolnice za manje od nedelju dana, no kad je rodila tebe, bilo je nekih komplikacija i ostala je u bolnici više od mesec dana. U to sam se vreme ja starala o tvojoj mami. Kad je tvoja druga baka došla u bolnicu da je poseti, ti si plakala i tvoja baka je rekla tvojoj mami da te podoji, da bi prestala da plačeš. Dok sam gledala kako te mama prinosi grudima iako nema mleka, ljutito sam zurila u tebe, tek rođenu. Čak sam i oterala tvoju drugu baku, otela te iz maminog naručja i lupnula te po guzi. Ljudi kažu da će, kad beba plače, baka s tatine strane reći „Beba plače, trebalo bi da je nahraniš“, dok će baka s mamine strane reći: „Zašto se to dete toliko dere i umara svoju mamu?“ Ja sam bila baš takva. Ti se toga ne možeš sećati, ali više si volela drugu baku nego mene. Kad bi me videla, rekla bi: „Zdravo, baba!“ Ali kad bi ugledala drugu baku, uzviknula bi „Bako!“ i potrčala joj u zagrljaj. Svaki put sam osećala krivicu, misleći kako sigurno znaš da sam te lupila po guzi čim si se rodila.

Porasla si u lepu devojčicu.

Vidi kako ti je samo kosa crna i gusta. Svaka pletenica ti je šaka kose. Kao i kod tvoje mame, kad je bila mala. Nikad nisam uspevala da joj upletem kosu u pletenice. Tvoja mama je želela da ima dugačku kosu, ali ja sam joj je uvek šišala na paž. Nisam imala vremena za to da mi ona sedi na krilu i da je češljam. Mora da tvoja majka kroz tebe živi svoj detinji san o dugačkoj upletenoj kosi. Tvoja mama me posmatra, ali rukom se igra tvojom kosom. Preko očiju joj se navlači koprena. O bože, ponovo

razmišlja o meni.

Ěuj, dušo. Ćuješ li me uopšte od sve ove buke? Došla sam da ti se izvinim.

Molim te, oprosti mi zbog izraza lica koji sam napravila kad si se vratila u Seul s trećim detetom u narućju. Taj dan, kad si me pogledala zapanjeno, izustivši samo „Mama!“, leži mi na duši. Zašto je bilo tako? Zato što nisi nameravala da rodiš i treće dete? Ili zato što te je bilo sramota da mi kažeš da si rodila i treće dete, a tvoja starija sestra se još nije ni udala? Koji god razlog bio posredi, sakrila si od mene činjenicu da ćeš roditi i treće dete u toj dalekoj zemlji; umesto da mi kažeš, sama si prolazila kroz jutarnje mučnine i rekla si nam da si u drugom stanju tek uoči porođaja. Nisam ti pomogla kad si se porodila, ali kad si se vratila, rekla sam ti: „Gde ti je bila pamet? Gde ti je bila pamet, kad si rodila troje dece?“

Āao mi je, dušo. Izvinjavam se i toj bebi i tebi. To je tvoj život, i ti si moja kćerka, moja kćerka koja poseduje neverovatnu sposobnost da se usredsredi kad rešava probleme. Razume se da ćeš ti pronaći rešenje za svoju situaciju. Začas sam zaboravila ko si i rekla sam ti ono. Āao mi je i zbog svih grimasa koje sam pravila i ne znajući, kad god bih te videla po povratku iz Amerike. Bila si mnogo zauzeta. S vremena na vreme bih došla da te obiđem, i uvek si bila u gužvi, uvek si trčala za decom. Podizala si odeću s poda, hranila decu, podizala one koji bi pali, uzimala tašnu s knjigama od deteta koje bi došlo iz škole, grlila dete koje bi ti potrčalo u zagrljaj uzvikujući: „Mama!“ Bila si zauzeta kad si pripremala hranu za decu dan uoči odlaska na operaciju, da bi ti otklonili cistu na materici. Nisi ni znala koliko bih se rastužila kad bih, čuvajući decu u tvojoj kući, otvorila frižider. Hrana za decu za četiri dana bila je uredno poređana u frižideru. „Mama, sutra im daj hranu s gornje police, narednog dana – ono s donje...“, objasnila si mi, a oči su ti bile duboko upale. Takva si osoba. Osoba koja sve mora da uradi sopstvenim rukama. Zato sam rekla „Gde ti je bila pamet?“ kad si rodila treće dete. Noć uoči operacije, podigla sam odeću koju si skinula i ostavila ispred kupatila kad si otišla da se istuširaš. Na košulji si imala kapljice soka od šljiva, rukavi su bili iskrzani, šav na vrećastim pantalonama bio je oparan, naramenice starog grudnjaka imale su na sebi bezbroj čvorića, i nisam mogla da razaznam šaru na uvrnutim gaćicama. Cvetići, kapljice vode ili medvedići? Bile su to nekakve tačkice u boji. Uvek si bila čisto i uredno dete, za

razliku od svoje sestre. Bila si dete koje bi opralo svoje bele patike ako bi na njima bila mrlja veličine graška. Pitala sam se zašto si toliko učila ako ćeš već živeti tako. Ljubavi moja, kćeri moja. Kad sam počela da razmišljam o tome, setila sam se da si i kao mala volela dečicu. Bila si od one dece koja će, prepoznavši želju drugog, bez oklevanja dati komšijskom detetu da pojede nešto što i sama žele. Čak i dok si bila mala, kad bi videla uplakano dete, prišla bi mu, obrisala mu suze i zagrlila ga. Sasvim sam zaboravila da si bila takva. Uznemirila sam se kad sam videla da nosiš staru odeću, da ti je kosa skupljena pozadi, da si uvek užurbana i usredsređena na podizanje dece, da čak i ne razmišljaš o povratku na posao. Mislím na ono vreme kad sam ti rekla „Kako možeš ovako da živiš?“ dok si krpom brisala pod u spavaćoj sobi. Molim te, oprosti mi što sam to rekla. Doduše, u ono vreme mi se nije činilo da shvataš o čemu ja to govorim. Naposlétku sam jednostavno prestala da dolazim kod tebe. Nisam želela da te gledam kako tako živiš a imaš dobro obrazovanje i dar na kojem ti drugi zavide. Mila moja kćerko! Ti se bez oklevanja nosiš sa onim što te zadesi, ne bežiš ni od čega, i nastavljaš sa svojim životom, no ponekad sam se ljutila zbog tvog izbora.

Dušo,

Molim te, seti se da si za mene uvek bila izvor radosti. Ti si moje četvrto dete. Nikad ti ovo nisam rekla, ali ako ćemo precizno, ti si mi peto dete. Pre tebe je postojalo četvrto dete, koje je, dok sam ga rađala, otišlo na onaj svet. Tvoja tetka me je porodila i rekla mi da sam rodila dečaka, no beba nije zaplakala. Nije ni otvorio oči. Bilo je to mrtvorodenče. Tvoja tetka je rekla da će unajmiti nekoga da sahrani mrtvu bebu, no ja sam joj rekla da to ne čini. Tvoj otac u to vreme nije bio kod kuće. Ležala sam u svojoj sobi, s mrtvim detetom, četiri dana. Bila je zima. Noću je sneg koji je padao bacao senke na tamnocrveni papir na prozorima. Petog dana sam ustala, stavila mrtvu bebu u glineni ćup, odnela je u brda i sahranila. Osoba koja je iskopala rupu u smrznutoj zemlji nije bio tvoj otac, već onaj čovek. Da to dete nije pokopano, ti bi imala tri starija brata. Zatim sam se sama porodila kad sam rađala tebe. Da li je postojao razlog za to? Ne. Ne. Nije bilo nikakvog razloga. Kad sam rekla da ću se sama poroditi, tvoja tetka je bila povređena. Tek sada ovo govorim, ali više sam se plašila mogućnosti da iz mene izađe mrtvo dete nego toga da sama proživim porođaj. Nikome nisam želela to da pokažem. Ako se rodi još jedno mrtvo

dete, mislila sam, želim da ga sahranim sama i da nikada više ne sidem s planine. Kad su počeli porođajni bolovi, nisam to rekla tvojoj tetki, već sam donela vrelu vodu u svoju sobu i posela tvoju sestru, još vrlo malu, kraj svog uzglavlja. Nisam čak ni vrištala, jer nisam htela da iko zna, za slučaj da rodim mrtvo dete. No tada si iz mene izašla ti, topla i pokretna. Kad sam te lupila po guzi, pre nego što sam te obrisala, briznula si u plač. Pogledavši te, tvoja sestra se nasmejala. „Beba“, izustila je i dlanom te pomilovala po mekom obrazu. Opijena tvojim prisustvom, nisam ni osećala bol. Kasnije sam shvatila da mi je jezik obliven krvlju. Tako si se ti rodila. Bila si dete koje je došlo na ovaj svet, dete koje me je utešilo kad sam bila ophrvana tugom i strahom da će se roditi još jedna mrtva beba.

Dušo,

Barem kad si ti posredi, bila sam kadra da radim sve što su i ostale mame radile. Bila sam kadra da te dojm više od osam meseci jer sam imala mnogo mleka. Mogla sam da te pošaljem na mesto koje su zvali vrtićem, što se u našoj porodici desilo prvi put, i mogla sam da ti, kao prvu obuču, kupim patike, umesto gumenih cipela. I da, napravila sam ti pločicu sa imenom kad si pošla u školu. Prva slova koja sam ispisala bila su slova tvog imena. Mnogo sam vežbala za tu priliku. Prišla sam ti maramicu s pločicom koju sam sama ispisala, i sama sam te odvela u školu. Pitaš se zašto je to krupna stvar? Za mene je to bila krupna stvar. Kad je Hjong-čol kretao u osnovnu školu, nisam pošla s njim: zbog mogućnosti da ću morati nešto da napišem, smislila sam neki izgovor i poslala ga s tvojom tetkom. Još čujem kako tvoj brat gundā zbog toga što su sva ostala deca došla s mamama, a on je morao da ide s tetkom. Kad je tvoj drugi brat kretao u školu, poslala sam ga sa Hjong-čolom. I tvoju sestru sam poslala sa Hjong-čolom. Samo sam za tebe sama otišla u grad i kupila ti školsku torbu i haljinu s volanima. Silno sam bila srećna zbog toga što sam to mogla da učinim. Zamolila sam onog čoveka da ti napravi radni sto, iako je taj radni sto bio malen poput kakvog poslužavnika. Tvoja sestra nije imala radni sto. I dalje to ponekad pomene – kaže kako su joj se ramena raširila jer je morala da radi domaći ležeći na podu. Dok sam te gledala kako sediš za stolom, učiš i čitaš, bila sam veoma ponosna. Kad si učila da bi se upisala na fakultet, čak sam ti i ručak pakovala. Kad si uveče imala časove pripreme nastave, čekala sam te pred školom i pratila te kući. Činila si me veoma srećnom. Bila si najbolji đak u našem malom

mestu.

Kad su te primili na najbolji univerzitet u Seulu, i to na farmaceutski fakultet, u tvojoj srednjoj školi su istakli obaveštenje u kojem ti čestitaju na uspehu. Kad god bi mi neko rekao „Tvoja kćerka je vrlo pametna!“, osmeh mi se, sigurna sam, protezao sve do ušiju. Sigurno ne znaš koliko sam, kad god bih mislila o tebi, bila ponosna što sam tvoja majka. Za ostale ništa nisam mogla da uradim i, iako su svi oni moja deca, nikada se nisam tako osećala zbog njih.

Osećala sam žaljenje i krivicu, iako su i oni bili moja deca. Ti si bila dete koje me je oslobodilo tog osećanja. Iako si otišla na fakultet i iako si trčala okolo i protestovala, nisam se mešala kao što sam se mešala kad se radilo o tvojoj braći. Nisam došla da te posetim kad si štrajkovala glađu u onoj čuvenoj crkvi za koju kažu da je u Mjongdongu. Kad ti je lice bilo prekriveno prištićima, možda zbog suzavca, jednostavno sam te ostavila na miru. Ne znam tačno šta ona radi, mislila sam, ali uverena sam da to radi zato što može to da izvede. Kad ste ti i tvoji prijatelji došli u selo i pokrenuli večernju školu za zajednicu, ja sam vam kuvala. Tvoja tetka je rekla da ćeš, ako te ostavim da radiš što želiš, lako postati komunista, no ja sam te pustila da se slobodno izražavaš i ponašaš. Kad se radilo o tvojoj braći, nisam to mogla da uradim. Ubeđivala sam ih i prekorevala sam ih. Kad su tvog brata, drugog po starini, pretukli policajci zaduženi za sprečavanje nereda, ugrejala sam so i privila mu je na leđa da bi mu bilo bolje, no pretila sam da ću se ubiti ako nastavi s tim. I sve to vreme sam se plašila da će tvoj brat misliti da sam glupa. Znam da postoje stvari koje mladi moraju da urade dok su mladi, no davala sam sve od sebe da sve osim tebe sprečim da ih urade. Kad si ti bila posredi, nisam to činila. Iako nisam znala za šta se to ti boriš, šta želiš da promeniš, nisam pokušavala da te zaustavim. Jedne godine, dok si bila na studijama – sećam se, bio je jun – čak sam otišla s tobom do Gradske kuće; išle smo za pogrebnom povorkom. Bilo je to onda kad sam bila u Seulu jer se rodila tvoja bratičina.

Imam prilično dobro pamćenje, zar ne?

No nije reč o pamćenju, jer to je bio nezaboravan dan. Za mene je to bio takav dan. Dok si u zoru odlazila od kuće, ugledala si me i upitala: „Mama, hoćeš li sa mnom?“

„Kuda?“

„Tamo gde je tvoj drugi sin išao u školu.“

„Zašto? To čak i nije tvoja škola.“

„Sahrana je, mama.“

„E pa... zašto bih ja išla tamo?“

Zurila si u mene i, baš kad je trebalo da zatvoriš vrata za sobom, vratila si se unutra. Ja sam slagala pelene tvoje tek rođene bratičine, i ti si mi ih otrgla iz ruku. „Pođi sa mnom!“

„Uskoro će vreme za doručak. Moram tvojoj snaji da napravim čorbu od morskih algi.“

„Hoće li umreti ako jedan dan ne pojede čorbu od morskih algi?“, oštro si upitala, što nije ličilo na tebe, i naterala me da se presvučem. „Samo želim da idem s tobom, mama. Hajde!“

Dopale su mi se te reči. I dalje se sećam tvog tona dok si ti, studentkinja, govorila meni, koja nikada školi nisam prišla, da pođem u školu s tobom jer „samo želim da idem s tobom, mama“.

Tada sam prvi put u životu videla da se okupilo toliko ljudi. Kako se zvao taj mladić koji je umro nakon što su ga pogodili mecima sa suzavcem, a imao je tek dvadeset godina? Mnogo puta sam te to pitala i mnogo puta si mi rekla, ali teško mi je da zapamtim. Ko je bio taj mladić zbog kojeg se toliko ljudi okupilo? Kako je bilo moguće da se okupi toliko ljudi? Išla sam u toj pogrebnoj povorci za tobom, sve do Gradske kuće, i neprestano sam gledala gde si ti i hvatala te za ruku, plašeći se da ću te izgubiti. Rekla si mi: „Mama! Ako izgubimo jedna drugu, nemoj da ideš okolo. Samo ostani u mestu. Tako ćemo moći da se nađemo.“

Ne znam zašto se toga sve dosad nisam setila. Trebalo je toga da se setim kad nisam uspela da se ukrcam u onaj podzemni voz s tvojim ocem, na Stanici Seul.

Dušo, pružila si mi mnogo takvih lepih uspomena. Pesme koje si pevala dok si koračala, držeći me za ruku, glasanje svih tih ljudi koji su uzvikivali istu stvar – nisam to mogla da razumem niti da pratim, no tada sam prvi put otišla na trg. Bila sam ponosna na tebe zbog toga što si me odvela tamo. Nisi mi delovala samo kao moja kćerka. Delovala si mnogo drugačije u poređenju sa onim kakva si bila kod kuće – bila si poput opasnog sokola. Prvi put sam osetila koliko su ti odlučne usne, koliko ti je snažan glas. Ljubavi moja, kćeri moja. Kad god bih nakon toga otišla u Seul, ti bi me izvela, odvojeno od ostatka porodice, i išle bismo u pozorište, ili da posetimo kraljevske grobnice. Odvela si me u knjižaru u kojoj su prodavali muziku i stavila mi slušalice na uši. Zahvaljujući tebi,

otkrila sam da u ovom Seulu postoji mesto poput Kvangvamuna, da postoji nešto što se zove Trg Gradske kuće, da na ovom svetu postoje filmovi i muzika. Mislila sam da ćeš živeti drugačijim životom nego ostali. Budući da si bila jedino dete koje nije bilo sputano bedom, sve što sam za tebe želela bilo je da ne budeš sputana ničim drugim. I pošto si imala tu slobodu, često si mi pokazivala drugačiji svet, te sam želela da budeš još slobodnija. Želela sam da budeš toliko slobodna da živiš život i za druge ljude.

Mislim da ću sada poći.

Ali oh...

Beba deluje pospano. Balavi po tebi i oči su joj napola sklopljene. Pošto je drugo dvoje dece u školi, u kući je tiho. Ali šta je to? U kući je opšti nered. Bože moj, nikada nisam videla toliko neurednu kuću. Želim da je sredim umesto tebe... ali sada ne mogu. Moja kćerka je odlutala u mislima dok stavlja bebu na spavanje. Da, mora da si strašno umorna. Moje dete spava, sklupčano oko svog deteta. Sredina je zime, pa zašto se onda toliko znojiš? Ljubavi moja, kćeri moja. Molim te, neka ti lice ne bude toliko napeto. Dobićeš bore ako budeš spavala s toliko iznurenim izrazom na licu. Tvoje mladalačko lice sada je iščezlo. Tvoje sitne oči u obliku polumeseca sada su još manje. Kad se osmehuješ, nema više one mladalačke dopadljivosti. Budući da sam doživela da ti vidim bore, ne mogu da se požalim da mi je život bio kratak. Ipak, dušo, nikada ne bih ni pretpostavila da ćeš ti ovako živeti, s troje dece. Bila si mnogo drugačija od svoje emotivne sestre, koja bi se brzo razljutila i lako zaplakala i nadurila se i pomodrela u licu ako nešto ne bi bilo po njenom. Ti si napravila plan i trudila si se da ga pratiš. Kad si mi rekla „Nisam znala, mama, da ću imati troje dece, ali kad sam zatrudnela, morala sam da rodim to dete“, delovala si mi vrlo strano. Mislila sam da bi tvoja sestra mogla biti ta koja će imati mnogo dece. Ti se nikada ne ljutiš. Od sve moje dece, jedino ti umeš mirno da kažeš stvari, izlažući argument po argument, čak i kad se obraćaš nekome ko je izrazito ljut. Zato sam mislila da ćeš dobro razmisliti o tome treba li da rodiš dete, i da ćeš roditi samo jedno. Nikada ni za šta nisi moljakkala, za razliku od tvoje sestre, koja je nadigla graju tražeći da dobije radni sto poput onog koji su imala vaša braća. Pitala bih te šta radiš kad bi legla na pod, i ti bi odgovorila: „Radim domaći iz

matematike.“ Tvoja sestra nikada nije ni pogledala udžbenik iz matematike, no ti si u tome bila dobra. Bila si dete koje je moglo silno da se usredsredi kada je trebalo rešavati probleme. Kad bi smislila rešenje, radosno bi se nacerila.

No nećeš moći da pronađeš odgovor na pitanje zašto mi se ovo dogodilo. Mora da se zato toliko mučiš. Imaš troje dece i ne možeš da odeš da me tražiš onako kako to želiš. Možeš samo da zoveš svoju sestru svake večeri i da je pitaš: „Sestro, je li bilo danas nekih novosti u vezi s mamom?“ Ljubavi moja, kćeri moja. Imaš decu i ne možeš da me tražiš onoliko koliko bi htela, ne možeš da plačeš koliko ti srce želi. Nisam u poslednje vreme mogla da učinim za tebe sve što sam želela, no mnogo sam mislila na tebe kad mi je um bio bistar. Mislila sam o tebi, o tome kako moraš da othraniš troje dece, od kojih je jedno tek beba koja tek uči da hoda; mislila sam o tvom životu. Žalila sam zbog toga što sam za tebe mogla jedino da napravim kimči i da ti ga pošaljem. Srce mi se cepalo onda kad si došla da me posetiš, noseći bebu, i kad si rekla, osmehujući se, dok si izuvala cipele: „Oh, mama, vidi, obula sam rasparane čarape.“ Koliko samo moraš biti u gužvi kad ti, oduvek vrlo uredna, ne možeš da nađeš vremena da pronađeš dve iste čarape. Ponekad bih, kad mi je um bio bistar, razmišljala o stvarima koje sam morala da uradim za tebe i tvoju decu. I to mi je davalo volju da nastavim da živim... No onda je sve ispalo ovako.

Želim da izujem ove plave plastične sandale – đonovi su sasvim izandali. I da skinem ovu prašnjavu letnju odeću. Sada želim da se rešim ovog neurednog, zapuštenog izgleda; ne mogu da se prepoznam. Imam osećaj da će mi glava pući. Hajde, dušo. Podigni malo glavu. Želim da te držim u naručju. Sada ću otići. Lezi, spusti mi glavu na krilo začas. Malo se odmori. Ne budi tužna zbog mene. Mnogo sam dana u svom životu provela srećna što te imam.

Oh, ovde si.

...

Kad sam otišla do tvoje kuće u Komsou, drvena kapija koja gleda ka plaži bila je pokvarena, a vrata spavaće sobe zaključana; mora da je kuća dugo bila prazna. Zašto si zaključao spavaću sobu, a vrata kuhinje ostavio širom otvorena? Vetar sa okeana otvorio je i zatvorio drvena vrata toliko

puta da su se napola raspukla.

Ali zašto si u bolnici? I šta taj lekar radi? Ne čini ništa da bi ti bilo bolje, samo ti postavlja ta glupa pitanja. Stalno te pita kako se zoveš. Zašto to radi? I zašto mu ne govoriš kako se zoveš? Treba samo da kažeš „Li Eungju“, pa zašto mu onda ne odgovoriš, zašto ga teraš da te iznova pita? Stvarno, zašto taj lekar to radi? Sada drži u ruci čamac-igračku i pita te: „Znate li šta je ovo?“ Je li to nekakva šala? To je čamac! Kako to misli – znate li šta je ovo? No najčudniji od svega jesi ti. Zašto mu ne odgovaraš? Oh, stvarno ne znaš? Hoćeš da kažeš da si zaboravio kako se zoveš? Ne znaš šta je čamac igračka? Stvarno?

Lekar ponovo pita: „Koliko imate godina?“

„Stotinu!“

„Ne, molim vas, recite mi koliko imate godina.“

„Dvesta!“

Stvarno si namćorast. Zašto kažeš da imaš dve stotine godina? Pet godina si mlađi od mene, dakle, imaš... Lekar te ponovo pita za ime.

„Šin Gu!“

„Molim vas, dobro razmislite.“

„Bek II Sup!“

Glumac Šin Gu? Televizijski glumac Bek II Sup? Misliš li na Sina Gua i Beka II Supa koje ja volim?

„Molim vas, nemojte to raditi, razmislite i recite nam šta je to.“

Cmizdriš. Šta se to događa? Zašto si ovde, i zašto ti postavljaju ta besmislena pitanja? Zašto plačeš, zašto nisi kadar da odgovoriš na ta laka pitanja? Nikada te pre nisam videla da plačeš. Uvek sam ja bila ta koja plače. Ti si mene video kako plačem mnogo puta, no ovo je prvi put da ja tebe vidim da plačeš.

„Sada mi, molim vas, ponovo recite kako se zovete!“

Ništa ne govoriš.

„Još jednom!“

„Park So-njo!“

To nije tvoje ime, to je moje ime. Sećam se onog dana kad si me pitao kako se zovem. Urtan si u mom srcu poput kakve stare ceste. Poput kamičaka na šljunkovitom terenu, poput zemlje u zemlji, čestice prašine u prašini, paučine u paučini. U ono sam vreme bila mlada. Ne verujem da sam ikada mislila da sam mlada dok sam to bila, no ako razmišljam o vremenu kad sam te upoznala, u mislima vidim svoje mladalačko lice.

Jednog kasnog poslepodneva, vraćala sam se novim putem pešice iz mlina kući, podižući prašinu koracima, a niklovano korito puno brašna nosila sam na glavi. Koraćala sam mladalački brzo. Išla sam kući da od tog brašna umesim testo i da deci skuvam supu sa flekicama od tog testa. Mlin je bio udaljen četiri ili pet rija, s druge strane mosta. Celo mi je bilo oznojeno od niklovanog korita punog brašna koje sam nosila na glavi. Prošao si kraj mene na biciklu, a zatim si se zaustavio ispred mene i obratio mi se: „Izvinite...“

Nastavila sam da koraćam, gledajući pravo preda se. Grudi samo što mi nisu iskočile iz čogorija koji sam nosila uz široke pantalone.

„Spustite to korito i dajte mi ga. Ja ću vam ga poneti na biciklu.“

„Kako da verujem nekom neznancu u prolazu i da vam dam korito?“, upitala sam, no mladalački koraci mi se usporiše. Zapravo, korito je bilo toliko teško da sam imala utisak da će mi zdrobiti glavu. Napravila sam podmetač od marame i stavila ga ispod korita, no i dalje sam mislila da će mi se čelo i koren nosa urušiti pod teretom.

„Ionako ništa ne nosim na biciklu. Gde živite?“

„U selu s druge strane mosta...“

„Na ulazu u selo je prodavnica, je li tako? Tamo ću vam ostaviti korito. Dajte mi ga, da biste se lakše kretali. Deluje mi veoma teško, a ja idem biciklom, na kojem ništa ne nosim. Ako biste samo spustili to korito, mogli biste brže da koraćate i pre biste stigli kući.“

Gledala sam te dok si silazio s bicikla i zagrizla sam jedan kraj marame koji mi je padao niz lice, marame koju sam stavila na glavu ispod korita. U poređenju s Hjong-čolovim ocem, izgledao si obično, i tada i sada. Bio si bled, kao da nijedan dan u životu nisi proveo radeći, a to izduženo konjsko lice i nadole iskošene oči nimalo nisu delovali privlačno. No guste, ravne obrve davale su ti izgled poštenog čoveka. Zbog oblika usta, delovao si mi kao osoba vredna poštovanja i poverenja. Oči kojima si, bez reči, gledao u mene delovale su mi poznato, kao da sam ih negde već videla. Pošto ti nisam odmah predala korito, već sam stala da proučavam tvoje lice, okrenuo si se da bi se vratio na bicikl. „Nemam zadnje namere. Samo sam želeo da pomognem jer mi je teret izgledao preteško. Ne mogu vas naterati da mi dopustite da vam pomognem, ako to već ne želite.“ Stao si stopalom na široku pedalicu bicikla. U tom sam ti trenutku brzo zahvalila i spustila korito s glave. Gledala sam kako odvezuješ debeo gumen remen na zadnjem delu bicikla i potom njime uvezuješ korito. „Dakle, ostaviću ga u

prodavnici!“

Pojurio si putem – ti, čovek kog upravo bejah upoznala, nosio si hranu za moju decu. Skinula sam maramu obmotanu oko glave, otresla prašinu s pantalona i gledala kako ti i tvoj bicikl nestajete u daljini. Prašina se podigla i obavila i tebe i tvoj bicikl, te sam protrljala oči i posmatrala kako bivaš sve manji. Osećala sam olakšanje zbog toga što sam skinula teret s glave. Pošla sam putem, mašući rukama bez opterećenja. Prijatan povetarac prolazio mi je kroz odeću. Kad sam poslednji put hodala tako sama, ne noseći ništa u rukama, na glavi, ili na leđima? Podigla sam pogled ka pticama što su letele nebom u suton, zapevušila pesmicu koju sam pevala s majkom kad sam bila mala i zaputila se ka prodavnici. Još izdaleka sam počela da tražim korito pogledom. Gledala sam u vrata prodavnice dok sam se približavala, no korita, koje je trebalo da bude tamo, nije bilo. Odjednom, srce poče jače da mi tuče. Ubrzala sam korak. Plašila sam se da upitam ženu u prodavnici: „Da li je neko ostavio korito za mene?“ Da ga jesi ostavio, već bih ga ugledala, ali nigde ga nije bilo. Noseći maramu u ruci, potrčala sam ka prodavačici, koja je zurila u mene i pitala se šta li se to dešava. Tek tada sam shvatila: ukrao si od mene večeru za moju decu. Suze mi navreše na oči. Zašto li sam dala korito čoveku kojeg nikada ranije nisam videla, zašto sam ti verovala? O čemu li sam razmišljala? Zašto sam to uradila? Još mogu da osetim taj užas, taj čas kad je ona trenutna uznemirenost koju sam osetila pošto sam videla kako tvoj bicikl nestaje postala stvarnost. Nisam mogla da se vratim kući praznih ruku. Morala sam da pronađem to korito sa brašnom, bez obzira na sve. Setila sam se struganja koje se čulo kad sam tog jutra u šupi vadila žitarice za doručak. Nisam mogla samo da dignem ruke kad sam znala da je u tom koritu bilo dovoljno brašna za deset dana obroka. Nastavila sam da koračam, tražeći pogledom tebe i tvoj bicikl, iako si sigurno samo prošao pored prodavnice. Pošla sam dalje, pitajući ljude koje bih srela da li su videli nekoga ko je izgledao kao ti. Brzo sam saznala ko si. Bio si vrlo nehajan. Nisi čak ni daleko živeo. Kad sam otkrila da živiš u selu s kućom prekrivenom crepom, oko pet rija od našeg sela, na mestu pre nego što put dođe do grada, potrčala sam. Moći ću da povratim sve brašno iz korita ako stignem do tebe pre nego što ga upotrebiš.

Kad sam zatekla tvoj bicikl pred oronulom kućom u podnožju brda između pirinčanih polja, dole niz put, gledano od ulaza u tvoje selo, utrčala sam ti u kuću vičući: „Ahhhh!“ Onda sam ugledala čitav prizor. Tvoju

ostarelu majku kako sedi na starom tremu, upalih očiju. Tvoje trogodišnje dete koje je sisalo prst. I tvoju ženu usred teškog porođaja. Došla sam da povratim korito koje si ukrao od mene. Umesto da to učinim, zgrabila sam lonac sa zida u mračnoj i uzanoj kuhinji. U njemu sam zagrejala vodu. Odgurnula sam te u stranu, budući da nisi znao šta treba da radiš i da si se samo muvao oko svoje žene, i uhvatila sam je za ruku. Nikada je ranije nisam srela, no sada sam vikala na nju: „Guraj! Guraj jače!“ Ne znam koliko je vremena prošlo dok nismo začuli plač deteta. U tvojoj kući nije bilo ni jedne jedine morske alge od koje bismo mogli napraviti supu za tvoju ženu. Tvoja ostarela majka je bila slepa i činilo mi se da već odlazi sa ovog sveta. Porodila sam tvoju ženu, uzela nešto brašna iz svog korita, napravila testo za supu sa flekicama, sipala je u nekoliko činija i odnela malo supe u sobu u kojoj je ležala bebina mama. Pre koliko sam to decenija ponovo stavila ono korito na glavu i vratila se kući? Da li je taj muškarac kraj tebe ona beba koja se rodila tog dana? Briše ti ruku sunderom. Okreće te i pere ti leđa. Davno je to bilo. Tvoj nekada zategnut vrat sada je izboran. Tvojih gustih obrva više nema, a usta ti ne prepoznajem. Umesto lekara, sada te sin pita: „Oče! Kako se zoveš? Znaš li kako se zoveš?“

„Park So-njo.“

Ne, tako se ja zovem.

„Ko je Park So-njo, oče?“

I mene to zanima. Šta sam ti ja? Ko sam ti ja?

Budući da mi tvoje kućne prilike nisu dale mira, sedam ili osam dana pošto sam te srela, uzela sam vezu morskih algi i svratila do tvoje kuće, no zatekla sam samo novorođenče; tvoje žene nije bilo. Rekao si mi da je tvoja žena, posle porođaja, tri dana imala visoku temperaturu i da je naposletku napustila ovaj svet; bila je toliko neuhranjena da nije mogla da izdrži porođaj. Tvoja slepa majka je sedela na starom tremu i nije se moglo reći da li zna šta se zbiva. Bilo je tu i trogodišnje dete. Pretpostavljam da bi taj muškarac kraj tvoje bolesničke postelje mogao biti onaj trogodišnjak, a ne ona beba.

Ne znam šta sam ja za tebe bila, no ti si meni bio prijatelj za čitav život. Ko bi rekao da ćemo svih tih godina biti prijatelji? Kad smo se prvi put sreli, silno si me ojadio ukravši mi korito sa brašnom koje mi je trebalo da nahranim decu. Naša deca nas ne bi razumela. Bilo bi im lakše da razumeju da su stotine hiljada ljudi stradale u ratu nego da razumeju tebe i

mene.

Iako sam znala da tvoje žene više nema, nisam mogla tek tako da odem; stoga sam potopila u vodu morske alge koje sam donela. Od preostalog brašna koje sam ti još onda dala napravila sam testo, a od njega flekice za supu s morskim algama; spustila sam po jednu činiju supe za svakoga na sto i spremala se da krenem, no zaustavila sam se da prinesem bebu grudima. Bilo je to u vreme kad nisam imala dovoljno mleka ni za sopstvenu kćerku. Nosio si bebu okolo po selu i hranio je majčnim mlekom koje bi ti poklonili. Život je ponekad neverovatno krhak, no neki su životi neverovatno snažni. Moja starija kćerka kaže da se, kada pokušavaš traktorom da iskoreniš korov u polju, korov kači za točkove traktora i širi svoje seme, razmnožavajući se tako čak i dok ga uništavaju. Tvoje dete se mahnito priljubilo uz mene. Sisalo je toliko snažno da sam osećala kako će me celu usisati; zato sam ga pljesnula po guzi, još mestimično crvenoj od rođenja. Pošto to nije urodilo plodom, morala sam na silu da ga odvojim od sebe. Beba koja je izgubila majku čim se rodila intuitivno ne želi da pusti da je odvoje od bradavice. Spustila sam bebu i okrenula se da pođem, a ti si me upitao kako se zovem. Bio si prva osoba koja me je upitala kako se zovem otkako sam se udala. Odjednom stidljiva, pognula sam glavu.

„Park So-njo.“

Tada si se nasmejao. Ne znam zašto sam uradila ono što sam potom uradila, znam samo da sam želela da te nateram da se još jednom nasmeješ. Iako me to nisi pitao, rekla sam ti da se moja starija sestra zove Te-njo, što znači „velika devojčica“. To su nam bila imena – Mala Devojčica i Velika Devojčica. Ponovo si se nasmejao. Zatim si rekao da se zoveš Eun-gju, a tvoj stariji brat Kum-gju. Rekao si da vam je otac dao imena u kojima se nalaze reči „srebro“ i „zlato“ u nadi da ćete se obogatiti i dobro živeti. Da je tebe zvao Kovčeg Sa Srebrom, a tvog brata Kovčeg Sa Zlatom. I da je, možda upravo zbog toga, tvoj brat, Kovčeg Sa Zlatom, živeo za nijansu bolje od tebe. Tada sam se ja nasmejala. I ti si se smejaio, gledajući mene kako se smejem. Kao tada, i sada najlepše izgledaš kada se smeješ. Zato se nemoj tako mrštiti pred tim lekarom; nasmeši se. Osmeš te ništa ne košta.

...

Dolazila sam u tvoju kuću i davala detetu da sisa sve dok nije napunilo

tri nedelje. Ponekad je to bilo rano ujutro, ponekad usred noći. Da li ti je to predstavljalo teret? To je bilo sve što sam ja uradila za tebe, no u narednih trideset godina, odlazila bih k tebi kad god bi me zadesila neka muka. Mislim da sam počela da odlazim k tebi nakon onoga što se dogodilo s Kjunom, jer sam samo želela da umrem; jer sam mislila da bi bolje bilo umreti. Svi ostali su mi samo otežavali; jedino me ti ništa nisi pitao. Rekao si mi da svaka rana zaceli kad prođe dovoljno vremena. Da ne bi trebalo ni o čemu da razmišljam, već samo mirno da radim ono što bi trebalo da radim. Da nije bilo tebe, ne znam šta bi sa mnom bilo; bila sam sišla s uma od tuge. Ti si bio taj koji je sahranio moje četvrto dete, mrtvorodenče, gore u brdima. Sad kad o tome razmišljam: jesi li se preselio u Komso jer sam te previše opterećivala? Nisi ti bio neko ko je stvoren da živi na obali ili da radi kao ribar. Bio si od onih što oru zemlju i seju seme. Bio si od onih što nemaju sopstvenu zemlju, te obrađuju tuđu. Trebalo je da shvatim, kad si otišao u Komso, da si otišao zato što ti je bilo teško da me trpiš. Vidim sada da sam bila grozna prema tebi.

Mora da je prvi susret uistinu važan. Uverena sam da sam, duboko u sebi, uvek smatrala da mi nešto duguješ, i to sam pokazivala tako što sam radila sve što sam htela. Baš kao što sam te pronašla kad si mi ukrao ono korito i odneo ga na biciklu, pronašla sam te i kad si se preselio u Komso ne rekavši mi. Nisi se uklapao u Komso. Tamo, kraj mora, delovao si čudno, kao da ti tu nije mesto. Još vidim tvoj izraz dok stojiš na poljima soli kraj okeana. Nikada nisam uspela da zaboravim taj izraz, ali sada kad o tome razmišljam, pitam se da li je možda tvoj izraz govorio: „Zar me je čak i ovde pronašla?“

Zbog tebe je Komso za mene postao mesto koje ne mogu da zaboravim. Kad god bi se dogodilo nešto sa čim sama ne bih umela da se nosim, dolazila bih da te potražim, no čim bih povratila duševni mir, zaboravljala bih na tebe. Mislila bih da sam zaboravila na tebe. Kad si me ugledao u Komsou, prvo što si izustio bilo je: „Šta nije u redu?“ Tek sada ovo govorim; kad sam onda došla da te vidim, bio je to prvi put da sam došla samo da bih te videla, a ne zato što mi se nešto dogodilo.

Izuzev tog jednog puta kad si pobegao u Komso, uvek si ostajao na istom mestu sve dok mi više ne bi bio potreban.

Hvala ti što si ostajao na istom mestu. Možda sam uspevala da nastavim da živim svojim životom baš zbog toga. Žao mi je što sam dolazila da te

vidim kad god bih bila uznemirena, ne dopuštajući ti čak ni da me uzmeš za ruku. Iako sam ja odlazila tebi, kad bi mi se učinilo da si se ti obratio meni, ponašala sam se neljubazno. To baš nije bilo lepo s moje strane. Žao mi je, mnogo mi je žao. Isprva sam to činila zato što nisam znala kako da se postavim, potom zato što sam smatrala da ne bismo smeli, a kasnije zato što sam bila stara. Bio si moj greh i moja sreća. Želela sam da u tvojim očima budem vredna poštovanja.

Ponekad bih ti pričala priče za koje bih rekla da sam ih pročitala, ali nisam ih zapravo pročitala. Pitala bih svoju kćerku, a zatim bih ti ih ispričala. Jednom sam ti rekla da u zemlji po imenu Španija postoji mesto koje se zove Santjago. Stalno si me pitao „Gde si ono rekla da se to nalazi?“ – bilo ti je teško da upamtiš to ime. Rekla sam ti da tamo postoji hodočasnička staza za čije su prelaženje potrebna trideset tri dana. Či-hon je želela da ide tamo – zato mi je i pričala o tom mestu – no ja sam ti o tome pričala kao da ja želim da idem. Ti si rekao: „Ako već toliko želiš da ideš, hajde da jednog od ovih dana odemo zajedno.“ Srce mi se steglo kad sam te čula kako to govoriš. Mislim da sam nakon tog dana prestala da dolazim kod tebe. Da budem iskrena, ne znam gde se nalazi to mesto, i uopšte ne želim da idem tamo.

Znaš li šta biva sa svim onim što smo zajedno radili u prošlosti? Kad sam postavila to pitanje svojoj kćerki, iako sam zapravo želela da ga postavim tebi, ona je rekla: „Baš čudno što me to pitaš, mama.“ Zatim je upitala: „Zar se ne bi sve to pretočilo u sadašnjost, umesto da nestane?“ Kakve teške reči! Razumeš li ti šta to znači? Ona kaže da je sve što se dogodilo zapravo u sadašnjosti, da su stari događaji pomešani s trenutnim, da se trenutni događaji mešaju sa budućim, a budući sjedinjuju sa starim; samo što mi to ne možemo da osetimo. Ali sada ne mogu dalje.

Misliš li ti da su sadašnja zbivanja povezana s prošlim i budućim, ali da mi ne možemo da ih osetimo? Ja ne znam; da li bi to moglo biti istina? Ponekad, kad pogledam svoje unuke, mislim da su ispali odnekud, ni iz čega, i da nemaju nikakve veze sa mnom. Baš nikakve veze sa mnom.

Da li bi se u nešto pretočila i činjenica da je onaj bicikl na kojem sam te prvi put videla bio ukraden, i da si, pre nego što si me video kako idem onom ulicom s koritom brašna na glavi, nameravao da taj ukradeni bicikl prodaš u zamenu za vezu morskih algi? Ili činjenica da naposljetku ipak nisi mogao da prodaš bicikl, te si otišao da ga vratiš tamo gde si ga našao, pa te je njegov vlasnik uhvatio i upao si u nevolju? Da li su se ti događaji

ulili u neku stranicu prošlosti i sve nas doveli upravo do ove tačke sada?

Znam da si, kad sam ja nestala, otišao da me tražiš. Znam da si ti, čovek koji nikada ranije nije bio u Seulu, došao na Stanicu Seul i da si išao okolo po podzemnoj, zaustavljajući one koji su ličili na mene. I znam da si mnogo puta prošao kraj moje kuće, nadajući se da ćeš dobiti neke vesti o meni. Znam da si želeo da upoznaš moju decu i da čuješ šta se dogodilo. Jesi li se zbog toga toliko razboleo?

Zoveš se Li Eun-gju. Kad te lekar opet bude pitao za ime, nemoj da kažeš „Park So-njo“; reci „Li Eun-gju“. Sada ću te ostaviti. Bio si moja tajna. Bio si u mom životu, neko čije prisustvo ne bi mogao da pretpostavi niko ko me je poznao. Iako niko nije znao da postojiš u mom životu, bio si osoba koja je donosila splav kad god bih se zadesila u bujici i osoba koja bi mi pomogla da bezbedno pređem preko vode. Bila sam srećna što si tu. Došla sam da ti kažem da sam bila kadra da proputujem kroz svoj život zato što sam mogla doći k tebi kad bih bila uznemirena, a ne kad bih bila srećna.

Sada ću otići.

U kući se sve smrzlo.

Zašto si zaključao vrata? Trebalo je da ih ostaviš otvorena kako bi komšijska deca mogla da uđu i da se igraju. Nigde ni traga od toplote. Kao kocka leda. Niko nije očistio sneg, iako je mnogo snega napadalo. Belina dvorišta me zaslepljuje. Svuda unaokolo vise ledenice. Dok su odrastala, deca bi odlomila ledenice i borila se njima kao mačevima. Valjda niko ne obilazi ovu kuću sada kada mene nema. Prošlo je mnogo vremena otkako je neko poslednji put svratio. Tvoj motocikl stoji u šupi. I on je sasvim zaleđen. Volela bih da više ne voziš taj motocikl. Ko još vozi motocikl u tim godinama? Misliš li da si i dalje mlad? Evo opet mog uobičajenog zvocanja. No, s druge strane, delovao si snažno i privlačno na tom motoru, nimalo nisi nalikovao muškarcu sa sela. Kad si bio mlad i kad bi motorom odlazio u grad, napomađene kose, u kožnoj jakni, svi bi se okretali za tobom. Mislim da imamo negde sliku iz tog vremena... u ramu iznad vrata glavne spavaće sobe... Oh, evo je. Tad još nisi imao ni trideset godina. Lice ti je puno strasti; sada nije tako.

Sećam se prve kuće u kojoj smo živeli, pre nego što smo je renovirali.

Stvarno sam volela tu kuću. Doduše, sada kad sam rekla „volela“, mislim da se tu nije radilo samo o ljubavi. Živeli smo četrdesetak godina u toj kući koja više ne postoji. Uvek sam bila u toj kući. Uvek. Ti si malo bio tu, malo nisi. Ne bi bilo ni glasa od tebe, kao da se nikada nećeš vratiti, no potom bi se vratio. Možda je to razlog. Mogu da vidim tu staru kuću pred sobom, kao da sija. Svega se sećam. Svega što se u toj kući odigralo. Sećam se onoga što se dešavalo u godinama kad su se deca rađala, sećam se kako sam te čekala, kako bih zaboravila na tebe, kako bih te mrzela i kako bih te ponovo čekala. Sada je ta kuća zaboravljena, prepuštena sama sebi. Nikoga više nema ovde, samo beli sneg čuva dvorište.

Kuća je vrlo čudna stvar. Sve ostalo se pohaba kad ljudi time rukuju; ponekad, kad se suviše približiš nekoj osobi, možeš da osetiš njen otrov; no to se s kućom ne dešava. Čak se i dobra kuća brzo raspadne kad je niko ne obilazi. Kuća je živa samo dok u njoj ljudi žive, dok je dodiruju, dok u njoj borave. Pogledaj ovo – jedan kraj krova se urušio zbog snega. U proleće ćeš morati da pozoveš čoveka koji popravlja krovove. Kartica sa imenom i brojem telefona ljudi za krov nalazi se u komodi za televizor u dnevnoj sobi, ali ne znam da li to znaš. Ako ih pozoveš, oni će doći i postaraće se za to. Ne možeš zimi ostaviti kuću ovako praznu. Čak i ako ovde niko ne živi, moraš je obilaziti i, s vremena na vreme, uključivati grejanje.

Jesi li otišao u Seul? Da li me tamo tražiš?

I u ovoj sobi, gde sam smestila knjige koje je Či-hon poslala kad je odlazila u Japan, takođe je hladno. Knjige deluju sasvim smrznuto. Kad je ovamo poslala knjige, to mi je postala omiljena prostorija u kući. Kad bih osetila da će me zaboleti glava, došla bih ovamo da prilegnem. Isprva mi se činilo da će mi biti bolje. Nisam želela da ti kažem da imam bolove. Zatim bi, čim bih otvorila oči, bol navalio na mene i ne bih mogla ni da kuvam za tebe, no nisam htela da me gledaš kao bolesnika. Zbog toga sam često bila usamljena. Otišla bih u sobu s knjigama da prilegnem. Jednog dana, dok sam rukama pritiskala glavu u kojoj je bubnjalo, obećala sam sebi da ću pročitati barem jednu knjigu koju je napisala pre nego što se vrati iz Japana. I počela sam da učim da čitam, i dalje držeći glavu rukama. Nisam mogla da nastavim. Kad bih pokušavala da naučim da čitam, stanje bi mi se brzo pogoršalo. Bila sam usamljena jer nisam mogla da ti kažem da pokušavam da naučim da čitam. Kad bih rekla nešto takvo,

ponos bi mi bio povređen. Još nešto sam želela da uradim kad naučim da čitam, osim da svojim očima pročitam kćerkinu knjigu: da napišem oproštajno pismo svakom članu porodice, pre nego što postanem ovakva.

...

Vetar baš jako duva. Vetar prevrće sneg u dvorištu i premešta ga unaokolo.

Letnje večeri, kad bismo napolju montirali šporet i napravili hlepčiče na pari, bile su najlepši trenuci koje smo provodili u ovom dvorištu. Hjong-čol bi sakupio kompost i založio vatru da bi nas odbranio od komaraca, dok bi mlađa deca plegala na platformu da bi sačekala da se hlepčiči skuvaju u loncu na šporetu. Kad bih napravila pun lonac hlepčiča i poređala ih na poslužavnik od pruća, ruke bi poletele ka njima i svi hlepčiči bi nestali. Deci je trebalo manje vremena da ih pojedu nego meni da ih napravim. Dok bih ubacivala grančice za potpalu u šporet, pogledala bih decu koja bi zajedno ležala na platformi i čekala narednu turu hlepčiča, i to bi me malo preplašilo. Koliko su samo mogli da pojedu! Iako je vatra bila naložena, komarci bi me neprekidno ujedali po rukama i butinama i sisali mi krv, a kako je noć padala, deca bi pojela sve hlepčiče i stala da čekaju još, dok sam ih ja i dalje pravila. Bilo je letnjih večeri kad bi, jedno po jedno, deca zaspala jedno preko drugog, čekajući da hlepčiči budu gotovi. Dok bi oni spavali, ja bih pripremila ostatak hlepčiča, stavila ih u košaricu, prekrila je, ostavila na platformi i otišla u krevet; korica hlepčiča blago bi se stvrdnula od jutarnje rose. Čim bi se probudila, deca bi privukla košaricu i pojela još po koji hlepčić. Zato moja deca i dalje vole hladne hlepčiče na pari, blago stvrdnute korice. Bilo je takvih letnjih večeri. Letnjih večeri kad bi zvezde pljuštale s neba.

Dok sam lutala ulicama, ničega nisam mogla da se setim i u glavi mi je bila zbrka, no mnogo mi je nedostajalo ovo mesto. I ne znaš koliko mi je nedostajalo sve ovo – ovo dvorište, prostor ispod trema, cvetni vrt, bunar. Nakon što sam neko vreme lutala, sela sam na ulicu i po prašini crtala ono što bi mi palo na pamet. Bila je to ova kuća. Nacrtala bih kapiju, nacrtala bih cvetni vrt, nacrtala bih policu sa glinenim teglama, nacrtala bih trem. Nisam mogla da se setim ničega osim te kuće, kuće koja je bila ovde mnogo pre sadašnje kuće, te kuće koja je davno nestala, kuće s tradicionalnom kuhinjom i dvorištem u seni lišća repuha i sa šupom kraj svinjca. Te plave, pocinkovane gvozdene kapije, s koje se ljuštala farba.

Kapije te kuće, s manjim vratnicama umetnutim u levo krilo, i s poštanskim sandučetom s desne strane. Svega nekoliko puta smo morali da otvorimo oba krila, no manja umetnuta kapija, s drvenom drškom, uvek je bila otvorena ka ulici. Nikada nismo zaključavali vrata. Čak i kad nismo bili kod kuće, komšijska deca bi ulazila kroz manju kapiju i igrala se u dvorištu sve do zalaska sunca. Za vreme užurbane poljoprivredne sezone, moja mala kćerka bi se vratila iz škole, popela se na bicikl koji je stajao na postolju ispod stabla persimona u dvorištu u kojem nije bilo ljudi i stala da okreće pedale. Kad bih se vratila kući, ona bi sedela na rubu trema i skočila bi mi u naručje, uzvikujući: „Mama!“ Kad mi je drugi sin pobegao od kuće, ostavljala sam mu hranu u najtoplijem kraju prostorije, a oba velika krila kapije širom sam ostavljala otvorena. Kada bi se neko sapleo o činiju s pirinčem i prevrnuo je, ja bih to ispravila. Ako bih se probudila usred noći zbog vetra, izašla bih napolje i poduprla vratnice krupnim kamenjem, da ih vetar ne bi zatvorio. Oči i uši su mi, po navici, leteli ka kapiji kad god bi ona zaškripala.

...

I garderober je sasvim zamrznut.

Vrata se ne daju otvoriti. No trebalo bi da bude prazan. Kad je glava počela onako jako da me boli, želela sam da odem onom čoveku, kojeg dugo ne bejah videla. Mislila sam: možda ću ozdraviti ako odem njemu. No nisam otišla. Ugušila sam želju da odem i počela da pregledam svoje stvari. Osećala sam da se približava dan kada više neću moći ništa da prepoznam jer ću sasvim otupeti i obamreti. Želela sam da se postaram za sve svoje stvari dok još znam šta je šta. Umotala sam u zavežljaj stvari koje nisam nosila a koje su visile u ormaru jer nisam mogla da ih bacim, i spalila sam ih u polju. Veš koji mi je Hjong-čol kupio od svoje prve plate decenijama je stajao u ormaru, netaknutih etiketa. Kad sam ga spaljivala, mislila sam da će mi se glava rascopati napola. Spalila sam sve što sam mogla, izuzev prekrivača i jastuka, koji će poslužiti deci kad budu dolazila kući za praznike. Spalila sam pamučne prekrivače koje mi je mama napravila kad sam se udavala. Iznela sam napolje sve sa čime sam provela mnogo vremena i sve ponovo dobro pogledala: stvari koje nikada nisam koristila jer sam ih čuvala, posuđe koje sam sakupljala da bih ga poklonila starijoj kćeri kad se bude udavala. Da sam znala da se neće udati, iako joj je mlađa sestra udata i ima troje dece, dala bih ga mlađoj kćeri. Glupo sam

mislila da moram da ga dam Či-hon jer sam ga njoj namenila. Oklevala sam, a zatim sam iznela posude van i razlupala ga u paramparčad. Znala sam – jednog se dana ničega neću sećati. Želela sam da se, pre nego što se to dogodi, postaram za sve čime sam se ikada služila. Ništa nisam želela da ostavim za sobom. I svi donji kredenci su prazni. Razbila sam sve što se moglo razbiti, i sve sam to zakopala.

Èak i u tom smrznutom ormaru, jedina zimska odeća će biti crna bunda od kune koju mi je kupila mlađa kćerka. One godine kad sam napunila pedeset pet godina, nisam želela da jedem niti da izlazim ma kud. Dane sam provodila duboko utonula u nelagodu; osećala sam se kao da mi je lice otkinuto. Kad bih zinula, učinilo bi mi se da nešto smrdi. Jednom više od deset dana ni reč nisam izustila. Pokušavala sam da oteram crne misli, no svakog dana bi po jedna tužna misao bila pridodata mojoj zbirci. Iako je bila sredina zime, neprekidno sam uranjala ruke u hladnu vodu i iznova ih prala. I jednog sam dana otišla u crkvu. Zaustavila sam se u porti. Nagnula sam se nad stopalima Device Marije, koja je u naručju držala svog mrtvog sina, da bih se pomolila da me izvuče iz te depresije, koju više nisam mogla da podnosim, da bih je preklinjala da se sažali na mene. No zastala sam, zapitavši se šta više da tražim od nekoga ko u naručju drži svog mrtvog sina. Za vreme službe sam videla da žena ispred mene nosi crnu bundu od kune. Privučena njenom mekoćom, bez reči sam prislonila lice uz krzno, i ne shvatajući šta činim. Krzno je, poput prolećnog povetarca, blago obuhvatilo moje staro lice. Suze koje sam zadržavala nezaustavljivo potekoše. Kad je videla da stalno pokušavam da spustim glavu na njenu bundu, žena se odmakla. Kad sam se vratila kući, pozvala sam mlađu kćerku i zamolila je da mi kupi bundu od kune. Progovorila sam prvi put za deset dana.

„Bundu od kune, mama?“

„Da, bundu od kune.“

Ništa nije rekla.

„Hoćeš li mi je kupiti ili ne?“

„Ove godine nije mnogo hladno. Hoćeš li imati gde da je nosiš?“

„Da.“

„Ideš li nekud?“

„Ne.“

Naglas se nasmejala zbog mojih kratkih, odsećnih odgovora. „Pa dobro, dođi onda u Seul. Možemo zajedno u kupovinu.“

Dok smo ulazile u robnu kuću i išle ka bundama, kćerka me je neprestano gledala, ništa ne govoreći. Nisam imala predstavu da je moja bunda od kune, malo kraća od one bunde u koju sam uronila lice, od one koju je nosila žena u crkvi, toliko skupa. Kćerka mi to nije rekla. Kad smo se vratile kući s bundom od kune, snaha je iskolačila oči. „Bunda od kune, majko!“

Ništa nisam rekla.

„Baš imate sreće, majko, što imate kćerku koja vam kupuje toliko skupe stvari. Ja svojoj majci nisam mogla da kupim čak ni lisicu za oko vrata. Kažu da se bunda od kune prenosi s kolena na koleno. Kad vas više ne bude, trebalo bi da je ostavite meni.“

„Mama je prvi put u životu tražila da joj nešto kupim! Prekini!“

Kad je moja kćerka tako sunula na svoju snahu, kao da se ljuti, shvatila sam. Shvatila sam zašto je iznova zagledala etiketu sa cenom, i zašto je stalno gledala u mene. U to vreme, tek beše diplomirala i radila je u bolničkoj apoteci. Kad sam se vratila iz Seula, uzela sam bundu od kune i otišla u jednu sličnu prodavnicu u gradu, te sam upitala devojkicu koja je radila na odeljenju sa bundama koliko košta. Zaledila sam se. Ko bi rekao da jedan komad odeće može toliko da košta?! Pozvala sam kćerku da joj kažem da bi trebalo da vratimo bundu, a ona mi je rekla: „Mama, imaš svako pravo da nosiš tu bundu. Trebalo bi da je nosiš.“

U ovom kraju, zimi ima malo hladnih dana, te sam bundu od kune mogla da nosim tek ponekad. Jednom je tri godine nisam obukla. Kad bi me obuzele turobne misli, otvorila bih ormar i zaronila lice u krzno. I pomislila bih: kad umrem, ostaviću je svojoj mlađoj kćerki.

Iako je sada smrznut, u proleće će cvetni vrt kraj zida ponovo oživeti. Cvetovi na komšijskom stablu kruške će procvetati i njihov će se miris proneti čak do nas. Ruža puzavica sa svetloružičastim pupoljcima veselo će saviti svoje bodlje, trava ispod zida će narasti bujna i visoka od prve prolećne kiše. Jednom sam pod mostom u gradu kupila trideset pačića koje sam pustila u dvorište, a oni su pojurili u cvetni vrt i izgazili sve cveće. Kad su trčali unaokolo s pilićima, bilo ih je teško razlikovati od njih. Bilo kako bilo, u proleće je u dvorištu, zahvaljujući njima, bilo bučno. Upravo je u ovom dvorištu moja kćerka, dok je kopala zemlju ispod ružinog grma govoreći kako će bolje cvetati ako se nađubri, ugledala crva kako se migolji u zemlji, bacila kratku motiku i utrčala unutra; motika

je pogodila jedno pile i ubila ga. Sećam se mirisa zemlje koji bi mi u talasu došao do nosa kad bi, u leto, iznenada pala kiša, a pas i pilići i patke koji su pre toga šetkali po dvorištu pohitali da se uvuku pod trem i u pilićarnike i pod zid. Sećam se kapljica zemlje koje bi podigla iznenadna kiša. U vetrovite poznojesenje večeri, lišće drveta persimona u bočnom dvorištu zatreperilo bi i poletelo unaokolo. Po čitavu noć bismo slušali lišće kako vitla po dvorištu. Za snežnih zimskih noći, vetar bi nam na trem naneo sneg nagomilan u dvorištu.

Neko otvara kapiju. Ah, tetka!

Mojoj deci si bila tetka a meni sestra, ali nikada nisam mogla da te zovem sestrom; više si mi se činila kao svekrva. Vidim da si došla da obiđeš kuću jer pada sneg i duva vetar. Mislila sam da nema nikoga ko bi se starao o kući, zaboravljajući da si ti tu. Ali zašto hramlješ? Uvek si bila vrlo živahna i pokretna. Valjda i ti stariš. Pazi – zavejano je.

„Ima li koga?“

Glas ti je i dalje snažan, kakav je oduvek bio.

„Nema nikoga, je li?“

Dozivaš, iako znaš da nema nikoga. Sedaš na rub trema, ne čekajući odgovor. Zašto si došla tako slabo odevena? Prehladićeš se. Posmatraš sneg u dvorištu kao da se nalaziš negde drugde. O čemu li razmišljaš?

„Kao da je neko ovde...“

Skoro pa duh, tetka.

„Ne znam kuda lutaš po ovoj hladnoći.“

Govoriš li ti to o meni?

„Prošlo je leto, prošla je i jesen, došla je zima... Nisam znala da si toliko okrutna. Šta će ova kuća bez tebe? Sada je samo prazna ljuštura. Otišla si u letnjoj odeći i nisi se vratila iako je zima – jesi li već postala neko od onoga sveta?“

Ne još. Samo lutam okolo ovako.

„Najtužnija osoba na svetu jeste ona koja umre izvan svog doma... Molim te, budi svesna toga i vrati se kući.“ Plačeš li ti to?

Tvoje oči, dugački kosi prorezi, podižu se ka sivom nebu i postaju vlažne. Oči ti više nisu nimalo strašne, sada kad se tako ponašaš. Uvek sam se toliko plašila tih tvojih strogih očiju da te zapravo nisam ni gledala u lice kako se ne bih srela s njima. Ali mislim da si mi se više sviđala kad si bila nepopustljiva. Ovo ne liči na tebe – to što tako sediš, povijenih

ramena. Nikada ništa lepo nisam čula od tebe dok sam bila živa, pa zašto sada moram da te gledam toliko potištenu? Ne volim što te vidim slabu. Nisam se ja tebe samo plašila. Kad bi se dogodilo nešto teško i kad ne bih znala šta da radim, pomislila bih: „Šta bi tetka uradila?“ I odabrala bih ono za šta bih mislila da bi ti to uradila. Dakle, bila si mi i uzor. Znaš kakva mi je narav. Svi odnosi i sve veze na ovom svetu dvosmerni su i ne određuje ih samo jedna strana. Sada ćeš morati da se staraš o Hjong-čolovom ocu, koji je sasvim sam. Ne osećam se dobro ni u vezi s tim. Ali pošto si ti uz njega, malo se bolje osećam. Dok sam bila živa, dobro sam znala da zavisiš od Hjong-čolovog oca jer si bila sasvim sama, i nisam se osećala povređeno, izostavljeno niti razočarano. Samo sam mislila da si težak stariji član porodice. I to toliko da si mi delovala kao naša majka, a ne sestra. Ali tetka... ne želim da odem u grob koji mi je određen pre nekoliko godina, na porodičnom groblju. Ne želim tamo da odem. Dok sam živela ovde, kad bih se probudila iz magle koja bi mi obujmila glavu, sama bih odšetala do grobnog mesta određenog za mene kako bih se navikla na njega, za slučaj da ću tamo živeti nakon smrti. Bilo je sunčano i svidalo mi se drvo bora koje je stajalo povijeno, ali ipak visoko; no za mene bi bilo previše i bilo bi mi preteško da ostanem član ove porodice čak i u smrti. Kako bih promenila mišljenje, počela bih da pevam i plevim korov, sedeći tamo sve do zalaska sunca, no ništa nije moglo da me navede da se tamo osećam prijatno. Živela sam sa ovom porodicom preko pedeset godina; molim te, pusti me da sada odem. U ono vreme, kad smo raspoređivali grobna mesta i kad si rekla da bi moje mesto trebalo da bude niže niz padinu u odnosu na tvoje mesto, ljutito sam te pogledala i rekla: „Oh, da bih, čak i kad budem mrtva, mogla da trčkaram i obavljam tvoje poslove.“ Sećam se da sam to rekla. Nemoj se ljutiti zbog toga, tetka. Dugo sam o tome razmišljala, no nisam to rekla iz zlobe. Samo želim da pođem kući. Otići ću tamo da se odmorim.

Oh, vidim da su vrata šupe otvorena.

Vetar lupa na vrata šupe kao da će ih oboriti. Drvenu platformu na kojoj sam toliko volela da sedim prekriva tanak sloj leda. Ako bi neko tamo seo ne opazivši led, odmah bi skliznuo. Či-hon je imala običaj da čita u ovoj šupi, dok bi je jele buve. Znala sam da se s knjigom zavlači ovamo, između svinjca i šupe. Nisam odlazila da je tražim. Kad bi Hjong-čol upitao gde je, rekla bih da ne znam, jer sam volela da je gledam kako čita;

jer nisam želela da je uznemiravam. Slama je naslagana na daskama koje prekrivaju svinjac. Kokoške bi zauzele jedan kraj i tamo bi nosile jaja i ležale na njima. Niko ne bi pronašao dete zavučeno tamo, povrh gomile slame, koje nanosi pljuvačku na ujede buva kako bi ih umirilo, i čita. Koliko li joj je samo bilo zabavno da se tamo skriva, da čita, da sluša kako brat otvara vrata, odlazi u kuhinju, traži je? A kokoške – koliko li su tek one bile čudne? Sćućurene na jajima, na gomili slame povrh svinjca, uznemirile bi se od zvuka okretanja stranica. Te kokoške, koje ne bi nosile jaja ukoliko im ne bismo napravili udobna i primamljiva gnezda u koja bismo stavljali jaja za gnežđenje, postale su osetljive na Či-honino šuštanje stranicama knjiga, i jednom su toliko kokodakale da ju je brat pronašao. Šta li je čitala, bez reči skrivena u šupi, dok su svinje groktale kraj nje a kokoške kokodakale iznad nje, a lopata, grabulje, ašov i svakakve poljoprivredne alatke i slama ležali svuda unaokolo?

U proleće bi se kuja, režeći, smestila pod trem sa svojim novim okotom, gde je ležala razbacana zimska obuća članova porodice. Mogli ste čuti kako voda kaplje sa streha. Ta blaga i dobra kuja; zašto li je postajala toliko agresivna kad bi dobila kućice? Ako niste bili član porodice, niste joj mogli ni blizu prići. Kad bi se oštenila, Hjong-čol bi ponovo ofarbao natpis koji je uvek stajao na plavoj kapiji, onaj na kojem je pisalo „Čuvaj se psa“. Jednom sam uzela kuće i izvadila ga iz skloništa ispod trema dok je kuja spavala posle večere, pa sam ga stavila u korpu, prekrila korpu krpom i rukom pokrila mesto na kojem su mu, mislila sam, bile oči, i odnela ga kod tetke.

„Zašto mu pokrivaš oči kad je napolju mračno, mama?“, pitala me je mlađa kćerka, koja je pošla za mnom. Delovala je zbunjeno, čak i nakon što sam joj objasnila da će psić, ako ne budem tako uradila, umeti da se vrati kući.

„Iako je ovoliko mračno?“

„Da, iako je ovoliko mračno!“

Kad je kuja otkrila da joj nema jednog kućeta, odbila je da jede i samo je ležala, kao bolesna. Morala je da jede da bi imala dovoljno mleka za ostale kućice, kako bi mogli da porastu. Mislila sam da će umreti ako je ostavim tako, te sam vratila kuće kući i gurnula ga ka njoj. Ponovo je počela da jede. Taj je pas živeo ispod tog trema.

Oh, ne znam gde da prekinem ova sećanja, sećanja koja samo niču poput prolećnih mladica. Sve što sam zaboravila sada se vraća velikom brzinom. Od činija s pirinčem na kuhinjskoj polici do velikih i malih glinenih tegli na prozorskoj dasci, od uzanih drvenih stepenica koje vode na tavan do gustih izdanaka bundeve što se šire uza zemljani zid, uspinjući se uz njega.

Ne bi trebalo da pustiš da se kuća ovako smrzava.

Ako je to za tebe previše, zamoli našu mladu snahu da ti pomogne. Ona se uvek brižno starala o njihovoj kući, iako zapravo nije bila njihova. Ona je oduvek imala oko za takve stvari, a pride je i precizna i topla. Iako je zaposlena, kuća joj je uvek besprekorno čista, a niko joj ne pomaže. Ako ti je teško da održavaš kuću, pokušaj da razgovaraš s njom. Kažem ti, kad ona dotakne nešto staro, to postaje novo. Zar se ne sećaš kako su, u onom razrušenom pa renoviranom kraju, iznajmili kuću od cigala koju vlasnik nije održavao, i kako je svojim rukama mešala cement da bi je popravila? Kuća preuzima svojstva svojih stanara i, u zavisnosti od toga ko u njoj živi, može da postane veoma dobra kuća, ali i veoma čudna kuća. Kad dođe proleće, molim te, zasadi neko cveće u dvorištu, operi pod i popravi taj krov koji se srušio zbog snega.

Kad te je, pre nekoliko godina, neko pijanog pitao gde živiš, rekao si da živiš u Jokčon-dongu, iako je prošlo dvadeset godina otkako se Hjong-čol odselio iz Jokčon-donga; iako sam se i ja jedva sećala Jokčon-donga. Nikada, zapravo, nisi pokazivao ni sreću ni tugu. Kad je Hjong-čol kupio svoju prvu kuću, u Jokčon-dongu, u Seulu, nisi bogzna šta rekao, no pretpostavljam da si, u srcu, bio veoma ponosan. I zato si, kad si bio pijan, zaboravio ovu kuću i dao adresu njegove kuće, kuda smo odlazili tri ili četiri puta godišnje, kao gosti, i gde bismo proveli jednu noć, ili ponekad dve. Volela bih kad bi o ovoj kući tako mislio. Oko ove kuće, sitno cveće je cvetalo cele godine i živelo sve dok ne bi uvenulo, po uglovima dvorišta ili uz zadnje dvorište, a da čak nisam morala ni da ga zasadim. U dvorištu, pod tremom i u zadnjem dvorištu, uvek je bilo nečega što se skupljalo, ili dolazilo, ili odlazilo, ili umiralo. Ptice su sletale na štrikove kao da su već koji govori, i tamo bi se igrale, brbljale i čurlikale. Zaista mislim da kuća počinje da liči na ljude koji u njoj žive. Da nije tako, zar bi patke koje su u toj kući živele išle po dvorištu i svuda nosile jaja? Da nije tako, zar bih se ja toliko jasno sećala kako, u sunčan dan, spuštam tanko sečene komadiće sušene rotkve ili kuvanih stabljika tara na pleteni poslužavnik i stavljam ga povrh zemljanog zida? Zar bi prizor sveže opranih, čistih, belih kćerkinih

patika koje se suše na suncu lebdeo ovako? Či-hon je volela da gleda kako se nebo ogleda u onom bunaru tamo. Skoro da mogu da je vidim kako zastaje dok izvlači vodu iz bunara, zagledana naniže, brade oslonjene o šake.

Budi mi dobro... Ja sada odlazim iz ove kuće.

Prošlog leta, kad sam ostala na Stanici Seul, mogla sam da se setim samo onoga što se dešavalo kad sam imala tri godine. Pošto sam sve zaboravila, mogla sam samo da hodam – nisam čak znala ni ko sam ja. Hodala sam i hodala. Sve mi je bilo maglovito. Dvorište u kojem sam se igrala kad sam imala tri godine jasno mi je došlo u sećanje. U to se vreme moj otac, koji je kopao zlato i ugalj, vratio kući. Hodala sam koliko god sam mogla. Između stambenih zgrada, preko brežuljaka prekrivenih travom i po terenima za fudbal, hodala sam i hodala. Kuda li sam nameravala da odem, koračajući tako? Možda u to dvorište u kojem sam se igrala kao trogodišnjakinja? Kad se otac vratio kući, svakog jutra je odlazio da radi na građevinskom zemljištu, udaljenom deset rija, gde su podizali novu železničku stanicu. Kakvu je to nesreću doživeo? Kakva je bila ta nesreća koja ga je koštala života? Kažu da sam, kad su komšije došle da jave mami za očevu nesreću, ja trčkala po dvorištu. Igrala sam se, gledajući kako se mama tetura, kako joj lice postaje pepeljasto, kako je komšije pridržavaju, kako odlazi na mesto nesreće. Neko je u prolazu rekao „Ti se smeješ – i ne znaš da ti je otac umro, luckasto dete“ i lupnuo me po guzi. Sećajući se samo toga, koračala sam i koračala sve dok se nisam sručila od iscrpljenosti.

Tamo.

Mama sedi na tremu mračne kuće u kojoj sam rođena.

Mama podiže glavu i gleda me. Kad sam se rodila, moja baka je usnila san. Krava svetlucavosmeđe kože se protezala pošto se tek probudila, podižući noge u kolenima. Baka je rekla da ću biti veoma energična, pošto sam se rodila baš kad je krava koristila svoju energiju da ustane, i rekla je da bi se o meni trebalo dobro starati jer ću biti izvor velike radosti. Mama posmatra moje stopalo, u koje se urezala traka plave plastične sandale.

Kroz ranu na stopalu vidi mi se kost. Mamino lice se zgrčilo od tuge. To lice je ono lice koje sam videla kad sam pogledala u ogledalo na ormaru nakon što sam rodila mrtvo dete. „Dete moje“, govori mama i širi ruke. Mama mi provlači ruke ispod pazuha, kao da drži dete koje je upravo umrlo. Skida mi plave plastične sandale s nogu i uzima mi stopala u krilo. Mama se ne osmehuje. Ne plače. Da li je mama znala? Da je i meni bila potrebna čitavog mog života?

Epilog

Brojanica od ružinog drveta

Prošlo je devet meseci otkako je mama nestala.

Sada ste u Italiji. Dok sedite na mermernim stepenicama koje gledaju na Trg Svetog Petra u Vatikanu, posmatrate obelisk iz Egipta. Čela orošenog od znoja, vodič viče „Pođimo ovuda!“ i usmerava ljude iz vaše turističke grupe ka podnožju stepenica, gde ima hlada, blizu velikih šišarki. „Nije nam dozvoljeno da govorimo dok smo u muzejima ili u bazilici, te ću vam pričati o svim važnim stvarima u muzeju pre nego što u njega uđemo. Podeliću vam slušalice, pa vas molim da slušate.“

Uzimate slušalice, ali ne stavljate ih. Vodič nastavlja: „Ako ne čujete ništa, to znači da ste se suviše udaljili od mene. Biće toliko ljudi da neću moći da pazim na svakog od vas pojedinačno. Mogu da vas vodim kroz muzej kako valja samo ako mi budete blizu, dovoljno blizu da možete da me čujete.“

Krećete ka toaletu dok vam slušalice vise oko vrata. Ljudi iz vaše grupe zure u vas dok ulazite u toalet. Perete ruke za umivaonikom, a kad otvorite torbicu da izvadite maramicu kako biste obrisali ruke, pogled vam se zaustavlja na sestrinom pismu koje, zgužvano, leži unutra. To je ono pismo koje ste izvadili iz poštanskog sandučeta svog stana pre tri dana, dok ste s Ju-binom odlazili iz Seula. Držeći kofer u jednoj ruci, stojeći ispred svojih vrata, pročitali ste ime svoje sestre napisano na koverti. Prvi put ste od svoje sestre primili pismo. I bilo je to pismo pisano rukom, a ne tek imejl. Pitali ste se da li da ga otvorite, no samo ste ga gurnuli u tašnu. Možda ste mislili da, ako ga pročitate, nećete moći da se ukrcate u avion s Ju-binom.

Izlazite iz toaleta i sedate sa ostatkom grupe. No umesto da stavite slušalice, vi vadite sestrino pismo, načas ga samo držite u ruci, a zatim otvarate kovertu.

Sestro,

Kad sam otišla kod mame ubrzo pošto sam se vratila iz Amerike, dala mi je mlado stablo persimona koje mi je sezalo do kolena. Bilo je to onda

kad sam otišla po stvari koje sam tamo ostavila. Mama je ležala sklupčana u ostavi kraj šupe, tamo gde smo ostavili moj šporet, frižider i sto. Ležala je tamo, mlitavih udova. Komšijske mačke koje je mama hranila sedele su oko nje. Kad sam je prodrmusala, uspela je da otvori oči, kao da se budi iz sna; pogledala me je i nasmešila se. Rekla je: „Došla si, mala moja!“ Mama mi je rekla da je dobro. Sada mi je jasno da se bila onesvestila, no tada je ponavljala da je dobro, da je došla u šupu da nahrani mačke. Mama je sačuvala sve što sam ostavila kad sam odlazila u Ameriku. Čak i gumene rukavice za koje sam joj, kad sam odlazila, rekla da ih koristi. Rekla mi je da je malo nedostajalo da se, tokom tradicionalnih svetkovina, posluži prenosnim šporetom na gas, no ipak nije. „Zašto nisi?“, upitala sam je, a ona je rekla: „Zato da bih mogla, kad se vratiš, da ti vratim sve stvari baš onakve kakve si ih ostavila.“

Kad sam utovarila sve stvari u kamion, mama se pojavila s tim drvetom persimona odnekud iza kuće, gde je čuvala sve tegle sa začinima. Izgledala je kao da joj je neprijatno. Korenje drveta je bilo umotano u zemlju i plastiku. Kupila ga je za dvorište naše nove kuće. Bilo je toliko malo da sam se pitala kada li će početi da daje plodove. Iskreno, nisam želela da ga ponesem. Trebalo je da živimo u kući s dvorištem, ali ta kuća nije bila naša, i pitala sam se ko će se starati o tom drvetu. Kao da me je pročitala, mama je rekla: „Vrlo brzo ćeš otkriti plodove na ovom drvetu; čak i sedamdeset godina brzo prođe.“ I dalje nisam želela da ga ponesem, ali mama je rekla: „Dajem ti ga da bi, kad ja umrem, mogla da bereš plodove persimona i da se setiš mene.“

Mama je sve češće govorila to „Kad ja umrem“. Znaš, time se dugo koristila kao oružjem. Bilo je to njeno jedino oružje kad su posredi bila deca koja nisu radila stvari onako kako je to ona želela. Ne znam kad je to počelo, ali kad nešto ne bi odobravalu, mama bi rekla: „Uradi to pošto ja umrem.“ Dovezla sam kamionom u Seul to malo drvo persimona iako, nisam znala da li će se primiti, i posadila sam ga u zemlju, onoliko duboko koliko je mama označila na drvetu. Kasnije kad je došla u Seul, mama je rekla da sam ga posadila suviše blizu zida i da bi trebalo da ga premestim. Često me je pitala da li sam ga premestila. Rekla sam da jesam iako nisam. Mama je htela da premestim to drvo na prazno mesto u dvorištu na kojem bih, mislila sam, mogla zasaditi veliko drvo kad bih imala dovoljno para da kupim ovu kuću. Nisam zaista mislila da ću

premestiti to malo drvo, koje je imalo svega nekoliko grana i koje mi je sada sezalo jedva do pasa, ali rekla sam da sam ga premestila. Pre nego što je nestala, mama je odjednom počela da zove svakog drugog dana i da me pita: „Jesi li premestila drvo persimona?“ Odgovorila bih samo: „Kasnije ću to uraditi.“

Sestro. Tek juče sam se, noseći dete na leđima, taksijem odvezla do Sorunga da bih kupila pileće đubrivo, pa sam iskopala rupu na mestu koje je mama odredila i premestila stablo persimona. Pošto je onda nisam poslušala i nisam premestila drvo dalje od zida, uopšte se nisam osećala loše, ali sada sam se iznenadila. Kad sam tek donela to drvo, korenje mu je bilo toliko suvonjavo da sam ga samo gledala, sumnjajući da će uopšte rasti u zemlji, no kad sam ga iskopala da bih ga premestila, videla sam da mu se korenje, prepletено, već daleko raširilo u zemlji. Zadivila me je njegova životna borbenost, njegova odlučnost da nekako preživi u toj goloj zemlji. Da li je htela da mi pokloni to drvo kako bih gledala kako mu se grane umnožavaju i kako mu stablo postaje sve deblje? Da li je htela da mi kaže da, ako želim da vidim plodove, moram dobro da se staram o njemu? Možda pak samo nije imala para da mi kupi veliko drvo. Prvi put sam osetila da me nešto vezuje za to drvo persimona. Moje sumnje u to da će drvo roditi raspršile su se.

Sećaš li se da si me nedavno zamolila da ti kažem nešto o mami, nešto što samo ja znam? Rekla sam ti da nisam poznavala mamu. Znala sam samo da je mama nestala. Tako je i sada. Naročito ne znam odakle joj snaga. Razmisli o tome.

Mama je radila stvari koje jedna osoba nije mogla uraditi sama. Mislim da je zbog toga bivala sve praznija. Naposletku se pretvorila u nekoga ko ne može da pronađe nijednu kuću svoje dece. Ne mogu da prepoznam sebe; hranim decu, česljam ih, šaljem ih u školu, i ne mogu da odem da tražim mamu iako je nestala. Rekla si da sam drugačija, da nisam kao druge mlade mame ovog vremena, da jednim delićem sebe nalikujem njoj, ali sestro, bez obzira ne sve, mislim da ne mogu biti kao mama. Otkako je nestala, često mislim: jesam li bila dobra kćerka? Da li bih ja za svoju decu mogla da uradim to što je ona uradila za mene?

Ali jedno znam. Ne mogu to da uradim kao ona. Čak ni kad bih htela. Kad hranim decu, često sam nezadovoljna, opterećena, imam osećaj da mi deca vise o gležnjevima. Volim svoju decu i dirnuta sam dok ih gledam – pitam se: jesam li ih stvarno ja rodila? Ali ne mogu da im poklonim

čitav svoj život, kao što je to mama učinila. U skladu sa okolnostima, ponašam se kao da bih im dala i svoje oči ako bi im zatrebale, ali ja nisam mama. Stalno želim da moja deca požure i odrastu već jednom. Osećam da mi se život zaustavio zbog dece. Čim najmlade malo poraste, poslaću ga u jaslice, ili ću pronaći nekoga da ga čuva, i vratiću se na posao. Tako ću uraditi. Imam ja i svoj život. Kad sam shvatila da sam takva, zapitala sam se kako je mama mogla da postupa onako kako je postupula i otkrila sam da je nisam uistinu poznavala. Čak i da uzmemo da je, zbog situacije u kojoj se nalazila, morala da misli samo na nas, kako smo mogli da o mami mislimo sarno kao o mami čitavog njenog života? Iako sam i sama majka. imam mnogo sopstvenih snova, i sećam se stvari iz svog detinjstva iz vremena kad sam bila devojčica i devojka, i ništa od toga nisam zaboravila. Pa zašto smo mi onda o mami mislili samo kao o mami, od samog početka? Ona nije imala priliku da sledi svoje snove i sasvim sama se nosila sa svime što joj je vreme donosilo, sa siromaštvom i tugom, i ništa nije mogla da učini povodom nedaća koje su je zadesile osim da ih istrpi i prevaziđe i živi život najbolje što može, predajući mu se svim srcem i telom. Zašto nikada nisam ni pomislila na mamine snove?

Sestro,

Poželela sam da zarijem lice u tu rupu koju sam iskopala za stablo persimona. Ako ja ne mogu da živim kao mama, kako li je ona mogla želeti da tako živi? Zašto mi to nikada nije palo na pamet dok je još bila s nama? Iako sam joj kćerka, ništa o tome nisam znala, pa kako li se tek usamljeno morala osećati među drugim ljudima? Koliko samo nije u redu to što se ona toliko žrtvovala radi nas, a niko je nije razumeo?

Sestro, misliš li da ćemo opet moći da budemo s njom, makar samo na jedan dan? Misliš li da će mi biti dato vreme da shvatim mamu i saslušam njene priče i da je utešim zbog njenih davnih snova koji su pokopani negde na stranicama vremena? Ako dobijem makar nekoliko sati, reći ću joj da volim sve što je uradila, da volim nju, koja je bila kadra da sve to uradi, da volim njen život, kojeg se niko ne seća. Da je poštujem.

Sestro, molim te, nemoj dići ruke od mame; molim te, pronađi je.

Vaša sestra sigurno nije mogla da napiše datum niti da završi pismo pozdravom. Na pismu se vide okrugle mrlje, kao da je plakala dok ga je

pisala. Pogled vam se zadržava na tim požutelim mrljama; zatim savijate pismo i vraćate ga u tašnu. Možda je vašoj sestri, dok je pisala to pismo, prišlo njeno najmlađe dete, koje je verovatno uzelo nešto s poda, ispod stola, da bi to pojelo, i nevesito zapevalo dečju pesmicu koja počinje rečima „Mama meda...“, držeći se za nju. Možda je vaša sestra pogledala dete, iako joj je lice bilo smrknuto, i zapevala s njim: „Vitka je!“ Možda se dete, koje nikako nije moglo razumeti šta njegova mama oseća, široko osmehnulo i reklo „Tata meda...“, čekajući da vaša sestra dovrši stih. Možda ga je vaša sestra i dovršila: „Debeo je!“ Možda vaša sestra nije mogla da napiše završetak svog pisma. Možda je dete, pokušavajući da joj se popne uz nogu, palo i lupilo glavom o pod. I dete je tada sigurno briznulo u neutešan plač. Možda je vaša sestra, gledajući kako se detinjom nežnom kožom širi plavičasta modrica, tada pustila suze koje je zadržavala.

Savijate pismo i vraćate ga u tašnu, a vodičev usrdni glas vam odzvanja u ušima. „Vrhunac ovog muzeja predstavlja *Stvaranje Adama*, na tavanici Sikstinske kapele, koju ćemo videti na kraju. Mikelandelo je četiri godine visio na gredi na tavanici dok je radio na toj fresci, a kasnije mu je vid toliko oslabio da nije mogao da čita niti da gleda slike ukoliko ne bi izašao napolje. Freske se rade na krečnom malteru, te su morale biti završene pre nego što se malter osuši. Ako majstori ne bi za jedan dan završili posao za koji bi im u uobičajenim okolnostima trebalo mesec dana, malter bi se osušio i morali bi sve da rade iznova. Pošto je Mikelandelo morao da visi s tavanice četiri godine, sasvim je razumljivo to što je do kraja života mučio muku s vratom i leđima.“

Poslednje što ste uradili na aerodromu pre nego što ste se ukrcali u avion bilo je da pozovete oca. Nakon što je mama nestala, vaš otac je bio malo u svojoj kući, malo u Seulu, no u proleće se zauvek vratio kući. Zvali ste ga svakog dana, ujutro, a ponekad i uveče. Otac bi podigao slušalicu već posle prvog zvona, kao da je čekaao pored telefona. Izgovorio bi vaše ime i pre nego što biste mu rekli da ste to vi. To je mama uvek radila. Plevila bi korov u cvetnom vrtu i, kad bi telefon zazvonio, rekla bi ocu: „Javi se, to je Či-hon!“ Kad biste je pitali kako zna ko zove, mama bi slegnula ramenima i rekla: „Jednostavno... jednostavno znam.“ Otac je sada živeo u toj praznoj kući sasvim sam, bez mame, i odmah bi, pri prvom zvonu, znao da vi zovete. Rekli ste mu da možda neko vreme nećete moći da ga zovete pošto ćete morati da računate kada je on budan da biste ga zvali iz Rima.

Otac je, kao da vas nije baš pažljivo slušao, iznenada rekao da je trebalo da pusti mamu da operiše sinuse.

„Mama je imala bolove i u nosu?“, upitali ste tupim glasom, a otac je odgovorio da mama pri smeni godišnjih doba nije mogla da spava od kašlja. Rekao je: „Ja sam kriv za to. Zbog mene vaša mama nije imala vremena da brine o sebi.“ Da je to bio bilo koji drugi dan, rekli biste „Oče, niko nije kriv za to“, ali tog dana, reči „Da, ti si kriv“ jednostavno su vam izletele. Otac je oštro udahnuo. Nije znao da ste ga zvali sa aerodroma.

„Či-hon“, rekao je vaš otac nakon podužeg ćutanja.

„Da?“

„Vaša mama mi se više ne pojavljuje čak ni u snovima.“

Ništa niste rekli.

Otac je neko vreme ćutao, a zatim počeo da govori o starim vremenima. Rekao je da su jednog dana pripremali sabljaša kojeg im je poslao Hjong-čol. Mama je iz bašte na brežuljku izvadila rotkvu sa zelenim lišćem, otrešla zemlju s nje, očistila je pomoću noža, isekla na krupne komade, poređala ih po dnu lonca i na pari skuvala ribu koja je, od svih začina koje je dodala, poprimila crvenu boju. Mama je otkinula poveći komad ribe i spustila ga u očevu činiju s pirinčem. Dok se sećao tog prolećnog dana, kad su za ručak podelili ribu koju je mama ujutro skuvala i, punih stomaka, zajedno zadremali ispruženi, otac je plakao. Rekao je da u to vreme nije znao da je to sreća. „Žao mi je zbog tvoje mame. Stalno sam se žalio da sam bolestan.“ To je bilo tačno. Oca ili nije bilo kod kuće ili je, kad bi bio kod kuće, bio bolestan. Sada kao da se kajao zbog toga.

„Kad sam počeo da se razbolevam, to se sigurno događalo i tvojoj mami.“

Zar mama nije mogla da kaže da trpi bolove? Da li su je očeve bolesti skrajnule? Pošto je ona brinula o svima u porodici, nije mogla da bude bolesna. Kad je napunio pedeset godina, otac je počeo da pije lekove za povišen pritisak, i boleli su ga zglobovi, i dobio je kataraktu. Tik uoči maminog nestanka, otac je za godinu dana imao nekoliko operacija kolena, a kako je imao poteškoća pri mokrenju, operisali su mu i prostatu. Tri puta za godinu dana je pretrpeo moždani udar i završio u bolnici; svaki put bi ga otpustili posle petnaest dana ili posle mesec dana, i ciklus bi se ponovio. Kad god bi se to dogodilo, mama bi spavala u bolnici. Porodica je unajmila nekoga da brine o ocu, ali mama je noću morala tamo da spava. Kad je negovateljica prvi put ostala da prenoći u bolnici, otac je

otišao u kupatilo, zaključao vrata i odbio da izađe. Mamu, koja je za to vreme boravila kod Hjong-čola, pozvala je negovateljica, koja nije znala šta da radi povodom očeve neočekivane pobune. Mama je smesta otišla u bolnicu, iako se to dogodilo usred noći, i umirila oca, koji je i dalje bio zaključan u kupatilu.

„Ja sam. Otvori vrata, ja sam.“

Otac, koji je odbijao da otvori vrata ma šta ko rekao, otvorio je vrata kad je čuo mamin glas. Cučao je kraj WC šolje. Mama mu je pomogla da se vrati u krevet; otac ju je neko vreme posmatrao, a zatim je konačno zaspao. Rekao je da se ničega od toga ne seća. Narednog dana, kad ste ga pitali zašto je to uradio, on je upitao vas: „Hoćeš da kažeš da sam to stvarno uradio?“ I, plašeći se da ćete nastaviti da ga ispitujete, brzo je zatvorio oči.

„I mama mora da se odmara, oče.“

Otac je okrenuo glavu. Znali ste da se pretvara da spava i da zapravo sluša vas i mamu. Mama je rekla da misli da je to uradio zato što se plaši. Probudio se i video da nije kod kuće, već u bolnici, gde su samo tuđinci i gde nema nikoga od njegove porodice, i mora da se sakrio, pitajući se gde se on to nalazi, preplašen.

„Šta je tu toliko strašno?“ Otac vas je sigurno čuo kad ste to pitali.

„Zar se ti nikada nisi plašila?“ Mama je pogledala oca, a zatim tiho nastavila: „Tvoj otac kaže da i ja to ponekad radim. Kaže da se probudi usred noći i da mene nema; krene da me traži, a ja se skrivam u šupi, ili iza bunara, i mašem rukama ispred sebe, i govorim: 'Nemoj mi to raditi.' Kaže da me zatekne kako se tresem.“

„Ti, mama?“

„Ja ne znam da to radim. Tvoj otac kaže da je morao da me unese, da me stavi da legnem i da mi da da pijem vode, i da sam onda konačno zaspala. Ako se ja ponašam tako, sigurna sam da se i tvoj otac plaši.“

„Čega?“

Mama je jedva čujno promrmljala: „Mislim da je bilo strašno samo živeti, iz dana u dan. Najstrašnije je bilo kada nije bilo ničega u ćupu s pirinčem. Kad bih mislila da moram da vas pustim da gladujete... usne bi mi se osušile od užasa. Bilo je takvih dana.“

Otac nikada ni vama, niti bilo kome u porodici, nije rekao da se mama ponekad tako ponaša. Kad biste ga pozvali pošto je mama nestala, potezao bi nasumične stare priče kako bi odložio kraj razgovora, no nikada vam

nije rekao da je mama usred noći, u snu, odlazila da se negde sakrije.

Gledate na sat. Deset sati ujutro. Da li je Ju-bin ustao? Da li je doručkovao?

...

Danas ste se probudili u šest ujutro, u starom hotelu koji gleda na Stanicu Termini. Nakon što je mama nestala, težak očaj vam je zahvatio telo i srce, i imali ste osećaj da tonete u vodi. Krenuli ste da ustanete iz kreveta i Ju-bin, koji je spavao leđima okrenut vama, okrenuo se i pokušao da vas zagrlji. Uхватili ste ga za ruku i nežno je spustili na krevet. Osećajući se odbijenim, stavio je ruku na čelo i rekao: „Trebalo bi malo više da spavaš.“

„Ne mogu da spavam.“

Pomerio je ruku i prevrnuo se. Zagledali ste se u njegova tvrdoglava leđa, a zatim ste ispružili ruku i pomilovali ga po njima – pomilovali ste po leđima svog momka, kojeg niste mogli toplo da zagrlite otkako je mama nestala.

Članovi vaše porodice, iscrpljeni od traganja za mamom, često bi utonuli u tišinu kad biste se svi našli na okupu. Zatim biste svi davali sebi oduška. Neko bi šutnuo vrata kako bi izašao iz sobe, ili bi sipao sođu u veliku pivsku kruglu i iskapio je. Odgurujući od sebe sećanja na mamu koja su iskrsavala svuda oko vas, svi biste mislili samo jedno: kad bi barem mama bila ovde. Kad bi barem mama, još jednom, preko telefona izgovorila: „Ja sam!“ Nakon što je nestala, članovi vaše porodice nisu mogli da održe nikakav razgovor duže od deset minuta. Pitanje *Gde li je mama sada?* uvuklo bi se u sve vaše misli i učinilo vas nervoznim.

„Mislim da danas želim da budem sama“, izgovorili ste.

„Šta ćeš raditi sama?“, upitao je, i dalje okrenut leđima.

„Želim da idem u Baziliku Svetog Petra. Juče sam se, dok sam te čekala u predvorju, prijavila za obilazak Vatikana. Moram da se spremim i da pođem. Rekli su da krećemo u sedam i dvadeset, iz predvorja. Rekli su da će, ako ne stignemo tamo do devet, red biti toliko dugačak da će nam trebati više od dva sata da uđemo.“

„Možeš sutra da ideš sa mnom.“

„U Rimu smo. Ima mnogo drugih mesta na koja mogu da idem s tobom.“

U tišini ste se umili, kako ga ne biste uznemiravali. Hteli ste da operete kosu, ali pomislili ste da će zvuk vode biti preglasan, te ste je samo svezali pozadi, posmatrajući svoj odraz u ogledalu. Kad ste, nakon što ste se obukli, izašli iz kupatila, rekli ste, kao da ste se toga upravo setili: „Hvala ti što si me doveo ovamo.“

Navukao je čaršav preko lica. Znali ste da ima onoliko strpljenja koliko je to moguće. Ljudima koje ste tu upoznali predstavljao vas je kao svoju suprugu. Da su pronašli mamu, verovatno biste dosad i bili njegova supruga. Nakon njegovog jutarnjeg seminara, trebalo je da ručate s još nekoliko parova. Ako bude sam otišao na taj ručak, svi će ga pitati gde mu je žena. Bacili ste pogled na svog momka, koji je i dalje ležao sa čaršavom navučenim preko glave, a potom ste izašli iz sobe.

Nakon što vam je mama nestala, počeli ste da se ponašate impulsivno. Impulsivno ste pili, i impulsivno biste vozom otputovali do kuće svojih roditelja u unutrašnjosti. Zurili ste u tavanicu svoje garsonjere jer niste mogli da spavate, a zatim biste ustali i počeli da obilazite ulice Seula, lepeći letke, usred noći ili u zoru. Jednom ste uleteli u policijsku stanicu i počeli da urlate na policajce, tražeći da vam pronađu mamu. Hjong-čol je, nakon što su ga pozvali, došao u policijsku stanicu i samo zurio u vas. „Pronađi mamu!“, urlali ste na svog brata, koji je u jednom trenutku počeo da prihvata mamino odsustvo, a ponekad je čak odlazio i da igra golf.

Vaše urlanje je bilo i pobuna protiv ljudi koji su poznavali vašu mamu i mržnja prema samoj sebi jer niste bili kadri da je pronađete. Vaš brat je mirno slušao vaš napad vrištanja: „Kako možeš tako da se ponašaš? Zašto ne tražiš mamu? Zašto? Zašto?!“

Vaš brat je samo mogao da noću, s vama, luta gradskim ulicama. Pretraživali biste stanice podzemne železnice odeveni u bundu od kune koju ste prošle zime uzeli iz maminog ormara i poneli sa sobom, ili pak noseći bundu preko ruke kako biste mogli njome da ogrnete mamu, kad je nađete – mamu, koja je bila odevena u letnju odeću kad su je poslednji put videli. Vaša senka, s bundom od kune preko ruke, padala je po mermernim zgradama dok ste hodali među usnulim beskućnicima kojima su novine ili kutije od ramena služile umesto ćebadi. Telefon vam je sve vreme bio uključen, no niko više nije zvao da kaže da je video nekoga ko liči na mamu.

Jednog ste dana otišli na Stanicu Seul, na ono mesto na kojem je mama ostala, i naleteli na svog najstarijeg brata, koji je tamo besciljno stajao. Seli ste jedno pored drugog, zagledani u vozove koji su dolazili i odlazili, sve dok vozovi nisu prestali da idu te noći. Rekao je da je u početku, dok bi tamo tako sedeo, mislio da će se mama pojaviti, da će ga potapšati po ramenu i reći: „Hjong-čole!“ No sada više nije mislio da će se to dogoditi. Rekao je da sada više ništa ne misli, da mu je glava prazna. I da, kad posle posla ne želi odmah da ode kući, zatekne sebe kako dolazi tu, na stanicu.

Jednog dana ste otišli njegovoj kući. Videli ste ga kako izlazi iz kola noseći štapove za golf, zaurrali „Govno jedno!“ i napravili scenu. Ako čak i vaš brat može da prihvati mamin nestanak, ko će je onda pronaći? Zgrabili ste njegove štapove za golf i tresnuli ih o zemlju. Svako od vas se polako pretvorio u sina, kćerku, supruga čija je mama i žena nestala. Iako mame nije bilo, svakodnevni život se nastavio.

Drugi put ste se, rano ujutro, vratili na mesto na kojem je mama nestala i ponovo ste naleteli na svog brata. Zgrabili ste ga odostrag i zagrlili, dok je tako stajao obasjan svetlošću svitanja. Rekao je da možda samo mamina deca misle da je njen život bio pun bola i žrtvovanja, jer osećaju krivicu. Možda odbacujemo njen život kao nešto beskorisno. U prilog mu je išlo to što se setio nečega što je mama uvek govorila, kad bi se dogodila ma i najsitnija pozitivna stvar: „Zahvalna sam! To je nešto na čemu bi trebalo da budemo zahvalni!“ Mama je izražavala zahvalnost zbog kratkih trenutaka sreće koje bi svako iskusio. Vaš brat je rekao da je mamina zahvalnost dolazila iz srca, da je bila zahvalna na svemu, da neko ko je bio toliko zahvalan nije mogao živeti nesrećnim životom. Kad ste se opraštali od njega, vaš brat je rekao da se plaši da ga mama, čak i ako bi se vratila, ne bi prepoznala. Rekli ste mu da je on, za mamu, bio najdragocenija osoba na svetu, da bi ga mama uvek prepoznala, gde god on bio i koliko god se promenio. Kad su ga pozvali u vojsku i kad je otišao u kamp za obuku, bio je određen dan za posete roditelja. Mama je napravila pirinčane kolačiće i ponela ih na glavi kad je pošla da vidi Hjong-čola, vodeći vas sa sobom. Iako su stotine vojnika nosile istovetnu odeću i pravile istovetne tekvondo pokrete, ona je prepoznala vašeg brata. Vama se činilo da svi oni isto izgledaju, no mama se nasmešila širokim blistavim osmehom i pokazala: „Eno tvog brata!“

Konačno ste s bratom mirno razgovarali o mami, no onda ste ponovo podigli glas i pitali ga zašto je aktivnije ne traži. „Zašto o mami pričaš kao

da neće biti kadra da se vrati?“, povikali ste. Rekao je: „Reci ti meni: kako bi ja to trebalo da je nađem?“ U svom očajanju, pokidao je nekoliko gornjih dugmića bele košulje koju je nosio ispod sakoa, dopuštajući vam naposletku da vidite njegove suze. Potom je prestao da vam se javlja na telefon.

Tek kad je mama nestala, shvatili ste da su njene priče nagomilane u vama, naslagane u beskrajnim nizovima. Mamin svakodnevni život se odvijao kao petlja koja se ponavlja, bez predaha. Njene svakodnevne reči, o kojima niste duboko razmišljali i koje ste katkad odbacivali kao beskorisne kad je bila s vama, sada su se budile u vašem srcu, stvarajući plimne talase. Shvatili ste da se njen položaj u životu nije promenio ni kad se završio rat, pa čak ni kad je porodica konačno mogla da se prehrani. Kad bi se porodica, prvi put za mnogo vremena, ponovo okupila i sela za sto sa ocem, i kad bi se poveo razgovor o predsedničkim izborima, mama bi kuvala, iznosila hranu na sto, prala sudove, brisala ih i kačila vlažne krpe za sudove da se suše. Mama se starala da se poprave kapija, krov i trem. Umesto da joj pomognete da obavi posao koji je neprekidno obavljala, čak ste i vi smatrali da je to normalno, i uzimali ste zdravo za gotovo da je to njen zadatak. Ponekad ste, kao što je istakao vaš brat, mislili da je njen život razočaranje – iako se mama, uprkos tome što nikada nije bila imućna, toliko trudila da vam pruži najbolje od svega, iako je mama bila ta koja vas je utešno trljala po leđima kad ste bili usamljeni.

Otrprike u vreme kad je mlado lišće počelo da lista na stablima ginka pred Gradskom kućom, sedeli ste ispod velikog drveta na glavnom putu koji ide za Samčong-dong. Bilo je neverovatno to što proleće dolazi iako mama nije tu, to što se smrznuta zemlja otapa i što drveće počinje da se budi. Vaše srce, koje vas je, tokom čitave muke, držalo u uverenju da ćete pronaći mamu, sada je bilo slomljeno. *Iako je mama nestala, doći će leto i opet će doći jesen i doći će zima, kao što je ova bila. A ja ću živeti u svetu u kojem nema mame.* Mogli ste da zamislite napuštenu cestu. I nestalu ženu koja teško korača tom cestom, noseći plave plastične sandale.

Ne govoreći ništa nikome u porodici, otišli ste s Jubinom u Rim, gde je on trebalo da pohađa seminar. Pozvao vas je da pođete s njim, ali nije očekivao da ćete pristati. Kad ste odlučili da pođete s njim, našao se malo

zatečen, no strpljivo je načinio nekoliko izmena u svom rasporedu. Dan uoči polaska, čak vas je i pozvao da pita: „Ništa se nije promenilo, je li tako?“ Dok ste se s njim ukrcavali u avion za Rim, prvi put ste se zapitali da li je mamin san bio da putuje. Mama se uvek brinula i govorila vam da ne putujete avionom, ali kad biste se odnekud vratili, postavljala bi vam mnogo pitanja o mestu koje ste posetili: kakvu odeću nose Kinezi? Kako Indijanci nose svoju decu? Koja je najukusnija hrana koju si jela u Japanu? Mamina pitanja bi vas zatrpala. Uvek biste joj kratko odgovarali: Kinezi u leto skidaju košulje i tako idu okolo; Indijanka koju sam videla u Peruu nosila je svoje dete umotano u nosiljku koja joj je visila o boku; japanska hrana je preslatka. Kad bi vam mama postavila još pitanja, razljutili biste se i rekli: „Kasnije ću ti pričati, mama!“ Ali niste imali priliku da kasnije nastavite te razgovore, jer ste uvek morali da radite nešto drugo. Zavalili ste se u svom avionskom sedištu i duboko uzdahnuli. Upravo vam je mama rekla da bi trebalo da živite negde daleko. Mama vas je, još vrlo mladu, poslala da živite u gradu, daleko od rodnog mesta. Mama u ono doba – shvatili ste, s bolom, da je mama bila istih godina kao vi sada kad vas je dovela u grad i ostavila vas tu, vrativši se kući noćnim vozom. Jedna žena. Ta žena je nestala, malo-pomalo, zaboravivši radost rođenja, svoje detinjstvo i svoje snove, udavši se pre nego što je dobila prvu menstruaciju, rodivši petoro dece i othranivši ih. Žena koju, barem kad su njena deca bila posredi, ništa nije moglo iznenaditi niti izbaciti iz koloseka. Žena čiji je život obeležilo žrtvovanje sve do onog dana kad je nestala. Poredite sebe s mamom, ali mama je bila čitav zaseban svet. Da ste vi mama, ne biste sada ovako bežali, bežali od straha.

Èitav Rim je, doslovce, arheološko nalazište. Za sve one loše stvari koje ste o Rimu čuli – gradski prevoz je u štrajku svaki drugi dan, a putnicima se čak i ne izvinjavaju; uhvatiće te za ruku i ukrašće ti sat pred nosom; ulice uprljane grafitima i smećem – nimalo niste marili. Samo ste pasivno posmatrali sve oko sebe, iako vas je taksista gotovo opljačkao, i iako je neko zgrabio vaše naočari za sunce koje ste upravo bili spustili kraj sebe u jednom kafeu. Sami ste odlazili da vidite razne ruševine tokom ta tri dana koja je Jubin proveo na svojoj konferenciji. Obišli ste Rimski forum, Koloseum, Karakaline terme, Katakombe. Ravnodušno ste stajali u prostranim ruševinama velikog grada. Sve u vezi s Rimom predstavljalo je civilizaciju. No iako su se tragovi prošlosti prostirali pred vama kud god biste krenuli, ništa od svega toga niste poneli u svom srcu.

Sada posmatrate kipove svetaca na okruglom trgu, no pogled vam se ni na čemu ne zaustavlja. Vodič objašnjava da Vatikan nije samo država u svetovnom svetu, već i božja zemlja; da zauzima svega četrdeset četiri hektara, no da predstavlja nezavisnu državu koja poseduje sopstvenu monetu i poštanske marke. Ne slušate vodičeva objašnjenja. Pogled vam nemirno prelazi sa osobe na osobu. Čak i ako se oko vas nalazi svega nekoliko ljudi, brzo ih obuhvatate pogledom, uznemireni, kao da se pitate: „Da li je mama ovde negde?“ Nema šanse da bi se mama mogla nalaziti među turistima sa Zapada, no čak i sada vaš pogled kao da ne ume da se smiri i zastane na jednom predmetu. Vaš se pogled susreće s pogledom vodiča, koji je upravo rekao kako je došao tu pre sedam godina da proučava horsku muziku. Sramota vas je što niste čak ni stavili slušalice, te ih sada podižete i stavljate u uši. „Vatikan je najmanja država na svetu. Ali trideset hiljada ljudi je poseti u toku jednog dana.“ Dok slušate kako se vodičev komentar prenosi do vaših ušiju, grizete unutrašnjost usne. Namah vam se vraćaju mamine reči. Kad je to bilo? Mama vas je pitala koja je najmanja država na svetu. Zamolila vas je da joj, ako ikada odete u tu državu, donesete brojanicu od ružinog drveta. Najmanja država na svetu. Odjednom počinjete da obraćate pažnju. Ova država? Ovaj Vatikan?

I dalje noseći slušalice na ušima, udaljavate se od svoje grupe koja sedi u podnožju mermernih stepenica, sklonjena od sunca, i sami ulazite u muzej. Brojanica od ružinog drveta. Prolazite ispod veličanstvenog umetničkog dela na tavanici i kraj niza skulptura kojima se ne vidi kraj. Negde sigurno postoji suvenirnica, u kojoj možda prodaju brojanice od ruže. Dok se hitro provlačite između ljudi na svom pohodu ka brojanici od ruže, zaustavljate se na ulazu u Sikstinsku kapelu. Mikelandelo je s greda te visoke tavanice visio svakog dana, četiri godine, kako bi radio na tom svodu? Zapanjila vas je veličina te freske; mnogo je drugačija od onoga što se vidi u knjigama. Da, zaista bi bilo čudo da, nakon što je završio tu fresku, nije imao nikakvih tegoba. Umetnikova bol i strast polivaju vas po licu, poput vode, dok stojite pod *Stvaranjem Adama*. Vaš osećaj se pokazao tačnim; čim ste izašli iz Sikstinske kapele, ugledali ste suvenirnicu i knjižaru. Opatice u belom stoje iza vitrina s predmetima. Pogled vam se susreće s pogledom jedne od njih.

„Jeste li vi Korejka?“ Iz opatičinih usta čuje se korejski.

„Da.“

„I ja sam došla iz Koreje. Vi ste prva Korejka koju sam videla otkako su me poslali ovamo. Stigla sam pre četiri dana.“ Opatica se smeši.

„Imate li ružine brojanice?“

„Ružine brojanice?“

„Brojanice od ružinog drveta?“

„Ah.“ Opatica vas vodi do jedne vitrine. „Mislite li na ovo?“

Otvarate kutiju s brojanicom koju vam je opatica dala. Miris ruže je pohrlio iz hermetički zatvorene kutije. Da li je mami bio poznat taj miris?

„Jutros ju je blagoslovio sveštenik.“

Da li je to brojanica od ružinog drveta o kojoj je mama govorila?

„Je li ovo jedino mesto gde se mogu kupiti ovakve brojanice?“

„Ne, svuda ih možete kupiti. Ali pošto je ovo Vatikan, više znači ako su brojanice odavde.“

Zagledate se u nalepnicu na kutiji s brojanicom: petnaest evra. Ruke vam se tresu dok opatici dajete novac. I dalje držeći kutiju s brojanicom, opatica vas pita da li je to poklon. *Poklon? Mogu li ovo dati mami? Mogu li?* Klimate glavom i opatica iz vitrine vadi belu kovertu sa odštampanom slikom *Pijete*, stavlja kutiju u nju i zatvara je nalepnicom.

Držeći brojanicu od ružinog drveta u ruci, krećete ka Bazilici Svetog Petra. Stojeći na ulazu, gledate unutra. Svetlost se u slapovima spušta s kupole iznad veličanstvenog bronzanog ciborijuma. Anđeli lebde među belim oblacima na fresci na tavanici. Jednom ste nogom zakoračili u baziliku i gledate mimo velikog, lakiranog oreola. Dok koračate središnjim prolazom ka njemu, noge vam se same zaustavljaju. Nešto vas nezadrživo privlači. Šta je to? Krećete se kroz gomilu, ka tome što vas privlači poput magneta. Podižete pogled da vidite u šta to svi ti ljudi gledaju. *Pijeta*. Devica Marija koja drži svog mrtvog sina zaštićena je neprobojnim staklom. Kao da vas nešto vuče napred, probijate se kroz gomilu, ka prvom redu. Čim ugledate krhku figuru Device Marije koja drži telo svog sina, koji je upravo ispustio svoj poslednji dah, osećate se kao da vas je nešto prikovalo u mestu. Je li to mermer? U telu njenog mrtvog sina kao da još ima malo toplote. Oči Device Marije pune su bola, glava joj je povijena ka sinovljevom telu ispruženom preko njenog krila. Iako ih je smrt već dotakla, tela im se čine stvarnim, životnim – kao da bi im od dodira prsta na telu ostalo ulegnuće. Žena kojoj je materinstvo uskraćeno ipak je predala svoje krilo telu svog sina. Deluju krajnje životno, kao da su zaista živi. Osećate da vam se neko očešao o leđa i brzo se okrećete.

Kao da mama stoji iza vas.

Shvatate da ste, po navici, mislili na mamu kad god vam nešto u životu ne bi išlo kako valja, jer kad biste razmišljali o njoj, stvari kao da bi se vratile u pravi kolosek, a vi biste se osećali preporođeno. I dalje ste imali naviku da pozovete mamu telefonom, čak i pošto je nestala. Mnogo ste puta hteli da pozovete mamu, no samo biste se zaustavili u mestu, kao obamrli. Stavljate njenu brojanicu od ružinog drveta ispred *Pijete* i spuštate se na kolena. Ruka kojom Devica Marija drži svog mrtvog sina ispod pazuha, čini vam se, pomera se. Teško vam je da gledate očaj koji je obuzima dok drži sina, kojeg je smrt uzela nakon što je pretrpeo bol. Ništa ne čujete, a svetlost s tavanice nestaje. Katedralom najmanje države na svetu zavladała je duboka tišina. Posekotina na osetljivoj koži unutrašnjosti vaše usne počinje da krvari. Gutate krv koja vam se nakuplja u ustima I uspevate da podignete glavu ka Devici Mariji. Dlanovi vam, kao po komandi, posežu da dotaknu neprobojno staklo. Želite da, umesto nje, sklopite njene tužne oči, ako ikako možete. Živo osećate mamin miris, kao da ste sinoć zaspale pod istim prekrivačem i kao da ste je jutros zagrlili, pošto ste se probudili.

Jedne zime, mama je u svoje grube ruke uzela vaše mlade, promrzle šake i pavela vas ka peći u kuhinji. „O bože, ruke su ti kao led!“ Osetili ste mamin jedinstven miris dok se ispred vatre nadvijala nad vama, neprekidno vam trljajući ruke ne bi li ih ugrijala.

Osećate kako se prsti Device Marije, savijeni oko tela njenog mrtvog sina, pružaju i glade vas po obrazu. Ostajete na kolenima pred Devicom Marijom, koja jedva da može da podigne sinovljeve ruke, jasno obeležene ranama od eksera, sve dok zvuci koraka sasvim ne iščeznu iz bazilike. U jednom trenutku, otvarate oči. Zurite u usne Device Marije, ispod njenih očiju, utonulih u tugu. Usne su joj čvrsto priljubljene jedna uz drugu, obeležene dostojanstvom i milošću koje ništa ne može da poremeti. Sa usana vam se otima dubok uzdah. Nežne usne Device Marije prevazišle su tugu u njenim očima i približile se samilosti. Ponovo posmatrate njenog mrtvog sina. Njegove ruke i noge spokojno su ispružene preko majčinog krila. Ona ga teši čak i u smrti. Da ste svojoj porodici rekli da idete na to putovanje, oni bi to shvatili kao znak da ste odustali od pronalaženja mame. Kako niste bili kadri da ih ubedite u suprotno, došli ste u Rim ne rekavši nikome za to. Jeste li došli ovamo da biste videli *Pijetu*? Možda ste, kad je Ju-bin predložio da pođete s njim u Italiju, nesvesno pomislili

na tu skulpturu. Možda ste želeli da se na tom mestu pomolite, da se pomolite za to da još jednom vidite ženu koja je živela u maloj zemlji uz rub prostranog azijskog kontinenta, da je pronađete; zato ste došli ovamo. S druge strane, možda to nije razlog. Možda ste već bili shvatili da mama više ne postoji na ovom svetu. Možda ste došli ovamo jer ste želeli da molite: molim te, nemoj zaboraviti mamu; molim te, sažali se na mamu. No sada, dok gledate tu statuu s druge strane stakla, kako sedi na pijedestalu i krhkim rukama grli svu tugu čovečanstva od njegovog postanja, ništa ne možete da izustite. Napeto zurite u usne Device Marije. Zatvorivši oči, koraknete unatrag i odlazite odatle. Kraj vas prolazi povorka sveštenika, verovatno na putu ka misi. Izlazite iz bazilike i gledate, omamljeni, trg okružen dugačkim samostanima, trg okupan bleštavom svetlošću. I tek tada vam se sa usana otimaju reči koje niste mogli da izgovorite pred statuom.

„Molim te, pazi na mamu.“

BELEŠKA O AUTORKI

Kjung-suk Šin je autorka brojnih proznih dela, jedna od najčitanijih i najcenjenijih spisateljica u Južnoj Koreji. Dobitnica je književnih nagrada *Manhe*, *Dong-in*, *Ji Sang*, kao i francuske nagrade *Prix de l'Inaperçu*. *Molim te, pazi na mamu* je njena prva knjiga koja se pojavljuje na engleskom jeziku i koja će biti objavljena u devetnaest zemalja. Živi u Seulu.

¹ Kimči – tradicionalan korejski specijalitet napravljen od fermentisanog sezonskog povrća uz različite dodatke. (Prim. prev.)

² Perila (*Perilla frutescens*) – biljka poznata i pod nazivima kineski bosiljak, divlji susam, ljubičasta metvica. (Prim. prev.)

³ Vangfuding – ulica u Pekingu poznata po obilju prodavnica i uličnih tezgi s hranom, slatkišima i grickalicama. (Prim. prev.)

⁴ Taro – biljka slična krompiru čiji se koren koristi za prehranu. (Prim. prev.)

⁵ Ramen – tanki rezanci ili supa koja se priprema od tih rezanaca (Prim. prev.)

⁶ Pančan ili bančan – u korejskoj kuhinji, sporedno jelo koje se služi s kuvanim pirinčem. (Prim. prev.)

⁷ Srdačica ili srdačac – višegodišnja zeljasta lekovita biljka (Prim. prev.)

⁸ Bucanj (*Mola mola*) – morska riba iz reda zrakoperki. (Prim. prev.)

⁹ Vrsta morskog puža (Prim. prev.)

¹⁰ Sašimi – kulinarski specijalitet koji se pravi od sveže i sirove ribe, najčešće iseckane na tanke komadiće. (Prim. prev.)

¹¹ Persimon – voće koje je kod nas poznato i pod nazivom japanska jabuka (Prim. prev.)

¹² Zelena vigna (*Vigna radiata*) – vrsta pasulja, poznata i pod nazivom mung-pasulj, čije se klice često koriste u kineskoj kuhinji i sličnim kuhinjama. (Prim. prev.)

¹³ Dong – administrativna jedinica najnižeg reda u gradovima Južne Koreje; ukoliko ih je više, međusobno se razlikuju po broju koji stoji ispred reči „dong“. (Prim. prev.)

¹⁴ Pjong – korejska jedinica mere koja iznosi 3,3058 m² (Prim. Prev.)

¹⁵ Kiselo drvo (*Ailanthus altissima*) – listopadno drvo poreklom iz istočne Azije, kod nas poznato i pod nazivima pajasen i brezorest. (Prim. prev.)

¹⁶ Žižula (*Ziziphus zizyphus*) – stablo i plod drveta kod nas poznatog i pod nazivima kineska urma, čičimak i cicindra. (Prim. prev.)

¹⁷ Fatsija (*Fatsia*, najčešće *Fatsia japonica*) – zimzelen žbun poreklom iz Japana i Južne Koreje, poznat i pod nazivom aralija. (Prim. prev.)

¹⁸ Čogori – deo tradicionalne korejske ženske odeće koji pokriva obično samo ruke i gornji deo tela do ispod grudi. (Prim. prev.)

¹⁹ Jovove suze (*Coix lacryma-jobi*) – tropska biljka poreklom iz

jugoistočne Azije, s jestivim bobicama. (Prim. prev.)

²⁰ Makgoli – korejsko pirinčano vino (Prim. prev.)

²¹ Jut – tradicionalna korejska igra (Prim. prev.)

²² Sođu – alkoholno piće poreklom iz Koreje, po ukusu slično votki, no malo slađe. (Prim. prev.)